Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

LUGD. BATAVORUM,
Ex Officina IOANNIS MAIRE. 1642.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

190 M 19

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

190 M 19

MAGNI DES. ERASMI Roterodami VITA;

Partim ab ipſomet Eraſmo, partim ab amicis æqualibus fideliter deſcripta.

Accedunt

EPISTOLÆ ILLVSTRES

plus quam ſeptuaginta, quas ætate provectiore ſcripſit, nec inter vulgatas in magno volumine comparent.

P. SCRIVERII, & Fautorum auſpiciis.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officina IOANNIS MAIRE,
cIↄ Iↄc xlix.

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Ampliſſimo Magnificoque
Domino

D. GERARDO SCHAEP, JC. Viro apud Amſtelodamenſes Conſulari, ad Sereniſſimos Sueciæ, Daniæque Reges, nomine Potentiſſimorum Fœderatorum Belgii Procerum quondam Legato, &c.

Vir Ampliſſime,

ILluſtrium magnorumq; virorũ vitas poſteris cõſecrare, laudabilis ſemper inſtituti fuit. Sicut enim ſolis radii ex repercuſſu igneſcunt, & in materia habili facile flammam concipiunt, nutriuntque, ita ex continua virtutis atque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

doctrinę contemplatione optimi quique accenduntur, imprimiturque nitidiſſima menti virtutis imago. Quin & ipſa ingeniorum fœlicitas exemplo promovetur, excitatur, non ſecus atq; eidē ſolis radii telluris eliciunt educantque fertilitatem. Non minus autē ſaluti humanæ conſulunt, qui Eruditionis inſtructi ſunt præſidiis, quā qui hoſtilem ſanguinem fundunt, vel civicâ coronâ caput impediunt. Literæ ſunt fulcra & ornamenta Reip., quibus abeuntibus intempeſta caligo imperiis, Rebuſpubliciſque incumbit. Per bonas artes plenis velis ad ſapientiæ arcem tenditur. Cujus autem vita Batavum pectus magis tangat, quam Eraſmi? Habent in unico Deſide-

ſiderio noſtro Batavi, quod opponere poſſint præſtantiſſimis florentiſſimiſq; ingeniis. Illius immenſa eruditio glaciem tot veterum autorum perrupit, ille religionis ignorantiæq; caliginem luce ſua diſſolvit, pietatis facem accendit, ſuperſtitionem populi ſapiẽter exibilavit, Principibus atque terrarum Dominis prudentiſſima conſilia ſuggeſſit. Ille fuit mundi, honorum, divitiarum contemptor perpetuus. Breviſſimam tamen ad divitias & honores, ut cum Senecâ loquar, per divitiarum & honorum contemptum ſibi viam fecit. Quis tam conſtanti animo Cardinalitiam dignitatem, quæ ultro ei offerebatur, contempſit, quam Eraſmus noſter? Idem tamen ſupra omnes

honores erat, qui etiam ampliſſimos reſpuit. Sibi tantum addictus & Muſis, toti tamen Chriſtiano orbi vacabat. Neque quiſquam in continuis negotiis tantum egit, quantum ille in otio. Non ſolum terrarum orbem nomine ſuo implevit, ſed cœlum ipſum, & quicquid horror divini numinis complet, mente quieta, ingenio tranquillo penetravit. Puriſſimum ſacrarum literarum fontem ita evolvit, ut ſe mentemque ſuam ſacro codici ſubjiceret, profana commenta non admitteret. Sophiſtices in Theologia hoſtis accerrimus, quam magnum religioni naufragium feciſſe ſuo jure exiſtimabat. Intemperantiæ illud genus eſt, plus ſcire velle, quam

ſupremus voluit dictator. Optimum eſt, Deum ſine murmure ſequi, & quæ nobis præcepit, ſibi quoque præcipere. Hujus itaque autoris vitam tibi potiſſimum, Vir Ampliſſime, dedicare viſum fuit, vel ut qualecunque noſtri cultus in Amplitudinem veſtram fieret monumentum, vel quia virtus tua magnis negotiis comprobata, niveũ Batavumque pectus merebantur, ut nomẽ tuum Batavi hujus noſtri vitæ præfigeretur. Qui ita in Republica ſemper vixiſti, ut placido animo conſilia moderata ſemper amplecteteris, utilitatemque publicam ſemper tuæ præponeres. Peſſimo illi imbuti veneno, qui ſub nomine publico privatam cauſam agunt. Nam quæ pri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

vata aliquando fuit neceſſitas, ſit publica calamitas. Nullius unquã inimicus fuiſti, præterquam vitiorum Quæ honeſtiſſima eſt inimicitia. Non inquies, turbiduſque, ſed ſemper tranquillus, ſerenus, tibi ſimilis. Nonnulli, tanquam febri agitentur, ſemper ſe jactant & inquiete verſant, mentis bene compoſitæ ſignum ſibi ſemper ſimilem eſſe. Neque ſi conſiliorum ſit diverſitas, violenter te opponis: vela ſinuare & obliquare tuæ prudentiæ eſt. Per obliqua & recta vela ad eundem portum pervenitur. Sed quod præcipuum eſt, ita literarum ſtudia ſeçutus, ut humanę vitæ utiliſſimum illud eſſe inſtrumentum non tantum cenſeas, ſed favore tuo augeas

promo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

promoveaſque. Nequaquam itaque dubito Eraſmum noſtrum, qui hujus telluris genio atque ſiderum inſpirationi vitam hanc debet, atque eruditionis ſuo tempore Princeps fuit, tibi quoque ἐξαίσιμιον & & gratum fore, præſertim, quia talia ingenia vix ſingulis ſæculis naſcuntur. Accipe itaque, Vir Ampliſſime, vitam hanc Eraſmi multis modis locupletiorem, cujus vita perennis erit, quamdiu literarum ullum decus erit. Opus ipſum non poteſt non eſſe acceptum: ſtrepens hic fortaſſe calamus crimen fecit, quod ſplendidiſſimum veſtrum nomen dictionis noſtræ tenebris offuſcaverit. Cui crimini ut ignoſcas pro facilitate morum, etiam atq; etiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

rogo. Vale Vir Ampliſſime. Datæ Lugd. Batavorum. Anno cIↄ Iↄ c XLIX.

Veſtri nominis ſtudioſiſſimus cultor

ANTONIUS THYSIUS,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Ad Lectorem.

Exhibemus tibi, humaniſſime Lector, magni ERASMI vitam, quanquam ſine ejus vita in æternum ejus ſcripta vivent, quæ tota Europa admiratur & ſuſpicit: qui tot volumina conſcripſit, quot alii vix legêre, qui acri judicio, ſtilo volubili tantum nomen accepit, ut nonnullis etiam eruditis invidiam crearit. Quale hoc, per Deum immortalem, ANDREÆ SCOTTI viri cæteroquin eruditi judicium, qui tam egregia ERASMI opera ne quidem lectione dignatur, ſi Proverbiorum opus exceperis? qui naturæ ejus fœcunditatem, quæ exuberanti amni ſimilis ſeipſum non capit, vitio vertit? Et hoc ideo, ſi diis placet, quia CICERONIS verba non ubique captat. Meo judicio, etſi elegantiſſimus diſertiſ-

ſimuſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ſimuſque Latinitatis autor merito M. TULLIUS *habeatur, uni tamen autori ſe addicere anguſti mihi pectoris videtur. Solent apes ubi mella legunt, non uni horto ſe dedere, ſed ruris odoriferi ſaltus ſylvaſque & amæna vireta peragrare. Quin & ipſe* CICERO, *ſi alia materia vel temporum ratio poſtulaſſet, non iiſdem verbis uteretur, quibus ante uſus fuit. Qui ubique* CICERONEM *imitantur, enectum atque illepidum ſtilum ut comparent, neceſſe eſt. Sed de his alias. Quæ porrò hic concumulata ſunt,* PAULI MERULÆ, *Viri optimi Doctiſſimiq; diligentia, vel* PETRI SCRIVERII, *Polyhiſtoris diffuſi induſtria ſuppeditavit. Quin & ipſum* ERASMI *autographum, de vitâ ejus ne quis dubitet, adhuc integrum extat in*

inſtructiſſima Bibliotheca Viri Ampliſſimi Conſultiſſimique HIERONYMI DE BACKERE, *Rerum Pupillarium Præfecti honoratiſſimi. Nos etiam, quantum potuimus, favorem noſtrum huic editioni tribuimus. Idque vetus neceſſitudo inter* ERASMUM *Majoreſque noſtros poſtulabat. Enimvero in familiæ noſtræ ſerie Proavi noſtri ex materno Patris latere fratrem* PETRUM ÆGIDIUM *numeramus, virum honoratiſſimum, qui Reip. Antuerpienſi à conſiliis & actis fuit, quem* ERASMUS *gemmam non hominem, omnibus politioris literaturæ deliciis expolitiſſimum appellavit, atque adeo ipſas Muſas nuptiis ejus interfuiſſe, verſus accinuiſſe, eleganter finxit: quem potiorem ſui portionem vocavit, quo incolumi & ipſe incolumis eſſet, quem*

ita

ita diligebat, ut dimidium faculta-tum ſuarum perdere mallet, quam talem amicum. Quanta familiari-tas interceſſerit, prolixe ERASMI *ad* ÆGIDIUM *Epiſtolæ oſtendunt. Et merebatur hoc ejus virtus erudi-tioque. De quo* THOMAM MO-RUM *Angliæ Cancellarium audire operæ pretium fuerit* : In tota, *in-quit*, peregrinatione mea nihil mihi contigit optatius, quam PETRI ÆGIDII Antuerpi-enſis conſuetudo, hominis tam docti, faceti, modeſti, ac vere amici, ut, peream, niſi ejus u-nius convictum libenter mihi velim bonâ mearum fortuna-rum parte redimere. *Et in prin-cipio Vtopiæ ſuæ* : Dum Ant-verpiæ verſor, ſæpe me inter alios, ſed quo non alius gratior, inviſit PETRUS ÆGIDIUS

Antver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Antuerpiæ natus, magna fide & loco apud ſuos honeſto, dignus honeſtiſſimo: quippe juvenis doctior haud ſcio, an moratior, eſt enim & optimus & literatiſſimus, ad hæc animo in omnes, in candidos amicos vero tam propenſo pectore, amore, fide, affectu tam ſincero, ut vix unum aut alterum uſpiā invenias, quem illi cenſeas omnibus amicitiæ numeris eſſe conferendum. Rara illi modeſtia, nemini longius abeſt fucus, nulli ſimplicitas adeſt prudentior: porro ſermone tam lepidus & innoxie facetus, ut patriæ deſiderium ac laris domeſtici, uxoris & liberorum, quorum ſtudio reviſendorum nimis quam anxie tenebar, magna ex parte mihi dulciſſimâ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

mâ ſuâ & mellitiſſimâ conſuetudine levaverit. *Hæc ille. Eidemque tam arcta neceſſitudo interceſſit cum* ERASMO, *ut non ſemel Deſiderius eum dimidium animæ ſuæ vocaverit, atque eadem tabula tanquam Pyladis & Oreſtis utriuſque imaginem depictam tenuerit. Hæc volui ne neſcius eſſes humaniſſime Lector.*

A. THYSIUS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Eraſmus de ſe, in Epiſt. ad Ioan. Turzonem, Epiſcop. Vratiſlavienſem.

Anno cIↃ IↃ xx.

Adnixi ſumus mundum nimis ad ſcholaſticas argutias prolapſum, ad Veterum fontes revocare, ac plus ſatis fidentem Iudaicis ceremoniis, ad veræ Pietatis ſtudium accendere. Atque utinam hic meus conatus tantum fructus attulerit aliis, quantum nobis attulit invidiæ. Meum incommodum multo levius ferrem, ſi cum multorum commodo viderem conjunctum. Sed hoc viderit ipſe Chriſtus, qui (ni fallor) certe hunc animum probaturus eſt.

Extat Epiſtolar. lib. xv. epiſt. 11.

EX

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

EX

PAULI IOVII,

Epiſcopi Nucerini, Iconibus & Elogiis Doctorum Virorum.

ERASMUS Roterodamus ex Inſula Batavorum, perpetuis eruditæ laudis honoribus extollendus videtur, poſtquam ætatis noſtræ ſcri-

ptorum

ptorum prope omnium decus, ingenii fertilitate ſuperavit. Is ab adoleſcentia, pio religioſi animi decreto, ad cucullatos ſacerdotes ſe contulit, tanquam humana deſpiceret. Sed non multo poſt pertæſus intempeſtivæ ſervitutis, votique temere ſuſcepti, ea ſacrati ordinis ſepta tranſiliit, ut ad excolendum ingenium plane liber per omnia Europæ gymnaſia vagaretur. Contendebat enim cura ingenti ad ſummæ gloriæ faſtigium, ad quod literarum omnium cognitione perveniri poſſe intelligebat. Quum jam ad arcana cujuſque doctrinæ, infinita lectione, inuſitataque memoria penetraſſet, edidit Moriam, atque inde primam nominis famam longiſſime protulit, imitatione Luciani ſatyræ, pungentes aculeos paſſim relinquens, omnium ſcilicet ſectarum actionibus ad inſaniam revocatis. Opus quidem ſalſa aſpergine perjucundum, vel gravibus, & occupatis: ſed ſacrato viro prorſus indecorum, quum divinis quoque rebus illuſiſſe

vide-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

videretur. Sed mature demum, quod ejus intemperantiæ male audiendo pœnas daret, ſanctiores literas complexus eſt, tanta robuſtiſſimi ingenii contentione, ut vertendo Græca, & commentarios excudendo, plura quam quiſquam alius volumina publicarit. Verum ſe ipſo haud dubie cunctis admirabilior futurus, ſi Latinæ linguæ conditores gnaviter imitari, quam fervido properantique ingenio indulgere maluiſſet. Quærebat enim peculiarem laudem ex elocutionis atque ſtructuræ novitate, quæ nulla certe veterum æmulatione pararetur, ut in Ciceroniano non occulti livoris plenus oſtendit. Tanta enim erat naturæ fœcunditas, ut plena ſemper, ac ideo ſuperfœtante alvo, varia & feſtinata luxuriantis ingenii prole delectatus, novum aliquid, quod ſtatim ederetur, Chalcographis, tanquam intentis obſtetricibus, parturiret. Obiit apud Helveticos Baſileæ, ſeptuageſimum excedens ætatis annum, quum Carolus Cæſar in

Pro-

Provinciam irrumpens, ad Aquas Sextias, Franciſco Galliæ Regi grave bellum intuliſſet.

Ex Iconibus Theodori Bezæ, De præcipuis Chriſtianiſmi noſtra patrumque memoria inter Germanos inſtaurati organis.

Deſiderium Eraſmum Roterodamum quum inexhauſta ingenii ubertas, pari dicendi facultate, ad ſummæ gloriæ faſtigium noſtra memoria evexerit, & illi tantum bonæ literæ renaſcentes, quantum alii ætatis illius nemini debeant, age, locum etiam illi in hujus ſacrarii veſtibulo, & quidem hoc addito elogio, tribuatur.

In Eraſmum cingulo tenus depictum.

Ingens ingentem quem perſonat orbis Eraſmum,
Hæc tibi dimidium picta tabella refert.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

At cur non totum? Mirari deſine, lector:
Integra nam totum terra nec ipſa capit.

In eundem, ejuſd. argum.

Ἥμισυ τοῦ παντὸς πλέον εἶν' Ἀχραῖος ἔειπεν,
Ἥμισυ δ' ὡς οἶμαι τοῦτο λογιςάμενος.

Obiit Baſileæ IV. Idus Iulii, anno Domini cIↄ Iↄ XXXVI, annum agens ſeptuageſimum.

Ex Ian. Iac. Boiſardi Veſuntini Iconibus.

Deſiderius Eraſmus natus Roterodami, urbe Batavorum non ignobili, anno Chriſtianæ ſalutis cIↄ CCCC LXV. Prima ſtudiorum rudimenta poſuit Daventriæ, præceptore Alexandro Hegio viro literatiſſimo, & juventutis moderatore celeberrimo. Sub cujus diſciplina quum ſatis profeciſſet, Lovanium Brabantiæ Academiam petivit: Ibique in omni bonarum diſciplinarum

rum exercitio animum inſtruens, magnam de ſe omnibus exſpectationem concitavit. Unde Cantabrigiam, & Bononiam ſe conferens, illic quoque in ſtudiis diligentem navavit operam. Tandē ad S. Theologiam animum applicans, Doctoratus gradum Taurini ſuſcepit. Quum autem adhuc eſſet juvenis, habitum Monachalem ſumpſerat, ut literis poſſet in cœnobii receſſibus liberius vacare. In ea tamen profeſſione non diu perſeveravit, quæ ad inſtitutum vitæ, quam ſibi proponebat, non admodum facere videretur, quum ſtatuiſſet omnes Italiæ, Galliæ, ac Germaniæ Academias perluſtrare. Factum igitur brevi eſt, ut ob inæſtimabilem in omni liberalium artium eruditionem, & admirabilem vim ingenii, facundiæque ubertatem, & morum ſuavitatem, ejus fama per omnes Chriſtiani orbis regiones celebris vagaretur: propoſitiſque uberibus & honorificis ſtipendiis undique vocaretur ad docendum, à præcipuis Aca-

 demiis

demiis Europæ, à Pontificibus, à Regibus & Principibus. Sed ſui juris eſſe maluit, & privatis ſtudiis incumbere, vacans ſcriptioni, quæ poſſet poſteritati utilis & fructuoſa haberi. Ferunt illi à Pontifice oblatam Cardinalitii ſtatus dignitatem, quam quum recuſaſſet, cum miraculo à cæteris Patribus Eccleſiaſticis exceptum fuiſſe hunc contemptum, vocatumque Eraſmum ſapientem beſtiam, qui tantam dignitatem, tamque ſpecioſos & fructuoſos titulos imprudenter reſpueret, quos alii ſummis votis & laboribus ambirent, & quovis pretio ſibi compararent. Quumque multis in locis majorem vitæ partem charus omnibus exegiſſet, urgente jam ſenio Baſileam Rauracorum in urbem ſe recepit, ad Rhenum ſitam, loci amœnitate captus, & ſodalitio multorum doctiſſimorum hominum, quibus ea civitas ſemper ornata eſt. Academiæ illius Rector factus, quum ſcholaſticorum inordinatam licentiam & petulantiam refrænare

tenta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

tentaret, ab iis male exceptum ferunt. His irritatum contumeliis, fama eſt, diſcerpſiſſe & cremaſſe Privilegiorum partem illius Academiæ, (quæ cum Moguntina totius Germaniæ creditur antiquiſſima) ut his deperditis, ſtudioſæ juventutis protervia retunderetur. Quod aliquando me audiviſſe recordor à piæ memoriæ præceptore meo Hugone Babelo, qui tunc temporis Baſileæ Eraſmo vivebat amicus & familiaris. Ejus OPERA fere infinita ſervantur multis in locis impreſſa, ſed maxime in Frobeniana typographia Baſileæ, quæ omnia NOVEM TOMIS complexus eſt. In primo continentur, &c. (*vide infra pag. 135. & ſeqq.*) Longum eſſet enumerare minora Opuſcula & Emendationes caſtigationeſque Auctorum, tam Græcorum quam Latinorum, quos Eraſmus à barbarie & mendis ſcriptorum repurgavit. De quibus omnibus exacte tractavit Geſnerns in ſua Bibliotheca.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Lepida de Eraſmo & Rege Angliæ Henrico VIII Narratio.

Libet hoc loco ſubjicere lepidam narrationem de ter maximo illo literarum præſide Eraſmo, quam retulerunt viri primarii ejus regni. Rebus enim à D. Martino Luthero per Germaniam in cauſa Religionis paſſim motis, ob ſcripta quædam & conciones, quas communis patriæ & libertatis Germaniæ aſſerendæ gratia contra Italicas Leonis X. bullas Indulgentiarum ille habuerat publice, quæ ſane non vulgus ſubditorum modo, ſed & Nobiles pariter & Principes, ipſoſque adeo Reges & ſummos Monarchas totius Chriſtianiſmi ſuſpenſos & conturbatos habebant, ut qui eventus tantorum moliminum proſpicere ſatis non poſſent. Inter cæteros vero Henricus ejus nominis VIII. Rex Angliæ, diligenter & accurate ſuper ea re inquirens, non tantum per ſuum regnum viros eruditione & pie-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

tate inſignes audiebat,ſed & exteros accerſebat, quorum judicia exploraret. Eodem tempore Deſ.Eraſmi Rot.exiſtimatio per totum terrarum orbem erat celebratiſſima, tam ob literarum humaniorum ſtudia repurgata, quam ſacræ paginæ dexteriorem intelligentiam. Literis itaque ad Eraſmum ſcriptis hortatur eum,ut ad ſe veniat, qui tametſi itineris difficultatem aliaſque incommoditates cauſaretur, Rex tamen non deſtitit, donec eum ad ſe pertraheret. Erat enim graviſſimum negotium, cujus nomine cum eo conferre deſiderabat. Poſteaquam Eraſmus in Angliam adveniſſet, Rex de præſentia ejus certior, magna ſolemnitate eum excipit, deinde in privatum colloquium eum aſſumens, multa de Religionis controverſia ultro citroque ad aliquot dies cum eo confert. Quo colloquio finito, ubi jam Eraſmus reditum ad ſuos in Hollandiam urgeret, venia quidem à Regia Majeſtate, ſed ſatis difficulter impetrata, digreditur,nu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

meratis ipſi in honorarium L. aureis Anglicis. Sed is dimiſſus, ubi ad viculum, Graveſintam veniſſet (viculus ille maritimus eſt, & naves conſcenſuris vel egreſſuris primus patens) ab ordinariis regiis inſpectoribus in illum ex officio inquiſitum eſt: non tantum enim naves illi, ſed & perſonas ſingulas, cujuſcunque vel ſexus vel ordinis fuerint, tanta cura perquirunt, ut membratim etiam omnia perſcrutentur, ſi quid pecuniæ latentis penes eos inveniant: ubi plus quam quod viatico ſufficiat repertum eſt, ſuperfluum Fiſco regio adjudicant, tantum ſolummodo relinquentes, quantum ad iter cuivis inſtitutum commode abſolvendū ſatis eſſe videtur. Quare bonus ille noſter Eraſmus eo ubi veniſſet, loci & moris ignarus, in eoſdem inquiſitores incidit, qui Anglicos L. aureos repertos Fiſco regio addicunt, moneta reliqua, quam pro viatico ſecum habebat, ipſi relicta. Eraſmus rei inſperatæ eventu ſuſpenſus, totque jam Ange-

lottis

lottis minutus, à quibuſdam admonetur, ut retro iter ad Regiam Majeſtatem inſtitueret, & apud eundem de damno paſſo conquereretur. Is igitur, niſi pecuniæ jacturam pati vellet, ut pareret neceſſe habuit, quantumvis antea abitum feſtinarit. Quem ubi reverſum Rex in aula ſua conſpexit, quaſi rerum omnium ignarus, & rei novitate motus, ſic facete eum alloquitur: Ecquid rei novæ Eraſme hoc eſt? an in Hollandiam reverſus nondum abiiſti? Ille omnia ut evenerant ordine Regi ſubtriſtior exponens, de pecuniæ ſuæ jactura Regem edocet. Quibus Rex auditis in riſum ſolutus, & fideliter ab officiatis ſuis factum prædicans, bono animo eſſe Eraſmum jubet, addens ſimul, ſi ſecus à ſuis viſitatoribus actum foret, ſuam Majeſtatem in illos omnes laqueo animadverſuram fuiſſe. Ita ad triduum circiter denuo inter Aulicos verſatus Eraſmus, tandem quinquaginta Angelottis numeratis, optima venia, & ſalvi-conductus literis datis,

 hono-

honorificentiſſime dimittitur: datis etiam literis ad Viſitatores, in quibus jubebantur priores L. confiſcatos Anglicos Eraſmo reſtituere. Quare jam ſumma duplicata, id eſt, centum Anglicorum aureorum, (faciunt autem ſinguli aurei Anglici duos Rhenenſes aureos, ſive in argentea noſtra moneta tres Florentinos, vulgo ſic appellatos) Eraſmus auctior ad Hollandos ſuos revertitur, relinquens Aulicis Anglis non illepidam ſui recordationem.

Mortuus eſt Eraſmus Baſileæ annum agens ſeptuageſimum, anno D.N.I. Chriſti cIↃ IↃ XXXVI, Eidibus Iulii. Super tumba ſepulchri humi jacente inſcriptum eſt: DES. ERASMUM ROTERODAMUM AMICI SUB HOC SAXO CONDEBANT, IV. EIDUS IULIAS, ANNO cIↃ IↃ XXXVI. Tholo Templi ingenti marmore hæc exciſa ſunt: CHRISTO SERVATORI S. &c. *vide pag. 66.*

è Spondano.
moritur Basileae Erasmus Roterodam.
Septuagenarius 11. Julii 1536.
in litteris humanioribus magnum
nomen adeptus, in Religione
ἀμφίβιος.

Divis Manibus

DES. ERASMI ROTEROD.

ab amicis & viris doctis poſita.

Iulii Cæſaris Scaligeri.

TVne etiam moreris? ah; quid me linquis, Eraſme,
Ante meus quam ſit conciliatus amor?
Tune etiam? cui tam parvus fuit orbis, ut altæ
Expleres mentis flumina torva tuæ.
Ergo ſidereis poſtquam eſt ſubvectæ quadrigis,
Atque Dei læto lingua recepta ſinu:
Ille ego, qui inſana ridebam vulnera mortis,
Conditaque Ætnææ tela triſulca manu,
Ad quodvis ſtupeo momentum, ac territus aſto:
Maxima cum videam numina poſſe mori.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Defunctus vita longique laboribus ævi,
Hac ſitus eſt tandem doctus Eraſmus *humo.*
Quem licet in ſera rapuerunt fata ſenecta,
Et vitæ ſaturum ſopiit alta quies:
Nos tamen hunc velut immaturo funere raptum
Flemus, & effuſis diffluimus lachrimis.
Ille igitur periit: & quondam illa illa diſerta,
Et dulci manans nectare lingua tacet:
Ingeniumque ſagax, & amans virtutis & æqui,
Omnia ſub parvo condita ſunt tumulo?
Illum igitur canos Virtus lacerata capillos,
Et Charites lugent, luget & ipſa fides?
Collectaſque roſas Permeſſi ad flumina Nymphæ
Inſpergant ſacro Pïërides tumulo?

Ha-

Hadriani Marii Ioan. Secundi fratris.

Hic Deſiderius requieſcit Eraſmus, amarum
Qui deſiderium liquit in orbe ſui.
Mens habitat cœlo, nomen vix clauditur orbe.
Scripta viri & mundum conteret una dies.

Ioannis Morelli Ebrudunenſis.

Ingenio quiſquam ſi vivit, vivis Eraſme;
Scripta manent ullâ non peritura die.
Nam tua vel prima relegent qui ſola juventa,
Dicere cogentur, Magnus Eraſmus erat.
Gloria ſit quamvis multorum tacta ſagittis,
Non tamen à quoquam gloria læſa tua.
Promptius hanc fuerit linguis lacerare

rare malignis,
Æquo virtutes quam ſuperare pede.
Iam tua convellant dictis, laudentve; quid inde?
Stant merita & virtus, gratia, lauſque, tamen.

Nicolai Borbonii.

Lis oritur, Meus eſt, Germania dicit, Eraſmus;
Gallia reclamans adſerit eſſe ſuam.
Hanc interveniens litem mala Parca diremit:
Neutrius hic veſtrum, ſed meus, inquit, erit.

Gilbertus Cognatus in Petrum Grappum, pro Eraſmo.

Rides quid Magnus mihi ſæpe feratur Eraſmus,
Quodque is ſit parvo corpore, Grappe, mones.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

In quem pene ruens Eccleſia nutat Atlantem,
Hunc ego non Magnum dixero jure virum?

Theodorus Beza in Philænum.

Eraſmus ille, quo fatentur plurimi
Nihil fuiſſe vel futurum doctius,
Tibi Philæne ſtupidus eſt & plumbeus:
Et quicquid uſpiam ab omnibus fingi poteſt
Calumniarum, ſtulte in illum congeris.
Latra Philæne, quamdiu & quantum voles,
Hunc ſcire conſtat plura quam tu neſcias.

Deſiderio Eraſmo, opt. max. literarum vindici Sacrum.

Auris Batava quiſquis Hollandis notam

Inuris,

Inuris, Hoſpes, Celtiberiæ memor
Dicacitatis; ſige, nam ſat eſt, modum;
Opprobrîque deſine; ac lubens vide
Hoc æviternum ſæculi miraculum:
Eraſmon inquam, quem Dei benignitas
Deſideratum nubilo indulſit diem;
Qui conditores barbaræ ſtribliginis
Abigeret hinc in maximam malam crucem;
Qui vindicaret qua profanas qua ſacras
A ſorde & omni ſquallitate literas.
Hinc ille felix (ſed Vacerrarum choro
Spiſſum gemente) per Tryphonum limina
Tot aureorum luce Scriptorum micat,
Qua promicondus Sol dierum deficit,
Quaque ardifœtam rurſus inſtaurat facem.
Hic ille fortis, ille mire pervicax
Phreneticorum deſpicator hoſtium;
Qui Termini inſtar riſit iratum Iovem,
Fretuſque ſancto conſcientiæ bono

Hiſpa-

Hiſpanienſes Italaſque nænias
Fringultientum præterivit alitum;
Qui gracculorum, qui cachinnorum jocos
Ciconiaſque pectore invicto tulit.
Nempe ille noſter, Hybridarum plurium
Sæpe impetitus mentis ægræ ſomniis,
Illuſtris heros, major omni injuria,
Erinnyoſque pipulis monaſticæ,
Cœlo receptus ſplendet Indiges novus,
Favente Chriſto. cui fatigatum lubens
Nec tergiverſans tradidit corpuſculum.
Beatus, ô cui ſic abire contigit!
Beatus! inquam. namque nil moros moror.
Ille ille Semo, ſæculi miraculum,
Hollandus audit, natus Hollando patre.
Quid huic Batavas livor aureis objicis?
Aureis Batavas non habent ejuſmodi
Hæ nationes quæ Batavis invident.

Petrus Scriverius.

EPI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

EPITAPHIUM ERASMI

Per

F. ANDREAM HYPERIUM.

Qui docuit verbis ad mortem qua ſit eundum,
Nunc remonſtravit flebile mortis iter.
Dum rogat exemplo vatis, Quis monte quieſcet
Sancto, vel quiſnam tecta beata colet?
Tum Deus, hunc cernens ſine crimine, dixit, Eraſme,
Tu montem ſanctum, tu mea tecta coles.
Et merito. quis enim ſcriptis vel moribus uſquam
Sanctior? hunc igitur pramia tanta decent.

Aliud

Aliud ejuſdem.

TE tuus ecce trahit qui nulli cedit, Eraſme,
Terminus, ut cedas imperat ipſe tibi.
Tu tamen haud cedis, ſed contra audentior obſtas.
Non animæ aut famæ terminus ullus erit.
Nam licet hoc tenerum credatur corpus habere
Terminus, haud vincet nomen, Eraſme, tuum.

Termini

Termini effigies ex annulo Eraſmi ſignatorio expreſſa.

In Terminum Eraſmi.

Termine, Divorum quo non conſtantius alter
In Capitolina reſtitit arce Iovi:
Quid facis, ut clypeo modo contineearis Eraſmi,
Quum tua jampridem templa fatiget humus?
Quaque locum ſummo non conceſſere Tonanti
Membra, ruinoſo pondere terra premat?
Scilicet ut nulli Superũ tua ceſſit imago,
Ignea nec manibus qui jacit arma Iovi:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Sic decus, & clari laus immortalis E-
raſmi,
Non aliquem, cui non cedere poſſit, ha-
bet.
Hujus enim cunctas excedit gloria
metas:
Fulget & indocto non ſuperanda
choro.
Hunc velut ætherium coluit Germa-
nia numen:
Quam Deſiderii nomina jure tenet!

Ioannes Schofferus.

DES.

DES. ERASMI

Scriptorum noviter editorum

Syllabus.

Vita Eraſmi.
Modus orandi Deum.
Precationes, cum oratione Dominica.
De immenſa Dei miſericordia.
De contemptu Mundi Liber.
Explicatio in ſymbolum Apoſtolorum, & Decalogum.
De Virtute amplectenda Oratio.
De præparatione ad mortem.
De morte Declamatio.
De puero Ieſu Concio.
Miles Chriſtianus.
Lingua.

Inſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Inſtitutio principis Chriſtiani.
Querela pacis.
Encomium Moriæ. Cum Gerardi Hiſtrii Notis; & Epiſtolæ aliquot in fine additæ.
De Concordia Eccleſiæ ſarcienda.
Ciceronianus.
Conſultatio de Bello Turcis inferendo.
Dialogus de Recta Latini Græcique ſermonis pronuntiatione.
Enarratio in Pſalmum primum, Beatus vir.
In Pſalmum vigeſimum ſecundum.

Prodibunt:

In Pſalmum trigeſimum tertium.
In Pſalmum trigeſimum quintum.

Chri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Chriſtiani Matrimonii Inſtitutio. Opus valde deſideratum.

De utraque rerum & verborum Copia lib. duo.

De Conſcribendis Epiſtolis.

Flores una cum ſeptem Centuriis.

In Pſalmum octuageſimum quintum.

COM-

COMPENDIUM VITÆ DESID. ERASMI ROTERODAMI.

Æternum illud Naturæ miraculum, DESIDERIUS ERASMUS,

NAtus eſt Roterodami in vigilia Simonis & Iudæ Apoſtolorum. Mater ejus dicta eſt Margareta, filia medici cujuſdam Petri. Ea erat è Septimontio, vulgo Zevenberge. Fratres illius duos vidit Dordraci pene nonagenarios. Pater dictus eſt Gerardus. Is clam habuit rem cum dicta Margareta, ſpe conjugii. Et ſunt qui dicant interceſſiſſe verba. Eam rem indigne tulerunt & parentes Gerardi & fratres. Pater erat Helias, mater Catharina: uterque pervenit ad extremam ſenectutẽ, Catharina pene ad nonageſimum quintum annum. Fratres erant decem, nulla ſoror; ex eodem pa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

*tre & matre, omnes conjugati. Gerar-
dus erat natu minimus, uno except-
Viſum eſt omnibus, ut ex tanto nume-
ro unus Deo conſecraretur. Noſti affe-
ctus ſenum. Et fratres nolebant mini-
rem, ſed eſſe apud quem ipſi conviva-
rentur. Gerardus videns ſe modis omni-
bus excludi à matrimonio magno con-
ſenſu omnium, fecit quod ſolent deſpe-
rati, clam aufugit, & ex itinere miſi-
parentibus & fratribus epiſtolam cum
manu manum complexa; addito elogio*
Valete, nunquam vos videbo. *Inte-
rim relicta eſt ſperata conjux gravida.
Puer alitus eſt apud aviam. Gerardu-
Romam ſe contulit. Illic ſcribendo (nam
tum nondum erat ars Typographorum
rem affatim paravit. Erat autem ma-
nu feliciſſima. Et vixit juveniliter.
Mox applicuit animum ad honeſta ſtu-
dia. Græce & Latine pulchre calluit.
Quin & in Iuris peritia non vulgariter
profecerat. Nam Romæ tum doctis viris
mire floruit. Audivit Guarinum. O-
mnes auctores ſua manu deſcripſerat.
Parentes ubi reſciſcunt eum eſſe Romæ,
ſcripſerunt illi, puellam, cujus matri-*

monium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

monium ambierat, eſſe vita defunctam. Id ille credens, præ mœrore factus eſt presbyter, totamque animum ad religionem applicuit. Reverſus domum comperit fraudem. Nec illa tamen unquam poſt voluit nubere, nec ille unquam tetigit eam. Puerum autem curavit liberaliter educandum, & vix quatuor annos egreſſum miſit in ludum literarium. Ac primis annis minimum proficiebat in litteris illis inamœnis, quibus natus non erat. Vbi nonum ageret annum, miſit Daventriam: *mater ſequuta eſt, cuſtos & curatrix teneræ ætatis. Ea ſchola tunc adhuc erat barbara. Prælegebatur Pater meus: exigebantur tempora: prælegebatur Ebrardus, & Ioannes de Garlandia: niſi quod Alexander Hegius & Zinthius cœperant aliquid melioris literaturæ invehere. Tandem ex pueris colluſoribus, qui grandiores natu audiebant Zinthium, primum cepit odorem melioris doctrinæ: poſt aliquoties audivit Hegium, ſed non niſi diebus feſtis, quibus legebat omnibus. Hic pervenit ad claſſem tertiam: tum peſtis vehemen-*

ter ibi ſæviens ſuſtulit matrem, relicto filio, jam annum decimum tertium agente. Quum peſtis indies magis ac magis incrudeſceret, tota domo, in qua agebat, deſolata, reverſus eſt in patriam. Gerardus, accepto triſti nuncio, cœpit ægrotare, ac paulo poſt mortuus eſt. Uterque deceſſit non multo ſupra annum quadrageſimum. Tres tutores inſtituit, quos habebat fidiſſimos. Horum præcipuus erat Petrus VVinckel, tum ludi litterarii magiſter Gaudæ. Legavit rem mediocrem; ſi tutores bona fide adminiſtraſſent. Itaque ablegatus eſt in Buſcum-ducis, quum jam ſatis maturus eſſet Academiæ. Verum illi Academiam metuebant, quod ſtatuerant puerum religioni alere. Illic vixit, hoc eſt, perdidit, annos ferme tres in ædibus Fratrum, ut vocant: in quibus tum docebat Romboldus. Quod genus hominum jam late ſe ſpargit per orbẽ, quum ſit pernicies bonorum ingeniorum, & ſeminaria monachorum. Romboldus, qui non adamabat ingenium pueri, cœpit eum ſollicitare, ut ſuo gregi accederet. Puer excuſabat inſcitiam ætatis. Hic

exortæ

exorta peſte, quum diu laboraſſet febri quartana, reverſus eſt ad tutores, jam ſtylo quoque ſatis prompto, ex aliquot auctoribus bonis parato. Vnus tutor perierat peſte: cæteri duo, re non admodum bene geſta, cœperunt agere de monaſterio. Adoleſcens languens febri, quæ ſupra annum illum tenuerat, non abhorrebat à pietate: cæterum à monaſterio abhorrebat. Itaque ſinunt diem ad cogitandum. Interim tutor ſubornat, qui pelliciant, qui miniten-tur, qui perpellant animum imbecillem. Atque interea repererat locum in monaſterio canonicorum, qui vulgo vocantur Regulares, in collegio, quod eſt juxta Delft, dicto Sion: quæ domus eſt principalis ejus capituli. Vbi dies veniſſet reſpondendi, reſpondit prudenter adoleſcens, ſe nondum ſcire, neque quid eſſet mundus, neque quid eſſet monaſterium, neque quid eſſet ipſe: proinde videri conſultius, ut adhuc annos aliquot agat in ſcholis, donec ſibi notior eſſet. Hæc quum videret conſtanter dici ab adoleſcente, ſtatim infremuit Petrus. Ergo, inquit, fruſtra laboravi, qui

talem locum tibi magnis precibus pararim: tu es nebulo: non habes ſpiritum bonum: abdico tutelam tuam. Vide, unde alaris. Adoleſcens reſpondit, ſe accipere abdicationem, & ea eſſe ætate, ut non opus ſit tutoribus. Vbi vidit ſe minis nihil proficere, ſubornat fratrem, qui & ipſe tutor erat, negociatorem. Is blanditiis agit. Accedunt inſtigatores undique. Habebat ſodalem, qui prodidit amicum. Et urgebat febris: nec tamen arridebat monaſterium, donec forte fortuna viſeret monaſterium ejuſdem ordinis in Emaus ſive Steyne, juxta Gaudam. Ibi reperit Cornelium, quem Daventriæ habuerat ſodalem in eodem cubiculo. Is nondum acceperat ſacrum illum cultum: viderat Italiam, ſed redierat parum doctus. Hic ſuum agens negotium, cœpit mira loquentia depingere vitæ genus ſanctiſſimum, copiam librorum, otium, tranquillitatem, ſodalitatem angelicam. Quid non? Trahebat affectus ille puerilis ad veterem ſodalem. Alii alliciebant, alii propellebant. Onerabat febris. Hunc locum delegit, altero faſtidito;

a Iactabatur interim, donec haberet ſacram veſtem. Interea, tametſi adoleſcens, ſenſit quam non eſſet illic vera pietas. Et tamen totum illum gregem excitavit ad ſtudium. Parantem abire ante profeſſionem partim pudor humanus, partim minæ, partim neceſſitas coërcuit. b Tandem per occaſionem innotuit epiſcopo Cameracenſi, Henrico à Bergis. Is ſperabat Cardinalicium galerum; & habuiſſet, niſi defuiſſent præſentes nummi. Ad hoc iter optabat hominem Latine doctum. Itaque per hunc evocatus eſt cum auctoritate Epiſcopi Trajectenſis, quæ ſola ſufficiebat. Et tamen ille adjunxit auctoritatem Prioris & generalis. Conceſſit in familiam Epiſcopi, ſervato tamen habitu. Quum Epiſcopus eſſet deſtitutus ſpe galeri, ſentiretque illum in amore parum conſtantem erga omnes, egit, ut iret Lutetiam ſtudii gratia. Promiſſum eſt ſtipendium annuum: nihil miſſum eſt. Sic ſolent principes. Illic in collegio Mon-

a Sic habet Autographum: ſcribere voluit *lactabatur*.
b Hic in margine adſcriptum erat, *profeſſus erat*, eadem, ut videbatur, manu.

tis acuti ex putribus ovis & cubiculo infecto concepit morbum, hoc eſt, malam corporis, antea puriſſimi, affectionem. Itaque rediit ad Epiſcopum. Acceptus eſt honorifice. Recreatus eſt à morbo Bergis. Reviſit Hollandiam hoc animo, ut maneret apud ſuos. Sed ipſis ultro hortantibus rediit Lutetiam. Ibi deſtitutus auxilio Mæcenatis vixit verius, quam ſtuduit: & ob peſtilentiam ibi multis annis perpetuam, ſingulos annos redeundum erat in patriã. A ſtudio Theologiæ abhorrebat, quod ſentiret animum non propenſum, ut omnia illorum fundamenta ſubverteret; deinde futurum, ut Hæretici nomen inureretur. Tandem, ubi totum annum ſæviret peſtis, coactus eſt Lovanium commigrare. Ante inviſerat Angliam in gratiam Montioii, tum diſcipuli, nunc Mæcenatis; ſed amici verius quam benigni. Id temporis omnium bonorum apud Anglos benevolentiam ſibi conciliavit, ob id præſertim, quod ſpoliatus in littore Dovarienſi, non ſolum non ultus ſit injuriam; ſed mox emiſit libellum in lau-

dem

dem Regis, & totius Angliæ. Tandem è Gallia magis promiſſis revocatus eſt ad Angliam: quo tempore nactus eſt amicitiam Archiepiſcopi Cantuarienſis. Vbi promiſſa non apparerent, petiit Italiam: cujus adeundæ deſiderio ſemper arſerat. Egit paulo plus quam annũ Boniæ, iam vergente ætate, hoc eſt, ferme quadragenarius. Inde contulit ſe Venetias, & edidit Adagia: inde Patavium, ubi hibernavit: mox Romam quo iam fama celebris ac plauſibilis præceſſerat. Raphaeli, Cardinali S. Georgii, præcipue charus fuit. Non defuiſſet ampla fortuna; niſi mortuo rege Henrico VII, & ſucceſſore VIII, amicorum literis ampliſſima pollicentibus revocatus eſſet in Angliam. Illic decreverat reliquum ætatis peragere: verum ubi ne tum quidem præſtarentur promiſſa, ſubduxit ſe in Brabantiam, invitatus in aulam Caroli * nunc Cæſaris; cui cõſiliarius factus eſt opera Ioannis Silvagii, Cancellarii magni. Cætera ſunt tibi nota. Mutati cultus rationẽ reddidit in libello primo, quo reſpon-

* Vix paret, an *nunc*, an *tunc* ſcriptum.

dit Leicis ſycophantiis. Formam ipſi deſcribetis. Valetudo ſemper fuit tenera: unde crebro tẽtabatur febribus, præſertim in quadrageſima ob piſcium eſum, quorum ſolo odore ſolebat offendi. Ingenium erat ſimplex; adeo abhorrens à mendacio, ut puellus etiam odiſſet pueros mentientes, & ſenex ad illorum aſpectum etiam corpore commoveretur. Linguæ inter amicos liberioris, nonnunquam plus quum ſat eſſet. & ſæpe falſus non poterat tamen amicis diffidere. Putidulus erat, neque quidquam unquam ſcripſit, quod ipſi placeret: ac ne facie quidem propria delectabatur: vixque extortum eſt amicorum precibus, ut ſe pingi pateretur. Dignitatum ac divitiarum perpetuus contemptor fuit: neque quicquam habuit prius otio, ac libertate. Candidus æſtimator alienæ doctrinæ, & fautor ingeniorum unicus, ſi fortuna ſuppetiſſet. In provehendis bonis litteris nemo magis profecit, gravẽque ob hanc rem invidiam ſuſtinuit à barbaris & monachis. Vſque ad annũ quinquageſimum nec impetiverat quẽquam, nec impetitus eſt à quoquam

ſtylo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ſtylo. Idque habebat ſibi propoſitum omnino, ſtylum incruentum ſervare. A Fabro primum eſt impetitus: nam Dorpiana orſa ſuppreſſa ſunt. In reſpondendo ſemper erat civilitate. Lutherana tragœdia oneraverat illũ intolerabili invidia, diſcerptus ab utraque parte, dum utrique ſtudet conſulere. Augebo catalogum operum meorum: ex hoc quoque multa colligentur. Scripſit ad me Gerardus Noviomagus, quoſdam meditari vitam Eraſmi, partim carmine, partim oratione. Ipſe cupiebat inſtrui ſecreto: ſed non auſus ſum mittere. Si contingat cum illo colloqui, poteris illi communicare. Nec tamen expedit aliquid tentare de vita, niſi res ipſa urgeat. Sed his de rebus fortaſſis alias, aut etiam coram.

Hæc ubi ſcripſiſſem, venit Berckman onuſtus mendaciis. Scio quam ſit difficile, continere arcanum, tamen uni tibi credo omnia. Celebravi Viandulum noſtrum: Livinus exhibebit libellum: hortare Ceratinum, ut, ſi quando relegat auctorem, annotet aliqua. Favendum eſt Frobrenio: ego non poſ-

ſum illi ſemper adeſſe. Et eius cauſa gravor magna invidia. Noſti, quam ſint figuli. Rurſum vale.

DESID. ERASMI VITA,

Per

BEATUM RHENANUM.

Ex Epiſtola dedicatoria in fronte operum Origenis ab Eraſmo recognitorum, Anno cIↃ IↃ XXXVI.

Redierat (Eraſmus) Friburgo Briſigavorum Baſileam anno ſuperiori, quum ut Eccleſiaſtæ ſive operi de ratione concionandi typis Frobenianis edundo præſens adeſſet, ac partem reſtantem illic abſolveret, nam deerat ad finem aliquid, tum ut valetudinem adverſam qua Friburgi laborare cœperat, cœli mutatione diſcuteret. Neque enim diſceſſit quaſi non rediturus, quum illic, ut in ditione invictiſſimi Romanorum, Hungariæ, Bohemiæque

regis

regis Ferdinandi, qui virum eius Reip. primoribus per literas accurate commendaverat, quum primum illuc ſe conferret, lubentiſſime vixerit, toto ſeptennio non ſolum optimo cuique eius Academiæ charus, verum etiam Magiſtratibus, civibuſque haud vulgariter amatus atque reverentiſſime cultus. Sed quum ab illuſtriſſima Hungariæ Regina Maria ac aula Brabantica iterum ac iterum vocaretur miſſo pridem viatico, cogitans ille de fide ſua liberanda qua reditum in inferiorem Germaniam certo foret non ſemel pollicitus, ſupellectilem ſuam omnem Friburgo Baſileam curavit avehendam, ut illic in Brabantiam quum viſum eſſet ſecundo Rheno navigaret. Hoc molientem & æſtatis tempore ſatis commode habentem articularis morbus, quo Friburgi conflictatus ante fuerat, ſic hominem lecto ſub autumnum rurſus affixit, ut hunc raro ſit egreſſus, cubiculum ſemel tantum. Et tamen in tantis membrorũ cruciatibus, ſi quando vel minimum conquieviſſent, nunquam ſcribere deſtitit. Teſtis eſt Commenta-

mentariolus de puritate Eccleſiæ, & hæc Origenis recognitio. Tandem viribus paulatim deficientibus, menſem enim ferme integrum dyſenteria laboravit, quum ſentiret jam inſtare vitæ finem, extantibus, ut ſemper, claris Chriſtianæ patientiæ, & animi religioſi documentis, quibus in Chriſtum ſe ſpem omnem figere teſtabatur, aſſidue clamãs, O Ieſu Miſericordia, Domine libera me, Domine fac finem, Domine miſerere mei, *& Germanica lingua* Lieber Godt, *hoc eſt, Chare Deus, quinto eidus Iulias ſub mediam noctem vita functus eſt. Nec alias emiſit voces, ratione uſus integra uſque ad ſupremum vitæ exitum. Impatientiam autem in ſolvendo naturæ debito oſtendere, eſſe debet à Chriſtiano prorſus alienum, quum mors piorum nihil ſit niſi tranſitus ad vitam meliorem, & qui moriuntur non moriantur, ſed præcedant nos eodem pervenire cupienteis, ut eſt apud Septimium Tertullianum. Paucis ante diebus quam vita defungeretur, quum Bonifacius Amerbachius, Hieronymus Frobenius & Nicolaus Epiſcopius amici ſele-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ſelectiores, illum officii gratia ſimul inviſerent, cubiculum ingreſſos trium amicorum ad conſolandum Iob venientium admonuit, ubinam ſciſſæ veſtes eſſent, ac cineres capitibus inſpergendi quærens. Hoc autem anno ſe moriturū ante multos menſes vaticinari ſolet, & triduo primum, deinde biduo mortem prædixit. Quam publicum ſui deſiderium reliquerit, teſtis fuit frequens ad ſupremo viſendum defuncti corpus concurſus. Elatus eſt humeris ſtudioſorum ad ædem cathedralem, atque ibi juxta gradus quibus ad chorum (ut vocant) aſcenditur in ſiniſtro templi latere, ubi ſacellum fuit D. Virgini ſacrum, honorifice ſepultus. Nam in pompa funebri non Conſul modo, ſed etiam è Senatoribus plerique viſebantur; Academiæ profeſſorum ac ſtudioſorum aberat nemo. Fuit in vita cum in ſtudioſos inopia preſſos, tum in cæteros ſubſidio dignos, quoties occurriſſent, admodum liberalis. Nec diſſentit à conſueta benignitate ſuprema hominis voluntas. Teſtamentum enim cōdidit, Romani Pontificis Clementis, Imp. Caeſ. Caroli Aug. ac ma-

ac magiſtratus Baſilienſis diplomatibus munitus, in quo clariſſimum virum Bonifacium Amerbachium Iureconſ. nominatum hæredem fidei commiſſo de bonis ſuis in pauperes ætate valetudineve infirmos; in puellas nupturas, ut harum pudicitiæ ſuccurratur; in bonæ ſpei ſtudioſos adoleſcentes, ac in quoſvis huiuſmodi dignos auxilio diſtribuendis collocandiſq; oneravit, adjunctis eidem duobus executoribus Hieronymo Frobenio, Nicolaoque Epiſcopio. Quid hoc teſtamento ſanctius eſſe poteſt, aut magis Chriſtianum? Alii conſtruendis ornandiſve Baſilicis ſua dicant, Eraſmus maluit in viva Dei templa ſuperanteis à morte facultates conferre. Legata porro aliquot amicis conjunctioribus reliquit, ac hæredem ipſum certis quibuſnã rebus, τὸ τοῦ πηγασιανείου δόγματος τέταρτον, quam Trebellianicam Iureconſulti hodie appellant, non æquantibus, iuſſit eſſe contentum, cui ſane voluntas tanti viri præceptoris & amici, omni iure eſt antiquior. Vixit ad ſeptuageſimum annum, quem communem humanæ vitæ terminum re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

gius propheta David ſtatuit, aut certe non multum eſt ſupergreſſus: nã de anno quo natus eſt apud Batavos nobis nõ conſtat, de die conſtat, qui fuit ad quintum calend. Novembreis Apoſtolis Simoni & Iudæ ſacer. Apud Daventriam primum poſuit in literis tirocinium, utriuſque linguæ rudimentis imbibitis ſub Alexandro Hegio VVeſtphalo, qui cum Rudolpho Agricola recens ex Italia reverſo amicitiam contraxerat, & ab eodem græce docebatur: nam hujus literaturæ peritiam ille primus in Germaniam importavit. Terentii Comœdias puer non ſecus tenebat ac digitos ſuos, memoria namq; fuit tenaciſſima, ingenio perſpicaciſſimo. Exceptis rudimentis plane dici poteſt in literis αὐτοδίδακτος. nam quod in Italiam jã natu grandior profectus eſt poſt regii apud Anglos medici filios, archiepiſcopi quoque S. Andreæ in Scotia, qui tum Senis degebat, aliquandiu præceptor nobiliſſimæ regionis viſendæ cauſa fecit, non ut profeſſoribus operam illic daret. Neque enim Bononiæ quenquam publice prælegentium audivit, ſed Pauli Bom-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

baſii qui ſub Leone poſtea Romæ periit, amicitia contentus, domi ſtudiis ſuis invigilabat, Adagiorum opus tum colligens, quod paulo poſt Aldo Manutio dedit excudendum, quæ res fecit ut Venetias adiret, ubi Marco Muſuro atque Scipione Carteromacho viris doctiſſimis familiariter uſus eſt, quos ambos non ſemel conſuluit ſi quis nodus incidiſſet, horum eruditionem ac candorem apud amicos commendare ſolitus. Hieronymo Aleandro Mottenſi trium linguarum peritiſſimo, qui hodie Brunduſinæ Eccleſiæ archiepiſcopus præſidet, longe familiarius conjunctus fuit, ut puta contubernali in ædibus Aldinis, qui ſcit me vera prodere. Præter hos & Ambroſium Nolanum medicum, ac Baptiſtam Egnatium ibidem amicos habuit. Romæ poſtea Cardinalibus Raphaeli Reario atque Ioan. Medicæ qui mox Iulio II. P.M. ſucceſſit Leonis Decimi vocabulum nactus, gratiſſimus fuit. Docuit Lovanii, Cantabrigiæ in Anglia, Lutetiæ etiam privatim, ubi Theologiæ dedit juvenis operam. Pileum deinde Doctoralem quum in Italiam

iam iret in Taurinenſi Academia accepit. Patronos ac Mœcenates habuit, Henricum à Bergis Epiſcopum Cameracenſem, Guilielmum Montioium, atque omnium liberaliſſimum Guilielmum VVaramum Archiepiſcopũ Cantuarienſem, Angliæ primatem, cujus in libris ſuis ſæpe mentionem facit: Amicos, in Britannia Ioan. Coletum, Grocinum, Latumerum, Linacrum, Thomam Morum, Antuerpiæ Petrum Ægidium, Conradum Cochlenium Lovanii. Corpuſculo fuit ſatis compacto, ſed quod eſſet tenerrimæ complexionis, & minimarum etiam rerum mutatione (puta vini, cibi, cœlive) facile offenderetur. In literis aſſidue verſabatur infatigabili ſtudio. Teſtantur hoc tot ab illo conſcripti libri, quorum nomina recenſere non eſt opus, quum ipſe ſuorum lucubrationum catalogum ediderit annis ſuperioribus ad Ioã. Botzheimium. Baſileæ vixit apud Ioan. Frobenium aliquamdiu, deinde in alteris ejuſdem ædibus ſeorſum habitavit; tandem Friburgo reverſus apud Hieronymum Ioan. filiũ vita functus eſt, &c.

Ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Ex Selato, vulgo Sletſtad, anno à partu Virginis matris cIↄIↄ XXXVI.

Idem de eodem prolixius
In Epiſtolâ præfixâ operibus ERASMI Anno cIↄIↄ XL.

Invictiſſimo Imp. Cæſ.

CAROLO hujus nominis V, Pio, Felici, Auguſto, &c.

BEATUS RHENANUS S.D.

QVantæ ſemper laudi fuerit apud veteres, Invictiſſime Carole Auguſte, cives habuiſſe viros inſignes, ad poſteros traditum inclytum illud ſeptẽ Græciæ civitatum certamen ſatis indicat: quarum quælibet, natum apud ſe præclariſſimum vatum Homerum contendit. Nec injuria. Quod enim majus ornamentum ulli vel urbi vel provinciæ poteſt accidere, quam ſi talem progenuerit, per quem apud omnem poſteritatem, illuſtrem ſit laudem conſequuta? quæ ex nulla re ſolidior obveniat, atque ex literis, quibus ad æternitatem ipſam nihil magis durat. Hinc igitur

moti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

noti Smyrnæi, Rhodienſes, Colopho-nii, Salaminii, Ienſes, Argivi, & A-thenienſes, certatim Homerũ ſibi ven-dicant; ut de Ægyptiis nihil dicam, qui illum ſuæ gentis videri volebant. Quod ſi magni fecit Homeri natales ingenioſa Græcia, ceu omnis doctrinæ parentis & fontis perennis, cur tua Ma-jeſtas non merito gloriari queat, Deſ. Eraſmum *illum* Roterodamũ *in ſua ditione certo natum & educatum, cu-jus induſtria velut poſtliminio revixe-re plenius literæ, non tantum in iſtis proximis Germaniarum Galliarumque regionibus, in quibus mira barbaries ante regnabat, verum etiam in ipſa no-biliſſima terrarum Italia, cum inſtru-ctius, tum felicius hujus ope florere cœ-perunt, ut ſi fortaſſis ambitioſum ſit eum alterum parentem literarum vo-care, tamen inſtaurator ac primarius illuſtrator dici & poſſit & debeat. Quis enim à mille annis extitit, qui plura ſcripſerit cum in ſacris, tum prophanis, tanta humanioris literaturæ peritia perpolitus? cum libri in longinquas pro-vincias frequentius exportati ſint, &*

avi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

avidius lecti? denique quem omnium nationum eruditi magis coluerint obſervarintque? Nihil hic fingo, ſed rem omnibus notam narro. Valebat namque ſtilo arguto, extemporali, amœno, terſo, feliciterque fluente, quem aſſidua juvenis adhuc exercitatione ſibi paraverat. nec minus judicio valebat, quod habebat longe acerrimum. Hoc docti in eo præcipue ſunt admirati veneratique. Miraculo autem ſimile videatur, exactum adeo judicium ſeculo tam rudi. Felicitati raræ perſpicaciſſimi ingenii ferendum acceptum magis quam ullis præceptoribus, ſi mutos illos magiſtros excipias. Natus enim eſt abavi tui Friderici III. Aug. primis imperii annis ad quintum calend. Novembris, Roterodami in Hollandia tua inferioris Germaniæ provincia: quam olim Batavi poſſederunt: nunc magis notam ſtudioſis omnibus, ob unius indigenæ Eraſmi incunabula, quam veterum incolarum memoria quamlibet bellico robore præſtantium. Hoc alumno Roterodamum oppidum ſe ſemper jactabit, & doctis erit commendatum. Proximam ſibi laudem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

dem vendicat Daventria, quæ puellum adhuc ex æde ſacra Trajectenſi cantorulum deductum, ubi præcentiunculas obire ſolitus, phonaſcis etiam tenuiſſimæ vocis gratia pro more templorũ cathedralium inſervierat, inſtituendum ſuſcepit. Præerat illic ludo literario tum Alexander Hegius VVeſtphalus, homo bonarum literarum minime expers, & Græcarum nonnihil peritus, Rudolpho Agricola communicante, cujus amicitia familiariter utebatur nuper ex Italia reverſi, ubi Guarinum Veronenſem Ferrariæ profitentem, & alios aliquot eruditione celebres audiverat. Ingenium Eraſmi mox eluxit, quum ſtatim quæ docebantur, perciperet, & fideliter retineret, æquales ſuos omnes ſuperans. Erat tum inter eos, quos illic fratres vocant, non quidem monachos, ſed contubernii ratione & veſtitus ſimplicioris & uniformis cõvenientia monachis ſimiles, Ioannes Sintheimus, vir probe literatus, ut illa ferebant tempora, teſtantur id Commentarii Grammatici quos edidit, magnum ea tempeſtate nomen in ſcholis Germaniarum conſequutus.

quutus. Is delectatus Eraſmi profectu nam cœnobitæ iſti palliati quibuſdam ſcholaſticorum claſſibus præſunt & publice docent, complexus aliquando puerum, Macte ingenio Eraſme, inquit tu ad ſummum eruditionis faſtigium olim pervenies, ſimulque oſculum dedit, & dimiſit. Non fefellit hoc augurium, quod omnibus conſtat. Orbatus autem utroque parente paulo poſt, ut tutor omne procurationis onus diſcuteret, ejus improbitate in cœnobium Canonicorum, quos addita Latina interpretatione Regulares appellant, ex Daventrienſi ſchola monachorum omne genus fertiliſſimo ſeminario, detruſus eſt. In eo loco Guilielmum Hermannũ Gaudenſem literis deditiſſimũ juvenem aliquot annis ſtudiorum ſodalem habuit, cujus extat Odarum Sylva. Hoc ſocio adjutus & accenſus nullum Latinorum auctorum volumen non excuſſit. Diu noctuque erant in literis. Tempus quod æquales alii jocis, ſomno, comeſſationibus ignaviter abſumebant, hi duo libris evolvendis & exercendo ſtylo impẽdebant. Audita Era-

ſmi

*ni fama Cameracenſis antiſtes Henri-
us ex Bergenſium regulorum familia
rognatus, juvenem jam ſacris initia-
um ad ſe vocat, adornans iter in Ita-
iam, Romamque petiturus. Videbat e-
im, Eraſmum valere literis, valere e-
oquentia, moribus ingenuis præditum,
piſtolis eleganter ſcriptis id docentibus:
nde cum uſui tum ornamento comi-
atui ſuo eſſe poſſet, ſi cum Pontifice
Romano, ſi cum Cardinalibus agen-
lum foret. Verum quid intervenerit,
uo minus ea profectio ſit ab Epiſcopo
uſcepta, mihi non liquet. Certe Gu-
ielmus ipſe valde doluit ereptum ſibi
Eraſmum: ſic enim in Oda quadam
anit;*

At nunc ſors nos divellit, tibi quod
bene vertat,
Sors peracerba mihi.
Me ſine ſolus abis, tu Rheni frigora
& Alpeis,
Me ſine ſolus abis,
Italiam, Italiam lætus penetrabis a-
mœnam, &c.

*Quanquam vero de Roma adeunda cõ-
ſilium mutavit Cameracenſis præſul,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

tamen Eraſmum in aula ſua retinuit, ingenii ſuavitate & præſtantia ac candore juvenis delectatus. Hicque ille in multorum amicitiam ſeſe inſinuavit vere ἐράσμιος, in primis Antonii abbatis apud divum Bertinum, qui ex eadem Bergenſium gente ducebat originem, & Iacobi Batti, qui ſenatui oppidi Bergenſis fuit à ſecretis, ad quem tot ejus extant epiſtolæ, qui poſtea apud Annam Borſolam Adolphi principis Verienſis matrem diu vixit in ſummo honore. At Cameracenſis feliciſſimum Eraſmi alumni ſui ingenium contẽplatus, haud gravatim eum ſumptibus inſtruxit, ut Lutetiam proficiſceretur, & illic Theologiæ, quam ſcholaſticam vocant, daret operam. Ergo Scotiſta factus eſt, in collegio Montis agens; nam inter Theologos diſputatores Ioannes ille Dunſius Scotus, ab acumine ingenii maxime prædicabatur. Quumq; vitam collegiaticam duriorem experiretur, non invitus emigravit ad Anglum quendam generoſum, adoleſcentes duos generoſos ſecum habentem: Montioium alterum ex illis fuiſſe conjicio. Videbant

enim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

enim Angli, inter profeſſores bonarum literarum in tota Academia Pariſienſi nullum exiſtere, qui vel eruditius poſſet, vel fidelius docere conſueſſet. Nam Fauſtus Andrelinus, alioqui carminibus magna cura pangendis intentus, defunctorie profitebatur, jocis quibuſdam magis feſtivis quam doctis plauſum rudium auditorum captans. Gaguinus obeundis legationibus ad exteros Principes occupatus erat, in iſtis ſtudiis non ita prorſum abſolutus: nec docebat publice. Atque hinc cœpit Eraſmus in Anglia innoteſcere. In quam inſulam paulo poſt ipſe conceſſit à diſcipulis illis ſuis domum regreſſis invitatus. Vbi quum aliquandiu manſiſſet, in reditu apud Dovarienſe littus à telone fortunis propemodum omnibus exutus eſt: ac nondum navem ingreſſus naufragium fecit, quod compluſculos aureolos ultra præſcriptum numerum & ſine regio diplomate, (nihil periculi, niſi in Britannica moneta,) à Montioio & Moro perſuaſus, imprudens legum Anglicarum, efferre tentaſſet. Quæ injuria utcunque muſſitanda fuit: nec enim erat ullum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

remedium, obſtante lege. Nec tam hoc damnum vel alienavit animu Eraſmi, vel deterruit, quo minus Angliam ſæpius peſtea redierit. Abundare tum cœperat ea provincia vir doctiſſimis, Guilielmo Grocino, Thom Linacro, Guilielmo Latimero, qui i Italia literis operam dederant, utriuſque linguæ peritia celebres: item Ioanne Coleto, Thoma Moro, Richardo Pacæo, & Gutberto Tonſtallo: quibus omnibus certatim amabatur ut de epiſcopis nihil dicam, quorum u quiſque erat literarum callentior, it pluris Eraſmum faciebat, & benigniu tractabat. In Academia Cantabrigienſi docuit aliquandiu: idem & Lovanii fecit, quum apud Ioannem Paludanum ejus ſcholæ rhetorem diverſaretur. Demum perſuaſus ab amicis, quo tandem Italiam videret, cujus miro deſiderio ſemper tenebatur, (nec immerito, quando totus hic orbis ea regione nihil modis omnibus cultius habet) cum filiis Baptiſtæ Boerii Genuenſis, regii in Britannia medici, Ioanne & Bernardo, Bononiam profectus eſt: non ut

pæda-

pædagogus, nam morum curam exceperat, nec ut præceptor, ſed ut inſpector futurus, ac ſtudiorum viam commonſtraturus, teſte epiſtola ad Botzhemiū. ubi inter profeſſores Paulum Bombaſium amicum habuit, hominem nivei pectoris, & eruditum, qui viciſſim ingenio ac doctrina Eraſmi mirifice delectatus eſt. Iam enim obierat Beroaldus profeſſorum ſui temporis Achilles, & Baptiſta Pius antiquitatem infeliciter æmulatus Oſcos & Volſcos ſomniabat. In itinere cum ſocio Anglo, Taurini in Alpibus Cotiis Theologiæ doctor factus eſt. Itaque dignitatem & eruditionem in Italiam importavit, quam cæteri inde reportare conſueverunt. Dum Bononiæ volumen Adagiorum pridem cœptum abſolvit, nam breve & rude ſpecimen operis futuri Lutetiæ ante multos annos ediderat, cultum Canonicorum cœnobiticum, quo hactenus uſus fuerat, hujuſmodi de cauſa mutare coactus eſt. Mos eſt eius urbis haud quaquam reprehendendus, ut ſi ſuſpicio ſit de quoquam infecto peſte, chirurgus ad hoc conſtitutus ſtatim accer-

ſatur. Is ut commodius ab obviantibus & prætereuntibus devitari poſſit propter contagium exitiabile, ſolet albam mappulã ab altero humero tranſverſim pendentem geſtare, & virgam in manu. Forte fortuna die quodam neſcio quid acturus Eraſmus per plateam oppidi infrequentiorem ſolus incedebat in cultu ſuo canonicali, quemadmodum conſueverat. Ibi duo treſve juvenes imperiti obviam veniunt, & omophoro candido conſpecto, peſtis exploratorem illum rati, quum in via pergeret Eraſmus nihil hujuſmodi ſuſpicans, correptis ſaxis vim minati ſunt, & convitiis impetiverunt, intra verba tamen graſſati. Cauſam indignationis demirans inquirit. Ajunt de ædibus proſpicientes, qui rixantes audierant, ſcapularem illam veſtem eos provocaſſe nodo ſubſtrictam ad latus, deceptos ob cultus ſimilitudinem, qui putarint eum ab infecto aliquo redire, nec de via decedere velle. Proinde ne ſimile periculum deinceps incurreret Eraſmus, ad Iulium ſecundum Pontificem Max. miſit ſupplicem libellum, quo

ſibi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ſibi religioſi cultus utendi aut non utē-
di gratiam faceret. Id promerentibus
ſuis ſingularibus virtutibus, haud gra-
vatim conceſſum, modo veſte ſacer-
dotali uteretur: quod Leo decimus de-
in, accedentibus aliis etiam juſtis cau-
ſis, non tam ad vitæ inſtitutum, quā ad
illuſtrandam Eraſmi exiſtimationem
pertinētibus, in pleniſſima (quod ajunt)
forma corroboravit: omnibus & ſin-
gulis ſpecialiter & expreſſe derogās, quæ
(ut verbo dicam) quomodocunq; obſta-
rent, tenores obſtantium quorumcun-
que pro ſufficienter expreſſis enumera-
tiſque habens. Ecquis autem dubitat,
Pontifices Max. in hujuſmodi huma-
nis conſtitutionibus plurimum poſſe,
quum Iuris interpretes iiſdem in ea,
quæ vel Iuris Divini ſunt, vel Gen-
tium, interpretanda moderandaque
non parum concedant, imo in omnibus,
exceptis fidei articulis, liberam ex cau-
ſa diſponendi diſpenſandique, ut ipſo-
rum verbo utar, poteſtatem eſſe tra-
dant? Ad umbilicū perducto opere Pro-
verbiorū, ſcripſit Aldo Manutio an li-
brū excudendū formis ſuſcipere vellet.

Is reſpondit, id ſe lubenter facturum. Venetias delatus quum in officinam veniſſet, diu coactus eſt exſpectare donec ad colloquium admitteretur, cum quia Aldus cognoſcẽdis archetypis operarum laboribus, formulas ſtanneas tumultuarie concinnantium, occupatus erat, tum quia putabat eum eſſe ex vulgaribus ſalutatoribus unum, qui magis curioſitatis ſtudio, quam auxilii vel conſilii præbendi cauſa, aſſidue ventitando homini aliis rebus intento nunquam non moleſti erant. Vbi cognovit, Eraſmum eſſe, veniam precatus ſuaviſſime eum cõplexus eſt, & in ædibus Andreæ Aſulani famigerati illius mancipis, ſoceri ſui, ſecum tenuit, ubi contubernalem habuit Hieronymum Aleandrum Mottenſem eruditione trilingui nobilem, nunc Cardinalem: inter alios etiam amicitia Pauli Canalis Patricii, Ambroſii Nolani medici præſtantis, Baptiſtæque Egnatii familiariter uſus: nec adeo brevi tempore: nam & Euripidis Tragœdias duas, Hecubam & Iphigeniam in Aulide, recognitas hîc denuo edidit, & Terentii Plautique

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Comœdias habita carminis ratione caſtigavit. Sub id tempus Alexander, Iacobi Scotorum regis filius, Patavii literis operam dabant, Raphaelis Regii auditor, & jam Eccleſiæ divi Andreæ in Scotia Archiepiſcopus: is Eraſmum ſibi in rhetoricis præceptorem adſciſcit, cum quo poſtea Senas commigravit. Boerios enim diſcipulos poſt unicum cohabitationis annum, dudum dimiſerat, ob patris moroſitatem. Petavii doctiſſimorum virorum Marci Muſuri Cretenſis, & Scipionis Carteromachi Piſtorienſis uſus eſt commercio, quorum humanitatem ſæpe me audiente deprædicare ſolet, expertus candorem non ſemel, dum in corruptis Græcorum autorũ exemplaribus manu deſcriptis, quorum magnam partem Aldina bibliotheca ſuppeditabat, videlicet Pauſania, Euſtathio, Lycophronis interprete, Euripidis, Pindari, Sophoclis, Theocriti, ſimiliumque commentariis, horum exquirit judicium. Nihil erat tam reconditum, quod non aperiret, nec tam involutum quod non expediret Muſurus, vere Muſarũ cuſtos & antiſtes. Omnia

legerat, excuſſerat omnia. Schemata loquutionum, fabulas, hiſtorias, ritus veteres ad unguem callebat. Hanc tam conſummatam eruditionem etiam inſignis pietas commendabat, dum patrem Græculum jam grandævum amanter ſeduloque fovet. Scipionem multiplicis doctrinæ & ingenuitatis dotes exornabant. Vterque Romæ periit, ſed Muſurus à Leone Pontifice Monovaſienſem archiepiſcopen jam nactus. Dum agit Senis Eraſmus in ædibus præſulis divi Andreæ, quem inſtituebat, cujus indolem ſæpe laudavit, & illum vera dixiſſe magis appareret, niſi cum patre rege latus ejus claudens in prælio, quo exercitus Henrici Britanniæ regis, cujus ſoror huic conjunx erat, tum in Belgica agentis & Tornacum inſtigante Iulio ſecundo Pontifice Max. obſidentis, cum Scotis irruentibus, qui Galliarum partes fovebant, concurrit, clariſſimus juvenis paulo poſt cæſus eſſet: dum illic, inquam, in Etruria agit Eraſmus, cõmeatum impetravit vicinam Romam inviſendi. Ibi dici non poteſt quanto plauſu quantoque gaudio literatorum

homi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

hominum ſit exceptus, non mediocrium tantum, ſed & eorum qui Cardinalitia dignitate præfulgebant: in quibus præcipuus Ioannes Medices, qui in Iulii II demortui locum ſuffectus, Leonis decimi nomen obtinuit, & Dominicus Grimanus Venetus, atque Ægidius Viterbienſis trium linguarum peritiſſimus, tres quidem egregii Heroes, fovendis ſtudiis nati ac dediti, in quibus adeo non vulgariter excellebant. Vidit, ut audire memini, & Thomam illum Phædram facundia extemporali incomparabiliter eloquentem, qui Ludis & Comœdiis recenſendis priſcam antiquitatem repræſentabat. Vidit & alios profeſſores. Oblata eſt Pœnitentiarii dignitas, ſi Romæ manere vellet, via futura ad altiora conſcendendi. nam emolumentum non contemnendum inde eſſe poterat. Sed redeundum fuit ad Archiepiſcopum, cum quo poſtea denuo Romam adiit, quam nobiliſſimus adoleſcens videre cupiebat, prius quam in Scotiam ſuam rediret. nec Roma ſola, quanquam diſſimulato archiepiſcopi faſtigio, ne cuiquam moleſtus eſſet, ſed ulterior illa

pars Italiæ Cumas uſque perluſtrata, a antrum Sibyllæ ſubintratum, quod illic ab accolis etiamnum oſtenditur. Poſt diſceſſum antiſtitis eccleſiæ divi Andreæ, veterum amicorum memoria, quos in Britannia reliquerat, in cauſa fuit Eraſmo, cur reditum in patriam & ipſe maturandum duceret. Itaque per Alpes Rheticas Curiam primum, deinde Conſtantiam ad lacum Brigantinum profectus, tranſito Lentienſium tractu, qui ſunt ad Martianæ ſylvæ initium, quod priſcis Orcynium fuit, per Briſigavos Argentoratum venit, unde ſequundo Rheno in Hollandiam vectus eſt. Mox amicis ſuis Antuerpiæ & Lovanii ſalutatis, Angliam adit. Tenebatur deſiderio Ioannis Coleti Theologi, qui Londini decanus erat apud divum Paulum, Grocini, Latimeri, Linacri, quorum ante meminimus, & præcipue Thomæ Mori. Vetus Mæcenas erat Guilielmus VVaramus Cantuarienſis archiepiſcopus, totius Angliæ primas, & eius regni Cancellarius, hoc eſt, iudex ſummus, qui omnes epiſcopos eius inſulæ ſua liberalitate vicit.

Hic

Hic & pecuniam dedit, & præterea ſacerdotium Eccleſiæ Aldingtonenſis in agro Cantuarienſi. quod quum religione Eraſmus obſtringeretur quo minus ſtatim acciperet, emolumentis integris potius ad paſtorem pertinentibus, qui præſens diu noctuque ſubiectam plebem inſtitueret, id quod nullus inficiari poteſt, ad cunctabundum Cantuarienſis, Quis, inquit, te æquius ex Eccleſiaſtico proventu vivat, qui ſcriptis tuis utiliſſimis ipſos Eccleſiarum præfectos preſbyteros inſtruis, doces, adiuvas, unus omnes: nec illos tantum, ſed & cunctas ubique terrarum Eccleſias, quibus illi ſingulis ſinguli dūtaxat præſint & proſint? Sane plus ſemel Eraſmum dicere memini, Principum eſſe debere officium, ut propria liberalitate ſtudioſos iuvent: ſed illos ſuis impenſis parſuros ad ſacerdotiorum collationem confugere, ad quæ accipienda ſectatores diſciplinarum cogi, ut ocium literarium tueri queant. Cæterum ut Montioium inſcriptione Proverbiorum honeſtavit, & Iohannem Coletum, novæ ſcholæ Londini inſtitutorem, libris Copiæ duplicis,

plicis, verborum & rerum, ad quem ludens aliquando dixit, ſe pauperem plane factum emiſſa utraque Copia; ita præſtantiſſimum Mæcenatẽ ſuum Guilielmum VVaramum recognitione Hieronymianarũ præcipue lucubrationum immortalitati conſecrare ſtatuit. Opus Adagiorum Aldum æmulatus flagitãtibus ſtudioſis Ioannes Frobenius typis ſuis non infeliciter excuderat: qua arridente editione, ſimul officinæ diligentioris celebritate motus Eraſmus, quum alterum Proverbiorum exemplar cum acceſſione pridem Badio promiſſum & deſtinatum, adjunctis aliquot Plutarchi libellis recenter verſis, Frãciſci Pircmanni conſilio Baſileam aberraſſe cognoviſſet, & illic omnes divi Hieronymi lucubrationes ſub Frobenianis prælis eſſe, ipſe quoque eodem ſe contulit, ſimulans iter ad Vrbem voti ſolvendi gratia. Nec fuerat vanus rumor. Pridem enim Ioannes Amerbachius abſolutis Ambroſii Auguſtinique libris totum ſe comparaverat ad caſtigationem voluminum Hieronymi, undique conquiſitis vetuſtis exemplaribus, & do-

ctis

ctus viris conductis, qui Græcas dictiones paſſim reſtituerent. de quorum numero fuit Ioannes Reuchlinus Iureconſultus, qui è Lexicis vacuas lacunas replere conabatur. cui ſucceſſit felicior caſtigator Ioannes Cono Norimbergenſis, inſtituti Dominicani, qui meliorem viam ſequutus, è veſtigiis antiquorum codicum ea, quæ vel deerant, vel depravata erant, diligenter reponebat. idque poterat homo propemodum Græce quam Latine doctior, verſatus nimirum in optimis auctoribus, aliquot annis excellentiſſimorum in Italia profeſſorum Muſuri & Scipionis, quorum ante meminimus, atque Ioannis Cretenſis minime pœnitendus auditor. Et jam defuncto patre, Bruno & Baſilius filii una cum Ioanne Frobenio Hieronymi informationem aggreſſi erant, & in Prophetis aliquo uſque progreſſi. Eraſmo novo hoſpiti ſtatim in ædes Frobenianas recepto placuit editionis nitor, ſed in primis incredibilis fratrum Amerbachiorum in caſtigando ſedula diligentia. Ipſe ergo ſi quando conſulebatur, ubi judicio opus erat propter exempla-

empla-

emplarium variationem, nuſquam deerat. Verum Epiſtolarum volumina ſibi peculiariter vendicabat, partim abſolvendis ſcholiis, quæ jam pridem cœperat, partim novis addendis & argumentis adſcribendis occupatus. Hic labor non erat exiguus. Acceſſit longe maior. Deſiderabant ſtudioſi Galliarum & Germaniarum ſeorſim edi Novum Teſtamentum Græce, quod cum Veteri Venetiis coniunxerant. In id olim ſcripſerat Annotationes, Laurentium Vallam imitatus. Eas quum reperiſſet inter ſchedas ſuas, tumultuarie recognovit, & auxit inter prælorum ſtrepitus, Nec deerant qui ipſum N. Teſtamentum elimandũ putarent, vulgo Chriſtianorũ, ut videtur, ſcriptũ, vel potius verſum. Et hæc monẽtibus pro ſua facilitate paruit. Hunc vero laborem Leoni X. Pont. Max. inſcripſit, & quidem merito, primarium noſtræ religionis inſtrumentum ſummo ejuſdem præſidi. At Hieronymianorum operum recognitionẽ Cantuarienſi archiepiſcopo VVarano conſecravit, æternum obſervantiæ ſingularis monumẽtum. Rediit tum

in in-

n inferiorem Germaniam propter negocia, at non ita diu poſt ad nos reverſus, commodum illuc recurrerat, quum Majeſtas tua Romani Imperii faſcibus, cujus nobis ab ipſis Gothis, Theodoricho illo Veronenſi & cæteris, antiquitas, apud Aquas Grani inauguraretur. Mox Coloniæ Vbiorum adfuit ſub conventum VVormacienſem, in ordine eorum, qui tibi ſunt à conſiliis, ſpectabilis: nam in horum cœtum jampridem à te prudentiſſime erat adſcitus, adhuc vivente Ioanne Sylvagio, ſummiq; Cancellarii munus obeunte. Solutis comitiis Vangionum & urbe Tornacenſi recepta, quum in Hiſpanias ex Brabantia Majeſtas tua eſſet regreſſa, Baſileam repetiit Eraſmus, iterum editurus Adagiorum Chiliadas, & Paraphraſes Paulinas atque Euangelicas abſoluturus, quas dubium eſt, majore ne ſtudioſorum applauſu orbis exceperat, an majori alacritate ipſe ſcripſerit. Hic ſum, inquit, in meo campo. Et ſic erat. Inſpiciebat veteres maxime interpretes, ex noſtris Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, Hilarium, ex Græcis Chry-

Chryſoſtomum & hujus imitatorem Theophylactum, ipſe ſtilum accommodabat tantum. Ex his unam majeſtati tuæ inſcripſit, nempe primam, quæ eſt in Euangelium Matthæi, & poſtremam germano tuo Cæſari Ferdinando: nam qui te juvenem ſummopere veneratus eſt tot regnorum heredem, qui minus ſuſpiceret ad faſtigium Romani Imperii concordibus principum ſuffragiis evectum, aulæ tuæ educatus, honeſtiſſimoq; officio obſtrictus? Iuveni adhuc Inſtitutionem Principis Chriſtiani paravit ſanctis, cæterum brevibus, aphoriſmis comprehenſam, libellum, ita me Deus amet, in quo velut in ſpeculo deſtinatus ſummarum rerum adminiſtrationi, vel ipſe functiones Chriſtiano dignas addiſcat, vel huic additus præceptor intueatur, qualibus doctrinæ elementis puerilis regum animus, dum etiamnum tener eſt, imbui debeat. Siquidem hoc Eraſmus ſemper ſtudio habuit, nobiliſſimam Auſtriacam familiam tot Cæſarum parentem, cujus imperium vix Alpibus Iuliis Rheticiſque & Oceano Septentrionali terminatur, omni obſe-

quio-

iorum genere, quæ literarum ſectari convenirent, colere. Docet hoc Panegyricus patri tuo Philippo ex Hiſpaniis reduci exhibitus, & ab eodem perquam amanter ſuſceptus: quod ille officium ſingulari munificentia cenſuit proſequendum, tanquam omine quodam felici primus oſtendens quantam olim æſtimationem eſſent habitura hujus viri ſcripta, ac tantum non exemplum ſtatuens quod cæteri magnates æmularentur. Nec aliter accidit. Etenim ſimilẽ multorum Regum & Pontificum Max. benignitatem expertus eſt Eraſmus, ut tuam inprimis, Imperator Auguſte, ut Ferdinandi nunc Cæſaris germani tui, ut Henrici Britanniæ regis ejus nominis octavi, à quo vivente etiamnum parente Henrico Septimo literis ipſius manu ſcriptis ſalutatus eſt, ut Clementis VII. Pontificis Max. Nec alia mente Hadrianus Pontifex fuit, ſi ſacerdotium oblatum, vel munus honorarium Eraſmus accipere voluiſſet. Quid porro Eraſmo à Frãciſco Valeſio Galliarum rege non exſpectandum fuit, ſi animum ſpectemus, &

quid

quid in eum conferre voluerit? Vn certe literis, longe gratiſſimum eius ad ventum fore, ſua ipſius manu ſubſcri bere non eſt dedignatus. Paulum ver Pontificem Max. ejus nominis tertium quam virtuti & eruditioni Eraſmic judicio & animo, tam etiam effectu a quamlibet opportunitatem favere fuiſſe paratum, inde apparet, quod præterquam de Eraſmo in Collegium Cardinalium cooptanda actum fuerat, ipſ eidem præpoſituram Daventrienſem Traiectenſis diœceſis, quæ ſexcentorum aureorum reditum tribuere dicitur, ultro obtulerit. obtulerit autem? imo contulerit; literas non ſolum Apoſtolicas ſuper ea, ne expeditionis tædio atque impenſa beneficium comminueretur, promittens, ſed illuſtriſſimam Vngariæ reginam Mariam ſororem tuam, Flandriæ tuo aſſenſu præſidentem, ut pro ſua erga Romanam ſedem filiali obſervantia, & regia in viros benemeritos benignitate, dictæ præpoſituræ (ut appellant) poſſeſſionem vacuam ab intruſis pro Eraſmo conſervari curaret, literis bene amantibus interpellans:

quas

quas tamen Eraſmus αὐταρκὴς, quod ſacerdotium recuſare inſtituiſſet, penes ſe reſervavit, ſatis viatici ſibi paulo poſt morituro ſupereſſe dicens. Principum ſane & Epiſcoporum in Eraſmum munificorum catalogum texere perlongum ſit. Nec ſolum à Principibus honoratus eſt Eraſmus, ſed etiam à civitatibus Germaniæ: ſi qua tranſiret, & magiſtratus reſciſſent, vino donatus, qui honor magnatibus & civitatum legatis more gentis impenditur. Id me præſente contigit Baſileæ, Conſtãtiæ ad lacum Brigantinum, Barptolomæo Plaurero Iureconſulto & conſule ad convivium ſua ſponte venire dignato, Schafhuſiæ ab Abbate & magiſtratu, Friburgi Briſigavorum, in Monte Briſiaco, Seleſtadii, Argentorati, & aliis itẽ locis. Nam notum erat non paucis, eum tuæ Majeſtati eſſe à conſiliis. Equidem ob excellentiam doctrinæ, quam editis indies libris teſtatiorem cunctis faciebat, dignus alioqui cenſebatur, quem omnes miſſis muneribus nihil tale ambientem certatim ornare, & quovis honoris genere reverenter cuperent afficere. Quod ſi vul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ſi vulgo videmus eos nullis non mil-
ris gloriæ titulis inſigniri, qui, ſi qu-
do opus fuerit, & incidat neceſſitas,
fendere patriam vitæ ſuæ periculo ſ
parati: quanto juſtius honoratur,
non breve aliquod tempus, ſed omn
ætatẽm in literis pro publica utilita
ultro abſumpſit, exercens ingenium.
nium ſuum defraudans. Potuiſſet
magnus & indies fieri major apud t
majeſtatem. An non ad ſummum
ctoritatis Eccleſiaſticæ faſtigium pr
ceptor olim ille tuus Adrianus Tra
ctenſis evectus eſt? Potuiſſet in ſple
dore vivere apud quoſvis Reges: q
enim ſummorum principum eum n
ambiit? potuiſſet in ocio in voluptat
bus verſari: ſed prætulit commune
ſtudiorum utilitatem univerſis hon
ribus & hujus vitæ craſſis delitiis. V
riſimile eſt, præter alias cauſas felice
quoque ſuccreſcentium ſtudiorum ſu
ceſſum hominem haud parum inflam
maſſe ad quidvis perferendum. In Ge
mania Galliaque mire frigebant liter
vix & unus & alter Latine ſciebat
Græce nullus. Et ecce ſtatim, ut edit

ſun

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ſunt Adagiorum Chiliades, & libri de utraque copia, velut in nebulis coorto ſole, emergere linguarum peritia cœpit. Prodibant alii atque alii libelli ad hanc rem conducibiles, Theodori Grammaticæ Inſtitutiones Latine verſæ, multorumque auctorum in utraque lingua monumenta, Græce cura præceptoris operam diſcere volentibus admodum accommoda. Nã hac ratione etiam Hermolaus Barbarus immortale decus Venetiarum olim profeciſſe fertur privato ſtudio collatis doctiſſimi Gazæ verſionibus. Iamque quaſi ſigno dato, literarum cauſam in his provinciis optimus quiſque promovebat. Sed omnium maxime ſubſidium attulit Trilingue collegium illud in Academia Lovanienſi inſtitutum ſuadente Eraſmo. Magnas opes moriens reliquerat Arienſis præpoſitus Hieronymus Buſlidius, Franciſci Veſontini quondam archiepiſcopi in Hiſpania peregre extincti frater, quas quum ille ſtudioſorum uſibus deſtinaſſet, Eraſmus teſtamẽtariis auctor fuit, ut Athenæum Lovanii conſtituerent, in quo ſtipendiis ordinatis tres linguæ publi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

publice docerentur: è quo tanquam equo Troiano innumeri cognitione lin-guarum inſtructi prodiere hactenus, & faventibus ſuperis deinceps ſunt prod-turi; quo univerſa ditio tua, Cæſar in-victiſſime, nihil habet præclarius. E-res Franciſcum quoque Galliarum re-gem movit, ut ad ſimilis collegii Lut-tiæ Pariſiorum inſtitutionem animu-adjiceret, Eraſmum per literas evocan-do, cujus conſilio omnia diſponerentu-Et jam regium diploma acceperat a-itineris ſecuritatem, ſed intervenere cauſæ quæ profectionem impedirent. In-ſtituti tamen & illic profeſſores. Itaqu-in confeſſo eſt, literarum in his provin-ciis incrementa potiſſimum Eraſmo de-beri. Quem enim ille lapidem non mo-vit (quod ajunt) ut ſtudia procederent Quanto candore tradidit omnia, ab o-mnibus intelligi volens? quum mult-res obſcuras multo obſcurius explicent Editurus Proverbiorum opus à quibuſ-dam doctis audire coactus eſt, Eraſm-tu evulgas myſteria noſtra. Sed cupie-bat is omnibus ea aperta eſſe, quo per-fectam eruditionem conſequerentur.

Ho-

Hoc candore deſtituebatur ille, qui Venetiis olim Aldo Manutio, commentarios Græcos in Euripidem & Sophoclem edere paranti, dixit, Cave cave hoc facias, ne Barbari iſtis adjuti, domi maneant, & pauciores in Italiam veniterent. Iam nihil tam humile fuit, quo tantus vir ſtudioſorũ gratia ſe non demitteret. Etiam ipſum Catonis carmen juxta titulum, emendare & interpretari dignatus eſt, ut nec in magnis, nec in minutis eius opera deſideraretur. Adeo vix proferri queat, qui unus ſtudiis communibus plus profuerit. Habet quidem Gallia Budæum principem literarum, quem libenter opponat: qui cum abſtruſiſſimum rei nummariæ, quæ apud veteres fuit, materiam primus doctiſſime copioſiſſimeq; explicuit, tum priſcas loquendi formulas Iureconſultorum elegantiſſime ediſſerit, maxima (quod negari non poteſt) nationis ſuæ gloria editis in Pandectas Annotationibus: denique Commentarios linguæ Græcæ conſcripſit, quibus nihil utilius Græcitatis ſtudioſo contingere poteſt. Sed noſter in Theologicis plus

operæ poſuit. Quam ſtudiorum parti
paulo liberius tractavit; quod vider
(ut ipſius utar verbis, ad amicũ que
dam ſcribentis) plus ſatis tribui The
logiæ argutatrici, veterem prorſus ab
leri; ſicque Theologos argutiis Scoti
incumbere, ut non attingant fontes d
vinæ ſapientiæ. Ad hæc diſciplinam e
cleſiaſticam longe prolapſam eſſe à ſy
ceritate Euangelica: populum Chriſti
num multis modis gravatum eſſe: co
ſcientias hominum variis tricis ill
queatas. Atque hanc ob rem alicu
quorundam arrogantiã, ambitione
avaritiam, ſuperſtitionemque liberi
ſtylo ſubtaxat, nemini hic adulat
quamlibet potenti, quod tamen ho
nimium multi faciunt. Nec alia r
plus officit principibus, maxime eccleſi
ſticis, dum laudamus quod faciunt
non quid facere debeant commonſtra
tes. In hac ille parte nuſquam ceſſat.
Quanquam eum ſæpe dictitare memi
dum adviveret, ſi præſciſſet tale ſec
lum exoriturum quale hoc noſtrum eſ
ſe multa non fuiſſe ſcripturum, aut i
modo non ſcripturum. Sed Deo grati

vid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

videmus iſtarũ admonitionũ aliquem
fructum. Theologorum manus pro Haeſio, pro Holcoto, Cyprianum, Auguſtinum & Hieronymum ſuis horis verſant. Studium theologicum diffuſum Petrus Longobardus in methodum redigere conatus eſt, collectis Sententiarum libris: ſic enim appellant. Sed in commentariis recentiorum modus deſideratur. Similem rem apud Græcos tentavit Damaſcenus. Ex veteribus licet cognoſcere naſcentis eccleſiæ exordia ſimpliciſſima, quæ paulatim ad hanc majeſtatem increverunt. Abſque quorum lectione citra judicium de rebus diſſeret, qui in neotericis tantum verſatus eſt, amuſſis iuxta proverbium alba ad ſacrorum expenſionem. Quare veterum cognitio ſcriptorum futuro Theologo perquam neceſſaria: ad quam tantopere ſtudioſos cohortatus eſt Eraſmus, emendatis illorum lucubrationibus, & ad exemplaria vetuſta collatis. Extant libri, nec eſt opus nominatim recenſere. Addidit pleriſque locis cenſuras, quas ceu ſingularem dotem ac evidens argumẽtum præſentiſſimi per-

ſpicaciſſimique ingenii magis admiro
quam quidvis aliud. Nullum enim a
bitror fuiſſe multis jam ſeculis, qui ju
dicio plus valuerit, id quod conſum
matæ eruditioni poſtremo omnium co
tingere ſolet. Quibuſdam viſus eſt n
ſatis eſſe Ciceronianus, ad ſtructura
& verba Tullianæ dictionis omnia ſ
vere exigentibus. Sed quia ſtylum ape
tum, extemporalem, purum, facilem
& argutum ſemper amavit, vocabu
quibuſdam uti coactus eſt Chriſtian
Religionis materiæ quã tractabat ſe
vientibus. Neque enim probabat e
rum ſuperſtitionem, qui verius inan
modulos quoſdam antiquitatis referũ
quam ſententias denſas & præſtante
Sane fatemur ſeculum Ciceronis fuiſ
puriſſimum & imitatione dignum,
proinde magnam felicitatem ſi quis ſin
ceram illius temporis, quo lingua Lat
na maxime floruit, phraſim aſſequatu
Et quibuſdam rem belle procedere ce
nimus, nec invidemus. At proferant
nobis in medium tot tamq; utilia ſcr
pta, tam ſancta, tam cordata, quot a
Eraſmo Chriſtianus orbis accepit, c
cum

cum illis ſentiemus, ac Ciceronianos etiam à pietate ſanctimoniaque prædicabimus. Horum librorum magnam partem Baſileæ in ædidus Frobenianis in monte divi Petri ſitis, partim etiam Friburgi Briſigavorum elucubravit. ad hoc enim oppidum in ditione fratris tui regis Ferdinandi poſitum, monitu Bernardi à Gles Cardinalis Tridentini cum ſarcinulis ſuis migrare coactus eſt, verentis ne quid illi accideret Baſileæ mutato ſacrorum cultu: quæ tamen res longe placidius tranſacta eſt, magiſtratuum prudentia, quam multi divinabant, nemine ex univerſo numero ſacerdotum per contumeliam attacto. Friburgi primum in ædibus illis magnificis habitavit, quas avus tuus divus Maximilianus pro ſenectutis ſuæ nido per Iacobum Villingerum ſuæ Majeſtatis à theſauris parari quondam ſibi juſſerat. Deinde propriam domum emit. At quum ab illuſtriſſima ſorore tua Maria Hungariæ regina, quam tu ab obitu amitæ tuæ Margaretæ provinciis inferioris Germaniæ gubernandis præfeciſti, in Brabantiam revocaretur, &

Eccleſiaſten ſuum prius eſſet editur,
ut præſens adeſſet dum excuditur in o
ficina, ac operi colophonem (quod ajun
adderet: nam neſcio quid ad calcem r
ſtabat adtexendum: ſimul ut cœli m
tatione reliquias morbi pertinacior
diſcuteret, vendita domo Baſileam cu
univerſa ſupellectile ſua, quæ libr
maximam partem conſtabat, poſt
ptimum annum reverſus eſt, ad Hi
ronymum Frobenium amicum vetere
hoſpes gratiſſimus divertens, hoc co
ſilio, ut recuperata bona valetudin
& abſolutis iis quæ habebat in man
bus, navigio per Rhenum, in inferi
rem Germaniam deſcenderet. Interi
articularis morbus, qui aliquand
conquieverat, rurſus hominem corr
pit & miſeris modis vexat, ut ſe lo
movere nequiret, fruſtra cœlo mutat
Hic remittentibus cruciatibus ex bip
de primum quadrupes, deinde trip
factus eſt, ſcipionum auxilio ſe ſuſten
tans & ſenſim prorepens. Quumqu
ſchedas epiſtolarum, quas annis ſup
rioribus à diverſis amicis acceperat
ſigillatim evolveret, novæ neſcio cuj
editi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ditionis gratia, ac plurima eorum
ui à rebus humanis exceſſerāt, in ma-
us venirent, ſubinde ajebat: Et hinc
mortuus eſt: ac tandem, Nec ego diu-
ius vivere cupio, ſi Chriſto Domino
laceat. Sic languentem & viribus
eſtitutum, dyſenteria, malum exi-
iale, ferme menſem integrum vexa-
vit, ac paulatim exhauſtum in ſumma
quanimitate & tolerantia tandem
xtingit, Chriſti miſericordiam extre-
mis ſæpe repetitis vocibus implorantem.
Qui Chriſti doctrinam vivens tam ſyn-
ere tractavit, mortuus indubie mer-
edem ab illo ſummo Agonotheta am-
lam accepit. Teſtamentum Majeſtatis
tiam tuæ fretus auctoritate cōdiderat,
uo pauperum inopiæ relictis à morte
acultatibus ſuis trifariam conſultum
voluit, invalidis ſenioque confectis,
virginibus elocandis, quibus dos deeſſet
mariti conciliatrix, & ſtudioſis foven-
dis. Id Bonifacius Amerbachius Iuris
rofeſſor, hæres nuncupatus, redemptis
nnuis ſtipendiis reditibuſve bona fide
um ſociis juxta teſtatoris mentem exe-
uutus eſt, & quæ fieri ille voluit, cun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

cta ad amuſſim accuravit. Is ipſe m-
moriam in æde ſacra cathedrali Baſi-
enſi patrono optimo in columnari ſtr-
ctura, cui ſaxum tumulum operie-
Termino ſculptili inſigne adiacet, a-
figendam locavit in marmore Rheti-
Statura novit Maieſtas tua fuiſſe eu-
ut ipſe de Moro quadam epiſtola ſcrib-
infra proceritatem, ſupra tamen pro-
ſus notabilem humilitatem. Corpuſc-
lo ſatis compacto & eleganti, ſed qu-
eſſet tenerrimæ complexionis, & min-
marum etiam rerum mutatione, pu-
vini, cibi, cœlive, facile offenderetu-
in ſenio crebris quoque calculi dolor-
bus obnoxium: ut de pituita nihil a-
cam, alioqui perpetuo communique-
ſtudioſorum omnium malo. Cute co-
poris & faciei candida, capillitio in i-
venta ſufflavo, oculis cæſiis, vultu f-
ſtivo, voce exili, lingua pulchre expl-
cita, cultu honeſto & gravi, qui C-
ſareum conſiliarium, Theologum & ſ-
cerdotem deceret. Fuit in retinenda a-
micitia conſtantiſſimus, nullis unqua-
inſcriptionibus quacunque de cau-
mutatis. Memoria feliciſſima: na-
pu-

puer totum Terentium & Horatii m
memoriter complexus eſt. In egenos li-
beralis, quos, ut alibi, ſic à ſacro do-
mum rediens, per famulum nunquam
non munerari ſolet: maxime vero in bo-
næ ſpei & indolis adoleſcẽtes ſtudioſos, ſi
qui ad ſe viatico deſtituti veniſſent,
largus, benignus, & munificus. In con-
victu comis & ſuavis citra omne ſuper-
cilium, ubique certe ἐράσμιος, hoc eſt,
amabilis. Quod ille nomen à ſe dolebat
non uſurpatum, quum primum ſcribe-
re cœpiſſet, & editis libellis innoteſcere.
Quis enim, inquit, quenquam morta-
lium Amorẽ audivit appellari, id quod
Græcis ſignificat ἐρασμός? De libris por-
ro ſuis, quos in omni vita conſcripſit
innumeros, quâ ſacros, quâ propha-
nos, conjunctim & univerſim edundis,
vir modeſtiſſimus, nihil moriens ſta-
tuit, opinatus futurum ut cultioribus
quotidie emergentibus iſta ſua ſcripta
facile negligerentur. Cæterum quum
Hieronymus Frobenius & Nicolaus E-
piſcopius typographi ſenſiſſent ea à ſtu-
dioſis in eo ordine ſimul collecta deſide-
rari, quem ipſe quum viveret, ad Ioan-

nem Botzemium & poſtremo ad He ctorem Bœotium ſuarum lucubratio num catalogum recenſens, indicavit videlicet iis primum conjunctis, qu vel ad inſtitutionem literarum vel a pietatem pertinent, tum Moralibus, de inde Apologiis, & ultimo loco recogni tis auctoribus ſuas partes implentibus obſequendum ſtudioſis rati, rem auſ ſunt quum magnificam, tum omnium favore dignam, nulla nec ſumptuum nec laborũ magnitudine deterriti, qui cunque tandem ſequeretur eventus modo ut voluminum Eraſmi tomos cõ ficerent, auctoris Catalogum ad Hecto rem Bœotium, tanquam recentiorem potiſſimum ſequuti: adjectis etiam a Amerbachio, ſuo quibuſque loco iis quæ poſtea idem ille Eraſmus elucubra vit: omiſſo tamen Decimo Tomo, non niſi alios auctores ab ipſo recognitos cõ plectente: in quibus ſeorſum ſucceſſu temporum excudendis, etiam ſuam o peram ſtudioſis iidem chalcographi pol licentur, ſi modo æquum experti fue rint lectorem. Quæ editio quum ob ali magni facienda eſt, tum ob hoc quod

tant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

tanti literarum antiſtitis exiſtimationi conſulit, ne quis aut animo nocendi, aut quaſtus ſtudio, gratiam videlicet Eraſmici genii captans, deinceps aliquid illi tribuat quod ipſe non ſcripſit: id quod vivente eo, factum ſcimus: aut tanquam ſuum non agnovit, aut etiam agnitum, minime editione dignum exiſtimavit. Quare, Clementiſſime Cæſar, veterum Imperatorum ac Regum exemplum imitatus, qui rem literariam & honeſtas diſciplinas tueri magnificum cenſebant, iſtum Eraſmicorum librorum Theſaurum, quo nihil univerſa res literaria vel ornatius habet, vel utilius, vel pium magis, inter monumenta recentiorum, ſartum tectum conſervandum ſuſcipe, hominis tot modis tui, ſive patriam Hollandiam reſpicias, quæ te Dominum agnoſcit; ſive Conſiliarii dignitatem, quam tibi fideliter obivit; ſive probi pectoris devotionem, quo nobiliſſimæ iſti familiæ Auſtriacæ ſive Burgundiacæ ſemper deditus fuit. Vere enim regia res eſt tueri literas, quibus extinctis miſerabili caligine cuncta confundentur, nec

homines à brutis animalibus different. M. Vitruvium haud puduit de Architectura ſcribere ad Octavium Auguſtum, qui in ordine veſtro Romanorum Imperatorum ſecundus fuit, Iulii ut hæres, ita ſucceſſor: Dictionarium ſuum Pollux Græcus auctor Commodo Cæſari dedicat: Oppianus τὰ ἁλιευτικὰ Antonino L. Sept. Severi F. inſcribit: non quod architectus eſſet Octavius. à quo ſtruendarum ædium conſilia peterentur: aut Commodus, grammaticus: aut phyſiologus, Antoninus: ſed ut liberalium artium patronos agere meminiſſent tanti monarchæ. Et diſciplinis quidem illi delectabantur ut docti, & à teneris recte inſtituti, non favebant tantum. Quin florebat ipſum Romanũ Imperium, ab hominibus virtute & eruditione excultis per diverſa officia adminiſtratũ. Sume ergo tibi lucubrationes Eraſmicas defendẽdas, verè τὸ τῆς Ἀμαλθείας κέρας, partim quod in his quædam tuæ Majeſtati privatim dicata ſunt, velut inſtitutio Principis Chriſtiani, & in Matthæi Euangelium Paraphraſis: partim quod ut tu ſum-

ſummus es orbis Monarcha, ſic etiam omnium commodis proſpicere debes. Proderit autem orbi talem Theſaurum eſſe conſervatum, nec ſycophantis quibuſdam & ſtudiorum oſoribus vel hujus intercipiendi vel concerpendi fieri poteſtatem, non quod Eraſmo magnopere timendum ſit, quem amare extinctum incipiunt, qui vivum oderant: Paſcitur enim, ut Ovidius ait, in vivis livor, poſt fata quieſcit: ſed ut malevolis omnis vel calumniandi vel ſiniſtri conatus cauſa penitus amputetur. Id fiet, ſi tuæ Majeſtatis quaſi Ajacis clypeum opponas, & re ipſa oſtendas, non ſolum imminutæ Majeſtatis reos eſſe, qui in te Principem Romanū, ſed & qui in Conſiliarios tuos conſpirant: id quod Honorius & Arcadius A. A. cenſuerunt. Quis enim rabularum non obmuteſcet, ſi protegentem Carolum viderit? quis illorum aſpectu tui territus non terga dabit? quem Afri congredientem expaverunt, quum depulſum ditione ſua Tunetenſem regem, ultramarina expeditione ſuſcepta rem maximam atque difficillimam auſus,

ſus, feliciter & celeriter reſtitueres. Qui Italiæ pacem dediſti, inque ea jam diu nobiliſſimam regionem conſervas. Qui proximis diebus Gandavenſem tumultum in gravem totius Flandriæ perniciem erupturum, dicto citius compeſcuiſti. Quem ſpes eſt Germaniæ noſtræ priſtinam concordiam reſarturum lite partium utrinque audita, ac per tuam prudentiam qua vales auctoritatemque æqualiter dirempta. Atque utinam immortalitate dignus Eraſmus tãtiſper ſuperfuiſſet, dum iſta à te fortiter & præclare geſta ſuaviſſimo ſtylo ſuo memoriæ æternæ conſecraſſet! In nulla re ille, certo ſcio, libentius fuiſſet occupatus. Denique addam hoc unum, prius quam finem faciam: Glorientur cæteri Imperatores, huius vel illius quamlibet magnæ, perſæpe etiam atrocis rei, caſu ſuum principatum factum inſignẽ; Caroli Cæſaris tempora candidiſſimi ſcriptoris Eraſmi monumentis illuſtrata nunquam ignorabuntur. nam ſolet eruditiſſimi cujuſque laus etiã in principem redundare, ſub quo vixerit, ut non dicam in cujus clientela fuerit nu-

meratus. Bene valeat Majeſtas tua, Cæſar Invictiſſime, & Eraſmi ſui lucubrationes ſibi commendatas perpetuo tueatur. Seletſtadii, calendis Iuniis. Anno à Chriſto nato M. D. XL.

TESTAMENTUM EXTREMUM ERASMI ROTERODAMI.

In nomine ſanctæ Trinitatis.

DEſiderius Eraſmus Rotterodamus, fretus diplomatibus Cæſaris, Summi Pontificis, ac magnifici Magiſtratus inclytæ civitatis Baſilienſis, hoc meo chirographo renovo ſupremam voluntatem meam, quam quocunque titulo firmam ac ratam haberi volo: irritum vero ſi quid aliud teſtatus ſum. Principio certus me nullum habere legitimum hæredem, præſtantiſſimum virum D. Bonifacium Amerbachium omnium facultatum mearum hæredem inſtituo: exequutores vero Hieronymum Frobenium & Nicolaum Epiſcopium. Bibliothecam meam jam quidem vendidi D. Ioanni à Laſco Polono juxta ſyngra-

phum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

pham ſuper hoc contractu inter nos confectam: non tradentur tamen libri, niſi hæredi numeraverit ducentos florenos. Quod ſi ille pactum remiſerit, aut me priore vita exceſſerit, liberum eſt hæredi de libris ſtatuere quod velit. D. Ludovico Bero lego horologium aureũ. Beato Rhenano cochleare aureum cum furcinula aurea. M. Petro Vetereo centum quinquaginta coronatos aureos: tantumdem Philippo Montano. Lamberto Famulo, ſi mihi moriẽti adfuerit, ducentos florenos aureos, niſi ego vivus hanc ſummam ei numeravero. D. Ioanni Briſchio Lagenam argenteam. D. Paulo Volſio florenos aureos centum. Sigiſmundo Telenio ducatos centum & quinquaginta. Ioanni Eraſmio Frobenio duos annulos, quorum alter non habet gemmam, alter habet gemmam ſubviridem, Gallis dictam Turquoys. Hieronymo Frobenio lego omnes veſtes meas, omnemque ſuppellectilem meam, laneam, lineam, & ligneam: præterea poculum quod habet inſignia Cardinalis Moguntini. Vxori ejus annulum, qui habet imaginẽ mulieris in tergum

reſpi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

reſpicientis. Nicolao Epiſcopio poculum cum operculo, quod in pede habet verſiculos inſculptos. Iuſtinæ uxori eius duos annulos, quorum alter habet adamantem, alter Turquoys minorem. M. Everardo Goclenio poculum argenteum, quod in ſummo habet imaginem Fortunæ. Si quis legatariorum interciderit, quod legatum erat, in hæredis arbitrio eſto. Hæres præter ea quæ per ſyngrapham deſignavi, ſibi accipiet quicquid ſuperfuerit poculorũ, aut annulorum, aut rerum ſimilium: adhæc numiſmata, inſignia, & Luſitanos cruciatos, Regis Poloniæ & Severini Boneri faciem exprimentia, aliaque his ſimilia. Præterea ducatos omnes duplices & quadruplices. Pecuniam apud Everardum Goclenium depoſitam, illi in Brabantia diſpenſandam relinquet, quemadmodum ei mandavi. Si quid apud Eraſmum Schetium erit reliquum, ab eo repetet, eamque pecuniam ac reliquam omnem quæ ſuperfuerit, ſuo arbitrio & ex conſilio exequutorum diſtribuet in uſus pauperum ætate ac valetudine infirmorum: item in puellas nupturas: in ado-

in adoleſcentes bonæ ſpei: breviter quoſcunque ſubſidio dignos judicaverit. Hanc extremam voluntatem meã quo plenior ſit fides, propria manu deſcripſi, ac peculiare annuli mei ſigillum, Terminum, adfixi Baſileæ in ædibus Hieronymi Frobenii, duodecima die Februarii, Anno à Natal. Domini M. D. XXXVI.

EPITAPHIUM.

CHRISTO SERVATORI S.

DEſ. Eraſmo Roterodamo, viro omnibus modis maximo, cujus incomparabilem in omni diſciplinarum genere eruditionem pari conjunctam prudentia poſteri & admirabuntur & prędicabunt, Bonifacius Amerbachius Hæres, Hier. Frobenius & Nic. Epiſcopius nuncupati ſupremæ ſuæ voluntatis vindices, patrono optimo, non memoriæ, quam immortalem ſibi editis lucubrationibus comparavit, iis tantiſper dum orbis terrarum ſtabit ſuperfuturo, ac eruditis ubique gentium collo-

colloquuturo, ſed corporis mortalis quo reconditum ſit ergo, hoc ſaxum poſuere.

Mortuus eſt IV. Eidus Iul. jam ſeptuagenarius ann. à Chriſto nato M. D. XXXVI.

Cum ſupra in Compendio vitæ annotatum ſit obiter, Eraſmum à Monachiſmo, monaſteriove abhorruiſſe: ſubjiciam his opportune ipſius Eraſmi Epiſtolã ſatis prolixam, ad Lambertum Grunnium, ſcribam Apoſtolicum; ubi ſub nomine Florentii (omne hoc falſo) ita deſcribit, ita ſuam pandit fortunam, talibus averſum ab vitâ monaſticâ animum coloribus depingit, ut clarioribus non poſſet. Vere dicit, ſe cauſam agere ejus, qui à puero ipſi ſit cognitus, ut vix ipſe ſibi: ſe etiam pleraque, quæ ad cauſam pertinent, non audiviſſe tantũ, ſed oculis etiam perſpexiſſe. Antonius Florentii frater, qui hic triennio fere major commemoratur, vere eſt Petrus Eraſmi germanus; ad quem cum alibi iſti ipſi noſter

noſter Deſiderius literas ſcribit, tu
Guilielmus Hermannus Gaudanu
Carmen de laude Amicitiæ mittit.

Eraſmus Roterodamus Lamberto
Grunio, Scribæ Apoſtolico S.

HActenus, eruditiſſime Lamberte ab hoc genere cauſarum luben abſtinui, licet à multis interpellatus neque cuiquam amicorum moleſtus eſſ ſuſtinui: verum hic ſingularis quædam pietas me depulit à vetere inſtituto, fecitque ut & ipſe novum patrocinium ſuſciperem, & tibi viro amiciſſimo in amici negocio negocium faceſſerẽ. Quapropter hoc operæ primum abs te peto, ut totam rei ſeriem digneris cognoſcere. Siquidem confido futurum, ut ſi hoc impetro, & meum comprobes officium, & tuum non illibenter impartias, non jam amicitiæ noſtræ, cujus gratia ſcio te nihil non facturum, ſed ipſi cauſæ. Agitur enim non de lana, quod ajunt, caprina, ſed de ſalute indolis multo omniũ feliciſſimæ, quæ plane viva ſpiranſque defoſſa peribit, niſi nos fuerimus opitulati.

lati. Vtinam tibi perinde nota eſſet atque mihi eſt totius negocii ratio, tribus verbis, ſat ſcio, cauſam hanc apud te peroravero. Sed tamen rem omnem optima fide ſic tibi depingam, ut nihil aut certe quod minimum te fugiat, quod ſcire ſit operæprecium. Nam & is cujus cauſam ago, à puero mihi ſic cognitus eſt, ut vix ipſe mihi ſim notior, & pleraq; quæ ad cauſam pertinent, non audivi tantum, ſed perſpexi oculis. Tanta autem eſt rei indignitas, ut ipſe vix hæc abſque lacrymis commemorare queam, nec tu fortaſſis, quæ naturæ tuæ bonitas eſt, ſiccis oculis lecturus ſis. Sed eſt hoc Chriſtianæ pietatis, mi Grunni, non tantum gaudere cum gaudentibus, ſed etiam flere cum flentibus. Scio tibi, vir optime, & probe notam, & inſigniter inviſam eſſe quorundam phariſaicorum improbitatem, qui juxta teſtimonium Euangelicum, non ſolum per maria, perque terras, ſed per omnes principum aulas, per omnes divitum ædes, per omnes ſcholas, per omnes compotationes obambulant, ut proſelytum aliquem in naſſam illiciant, vixque

creden-

credẽdis artibus inſidiantur puerorũ ac puellarum ſimplicitati, norunt ar tem, & injuriæ & fraudi idoneam, eos in vitæ genus pertrahant, unde non poſſint extricare, ſemel irretiti, q non alia ſervitutis ſpecies miſerio Nam mancipium de lapide emptum i poteſt demerere dominum ſuum, ut ſervo fiat libertus. Itaque non te rem rabor nimium nota commemorand poſtea quam iſtorum ſtratagemat mundus undique plenus eſt. Quis eni fuit unquam eximiæ indolis, aut hon ſto loco natus, aut opulentus puer, que iſti non tentarint inſidiis, cui non te tenderint retia, quem non captarint do lis? frequenter inſciis nonnunquam & invitis parentibus. Id quum ſit quovi plagio ſceleratius, tamen hiſtriones pietatis etiam titulum audent ſceler prætexere. Ad Chriſtum, inquiunt, etiam calcatis parentibus fugiendum eſt, & adverſus afflatum divini ſpiritu nihil valet parentum auctoritas: quaſi vero ſatanas non ſit & inter monachos, aut quaſi quicunque cucullam accipiunt afflati ſint Chriſti ſpiritu, quum

multo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

multo maxima turba, vel ſtultitia, vel inſcitia vel deſperatione, vel ocii ventriſque ſtudio ducatur. Quod Deus iuſſit liberos parentibus obtemperare, extra controverſiam eſt: quis ſpiritus inſtiget hominem ad monachiſmum, nec ipſi certum eſt qui trahitur. Hic vides quantum captum nobis aperiat locus communis, ſed non libet in eo commorari, quum quotidianis illaqueatorum querimoniis omnium aures calleant. Equidem nolim improbare cujuſquam inſtitutum, nec iſtis patrocinabor, qui ut incogitanter ſe præcipitarunt in foveam, ita quod male cœperant peius relinquunt, non ad libertatem ſed ad peccandi licentiam fugientes. Cæterum in tanta corporum & ingeniorum varietate, non omnibus omnia congruunt, neque quicquam accidere poteſt præclaris ingeniis infelicius, quam ut in aliquod vitæ genus, vel arte inducantur, vel vi propellantur, unde ſe non poſſint explicare. In hoc enim potiſſimum ſita eſt hominum felicitas, ſi quiſque ad hoc applicetur, ad quod naturæ compoſitus eſt. Quoſdam enim ad

cœli-

cœlibatum aut ad monachiſmum a- gere, nihilo felicius cedat, quam ſi a- num ducas ad certamen olympicu- aut bovem ad ceroma, ut ajunt. H- præfatum eſſe ſat eſt. Nunc accipe- mul & optimi juvenis calamitatem, iſtorum plagiariorum deteſtandam i- probitatem. Atque hic rurſus oro, mihi te præbeas attentum. Vehemen- enim cupio tuo judicio comprobari qu- ago. Nam obſequii nonnunquam p- nituit. Quod judicio fit, nunquam n- placet. Duo fratres ſunt, Florenti- & hoc natu major Antonius. Adm- dum pueri matre orbati ſunt. Pater- liquanto poſt decedens, exile quide- patrimonium reliquit, ſed quod abſo- vendis ſtudiis abunde ſufficeret, niſi c- gnatorum rapacitas qui morienti ad- rant, rem minuiſſet. Nam præſent- pecuniæ, ne pilus quidem repertus eſ- Attamen quod ſupererat in rebus ſol- aut in ſyngraphis, nec perinde prom- ptum harpyiarum unguibus, utcunqu- ſatis erat perdiſcendis artibus libera- libus, ni rurſus tutorum indiligentia bona pars intercidiſſet. Scis quam pau-

morta-

ıortales ſint, qui in alieno negocio bo-
a fide vigilent. Tutores autem huc
nimum adjecerant, ut eos educarent
ıonaſterio, miram exiſtimantes pieta-
em, ſi illis de victu proſpectum eſſet.
Iac ſuapte ſponte propenſos, Guardia-
ıus quidam, homo ſuperciliosus, ma-
naque pietatis opinione, perpulerat,
raſertim unum, ſub quo ludi litera-
ii magiſtro in prima pueritia gram-
natices prima rudimenta didicerant.
Erat autem is, juxta vulgarem exiſti-
nationem, vir pius & innocens, hoc eſt,
ec alea, nec ſcortis, nec luxu, nec te-
nulentia, nec aliis criminibus infa-
nis, ſed homo ſibi vivens, ac mire par-
us, nec judicio quicquam vulgo præ-
tantior, nec literas approbans nisi quas
pſe perturbatas ac paucas didicerat.
Nam Florentio, decimumquartum
nnum agenti, quum illi ſcripſiſſet a-
iquanto politius, reſpondit ſeveriter, ut
i poſthac mitteret tales epiſtolas, adjun-
eret commentarium: ipſi ſemper hunc
uiſſe morem, ut plane ſcriberet & pun-
tuatim. nã hoc verbo eſt uſus. Is vide-
ur hoc affectu fuiſſe, quo plurimos eſſe

D novi,

novi, ut exiſtimaret, ſe victimam gratiſſimam immolare, ſi quem diſcipulorum addidiſſet vitæ monaſticæ. Soletque gloriabundus commemorare, quot adoleſcentulos quoque anno, Franciſco, vel Dominico, vel Benedicto, vel Auguſtino, vel Brigidæ lucrifeciſſet. Proinde quum jam eſſent maturi ſcholis quas univerſitates appellant, nam & ſatis erant grammatici, & Petri Hiſpani dialecticam magna ex parte didicerant: tamen metuens ne illic haurirent aliquid mundani ſpiritus, ac jugum detrectarent, curavit eos ablegandos in contubernium quorundam, qui vulgo fratres Collationarii vocantur, qui nuſquam gentium non nidulantes, inſtituendis pueris quæſtum factitant. Horum illud præcipuum eſt ſtudium, ut ſi quem puerum videant indole generoſiore & alacriore, cujuſmodi fere ſunt ingenia feliciſſima, eum plagis, minis, objurgationibus, aliiſque variis artibus frangant ac dejiciant; id appellant cicurare, vitæque monaſticæ fingant. Quo quidem nomine ſic amantur à Dominicanis ac Franciſ-

ıis, quod dicant , ipſorum ordines brevi
nterituros, niſi penes illos aleretur ſe-
ninarium. Ex illorum enim cortibus
legunt ſuos tirones. Equidem arbitror
& inter illos eſſe viros quoſdam mini-
me malos. ſed quum optimorum aucto-
rum inopia laborent, quum in ſuis te-
nebris, ſuis quibuſdam moribus ac ri-
ibus degant, ſeque non aliis, ſed ſibi
pſis comparent, quum bonam diei par-
em cogantur precum & operarum pen-
is impendere, non video quo pacto va-
eant liberaliter inſtituere pueritiam:
erte res ipſa loquitur non aliunde pro-
lire adoleſcentes inelegantius doctos,
ıut moribus deterioribus. Apud hos
gitur biennium & eo amplius perdide-
unt. Certe junior ille perdidit, ipſis
ræceptoribus aliquanto doctior, in his
luntaxat literis quas illi profitebantur.
'nus præceptorum talis erat, ut Flo-
entius neget ſe uſquam vidiſſe mon-
rum vel indoctius vel glorioſius. Et
ales non raro præficiuntur pueris. Non
nim eliguntur eruditorum judicio, ſed
rbitrio patriarchæ, qui plerumque li-
eras neſcit. Alter vero qui ſemper vi-

ſus eſt unice delectari indole Floren-
na, quum ſentiret agi de reditu in
triam, cœpit privatis colloquiis ſol-
tare animum adoleſcentis, ut ipſo
accederet inſtituto, multa comme-
rans quibus pueri ſolent illectari. Q
utinam eſſet factum! Nam aut vo-
tem pietatis amor apud illos detinuiſ
aut ſi res ita tuliſſet, licuiſſet in pr
nam redire libertatem. Neque enim
hominum genus, quod habent pr
puum bonum, ac priſcæ religionis
ſtigium, votis inſolubilibus aſtringi
& ſi vere piorum ac ſpiritualium p
tentia plus valeret, quam craſſorum
dicia, nullum poſthac eſſet votum i
lubile, præter vota baptiſmi, præſer
ut nunc habet mortalium vel mal
vel imbecillitas. Quum igitur inſta
ille crebris hortatibus, interim ad
& blandicias, & munuſcula, & oſc
denique, puer haud pueriliter reſp
dit, nec vitæ genus, nec ipſum ſibi ſ
adhuc notum eſſe: ſimul ac maturu
ætas, tum hac de re deliberatur
Ceſſit quidem ille vir non omnino ſ
tus ac malus: verum ex hac homin

ſo-

dalitate novi, qui non modo terricu-
amentis ac blanditiis, verumetiam
orrendis obteſtationibus, ac prope dixe-
im, exorciſmis & incantamentis, pue-
os nondum egreſſos annum decimum
uartum, divites ac bene natos conati
unt obtundere, ut inſciis parentibus,
ſorum inſtituto ſemet addicerent.
Quid eſt plagium, ſi hoc non eſt? Ergo
um in patriam rediſſent Antonius
c Florentius, tutores qui rem, quam-
is exilem, non optima fide tractarant,
gunt de inſtituto monaſtico, partim
uo citius expedirentur à cura, partim
uia ille ludimagiſter, qui ſolus rem ad-
niniſtrabat, (nam unus peſtilentia cor-
eptus ſubito deceſſit, nec ratione red-
lita, tertius homo negociator leviter
ac ſollicitudine tangebatur) gratiſſi-
na, ut dixi, victima ſe Deo litaturum
rbitrabatur, ſi duas oves illi mactaſ-
ſet. Florentius ut ſenſit illos ſic age-
re, quaſi pupillorum voluntatem ha-
berent obligatam, contulit cum ger-
mano, quem habebat fere triennio ma-
jorem, ipſe vixdum egreſſus annum
decimumquintum, num vere eſſet ejus

animi, ut ſe vellet illigari nodis, q
in poſterum non poſſit explicare. Is
genue fatebatur, ſe non duci amore
ligionis, ſed trahi metu tutorum. Qu
inquit Florentius, te dementius, ſi ſt
to pudore metuque hominum, à quib
tibi certe non ſunt metuenda verbe
temet ipſum conjicias in vitæ gen
quod nec cujuſmodi ſit noſti, nec ſi
mel ingreſſus ſis queas referre pede
Ibi Antonius allegare cœpit facultat
las, quum per ſe exiguas, tum tutoru
etiam attritas negligentia. Nihil eſ
inquit Florentius, quod metuas: co
rademus quicquid ſupereſt, & confl
ta ſummula petemus Academiam
non deerunt amici: & multi, quibus
mnino nihil eſt, ſua aluntur induſtri
Poſtremo Deus aderit ad honeſta te
dentibus. Hoc reſponſum adeo proba
vit Antonius, ut multas etiam ſpes o
tenderit quæ minori non venerant i
mentem. Itaque communi conſilio de
cretum eſt, ut monaſticum negociu
in aliud tempus rejiceretur, donec tre
etiam aut quatuor annos in ſcholis ver
ſati, per ætatem ac rerum uſum rectiu
poſſen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ſſent diſpicere, quid expediret. Con-
anter ambobus placuit hæc ſententia.
ed major angebatur etiamnum ſcru-
ulo, quomodo reſpondendum eſſet tu-
oribus, qui non explorata pupillorum
voluntate negotium hoc ſedulo ſerioque
gebant. Hic concepta eſt reſponſio-
is formula quam Antonius approba-
vit quidem; tantum orabat, ut minor
ſſe vellet dux verbi, & amborum no-
mine reſpondere. Nam erat is ad di-
endum timidior, quemadmodum &
ndoctior. At Florentius accepit qui-
dem conditionem, ſed diligenter à fra-
re ſtipulatus propoſiti conſtantiam, ne,
i me, inquit, poſt datum reſponſum de-
ſtitueris, tota tragœdia devolvatur in
caput meum. Nunc potius muta ſenten-
tiam, ſi vel blandimentis vel ſævis di-
ctis putas te poſſe depelli gradu. Neque
enim, mihi crede, res agitur ludicra.
Sancte dejeravit Antonius, deditque
fidem ſe dictis manſurum. Venit poſt a-
liquot dies tutor ille, multaque præfa-
tus de ſua erga pupillos pietate, deque
miro ſtudio ac vigilantia, cœpit illis
gratulari, quod ambobus reperiſſet lo-

*cum, apud eos qui his Canonici gaude[illegible]
appellari. Hic Florentius puer ex pac[illegible]
pro utriſque reſpondens, egit quide[illegible]
gratias pro benevolentia proque ſedul[illegible]
tate. Cæterum negavit ſibi fratriq[illegible]
ſuo videri conſultum, ut id ætatis, ac
hac rerum humanarum imperiti, ſeme[illegible]
addicerent alicui vitæ inſtituto, n[illegible]
ipſi adhuc ſatis noti ſibi, ac prorſus i[illegible]
gnari quale foret illud quod aggrede[illegible]
rentur. Nondum enim ullum monaſte[illegible]
rium fuerant ingreſſi. Nec ſuſpicari po[illegible]
terant, quodnam animantis genus e[illegible]
ſet monachus. Multo videri ſatius, u[illegible]
poſt aliquot annos in ſtudiis honeſtiſſi-
mis actos, tempeſtivius hoc negotium a-
geretur. Ita rem felicius ſucceſſuram.
Hanc pueri tam non puerilem reſpon-
ſionem quum tutor debuerit exoſcula-
ri, ſi vir fuiſſet vere pius & Euange-
lica prudentia præditus, imo quum a-
doleſcentes, ſi forte conſpexiſſet eo pueri-
li calore propenſiores, remorari debue-
rit, nec ſtatim affectui temporario fide-
re, tamen haud aliter incanduit, quam
ſi pugno cæſus eſſet: & homo alioqui le-
nis, ut videbatur, ingenii, hic impo-
tens*

ens iræ, vix manus pudore continuit, ſed miro ſupercilio Florentium appellavit nebulonem, negavit habere ſpiritum: agnoſcis monachorum vocem: abdicavit tutelam, recuſavit eſſe fidejuſſor apud eos apud quos illis victum emerat: teſtatus eſt nihil ſupereſſe: ipſi diſpicerent, ubi caperent cibum. His aliiſque multis ſævis ac plagoſis conviciis verberabat minorem: quæ tum puero quidem excutiebant lachrymas, propoſitum tamen judicio ſuſceptum non excutiebant. Accipimus, inquit, tutelæ abdicationem, teque noſtri cura liberamus. Ita tum diſceſſum eſt. Tutor ubi perſpicit ſe minis & jurgiis nihil proficere, adhibet fratrem ſuum negociatorem, de quo dictum eſt, virum mire comem & blandiloquentem. Conveniitur in viridarium, jubentur conſidere pueri, proferuntur pocula: poſt amicas fabulas, cœptum eſt accuratius etiam agi negocium, ſed alia ratione. Blanda omnia, multa mentiebantur de mirifica felicitate illius inſtituti, oſtendebant magnarum rerum præclaras ſpes, addebant preces. Quid non? His

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

delinitus major cœpit labaſcere, vid
licet oblitus non ſemel deieratæ con
ſtantiæ. Minor nihilo ſecius perſtat i
ſententia. Breviter; perfidus ille, prodit
fratre, accipit jugum, ſed clam ſuffu
ratus ſi quid erat rei paratæ, quod ta-
men illi novum non erat. Atque ill
quidem pulchre ceſſit res. Erat enim u
ingenio tardus, ita corpore robuſtus, at-
tentus ad rem, ibi vafer & callidus,
pecuniarum furax, ſtrenuus compotor,
nec ſcortator ignavus, in ſumma, adeo
minori diſſimilis, ut ſuppoſititius videri
poſſet. Nec enim unquam aliud fuit
germano quam malus genius. Non ita
multo poſt, hoc munus geſſit inter ſuos
ſodales, quod Iſcariotes inter Apoſtolos.
Is tamen ubi vidit fratrem miſere illa-
queatum, tactus conſcientiæ ſtimulis
deplorabat, quod eum in naſſam pro-
tractum perdidiſſet. Audis Judæ con-
feſſionem, & utinam ad illius exem-
plum ſeſe ſuſpendiſſet, ante quam fa-
cinus hoc tam impium admitteret. E-
rat Florentius, ut fere ſolent nati lite-
ris, rerum communium & imperitus
& negligens, atque in his mira ſimpli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

tas. Reperias enim quoſdam ante pi-
s aſtutia puberes. Nec alibi quid, in
udiis valebat ingenium. Nam huc
otum intenderat, & huc vi naturæ ra-
iebatur, ab infantiæ crepundiis ver-
atus in ſcholis. Corpore delicato, ſed ta-
men ingenii rebus ſatis accommodo, vix
dum ætatis annum ingreſſus decimum
ſextum. Poſtremo febri quartana lan-
guidus, quæ puerum jam ſupra annum
tenebat, ex illa ſordida & illiberali e-
ducatione collecta. Quo ſe verteret ta-
lis adoleſcentulus undiquaque proditus
ac deſtitutus, rerum omnium rudis,
nec à morbo liber? An non hic ſatis
adhibitum eſt violentiæ ad propellen-
dum quovis puerilem animum? Perſti-
tit ille tamen in non temere concepta
ſententia. Interea tutor ille ſtolidus,
ne non perficeret quod inſtituerat, ad
peragendam fabulam ſubornat varias
perſonas, diverſi ſtatus, atque etiam
ſexus, monachos, ſemimonachos, co-
gnatos & cognatas, juvenes ac ſenes,
notos & ignotos. Inter quos erant qui-
dam adeo natura fatui, ut niſi eos com-
mendaſſet ſacra veſtis, pro morionibus

cum auriculis & tintinnabulis publ
citus obambulaſſent. Erant & alii qu
arbitror ſuperſtitione peccaſſe mag
quam malitioſa voluntate. ſed qui
refert pereuntis, ſtultitia juguletur, a
perverſo ſtudio? Ibi quot arietibus qua
titur puerilis animus? Alius depinge
bat amabile ſimulacrum monaſtic
tranquillitatis, optima quæque decer
pens: ſic laudari poteſt & quartana fe-
bris: non pauca largiter admetiens,
ſed diverſa, ſupprimens. Alius μάλα
τραγικῶς *exaggerabat hujus mundi pe-*
ricula: quaſi monachi ſint extra mun-
dum: quemadmodum ſe ipſos pingit in
bene munita navi, cæteros omnes un-
dis jactari, perituros, niſi ab illis contus
porrigatur, aut funis. Alius ponebat
ob oculos, terrificos inferorum crucia-
tus: quaſi ex monaſteriis non pateat
iter in tartara. Alius fabuloſis exem-
plis territabat. ſunt enim his inſtructiſ-
ſimi. Quidam viator labore feſſus in-
ſedit tergo draconis, putans truncum
arboris eſſe. Excitatus Draco, reflexo
collo devoravit hominem. Sic mundus
devorat ſuos. Quidam forte inviſerat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

monachorum ſodalitatem : quum vehementer invitatus ut illic maneret, perſiſteret in ſententia, diſceſſit, ſed in via obvius Leo dilaceravit miſerum. Narrabantur ut viſa prodigioſa, non minus inepta quam quæ aniculæ de ſpectris ac lemuribus ſolent commemorare. Quidam diverſo fabularum genere ſollicitabant, de monacho quicum horis aliquot quotidie confabulabatur Chriſtus, de Catharina Seneñſi, cui puellæ tanta fuit cum Chriſto ſponſo vel amaſio potius familiaritas, ut ultro citroque deambularent in cubiculo, nonnunquam & preces horarias ſimul abſolverent. Cumprimis exaggerabant communionem illam bonorum operum, quaſi ipſis hæc ſuperſint, ac non potius interdum magis egeant miſericordiæ Domini quam laici, aut quaſi non ſit in toto corpore Chriſti benefactorum communio. Ne longior ſim, nullum machinarum genus non admotum eſt ingenio pueri ſimplicis, deſtituti perfidia fratris, denique valetudine fracti: nec minore cura, ſtudio, vigilantiaque advigilatum eſt, quam ſi civitas opulenta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

*lenta fuiſſet capienda. Tanti viſum e[s]
illis plus quam Phariſæis, unum adole-
ſcentem ſpirantem ac vivum defodere.
Inter hos erant qui ſui ordinis negotium
agebant, cui tantopere favent, ut ha[c]
gratia miris odiis inter ſe diſſideant,
& Chriſtianam profeſſionem tantum
non pro nihilo ducant. Puer erat &
ingenio & literis, & facundia præſtan-
tior, quam pro ætate. Vnde ſperabant
eximium aliquod ornamentum ſuo ſo-
dalitio acceſſurum. Hæc erat ea pietas,
hic erat ille zelus. Multa ſciens præ-
tereo, doctiſſime Grunni, ne ſingulis cõ-
memorandis tibi ſim tædio: & tuæ pru-
dentiæ eſt, ex commemoratis conjicere
cætera. Florentius interim hæret inter
ſacrum & ſaxum, ut eſt in Proverbiis.
Dum ita pendet, circumſpectans ſicun-
de Deus aliquis apparens ſpem ſalutis
oſtenderet, fortefortuna inviſit quod-
dam collegium, urbi in qua tum age-
bat vicinũ. Ibi reperit Cantelium quẽ-
dam, quicum ab infantia fuerat enu-
tritus. Is erat annis aliquot natu gran-
dior, ingenio vafro, & nunquam non
ſpectante ad ſuum commodum, animi*

tamen

men excelſi. Hunc non tam pietas
am ventris ſtudium & amor ocii pel-
xerant in monaſterium. Erat enim
atura γλιχρὸς, & eximie piger, in lite-
is parum feliciter progreſſus, tantum
anendi peritus, quam ad rem fuerat
teneris exercitatus. In Italia fruſtra
enatus fortunam, quum parentes rei
amiliaris anguſtiam, ac liberorum
urbam occinerent, ad cucullæ confu-
it aram, quæ vel hoc nomine laudan-
la eſt, quod ſat commode multa nutrit
θρέμματα, alioqui fame peritura. Ibi
Cantelius ex colloquio deprehendens
quam feliciter Florentius proceſſiſſet in
literis, ilico de ſuo nogocio cogitans, in-
credibili affectu cœpit ad ejus vitæ con-
ſortium exhortari, (erat autem natura
Mercurialis) admirandam quandam
ejus inſtituti imaginem verbis repræ-
ſentans, exaggerans beatam illam trã-
quillitatem, libertatem, concordiam,
quid multis? angelorum contubernium.
Illud præcipue repetens & inculcans,
quanta eſſet librorum copia, quantum
otium ſtudiis. Noverat eſcam qua ca-
pi poterat adoleſcentis animus. In ſum-
ma,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ina, ſi audiſſes hominem, dixiſſes, illic
eſſe monaſterium, ſed vireta muſarum
Amabat Florentius, pro naturæ ſuæ ca
dore, Cantelium puerili vehement
que affectu, præſertim ex tanto inte
vallo præter ſpem repertum, ut fere ſ
let ea ætas fervidos amores in ſodal
quoſdam concipere. Nondum enim no
verat mortalium ingenia, ſed ex ſu
animo æſtimabat omnes. Canteli
quidem nullum non movebat lapidem
in omnia ſe vertens, ut incantament
ſubigeret animum pueri. nec flexi
tamen. Ab eo colloquio digreſſus Flo
rentius, ab alteris majore jam impet
exceptus eſt. Adornant enim validio-
res arietes. Ingerebatur ſumma rerum
deſperatio, amicorum omnium ſimul-
tas, deniq; quo genere mortis non aliud
cruciabilius, βουλιμία, ni mundo renun-
ciaret: ſic enim illi loquuntur, contu-
melioſo vocabulo mundum appellantes
quos Chriſtus ſuo ſanguine redemit à
mundo, ac monachis ceu proprium aſ-
ſerentes quod eſt Chriſtianorũ omnium
commune. Ab his diu vexatus magis
quam labefactatus, redit ad Cantelium

tan-

ntum fabulandi gratia. Ille ſummis ira viribus hoc agebat, ut ſibi ſecreum & gratuitum præceptorem adjuneret. Erat autem Florentius mire ropenſus ad amicitias, ac facilis ad obequendum amiculis. Itaque quum ullus eſſet obtundendi finis, nec ulla bes affulgeret, ad collegium ſe contulit, non illud quod paraverat tutor, ſed in uo forte reperit veterẽ collectaneum. Erat autem locus ille tam putris & inſalubris, ut vix bubus alendis eſſet idoneus, ne dum tam delicato corpuſculo. Verum ætas illa nec ciborum, nec cœli, nec loci rationem ullam habere didicerat. Nec tamen huc eo ſe contulit animo, ut inſtitutum amplecteretur, ſed ut interim obtundentium voces effugeret, donec ipſa dies adferret melius conſilium. Cantelius interim ſedulo ſuam rem agebat, abutens ſodalis & facilitate & ſimplicitate. Nam Florentius illi clam una nonnunquam nocte comœdiam Terentianam totam prælegebat, ut intra paucos menſes præcipuos auctores abſolverint furtivis ac nocturnis congreſſibus, magno diſcrimine

mine tenelli corpuſculi: verum hoc n
hil ad Cantelium, qui nactus occaſi
nem ſibi intus canebat; nec enim quen
quã amabat ex animo præter ſe ipſum
Interea ne Florentius reſiliret à cœpti
nihil illi non permittebatur: arrideba
puero æqualium grata ſodalitas: cane
batur, ludebatur, certabatur verſicu
lis: non adigebatur ad jejunium, no
excitabatur ad cantiones nocturnas
nemo monebat, nemo objurgabat, fa
vebant & arridebant omnes. Atque ita
per incogitantiam menſes aliquot efflu-
xerunt. Vbi jam immineret dies, de-
ponendæ veſtis prophanæ, & induendæ
ſacræ, Florentius ad ſe rediens, cœpit
canere veterem cantilenam, & accer-
ſitis tutoribus agere de libertate. Ibi
rurſus minæ crudeles, & oſtenſa rerum
extrema deſperatio, niſi pergeret in be-
ne cœptis. Nec hic inſtrenue parteis
ſuas egit Cantelius, cui non expedie-
bat amittere nocturnum & gratuitum
præceptorem. Obſecro te, an non hæc
mera vis eſt, in puerum natura ſimpli-
cem, imperitum & incogitantem? Quid
moror? Reclamanti injecta eſt veſtis,
quum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

uum ſcirent animum nihil immuta-
um. Eo facto, rurſus blanditiis & in-
ulgentia lactabatur puerilis animus.
taque rurſus per luſum & incogitan-
iam annus fere totus effluxit. At jam
ropemodum comppererat, illud vitæ ge-
us nec animo, nec corpuſculo ſuo con-
ruere. Nam animo præter ſtudia ni-
il erat ſuave. Ibi vero nullus ſtudiis
el uſus. Alioqui non adhorrebat à
ietate, ſed cantionibus ac ceremoniis
on perinde capiebatur, quibus fere to-
a illorum vita conſtat. Ad hæc in ta-
ia ſodalitia plerunque protruduntur,
ngenio tardi, natura ſemifatui,
ιμȣσοι, *ventriſque quam literarum a-*
mantiores. Inter hos ſi quod exoriatur
ingenium excellens, ac diſciplinis na-
tum, per illos opprimitur, ne emergat.
Et tamen tales ſibi vindicant tyranni-
dem: ac fere fit, ut qui ſtolidiſſimus eſt,
maximeque improbus, modo robuſto
corpore, is in eo grege valeat plurimũ.
Iam mihi cogita quanta ſit crux inge-
nio muſis nato, inter tales ætatẽ omnem
degere. Nec ulla illis manumiſſionis
ſpes, niſi ſi forte contingat præfici colle-

gio

gio virginum. Qua ſervitute nihil in felicius. Nam præter fœminei greg aſſiduam curam quotidie deſidendum eſt in prolixis compotationibus, non ſin pudicitiæ periculo: neque raro fit, u Patriarcham ſuum, jam ætate fractum & inutilem, ad priſtina relegent præſe pia, hoc etiam miſeriorem, quod ali quandiu voluptariam vitam egerit. Corpuſculum autem adoleſcentis erat natura tam impatiens inediæ, ut, cibo ultra ſolitam horam prolato, frequenter ſit periclitatus, quum ipſe tamen ſui ignarus nihil tale cogitaret; tantum ſtomachi cruciatu, & cordis defectu admonebatur. Hæc fortaſſe rident craſſæ pecudes, quas etiam ſi fœno paſcas, laſcivirent. At periti medici non ignorant hanc eſſe proprietatem corporis admodum rari, ſubtiliumque ſpirituum, cujuſmodi præſcribunt cibos cō coctu faciles, frequenter ac parce ſumptos, quum alios reperias qui ſemel expleto ventre ſine ulla moleſtia diutius durent quam vultures. Eadem corpora medici docent impatientiſſima frigoris, ventorum, ac nebularum eſſe,

acci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

c citius offendi circumfuſo aëre, quam nfuſis cibis. Habebat adoleſcens aliud eculiare incommodum, quod illi à teneris in hanc uſque ætatem hæret, invincibile. Non niſi profunda veſpera poteſt obdormiſcere, & à ſemel interrupto ſomno non redormiſcit, niſi poſt horas aliquot. Quoties hoc deplorare ſolet in familiaribus colloquiis, ſibi negatum, aureis illis horis frui, ſuaviſſimamque diei partem ſomno perire? quoties conatus eſt vi naturam expellere, ſed fruſtra? Porro incœnem pervigilium excipit, non abſque valetudinis incommodo. A piſcibus ſic abhorrebat adoleſcens, ut ad odorem modo, protenus ſentiret gravem capitis dolorē non ſine febri. Quid talis animus, quid tale corpus faciat in monaſterio, præſertim ita ſito? nimirum quod piſcis faceret in arvo, aut bos in mari. Hæc quum illi patres non ignorarent, ſi fuiſſet in illis mica ſynceræ charitatis, nonne debuerant ultro ſubvenire puerili, vel inſcitiæ, vel incogitantiæ, & his admonere verbis? Fili, ſtultum eſt, fruſtra niti, nec tu congruis huic inſtituto, nec

hoc

hoc inſtitutum tibi. Dum integrum e aliud vitæ genus delige. Vbique Chriſtus habitat, non hic tantum: ſub qu vis veſte bene colitur pietas, ſi non de animus. Dabimus operam, ut propiti tutoribus & amicis redeas in libertatem. Ita nec tu nobis futurus es oner nec nos tibi exitio. Hæc erat digna ve re piis oratio. At nullus verbo monuit quin potius omnes machinas admovebant, ne miſer ille thynnus elaberetur è naſſa. Alius dicebat, hunc eſſe Satanæ morem, ut in tali articulo omne technas, omnes dolos admoveat, quo ſup plantet novum Chriſti tironem. Hun conflictum ſi fortiter ſuſtineret, cætera fore prona atque etiam jucunda. Affirmabat, idem ipſi uſu veniſſe quondam, nunc ſibi videri in paradiſo vivere. Alius injiciebat ſcrupulum, oſtendens ingens periculum, ne divus Auguſtinus irritatus, magnum aliquod malum immitteret, ob contumeliam deſertæ veſtis: atque hujus rei cõmemorabat horrenda aliquot exempla: alius inciderat in morbum immedicabilem, alius perierat ictus fulmine, alius

lius à vipera morſus interierat. Adebat, veſtem ſumptam habere taciam profeſſionem. Nec apud Deum eſſe nulto levius crimen, nec apud homies minus infamiæ, quam ſi profeſſus leſciviſſet. Nullo nõ genere telorum urebant adoleſcentem, ſed nullo gravioe, quam infamiæ metu. Nunc, inuiunt, ſerum eſt reſilire: miſſa eſt maius ad aratrum, non eſt fas in tergum eſpicere: ſi veſtem multis teſtibus aceptam depoſueris, ſemper eris hominum ábula. Hic Apoſtatæ vocabulum miis tragœdiis exaggerabant. Quo tanlem ibis? inquiunt. Non poteris unquã n bonorum virorum venire conſpectũ. Et monachis eris execrabilis, & prohanis inviſus. Erat autem adoleſcenis ingenium virgineo quodam pudore, ut mortem levius horreret quam proorum. Ex altera parte urgebant & tutores & amici, quorum aliqui rem furto minuerant. In ſumma, vicerunt improbitate. Adoleſcens & animo abhorrens, & verbis reluctans, coactus eſt capiſtrum accipere, non aliter quam bello capti vinciendas manus victori

præbent,

præbent, ut diutinis victi torme
faciunt, non quod volunt, ſed quod
lubuit potentiori. Animum Floren
utcunque viciſſet, cæterum corpus
mo ſibi fingere poteſt. Interim facit
oleſcens, quod ſolent ii qui carcere ſ
incluſi: ſolabatur ſe ſtudiis quatenus
licuit. Nam hoc ipſum furtim erat
gendum, quum palam inebriari lice
Literis igitur fallebat captivitatis
dium, donec caſus inſperatus, vel
Deus quiſpiam ἀπὸ μηχανῆς, ſpem ſal
oſtenderet. Id evenit. nam ab Epiſ
po quodam præpotente evocatus in
ſius familiam, inde gradu facto pro
ctus eſt ad celebrem Academiam. Qu
ni accidiſſet, tam inſignis indoles in
cio, in deliciis, in compotationibus cor
putruiſſet: non quod criminetur ſuu
ſodalitium, ſed quod ipſius naturæ n
congruebat: frequenter enim, quod
liis vita eſt, aliis mors eſt. Ea autem e
juvenis verecundia, modeſtiaque,
nihil inimice de ſuo ſodalitio vete
prædicet, ſed quidam ſilentio & pudo
plus loquuntur, quam ſi multa verb
facerent. Nec tamen horum quicqua

factu

factum eſt, niſi permiſſu, atque adeo juſſu epiſcopi ordinarii, permiſſu præpoſiti, tum domeſtici, tum generalis, denique cum pace totius ſodalitatis. Quanquam autē eſſet libera conſcientia, ſciretque ſe voto adacto non teneri: illud tamen interim dedit partim verecundiæ naturali, prorſus immodicæ, quæ illi ſæpenumero magno fuit malo, partim hominum imperitorum ac ſuperſtitioſorum invincibili offendiculo, ne veſtem mutaret, quamvis ad hoc à ſuo præſule invitatus. Aliquanto poſt venit per occaſionem, ut in longinquā regionem amore ſtudiorum proficiſceretur. Ibi juxta morem Gallicæ gentis togulam lineam ſupra veſtem geſtabat, putans, hoc illic non inſolitum eſſe. Verū hinc bis in præſens capitis periculum incidit, quod illic chirurgi qui peſtilentia laborantes curant, candidum linteum geſtant humero lævo, à fronte & à tergo penſile, quo facile conſpicui poſſint & ab obviis & ſequentibus vitari: qui tamen ipſi niſi per deſertas vias obambularent, ſaxis impeterentur à concurrentibus. uſque adeo gens ea mortem

horret, ut ad thuris etiam odorem
ferentur, quod in funeribus ſoleat a
cendi. Quodam tempore quum Flore
tius viſeret amicum eruditum, d
forte obvii lenones aut certe ſatellit
vocibus mire parricidialibus, ac ſtrict
gladiis, erant ipſum occiſuri, niſi matr
na commodum præteriens illos adm
nuiſſet, non chirurgi, ſed eccleſiaſti
cultum eſſe. Nec illi tamen deſin
bant fremere, nec gladios recondeban
donec pulſatis foribus, nam domus er
in proximo, intro receptus eſſet. A
lio quodam die viſebat quoſdam ſoda
les conterraneos. Ibi repente fit und
que concurſus cum ſaxis ac fuſtibus, fu
rioſo clamore invicem ſe cohortãtium
Occidite canem, occidite canem. Inte
rim occurrit ſacrificus, qui tantu
arridens, illi dixit, ſed voce tacita &
Latina, Aſini aſini. Illis adhuc tu
multuantibus, mox juvenis quidam
perquam elegans & purpurata chla-
myde prodiit ex ædibus. Ad hunc vel-
ut ad aram confugit Florentius. Nam
vulgi linguam prorſus ignorabat:
Miratur quid ſibi vellent. Hoc, inquit,

certum

certum habe, niſi ponis iſtud linteum, aliquo die lapidaberis. moneo te, tu monitus cave. Itaque linteolum non depoſuit, ſed texit ſumma veſte. Bone Deus, quantum tragœdiarum ex re nihili. Hic exhorreſcent ſtolidi, qui ſummam religionis in veſte collocant, quam nec ego dixerim temere abjiciendam, ſed hanc Cartuſiani ſæpe negociatoria commutant, quo tutius perveniant ad ſynodum. Canonici vero vel ſtudii gratia, vel longinquæ profectionis cauſa mutant aut celant, nullius auctoritate, citra omnem reprehenſionem. Non enim eſt eadem religio lineæ veſtis quæ cæterarum. Nam olim Canonici non erant monachi, & nunc medium genus eſt, & in favorabilibus monachi, in odioſis non monachi. Sed horrendum facinus eſt, ſi quis Dominicanus aut Franciſcanus ſacram veſtem abjiciat. Nam Dominicanum pallium totam divitum domum ſoſpitat proſperatque: & pueris aliquot annis ex voto matris geſtatum, tuetur à morbis & horrendis caſibus: Franciſcana tunica, etiã mortuo inducta liberat ab inferis.

Quin & ſummus Pontifex, monach quoſdam qui diverſis veſtium form convenerant admonet, ut offendic vitandi gratia ſimili cultu uterentur mnes. Nec pontificia decretalis fulm nat in eos qui honeſtis de cauſis veſt ſacram ponerent, ſed qui id facerent, licentius cum prophanis ea facerent qua ſolet vulgus. Nam linea ve non eſt monachorum, ſed Epiſcoporu & fortaſſis olim clericorum. Nec A guſtinus in ſua regula, formam ulla veſtis praſcribit, imo damnat potius i ſignem cultum, admonens ne ſit not bilis clericorum habitus, nec affecten veſtibus placere ſed moribus: licet ſa conſtet eam regulã mulieribus ſcript non viris; ſed cum illis nunc ago, q viris ſcriptam exiſtimant. Poſtrem cultus hic eſt Romani Pontificis, quu maxime pontificaliter ornari ſolet. Hac quum non ignoraret Florentiu tamen ut omnem impleret juſtitiam, amicorum conſilio facillime impetra vit à ſummo Pontifice, ut pro ſuo a bitrio, quodcunque ſignum inſtitut quacunq; corporis parte geſtaret. Quu

illin

illinc revocatus eſſet ad ſuos Mœcena-
es, quos habebat nec indoctos, nec in-
ſimæ ſortis, recepit cultum Gallicum,
qui præter linteolum penſile, nihil dif-
ert à veſte presbyteri ſecularis: ſic enim
gnominioſo verbo nunc vocantur le-
itimi eccleſiæ miniſtri, & ab Apoſto-
is Chriſtoque inſtituti. Nec id fecit
bſque gravium virorum conſilio.
Quum ita cultus prodiſſet in publi-
um, admonitus eſt ab amiciſſimis, eum
rnatum in ea regione prorſus intole-
abilem eſſe. Cëlaret linteum. Dices;
Poterat totum ejus gentis cultum ſu-
mere. Verum eo nihil eſt operoſius,
pus eſt qui ſuſtineat fluentem caudam,
æva retinenda eſt ſinuoſiſſima cucullа.
Nam hoc illic in primis habetur ma-
nificum, nimirum ad exemplum Car-
dinalium. Tum negocia cogebant eum,
ſubinde mutare regionem ac veſte po-
ypum fieri. Nam cultus qui alicubi re-
verendus eſt, alibi prodigioſi habetur.
Poſtremo erat hoſpes, & quotidie illi
verſandum erat cum magnatibus: qui
non quavis veſte delectantur. Tandem
viſum eſt ſynceriſſimis amicis, ut quē-

admodum habebat liberam conſcie-
tiam, ita Pontificis auctoritate in t
tum omni ſcrupulo ſublato, ſuæ lib
tati reſtitueretur, ne toties ponenda ſ
mendaque veſte gravius etiam ſcand
lum pariat male loquacibus. Adda
& illud vitæ genus, in quod protruſ
eſt adoleſcens. adeo liberum eſt, ut m
nimum abſit à libertate ſeculariu
Nec jam loquor de libertate arrept
ſed de conceſſa ab iis qui fuerunt auct
res. Hoc admoneo, quod Pontifices ſ
lent in talibus eſſe faciliores ad rel
xandum, quam quum diſceditur ab o
dine Seraphico, Cartuſiano, aut Br
gidenſi. Nam hi nec recipiant hic Pon
tificis auctoritatem, quum eandem la
gientem immenſa privilegia, ac præ
rogativas, habeant ſacroſanctam, a
tantum non Chriſto præponant. No
hic diſputabo de votis monaſticis, qu
quidam ſupra modū exaggerant, quu
hoc genus obligationis, pene dixera
ſervitutis, nec in Novo nec in Vetere
Teſtamento reperiatur. Deinde quu
Sabbatum auctore Chriſto ſit conſtitu
tum propter hominem, non homo pr
pt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

pter Sabbatum, multo magis hujuſmodi conſtitutiones cedere debent, quoties officiunt hominis ſaluti, præſertim animæ, quum Dominus loquatur de ſalute corporis: agitur enim de fame, & homine ſanato die ſabbati. Sed iſti vere ſunt illi Phariſaici, qui bovem & aſinum delapſos in puteum extrahunt violato Dei ſabbato, hominem totum perire ſinunt ob ſuum ſabbatum. Non huc adducam, quanta ſit turba monaſteriorum, in quibus adeo nulla viget diſciplina pietatis, ut præ his, lupanaria ſint & magis ſobria, & magis pudica; tum quam multa, in quibus præter ceremonias & ſpeciem externam nihil eſt religionis. Hi ſunt illis propemodum deteriores, quod quum ſpiritu Chriſti careant, tamen ex illis Phariſaicis ceremoniis, incredibile dictu, quam attollant ſupercilium, univerſam pietatem in extrariis conſtituentes, & ob has pueros ad necem quotidie cædentes. Quanquam ipſi eas miro tædio peragũt, nec omnino peracturi, niſi crederent hoc ſpectaculum populo videri mirificum. Poſtremo quam mira paucitas collegio-

rum, in quibus ex animo vivitur ju-
ta regulam pietatis, & in his ipſis
Silenum aperias, ſi propius inſpicia
ad veræ pietatis coticulam explores, i-
mane quam pauculos reperias ſyncer
Quam callidæ ſunt artes Satanæ, qua
ſinuoſum eſt cor hominum, quanta
mulandi vafricies, quibus rebus, etia
ſenibus rerum peritiſſimis frequen
imponitur, & hæc poſtulant ut pau
menſibus perſpiciat puer? Atque ha
vocant profeſſionem. Iam donemus r
pertū collegium, in quo conſtent omni
quid fiet, quum mutatur corpus ej
qui profeſſus eſt: quum in locum bo
patriarchæ ſuccedit ſtupidus, temu
lentus & tyrannus: quum probi ſoda
les mutantur improbis? Mutet, in
quiunt, vel domum, vel inſtitutun
Verum hic quam ægre dimittunt ſuos
ſed multo ægrius alii recipiunt, ſuſp
cantes aliquid latere monſtri, quod
vetere ſodalitio receſſerit, & ſi quem il
nutu offenderit, protinus audit, Qui
redis ad tuos? Ad hæc quam anxia diſ
putatio, qui ſit ordo ſtrictior, qui la
xior. Nam ſuum quiſque vult vider
ſtrictiſſi

ſtrictiſſimum. Et hæc eſt illa præclara facultas mutandæ domus, aut inſtitui, ut denuo ſubeat aleam, ne miſer in duriorem incidat ſervitutem. Porro quoniam pleroſque fraudibus illectant, illectos non ad ſpiritualem pietatem, ſed ad phariſaiſmum inſtituunt, & ad ſervitutem hominum adigunt, plurimos ſequitur inſtituti pœnitudo. Itaque veriti ne ipſorum orgia proferantur in publicum, virgis, devotionibus, brachio ſeculari, muris, cancellis, carceribus, atque etiam mortibus ſuos retinent. Mentior niſi Matthæus Card. Sedunenſis, in convivio multis audientibus, nominatim commemoravit, vicum, perſonas & monaſterium, in quo vivum adoleſcentem defoderant Dominicani, quod pater eques filium furtim eo pertractum minis repoſceret. Tum in Polonia nobilis quidam, qui bene potus forte in templo obdormierat, vidit duos Franciſcanos, poſt cantiones nocturnas, vivos defodi. Hic pondus habet illis Pontificum auctoritas, qui forte conceſſit hoc illis citra diſcrimen irregularitatis. Idem ubi liberat ali-

quem veſte illa ſacra, ſcinditur diplo-ma, & qui procuravit conjicitur in carcerem. Et poſt hæc jactant aucto-res ordinum ſuorum, Benedictum, Ba-ſilium, Hieronymum, Auguſtinum Dominicum, Franciſcum, Brunonem excutiant vitam illorum, & videant nunquid unquam tale fuerit ab illis inſtitutum aut factum: longe aliam re-perient politiam. Exemplis, ſalubri do-ctrina, amicis monitis, fraterna corre-ptione tota res agebatur. Qui his mo-dis non emendabatur, ejiciebatur è con-tubernio, etiam ſi ſua ſponte non diſ-ceſſiſſet: tantum aberat, ut abire vo-lentem retinerent. Omitto tot conſtitu-tiones humanas, tot formas veſtium, tot preces ac ceremonias, in quibus quod eſt leviſſimi momenti, nempe veſtis, fit apud iſtos plurimi. Qui in ſacra veſte indulget quotidianæ temulentiæ, qui gulæ ſervit & ventri, qui ſcortatur clam & palam, nihil enim addam ob-ſcænius, qui luxu profundit Eccleſiæ pecuniam, qui ſortilegiis, aliiſque ma-leficis artibus dat operam, probus eſt monachus, & vocatur ad Abbatiam:

qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

qui quacunque de cauſa poſuit veſtem, ut apoſtatam execrantur. Quod nomen olim merito ducebatur abominandum, quum eo notarentur, qui defeciſſent à Chriſti profeſſione ad Iudaiſmum ſeu paganiſmum. Quod ſi latius porrigas, quicunque deditus eſt mundi deliciis, pompis, opibus, cæteriſque cupiditatibus quas abjuravit in baptiſmo, apoſtata eſt, iſto nihilo melior, ſed nocentior, utcunque turba levatur criminis invidia Itidem monachi qui impie vivunt, quod paſſim faciūt, apoſtatæ ſunt duplices, primum quia deſciverunt ab illa ſanctiſſima profeſſione, qua Chriſto dedere nomen, deinde ab inſtituto quod profeſſi ſunt. In hos, inquam, oportebat execrandum apoſtatæ nomen torquere, etiam ſi decem cucullis eſſent obvoluti. Hæc quum ita habeant, mi Lamberte, quantum flagitium eſt, ſimplicem ætatem vi ſeu technis in naſſam impellere? Si palam mali ſunt, ut ſunt plerique, quid aliud quam pueros in perniciem pertrahunt? Sin neque calidi, neque frigidi, in quam miſeram ſervitutem implicant illos? Sin probi-

tatis ſpecie commendabiles, quum tanta corporum & animorum varietas, quum tam ingenioſa ſimulatio, quum tanta pueritiæ ſimplicitas, quum nodus ſit inſolubilis, ut ipſi volunt, in quod periculum tum animi tum corporis mittunt adoleſcentes? At pubertas inquiunt, adfert boni malique diſcrimen. At non eodem anno pubeſcunt omnibus corpora, ſed multo minus animi. Vt nihil interſit; pubertas fortaſſe reddit idoneum matrimonio, non item profeſſioni monaſticæ: quam quidam aggreſſi, annos nati plus minus triginta, & alioqui rerum humanarum peritiſſimi, reſiluerunt ante profeſſionem dicentes, Non putaram. Olim vix ad presbyteri gradum admittebantur triginta annos nati, & ad monaſticam vitam ſtatim idonei ſunt pubeſcentes. Et interim perperam uſurpatis vocabulis imponunt imperitis: mundi, quaſi ipſi ſint extramundani: obedientiæ, quum ſcriptura magis commendet obedientiam Dei quam hominum: voti inſolubilis, quum nondum invenire potuerint differentiam inter votum ſolubil

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

bile & inſolubile, niſi quod Scotus
ommentus eſt, ideo monachorum vo-
um ſolvi non poſſe, quod per hominem
iat Deo. Nã quod ſoli Deo fit, facile ſol-
itur. Atqui quum iſtorũ ſtatus omnis
Romanorum Pontificum auctoritate
itatur, quur illi quoties libuit ſtren-
ue oppedunt? Is quum multos libe-
et à monachiſmo, licet non ſine cau-
a, ſi poteſt quod facit, quur illius au-
toritatem hic pro nihilo ducunt? Si
negant illum poſſe quod facit, an non illi
rimen atrox impingunt? Ita quoties
pſis commodum eſt, Pontifex Chriſti
vicarius non poteſt errare: quoties ſe-
cus viſum eſt, nihil agit. Sed non eſt
nunc animus adverſus ordines depu-
gnare. ſit hoc aut aliud vitæ genus
huic aut illi commodum, aut etiam ne-
ceſſarium, probetur nodus inſolubilis.
quo ſanctior, quo magis ardua profeſ-
ſio eſt, hoc circumſpectius, lentius ac
ſerius eſſet ſuſcipienda, ſatis mature,
ſi ante annum quadrageſimum, mea
quidem ſententia. Cætera vota non
ſunt rata, niſi conſtet, ſanã fuiſſe men-
tem, ſobrium animum, à terroribus,
aliiſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

aliiſque violentis curis liberum: Et valebit, quum puer illecebris, minis, cis, terriculamentis, reclamans in queum impulſus eſt? Hic ſcilicet p fertur metus cadens in conſtantem rum. potius citetur fucus & terror, dens in ſimplicem ac rerum imperitu adoleſcentem. Adde quod in multis g nuina ſimplicitas eſt, ætatis, & pec liaris naturæ. Nullum hic diſcrime ſi pubes habet lanuginem, valet votu & adeo valet, ut hujus gratia deſer tur ſponſa nondum cognita. O leges ProindeFlorentium, quando tot mach nis, perpetuo reluctans ac reclaman huc protruſus eſt, nec unquam qui quam geſtavit præter veſtem, ſed con ſcientiam habuit liberam, mihi vide tur nullo teneri voto, non magis quam ſi quid turpe juraſſet piratis mortem in tentantibus. Nec dubito quin Roman Pontificis pietas nihilo minus ſit indi gnatura plagiariis iſtis, quam homini cauſæ fautura. Dices; Pontifex pote rit illum ſuæ libertati reſtituere, quo ad forum humanum attinet, quando conſcientiam habet ex ſe liberam, at ho-

minum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ninum linguas non poteſt compeſcere. Atqui quum vere ſummus ille Pontifex ccleſiæ Chriſtus, & hujus haud degener iſcipulus Paulus, doceant neminem eſſe udicandum, præſertim in his rebus, uæ per ſe nec pium faciunt, nec imium: certe tantum momenti deberet abere ſummi Pontificis auctoritas, ut ominum ſuſpiciones in bonam partem ı deflecteret, ubi male ſuſpicari viium eſt. Sed quid tandem futurum ſt de rebus humanis, ſi talium homium inſulſis judiciis, & ſcurrilibus btrectationibus perpetuo obſequemur? nfirmitati, ſeu perſuaſioni invincibi- nos vult obſecundare Paulus, ſed ad empus. ſtultis autem ac malicioſis juiciis obſequi, quid aliud eſt quã Chriſtianæ pietatis vigorem obruere? Chriſtus hactenus obſequutus eſt Cæſari, uod ſolvit didrachmum: hactenus Iudæis, quod abſtinuit à cibis lege vetiis: at in ſananda contracta, in illuminando cæco, in reſtituendo manco, in vellendis ſpicis palam neglexit, imo tudio provocavit ſcandalum Scribarum & Phariſæorum: quod ni idem feciſſet

ciſſet beatus Paulus, ubi nunc eſſe
Chriſtianiſmus? Quid autem objiciu
homines ſtolidiſſimi? Depoſuit veſte
lineam? qui ſciunt an intus gerat? .
ſi depoſuit, unde ſciunt, quas ob cauſ
depoſuerit? Unde ſciunt, quorum a
ctoritate id factum ſit? Si neſciunt
quur judicant? & ſi norunt hoc ſumn
Pontificis auctoritate factum, quur ne
verentur damnare illius judiciun
quod alibi volunt haberi inviolatum.
Ubi eſt hic illa mirabilis totieſque jact
ta obedientia, quum nec auſcultan
Chriſto, & Eccleſiæ principem Chr
ſtique vicarium lacerant? Ubi eſt ill
ſimplicitas, quam incurvata cervi
præ ſe ferunt? Ubi eſt ille ſpiritus mun
do mortuus? Mittamus hæc: ubi e
humanitas? ubi ſenſus cõmunis? Quur
tot ſint ſcelera non hic referenda, qu
ipſis poſſunt objici, ut in quibus quoti
die pene palam deprehenduntur, ne mo
veam τὰ ἀπόῤῥητα καὶ ἀκίνητα, tamen ſin
ſine mutatam veſtem velut inexpiabil
crimen objiciunt. Quid autem inhu
manius quam objicere cuiquam ſuam
calamitatem, in quam aliena maliti

præcipi

præcipitatus eſt? Quis tam incivilis eſt, ut claudicationem opprobret homini, cui mula calce fregit tibiam? Quis monophthalmiam ei, quem in bello exſcavit hoſtis? Quis morbum comitialem, aut lepram ei, quem natura ſic genuit? Quis paupertatem ei, qui naufragio rem amiſit? Qui vere ſunt homines, talium miſerentur potius ac favent, & ſi qua poſſunt opitulantur. Et quo malum eſt atrocius, hoc impenſius illis favent. Quod autem infortunium majus poſſit adoleſcenti felicis ingenii accidere, quam ſi in tale vitæ genus protrudatur? Ergo ſi vehementer inhumanus eſt, qui calamitatem pro crimine objicit, quid de illo dicendum eſt, qui malum opprobrat, quod ipſe ſuo vitio dedit? Veluti ſi chirurgus imperitus per convicium luſcum appellet eum, cui ipſe perdidiſſet oculum, aut ſi pirata ſervitutem objiciat illi, quem ex libero traxiſſet in ſervitutem? Nonne id optimo jure dicant omnes, inſignitæ cujuſdam impudentiæ eſſe, ſuum ſcelus in altero criminari? Quid porro aliud iſti faciunt, qui peſſimis artibus impo-

ſuerunt

ſuerunt ætati ſimplici, & poſtea ſu
crimen aliis exprobrant? An non
vides ſummam inhumanitatem c
ſumma ſtultitia parique impuden
conjunctam? In iſtos recidit ignom
nia, & tamen alium volunt pudeſce
Neque enim ignominia eſt ejus, qui a
lapſus eſt in foveam, ſed eorum qui pr
cipitarunt. Poſuit veſtem; ſed v
coëgeſtis accipere. Quis unquam v
tio vertit homini capto, quod profug
à piratis? Ne piratæ quidem ipſi, op
nor. Cæteri gratulantur omnes. Qui
que pirata eſt ei, qui per vim adim
homini ſuam libertatem. Et ſi placet
minus odioſis exemplis uti, ſi ſutor ſto
machetur in quempiam, quod calceum
elegantem quidem, ſed pedi non con
gruentem, abjecit, nonne merito re
ſpondeat, Te ipſum accuſas, qui talem
calceum induxeris pedi? Pulchrum eſſe
non nego, ſed mihi miſere torquet pe-
dem. Nihil enim vetat, quo minus ali-
quod inſtitutum ſit per ſe præclarum,
quod tamē huic aut illi ſit perniciosum.
Vt finem faciam, vir amiciſſime, ſi ti-
bi probavi cauſam mei Florentii; ma-
jorem

rem in modum te rogo, ut negocium oc & quam celerrime, & quam maime ex animi noſtri ſentẽtia cures exediendum. De impendio ne fueris ſolcitus, me fidejuſſorem accipe. In ſpaio quod in hujus epiſtolæ calce vacare videtur, ſignavi quædam, quæ fortaſſis ad conficiendum diploma requirenur, ſignavi autem notulis, quas procimis literis ad te miſi, nec has tamen eges niſi chartam prunis admoveris. Per hunc veredarium exſpecto reſponſum: hærebit enim Romæ diebus quindecim, aut certe per proximum. Bene vale.

Lambertus Grunnius Eraſmo Roterod. S.

NVllum unquam negocium, Eraſme clariſſime, ſuſcepi libentius, quam quod mihi delegaſti, & vix aliud confeci magis ex animi ſententia. Nam me non perinde movit tua amicitia, cui ſane tribuo plurimum, atque Florentii indigna calamitas. Epiſtolam tuam à capite uſque ad calcem perlegi ſummo

Pon-

Pōtifici, Cardinalibus aliquot, ac ſu
matibus viris præſentibus. Beatiſſim
Pater, ut ſtylo tuo viſus eſt unice de
ctari, ita vix credas quam incandu
rit adverſus iſtos vere plagiarios. Na
quo magis favet veræ pietati, tanto m
gis habet inviſos iſtos qui mundum in
plent aut miſeris aut malis monachi
non ſine gravi jactura Chriſtianæ R
ligionis. Spontaneam, inquit, piet
tem amat Chriſtus, non ergaſtula ma
cipiorum. Iuſſit diploma protinus ex
pediri, idque gratis: ego tamen Scrib
ac Notariis dedi ducatos treis, quo ce
lerius auferrem: noſti hoc famelicun
genus: velis nolis aliquot offis placan
ſunt. Veredarius per quem ſcripſeras
Neapolim hinc profectus, affirmabat ſ
hac rediturum. Quid acciderit, neſcio
non rediit. Hic tamen commodum ſeſ
obtulit, altero, ni fallor, aliquanto cer-
tior, qui tibi diploma cum exemplari
& ſubſcriptione Pontificis reddet. Pa-
ctus ſum cum illo, dimidiato ducato, nec
dabis amplius. Bene vale, & Floren-
tium, nihil tam mihi tecum commune,
meo nomine ſalutabis amanter. Da-
tum Romæ.

Argu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Argumentum Epiſtolæ ſequentis.

Notat inter alia, quam ob cauſam monaſterio, cui ſe invitus ſatis mancipat, fuerit egreſſus, imo cujus auctoritate evocatus. Quum autem ipſu temporis eo nomine multorũ calumniis vir pius objiceretur, & Servatius etiam, qui Patris dignitate cœnobio huic præerat, litteris eum revocaret: nervoſam ad eum ſcripſit epiſtolam, qua ſe vitæ monaſticę calamitates ferre non poſſe teſtabatur; rationibus additis, quibus motus veſtibus ſe exuerat Monaſticis.

Reverendo Patri Servatio Eraſmus S. P. D.

HVmaniſſime Pater, Literæ tuæ per plurimorum jactatæ manus, tandem ad me quoque pervenerunt jam Angliam ingreſſum. quæ mihi ſane voluptatem incredibilem attulerunt, quæ veterem illum tuum in me animũ adhuc ſpirant. Paucis autem reſpõdeo, utpote

pote ex itinere jam ſcribens, & a… potiſſimũ quæ tu ſcribis & ad rem m… xime pertinent. Tam varia eſt ho… num ſententia, & ſuus cuique eſt… vium cantus, ut omnibus ſatisfieri n… poſſit. Ego certe hoc ſum animo, … quod ſit factu optimum ſequi vel… teſtis eſt mihi Deus. nam ſi quid ol… juveniliter ſenſi, id partim ætas, pa… tim rerum correxit uſus. Nunqua… fuit conſilium, vel vitæ genus, vel cu… tum mutare, non quod probarem, ſ… ne cui ſcandalo eſſem. Sis enim me … id vitæ genus tutorum pertinacia, e… aliorum improbis hortatibus adactu… magis quam inductum. Tum, Cornel… VVerdeni conviciis, & pudore quodam… fuiſſe retentum, quum intelligerem, mi… hi hoc vitæ genus haudquaquam a… ptum eſſe. Nam non omnibus congruun… omnia. Iejuniorum impatiens ſempe… fui, idque peculiari quadam corporis ra-tione. Semel excitatus à ſomno, nun-quam potui redormiſcere, niſi poſt ho-ras aliquot. Ad literas tantum ra-piebatur animus, quarum iſtic nullus uſus. Adeo ut non dubitem, quin ſi in

liberum

berum aliquod vitæ genus incidiſſem, on ſolum inter felices , verum etiam nter bonos potuiſſem numerari. Itaque um intelligerem, me nequaquam eſſe doneum iſti generi vitæ, & coactum, on ſponte, ſuſcepiſſe ; tamen quia rece- tum eſt, (publica noſtri ſeculi opinione) iaculum eſſe , à ſemel ſuſcepto vitæ enere diſcedere , decreveram & hanc nfelicitatis meæ partem perpeti. Scis nim me multis in rebus infortunatum ſſe: At unum hoc cæteris omnibus gra- vius eſſe duxi, quod in hujuſmodi vitæ enus detruſus eſſem , à quo tum ani- mo tum corpore eſſem alieniſſimus: A- nimo, quod à ceremoniis abhorrerem, & libertatis amans eſſem : Corpore, uod etiam ſi maxime placuiſſet vitæ nſtitutum, corporis natura non ferebat ſtiuſmodi labores. At objiciet mihi a- iquis annum probationis (ut vocant) & ætatem maturam. Ridiculum. qua- ſi quis poſtulet, ut puer anno decimo ſe- ptimo, maxime in literis educatus, no- rit ſe ipſum; quod magnum eſt etiam in ſene: an anno uno id diſcere potuerit, quod multi cani nondum intelligunt?

Quan-

Quanquam ipſe nunquam probavi, guſtatum jam multo minus, ſed quas dixi rationibus ſum irretitus. Tametſi fateor, eum qui vere ſit bonus, quovis vitæ genere bene victurum. Ne diffiteor me ad magna vitia fuiſſe propenſum, non tamen uſque adeo corrupta natura, quin ſi commodus acceſſiſſet gubernator, & vere Chriſtianus non Iudaice ſuperſtitioſus, potueram ad bonam duci frugem. Hoc igitur interim ſpectavi, in quo vitæ genere minime malus eſſem, atque id ſane me aſſecutum puto. Vix interim inter ſobrios vixi in ſtudiis literarum, quæ me multis vitiis avocaverunt. Licuit conſuetudinem habere cum viris vere Chriſtum ſapientibus, quorum colloquiis factus ſum melior. Nilhil jam jacto de libris meis, quos fortaſſe vos contemnitis: at multi fatentur, redditos eorum lectione non ſolum eruditiores verum etiam meliores. Pecuniæ ſtudium nunquam me attigit. Famæ gloria nec tantillum tangor. Voluptatibus etſi quondã fui inquinatus, nunquam ſervivi. Crapulam, ebrietatem, ſem-

per

er horrui, fugique. Quoties cogitabam le repetendo contubernio veſtro, ſuc-urrebat invidia multorum, contem-tus omnium, colloquia quam frigida, uam inepta, quã non ſapientiæ Chri-tum, convivia quam laica, denique ota vitæ ratio, cui ἣν ἀφαιρῇς τὰς, ἃς κα-ῦσι, χειρεμονίας, οὐκ οἶδα τί ἂν ἀπολείποιτο ἐξαίρετον. *Poſtremo ſuccurrebat corporis mbecillitas, quæ jam ætate & morbis, ıc laboribus aucta eſt; quæ facit, ut nec vobis ſatisfacturus eſſem, & me ipſum ccciderem. Iam annis aliquot obnoxius um calculo, gravi ſane morbo & capi-ali. Iam annis aliquot nihil bibo, niſi vinum, neque quodvis vinum, idque ogente morbo. Non fero quemvis ci-um, nec cœlum quidem quodlibet. Nam morbus hic facile recurrens, ma-imam poſtulat vitæ moderationem: & novi cœlum Hollandicum, novi victus veſtri rationem, ut de moribus nihil dicam. Itaque ſi rediſſem, nihil aliud fuiſſem aſſecutus, niſi quod vobis mo-leſtiam attuliſſem, mihi mortem. Sed tu fortaſſis bonam felicitatis partem exi-ſtimas inter confratres emori. At fal-*

lit & imponit iſta perſuaſio, non ſolu
tibi, verum etiam propemodum un
verſis. In loco, in cultu, in victu,
ceremoniolis quibuſdam Chriſtum
pietatem collocamus. Actum putam
de illo, qui veſtem albam commuta
in nigram, aut qui cucullam pileo; q
locum ſubinde mutet. Auſim illud
cere, μέγιστον τῆς χριστιανῆς εὐσεβείας ὄλεθρ
ἐκ τούτων, ὡς καλοῦσι, ῥελιγιώνων ἐκπεπορίσθ
tametſi pio fortaſſis ſtudio primum i
ducta ſint. Deinde paulatim creverun
& in ſex millia ſeſe diſcriminũ ſpar
runt. Acceſſit ſummorum Pontificu
auctoritas, nimium ad multa facilis
indulgens. Quid enim laxis iſtis re
gionibus ἢ μιαρώτερον ἢ ἀσεβέστερον? Ia
ad laudatas ſi te conferas, imo laudati
mas, εἰ μὴ ψυχράς τινας καὶ Ἰουδαϊκὰς θρησκ
ας, haud ſcio quam Chriſti reperias im
ginem. Ex his ſibi placẽt, ex his alios ju
dicant & contemnunt. Quanto maju
eſt, è Chriſti ſententia totũ orbẽ Chr
ſtianum unam domum & velut unu
habere monaſterium, omnes concan
nicos & confratres putare, Bapt
ſmi ſacramentum ſummam religione
ducere

ucere, nec ſpectare ubi vivas, ſed
uam bene vivas? Vis me ſedem ſta-
ilem figere, quod etiam ipſa ſuadet
nectus. At laudatur Solonis, Py-
agoræ, Platoniſque peregrinatio. Va-
ibantur & Apoſtoli, præcipue Pau-
s. D. Hieronymus, etiam mona-
ius, nunc Romæ eſt, nunc in Syria,
unc in Africa, nunc alibi atque a-
bi: & canus etiam ſacras proſequi-
ur literas. At non ſum cum hoc confe-
endus, fateor; ſed tamen nunquam
utavi locum, niſi vel peſte cogente,
el ſtudii cauſa, vel valetudinis; &
bicunque vixi (dicam enim de me for-
aſſis arrogantius, ſed tamen vere,) pro-
atus ſum à probatiſſimis, laudatus
um à laudatiſſimis. Nec ulla eſt regio,
ec Hiſpania, nec Italia, nec Anglia,
ec Scotia, quæ me ad ſuum non invi-
et hoſpitium. Et, ſi nõ probor ab omni-
us, (quod nec ſtudeo) certe primis pla-
eo. Romæ nullus erat Cardinalis, qui
ne non tanquam fratrem acciperet,
um ipſe nihil tale ambirem: præcipue
vero Cardinalis S. Georgii, Cardina-
is Bononienſis, Cardinalis Grymanus,

Cardinalis Navetenſis, & hic ipſe nunc Pontifex Maximus eſt, ut nu cam de Epiſcopis, Archidiaconis, & ris eruditis. Atque hic honos non buebatur opibus, quas etiam nunc habeo, nec deſidero; non ambition qua ſemper fui alieniſſimus; ſed lit duntaxat, quas noſtrates rident, I adorant. In Anglia nullus eſt Epiſcop qui non gaudeat à me ſalutari, qui cupiat me convivam, qui nolit do ſticum. Rex ipſe paulo ante patris tum, cum eſſem in Italia, ſcripſit me ſuapte manu literas amantiſſim nunc quoque ſæpe ſic de me loquitur nemo honorificentius, nemo amanti & quoties eum ſaluto, blandiſſime a plectitur, & oculis amantiſſime ob tur, ut intelligas, eum non minus ne de me ſentire, quam loqui. Reg conata eſt me ſibi præceptorem a ſcere. Nemo eſt qui neſciat, ſi paucos menſes velim in aula regis vere, quantum libeat ſacerdotior mihi accumulaturum: ſed ego hui tio meo, & ſtudio, & laboribus om poſthabeo. Cantuarienſis Archiepi

*us totius Angliæ primas, & regni hu-
us Cancellarius, vir doctus & probus,
e ſic amplectitur, ut, ſi pater eſſem,
ut frater, non poſſet amantius. Et ut
ntelligas hoc eum ex animo facere, de-
it mihi ſacerdotium centum fere nobi-
ium. quod poſtea volente me in penſio-
em centum coronatorum mutavit, ex
ea reſignatione: adhæc dedit dono ſu-
ra CCCC nobiles. His pauculis annis,
dque nihil unquam petenti, dedit uno
ie nobiles CL. Ab aliis Epiſcopis ſupra
C nobiles accepi gratuita liberalitate
blatos. D. Montioius hujus regni Ba-
o, quondam meus diſcipulus, dat an-
ue mihi penſionem C coronatorũ. Rex
& Epiſcopus Lincolnienſis, qui nunc per
egem omnia poteſt, magnifice multa
romittit. Sunt hic duæ Univerſitates,
xonia & Cantelbergia, quarum u-
raque ambit habere me: nam Cantel-
ergiæ menſes complures docui Græcas
& ſacras literas, ſed gratis: & ita fa-
ere ſemper decretum eſt. Sunt hic col-
egia, in quibus tantum eſt religionis,
anta vitæ modeſtia, ut nullam reli-
ionem non ſit contempturus, ſi videas.*

Eſt Londini D. Ioannes Coletus D. Pa-
li Decanus, vir qui ſummam doctri-
cū admirabili pietate copulavit, mag-
apud omnes auctoritatis. Is me ſic ama-
id quod ſciunt omnes, ut cū nemine v-
vat libentius quam mecum: ut omit-
alios innumeros, ne ſim vobis moleſtu-
& jactantia & loquacitate. Iam ut
Operibus dicā aliqua: Enchiridion op-
nor te legiſſe, quo non pauci fatentur
ad pietatis ſtudium inflammatos. nih-
mihi arrogo, ſed gratulor Chriſto, ſi qu-
per me boni contigit illius dono. Adagi-
rum opus ab Aldo impreſſum an vid-
ris neſcio: Eſt quidem profanum, ſed
omnem doctrinam utiliſſimū: mihi ce-
te inæſtimabilibus conſtitit vigiliis. Ea-
di opus de rerum verborumque copi-
quod inſcripſi Coleto meo, opus utiliſ-
mum concionaturis. at iſta contemnu-
ii qui omnes bonas contemnunt litera-
His duobus annis, præter alia multa, c-
ſtigavi Hieronymi epiſtolas: adulteri-
& ſubdititia obelis jugulavi: obſcu-
ſcholiis illuſtravi. Ex Græcorum
antiquorum codicum collatione c-
ſtigavi novum totum Teſtame-
tum

tum, & ſupra mille loca annotavi non ſine fructu Theologorum. Commentarios in Epiſtolas Pauli cœpi, quos abſolvam, ubi hæc edidero. Nam mihi decretum eſt, in ſacris immori literis. In hiſce rebus colloco otium & negotium meum. In iis magni viri dicunt me valere quod alii non valent. In veſtro vitæ genere nihil valiturus ſum. Cum tam multis doctis & gravibus viris habui conſuetudinem & hic, & in Italia, & in Gallia: neminẽ adhuc reperi, qui mihi conſuleret, ut ad vos me reciperem, aut qui hoc judicaverit melius. Quin & ipſe felicis memoriæ D. Nicolaus VVercerus, qui te præceſſit, ſemper mihi hoc ſolitus erat diſſuadere, ſuadẽs, ut alicui epiſcopo potius me adjungerẽ, addens, ſe noſſe & animum meum, & fraterculorum ſuorum mores: nam iis utebatur verbis lingua vernacula. Et in hoc vitæ genere in quo ſum, video quæ fugiam, ſed quid potius ſequar, non video. Nunc reſtat, ut de ornatu quoque tibi ſatisfaciam. Semper antehac uſus ſum cultu Canonicorum, & ab Epiſcopo Trajectino, cum eſſem Lo-

vanii, impetravi, ut ſine ſcrupulo uterer ſcapulari lineo pro veſte linea integra, & capitio nigro pro pallio nigro, juxta morem Lutetiorum. Cum autem adirem Italiam, viderem que toto itinere Canonicos magna veſte cum ſcapulari, ne quid offenderem novitate cultus, veſte nigra illic uti cœpi cum ſcapulari. Poſtea peſtis orta eſt Bononiæ, & illic, qui curant peſte laborantes, linteum album ex humeris pendēs ex more geſtant: hi congreſſus hominū fugitant. Itaque cum die quodam doctum amicum viſerem, quidam nebulones eductis gladiis parabant me invadere: feciſſentque, ni matrona quadam admonuiſſet, eccleſiaſticū me eſſe. Altero item die cum Theſaurarii filios adirem, utrinque cum fuſtibus in me concurrerunt, & peſſimis clamoribus. Itaque à bonis viris admonitus, occultavi ſcapulare, & impetravi veniam à Iulio II, ut ornatu religionis uterer, aut non uterer, ut mihi viſum eſſet, modo veſtem haberem ſacerdotalem. Et ſi quid ante peccatum eſſet ea in re, literis id totum condonavit. In Italia

ergo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ergo perſeveravi veſte ſacerdotali, ne mutatio eſſet alicui ſcandalo. Poſtquam autem in Angliam redii, decrevi meo ſolito uti ornatu: & domum accerſito amico quodam primæ laudis, & in vita & in doctrina oſtendi cultum, quo uti ſtatuiſſem. Rogavi an in Anglia conveniret? probavit. atque ita in publicum prodii. Statim admonitus ſum ab aliis amicis, eum cultum in Anglia ferri non poſſe: ut celarem. celavi: & quoniam non poteſt celari, quin aliquando deprehenſus ſcandalum pariat, repoſui ſcrinio, & veteri Pontificis auctoritate ſum uſus uſque adhuc. Excommunicant Pontificiæ leges eum, qui religionis habitum abjecerit, quo liberius inter ſeculares verſetur. Ego coactus depoſui in Italia, ne occiderer quidem, deinde coactus depoſui in Anglia, quia tolerari non poterat, cum ipſo multo maluerim uti. At nunc denuo recipere plus gigneret ſcandali, quam mutatio ipſa gignebat. Habes univerſam vitæ meæ rationem, habes meum conſilium. Cupio & hoc vitæ genus mutare, ſi quod videro melius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Sed in Hollandia quid agam, non video. Scio, non conventurum cum cœlo, neque cum victu: omnium oculos in me excitabo. Redibo ſenex & canus, qui juvenis exivi. Redibo valetudinarius. Exponar contemptui etiam infimorũ, ſolitus & à maximis honorari. Studia mea compotationibus permutabo. Nam quod polliceris officium tuũ in quærenda ſede, ubi cùm maximo, ut ſcribis, vivam emolumento: quid ſit, non poſſum cogitare, niſi forte collocabis me apud monachas aliquas, ut ſerviam mulieribus, qui Archiepiſcopis, nec Regibus ſervire volui. Emolumentum nihil moror, neque enim ſtudeo diteſcere, modo tantum ſit fortunæ, ut valetudini & otio literarum ſuppetat, & vivam nulli gravis. Atque utinam liceat hiſce de rebus coram commentari: nam literis nec ſatis commode nec tuto licet. Tuæ enim, quamquam per certiſſimos miſſæ, tunc ſic aberrarant, ut niſi ipſe caſu in arcem hanc me contuliſſem, nunquam fuerim viſurus. & accepi jam à pluribus inſpectas. Quare ne quid ſcripſeris arcani, ni certo cognoveris ubi ſim, & nun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

nuncium nactus ſis fideliſſimum. Peto nunc Germaniam, id eſt, Baſileam, editurus lucubrationes meas. Hac hyeme fortaſſis futurus Romæ. In reditu dabo operam, ut pariter colloquamur alicubi. Sed nunc æſtas ferme præteriit, & longum eſt iter. De morte Guilhelmi, Franciſci, & Andreæ, ſciebam ex Raſbondo, & ejus uxore. Dominum Henricum reſaluta diligenter, reliquoſque qui tecum vivunt omnes, in quos habeo eum animum quem debeo. Nam priſtinas tragœdias imputo erratis, aut (ſi ita vis) meis fatis. Literas tuas tertio à Paſcha die ſcriptas accepi Nonis Iuliis. Rogo ut ſalutem meam tuis piis votis Chriſto commendare non negligas. Cui ſi certo ſcirem rectius fore conſultum, ſi ad veſtrum rediero contubernium, hac die ad iter accingerer. Bene vale quondam ſodalis ſuaviſſime, nunc pater obſervande. Ex arce Hannienſi juxta Calecium, poſtridie Nonas Iulias.

Quum autem decens & accurata Scriptorum ſuorum partitio ſupra modum cordi fuerit Eraſmo, majo-

remque ejus rei curam poſt mortem haberi ſupremis verbis voluerit ab amicis, quam, ut ipſe loquitur in Epiſtola quadam ad Conradum Goclenium, paulo poſt ſubjicienda, *pſalteriorum & anniverſariorum*, quæ defunctis ſuperſtitione quadam præſtari conſueverunt: non abs re fore cenſui, ſi Epiſtolam ad Hectorem Bocetiũ miſſam appoſuero: qua ipſe paucis ante obitum annis ſtupendum è lucubrationibus ſuis inſtruit & æternitati conſecrat hortũ; ſingulis in ſuos pulvillos & areolas aptiſſime diſtributis. Ea ſic habet:

Deſ. Eraſmus Roterodamus eruditiſs. Hectori Bocetio Deidonano S. D.

Literas tuas, Bocetti ornatiſſime, datas Aberdonæ ſeptimo Calendas Junias, anno ſalutis MIↃXXVIII, accepi Friburgi, quæ civitas eſt Briſgoiæ, ſub ditione regis Ferdinandi, non incelebrem habens Academiam: accepi autem circiter idus Februarias, anno à

no à natali Chriſti M D XXX: ne forte mecum expoſtules, quod ſerius reſpondeam. Ea res fuit in cauſa, ut has literas tibi per typographos excuſas mittere maluerim, quam per amanuenſem deſcriptas. Sic enim arbitror celerius ad te perventuras. Ergo ad tuas paucis accipe. Quam mihi tua conſuetudo jucũda fuit, Hector eruditiſſime, quum ante annos triginta duos Lutetiæ in literarum ſtadio pariter curreremus, licet te pro ingenii tui ſingularis felicitate multis paſſibus præcurrente, tam mihi gratum fuit eam voluptatem ex tanto intervallo mihi tuis literis refricari. Ad laudes autem quas tuus candor mihi tribuit affatim, plenaque (quod ajunt) manu, nihil aliud audies, quam te de Eraſmo non minus diſerte quam amãter, non dicam mentiri, quod à tuis moribus ſemper fuit alieniſſimum, ſed multum à vero aberrare. Faveo tamen interim tuis de me præconiis, vehementer optans, ex meis lucubrationibus aliquid utilitatis ad diſciplinarum ac veræ pietatis candidatos pervenire. Earum Catalogum, uti petis, huis

huic ſubtexam Epiſtolæ. Nec mihi mediocrem attulit voluptatem, quod intelligo, Scotiæ regnum ut aliis pluribus ornamentis, ita liberalium artium ſtudiis indies magis ac magis expoliri. Hoc nomine ſemper amavi Iacobum regem, quod ditionem ſuam non tam proferre ſtuduerit quam exornare, inter feliciſſimos monarchas numerandus ſi præclaris virtutibus hominis fortuna reſpondiſſet. Nec dubito, quin filius illius ut in paternum regnum ſucceſſit, ita paternis veſtigiis ingrediatur. Quũ Iacobi regis filium Alexandrum Archiepiſcopum divi Andreæ Senæ inſtituerem, aderat illi frater vix decimum agens annum, incredibili puer indole, ac jam tum neſcio quid eximium de ſe pollicens. Aveo ſcire quid illi acciderit, utrum paterni fraternique fati comes fuerit, an adhuc ſuperſit. Pro iſtius Academiæ non ignobilis in me favore ſtudioque gratiam habeo plurimam, cujus commodis & ornamentis utinam meâ operâ poſſit aliquid accedere. Certe, quod unum poſſum, precor, ut Dominus, per te tuique ſimiles

iros, eam omni genere diſciplinarum, eræque pietatis dotibus, bene fortunet c locupletet. Datum ex inclyta Acaemia Friburgenſi, Idibus Martiis.

INDEX

Omnium lucubrationum Deſ. Eraſmi Roterodami.

Primo tomo hæc habentur:

DE copia verborum ac rerum, libri duo.

Theodori Gazæ Grammatices, libri duo.

Syntaxis.

Ex Luciano verſa;
- Saturnalia.
- Cronoſolon.
- Epiſtolæ Saturnales.
- De luctu.
- Abdicatus.
- Icaro-Menippus.
- Toxaris.
- Alexander, ſive Pſeudomantis.
- Somnium.
- Timon.

Tyran-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Tyrannica. Et Eraſmi D[eclamatio Lucianicæ r[e]ſpondens.
De iis qui mercede cond[u]cti degunt.
Dialogi amatorii XVIII.
Hercules Gallicus.
Eunuchus.
De ſacrificiis.
Lapithæ, ſive Convivium.
De aſtrologia.

De ratione conſcribendi epiſtolas.
De pueris ſtatim ac liberaliter inſt[i]tuendis.
De ratione ſtudii.
De laude medicinæ.
Libanii aliquot Declamationes verſæ.
Similium liber unus.
Colloquiorum liber.
De recta Latini Græcique ſermoni[s] pronuntiatione.
Ciceronianus, ſive de optimo dicendi genere.
De civilitate morum puerilium.
Galeni exhortatio ad bonas artes, verſa.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Epitome in elegantias Laurentii Vallæ.

Euripidis Hecuba & Iphigenia, Eraſmo interprete.

In Nucem Ovidii Commentarius.

Secundo Tomo,

Adagiorum opus.

Tertio Tomo,

Epiſtolarum opus.

Quarto Tomo:

E Plutarcho verſa:

- De diſcrimine Adulatoris & Amici.
- Quomodo utilitas capiatur ab inimicis.
- De tuenda bona valetudine.
- Principi maxime philoſophandum.
- Animi an corporis graviores morbi.
- Num recte dictum ſit, *Λάθε βιώσας.*
- De cupiditate divitiarum.
- De cohibenda iracundia.
- De curioſitate.
- De vitioſa verecundia.

Apophthegmatum libri VIII.

Moriæ Encomium, hoc eſt, Stultitiæ laus.

Pane-

Panegyricus ad Philippum Burgundiorum principem.
Ad eundem Carmen gratulatorium.
Inſtitutio principis Chriſtiani.
Iſocrates de regno adminiſtrando Eraſmo interprete.
De morte Declamatio.
Declamatiuncula gratulatoria.
Pacis querimonia.
Lingua.
Xenophontis tyrannus, ex interpretatione Eraſmi.
De ſenectute carmen.

Quinto Tomo :

Enchiridion militis Chriſtiani.
Oratio de virtute amplectenda.
Ratio veræ Theologiæ.
Paracleſis.
Modus confitendi.
Enarratio Pſalmi, *Beatus vir.*
Enarratio Pſalmi, *Quare fremuerunt Gentes.*
Paraphraſis in Pſalmum, *Domine quid multiplicati.*
Concio in Pſalmum, *Quem invocarem.*
De puritate Eccleſiæ Chriſti.

Enarra

Enarratio in Pſalmum, *Dominus regit me.*

De bello Turcis inferendo Conſultatio.

Enarratio in Pſalmum, *Benedicam Domino in omni tempore.*

Enarratio in Pſalmum, *Dixi, cuſtodias vias meas.*

De amabili Eccleſiæ concordia.

Concio in Pſalmum LXXXV.

De miſericordia Domini Concio.

Virginis & Martyris Comparatio.

Concio de puero Ieſu.

Epiſtola conſolatoria ad virgines ſacras.

Chriſtiani matrimonii inſtitutio.

Vidua Chriſtiana.

Eccleſiaſtes, ſive de ratione concionandi.

Modus orandi Deum.

Symbolum, ſiue Catechiſmus.

Precationes.

Pæan Virgini matri dicendus.

Oratio ad Mariam in rebus adverſis.

De contemptu Mundi.

De tædio & pavore Chriſti diſputatio.

De præ-

De præparatione ad mortem.
Ode de caſa natalitia Ieſu.
Expoſtulalio Ieſu cum homine pereunte.
Hymni varii.
Liturgia Virginis Lauretanæ.
Carmen votivum Genovefæ.
Commentarius in duos Hymnos Prudentii, de natali & epiphania pueri Ieſu.
Chriſtiani hominis inſtitutum, carmine.
Epitaphia in Odiliam.

Sexto Tomo:

Novum Teſtamentum, cum Annotationibus.

Septimo Tomo:

Paraphraſes,
In Matthæum.
In Marcum.
In Lucam.
In Ioannem.
In Acta.

In Epiſtolas Pauli:

Ad Romanos.
Ad Corinthios I.
Ad Corinthios II.
Ad Galatas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Ad Epheſios.
Ad Philippenſes.
Ad Coloſſenſes.
Ad Theſſalonicenſes I.
Ad Theſſalonicenſes II.
Ad Timotheum I.
Ad Timotheum II.
Ad Philemonem.
In Epiſtolam Petri I.
In Epiſtolam Petri II.
In Epiſtolam Iudæ.
In Epiſtolam Iacobi.
In Epiſtolam Ioannis I.
In Epiſtolam Ioannis II.
In Epiſtolam Ioannis III.
In Epiſtolam ad Hebræos.

Octavo Tomo:

Ex Chryſoſtomo verſa:

Adverſus Iudæos, Homiliæ V.
De Lazaro & divite, Homiliæ IV.
De viſione, Homiliæ V.
De Philogonio martyre, Homilia I.
De orando Deum, Libri II.
De David & Saule, Libri III.
Quum presbyter eſſet deſignatus, Homilia I.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

In Pſalmum, *Cantate Domino.*
Quum Sarioninus & Aurelianus a-
ćti eſſent in exilium, Homilia I.
De fide Annæ, Homiliæ II.
Commentariorum in Acta Apoſto-
lorum, Homil. IV.
Commentariorum in ſecundam a-
Corinthios, Homiliæ VII.
In Epiſtolam ad Galatas, & in Epi-
ſtolam ad Philippenſes, Homilia
II.

Ex Athanaſio:

De ſancto Spiritu, Epiſtolæ II.
Contra Euſebium de Nicæna ſyno-
do, Epiſtolæ II.
Apologetici duo, adverſus eos, qui
calumniabantur, quod in perſe-
cutione fugiſſet.
De paſſione Domini, Homilia I.
De hoc quod ſcriptum eſt, *Euntes
in vicum qui contra vos eſt.*
De virginitate.
De peccato in Spiritum.
De Spiritu Sancto.

Ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Ex O-igene. { De vita, phraſi, & operibus Originis.
Fragmentum in Euangelium Matthæi. }

ExBaſilio: { Principium Eſaiæ.
De Spiritu ſancto, Liber.
De laudibus jejunii, Homiliæ II. }

Nono Tomo:

Epiſtola Apologetica, ad Dorpium.
Ad Iacobum Fabrum Stapulenſem.
Ad Iacobum Latomum.
Ad Atenſem pro declamatione Matrimonii.
Apologia de *In principio erat ſermo.*
Apologię tres ad Notationes Eduardi Lei.
Ad Iacobum Lopim Stunicam.
Adverſus Sanctium Caranzam.
De loco, *Omnes quidem reſurgemus.*
In Natalem Beddam.
Adverſus Petrum Sutorem Cartuſianum.
Appendix de ſcriptis Clithovei.
Declarationes adverſus Theologos Pariſienſes.
Ad Phimoſtomum De divortio.

Ad ju-

Ad juvenem Gerontodidaſcalum.
Ad monachos quoſdam Hiſpanos.
Ad Album Pium Carporum principem.
De uſu carnium.
De libero arbitrio Collatio.
Hyperaſpiſtæ diatribes, Libri II.
Purgatio adverſus Epiſtolam Lutheri.
Detectio præſtigiarum libelli cujuſdam.
Adverſus pſeudo-euangelicos Epiſtola.
Ad Eleutherium Epiſtola.
Ad Grunnium.
Ad fratres Germaniæ Inferioris.
Spongia adverſus aſpergines Hutteni.
Pantalabus, ſive adverſus febricitantem.
Adverſus mendacium & obtrectationem.
Antibarbarorum liber.
Ad quoſdam graculos Epiſtola.
Reſpõſio ad Petri Curtii defenſionẽ.
De Termino, Epiſtola.

Indicis operum Deſ. Eraſ. Roterod.

FINIS.

Eraſmus amicis Lectoribus S. D.

PAucis hiſce diebus viſum ſcheda-
rum mearum confuſiſſimos acervos
xcutere; partim ob unam atque alte-
am epiſtolam, quas editas cupiebam;
artim ut abolerē quæ fortaſſis alii poſt
ceſſum meum eſſent edituri, aut me
iam vivo. Quid enim iſti non au-
nt, quibus lucellum quamlibet exi-
uum, aut gloriola, honeſto & amici-
a eſt antiquior? Atqui non omnia in
oc ſcribuntur, ut evulgentur. Luſi-
us quædam adoleſcentes ſtyli exercen-
i gratia: quædam aliis dictavimus
inambulantes, nihil minus cogitan-
s quam de evulgando: nonnulla ſcri-
ſimus diſcipulis tardis. Hujus gene-
s erant Colloquia, quæ Holonius qui-
am haud ſcio unde nactus, nam a-
ıd me nullum unquam fuit exem-
ar, care vendidit Ioanni Frobenio, ſi-
ulans alios eſſe typographos qui empta
perent. Hæc emendi orexis. Ejuſdem
nt Paraphraſes elegantiarum, quæ

ſumma cum admiratione mea pro
dierunt, inepto titulo, quum ego nul
lum titulum addidiſſem: & ſinguli
ad ordinẽm literarum digeſtis, qu
res totum turbavit ordinem: poſtre
mo multis admixtis, non minus ine
ptis quam indoctis, quæ ego nec pue
ſuſtinuiſſem dictare puero. Nuper vi
di libellum De componendis epiſtoli
Lugduni excuſum hoc titulo, Era
ſmus Petro Paludano S. D. *Atqui eg*
neminem novi mortalem hujus nomi
nis. Lecto libello deprehendi ſcurril
furtum. Olim cuidam Anglo diſcipu
lo intra biduum ſcripſi librum De com
ponendis epiſtolis, plane craſſa Miner
va craſſo. Ex hoc ille quædam decerpſit
& ſua quædam admiſcuit. Adjecit
prolixam epiſtolam, in qua nullum eſ
verbum meum, inſigniter inſulſam
nec quicquam facientem ad præſens ar
gumentum. Si ſuo nomine edidiſſet opu
incontaminatum, multo erat tolerabi
lius: verum ex meo nomine quæſivi
lucrum. Iam ſcio & apud alios quoſdan
ſervari juvenilia quædam mea Progy
mnaſmata. Et in hoc vaſe, quod nun
excuſſi,

excuſſi, fuerant plurimæ chartæ juveni ſcriptæ longe alia manu quam nunc utor. Eas comperi ſublatas ad unam omnes, nec me fugit penes quẽ lateant. Sed elevatur furtum literarium, verum nihilo meliore frõte, quam veſtiarii excuſant furtum pannarium, cæterique opifices ſuo quiſque colore ſuum furtum excuſant. At demus eſſe levem culpam penetrare in aliena ſcrinia, & quæ celata volebas ſuffurari: Num leve crimen videtur, ea quæ nolebas evulgari, cum alieni nominis infamia prodere, & quidem indoctis aſſuturis contaminata? Quid alii ſentiant neſcio, ego levius ferrem, & tuli non ſemel, è ſcriniis ſublatos nummos. At hoc qui faciunt, aguntur in crucem. Illi vocantur ſtudioſi. Ego vero iſtos ſtudioſos non arbitror dignos qui laqueo præfocentur, ſed qui ad Thurini exemplum, chartarum fumo pereant. In uno facto quam multa ſunt crimina? furti, ſacrilegii, falſi, infamis libelli, perfidiæ. Quid iſti non audebunt me mortuo, quum hæc audeant me vivo? Atq; utinam hæc temeritas à veterum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

libris abſtineret! Officina Veneta de-dit nobis Feſtum Pompejum egregie depravatum. Non inſimulo Aldum. Solet ille tales operas alicui pædagog committere. Ante annos aliquot ſæp mihi fuit in animo, excuſſis ſched meis, quicquid non eſſet edendum exu rere. Sed dum variis occupationibu impeditus differo propoſitum, alii ante verterunt, quæ res eis vertat male. Sa tis dedecoris mihi adferunt lucubratio nes meæ, quas ipſe edo, etiamſi iſti no evulgent meas nænias quas vulgo no ſcripſi. Quum inter epiſtolas reperi ſem multas, à Regibus fere omnibus, Ducibus, à Cardinalibus, Epiſcopi & ſummis Pontificibus, aut à vir inſigniter eruditis amãtiſſime ſcripta libuit paucis ex his editis ſpecimen da re, quales habeam combibones: ſic eni quidam garriunt, qui ſcurrilem mal dicentiam putant eſſe facundiam. Ea tantum ſelegi, quas non per ſecret rios, ſed proprio ingenio compoſitas pr priaque manu ſcriptas animadvert rem. Nam ipſe mearum aliquot ja annis nullũ exemplar ſervare cura

partim quod amanuenſes omnibus deſcribendis non ſufficerent, partim quod dum pluribus reſcribo, cogor ex tempore ſcribere, quaſdam etiam dictare. Et ſuperiorum editionum me ſuppuduit. Poſtremo mihi videntur ſapere, qui epiſtolas ſuas ſervant poſt obitum edendas. Porro epiſtolæ quæ affectato argumento ſcribuntur ad eruditionis oſtentionem, quoniam nihil habent veri affectus, meo judicio non ſunt epiſtolæ. In his vero quæ ſcribuntur ex animo, non temere invenias quæ uni ſcriptæ ab omnibus citra cujuſquam offenſionem legi poſſint. Card. Cajetanus aliquoties ad me ſcripſit. Poſtremam illius epiſtolam his adjũgere cupiebam, ſed ad manus non venit. In litteras quas ad illum noviſſimas dederã, queſtus ſum de his, qui libellum De concordia, mala fide tractarant. Eas Clemens Pontifex legit. Libentius enim legunt ad alios quam ad ipſos ſcriptas, quod in illis credant eſſe plus veri. Rogavit, an eum libellum legiſſet? Ait. Ecquid probaret? Nihil, inquit, illic video mali. Eam vocẽ Pontifex ſumma

cum alacritate excepit. Vbi ventum eũ ad locum ubi queror de Nicolao Herborno cõmiſſario Ciſmontano, ilico vocavit magiſtrum ſacri palatii. Rogavit ecquem ipſe talem creaſſet commiſſarium. Ille negavit. Qua ex re perſpicuum fuit, nec Pontificem probare Herborni petulantiam, & glorioſum illum titulum, quo ſe jactabat, à patribus Franciſcanis fuiſſe datum, non à Pontifice. Inter excutiendum ſchedas illud admonuit me conditionis humanæ, quod inter tam multas epiſtolas, pleraſque intra decennium ſcriptas, tam pauca venirent ad manus quarum auctores eſſent ſuperſtites. Homo bulla. Hæc te ſcire volui, candide lector, ne ſtatim meum eſſe credas, ubicunque videris meum præfixum nomen: neve putes, Eraſmo neminem favere præter combibones aliquot. Vale. Baſileæ decimo calendas Martias, Anno à Natali M.D.XXXVI.

Eraſmus Chriſtophoro Meſiæ Hiſpano S.

IN me quidem nihil eſt, ornatiſſime Chriſtophore Meſia, quod ullo pacto cum divinis Marci Tullii virtutibus ſit conferendum: ego tamen, quocunque in numero ſum recta ſtudia pro viribus adjuvantium, iſtud tuum ingenium tam candidum, tam ſanum, tam ſobrii judicii, pluris facio quam quemvis Aſiæ regulum. Cæterum ab ignotis & ſemotis accipere literas adeo mihi novum non eſt, ut pene ſit quotidianum: à doctis, à magnatibus, ab Epiſcopis, ab Abbatibus, quos ego natos non noveram, ſubinde veniunt literæ: à Regibus, à Principibus, ac Præſulibus, ea dignitate, ut nulli poſſint eſſe ignoti, non tantum literæ veniunt, ſed etiam ſplendida munera. A Cæſare Carolo multas habeo epiſtolas, tam honorifice, tam amanter ſcriptas, ut eas pluris faciam quam illius in me benignitatem, cui tamen bonam fortunæ partem debeo. A Rege Ferdinando, nec minus crebras,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

nec minus amicas, non ſine munere honorario. A Rege Galliæ quotiens quam amplis conditionibus invitatus ſum? Rex Angliæ, & crebris literis ac muneribus ultro miſſis, declarat favorem ac benevolentiam in me ſingularem. Nec illi facile cedit fœminarum quas hæc ætas habet optima, Catharina illius Regina. Rex Poloniæ Sigiſmundus miſit epiſtolam, cum ipſo munere vere regio certantem. Dux Saxoniæ Georgius crebris me literis appellat, οὐκ ἄδωρος καὶ αὐτός. Quid memorem Gulielmum Archiepiſcopum Cantuarienſem? quid Cutbertum nuper Epiſcopum Londinenſem, nunc Dunelmenſem? quid Ioannem Epiſcopum Lincolnienſem? Qui præter epiſtolas omnibus gemmis pretioſiores, quotannis veluti tributum amicitiæ mittunt, nec petenti nec expectanti? Ab Alberto Cardinale Moguntino habeo præter literas egregium benevolentis animi monumentum, quemadmodum & à Philippo à Burgundia Epiſcopo Trajectino nuper vita defuncto, item à Ioanne Card. Lotharingiæ fratre Ducis. Bernardus Epiſcopus & Cardinal.

dinal. Tridentinus, præter honorarium munus, idque non exiguum, crebro miſit literas tam amicas, adeoque ſolatii plenas, ut quamvis dejectum animum poſſint erigere, ampliſſimis inſuper conditionibus invitans ad convictum. à quo & hodie literas accepi eadem pollicentes quæ olim detulit. ac fortaſſis, ut nunc res ſunt, utar illius oblatis. Archiepiſcopi Toletani ad me literas jam excuſas arbitror te vidiſſe. Quid his fingi, quid optari poteſt amantius aut honorificentius? Nec defuit illius vel fortunæ vel animo digna benignitas. Nuper Gulielmus Princeps Dux junior Clivenſis ac Iuliacenſis, adoleſcens virtuti natus, ſcripſit literas amoris plenas, addito poculo magnifico. Antonius Fuggerus ſimul atque ſenſiſſet me Baſileæ moliri abitum, miſit viaticum centum flor. aureorum, pollicens in ſingulos annos tantundem & amplius, ſi vellem Auguſtam me recipere. Vbi reſpondi id mihi non eſſe commodum, miſit poculum in primis elegans, pignus initæ inter nos amicitiæ. Ante paucos dies Chriſtophorus à Stadio Epiſcopus

Auguſtenſis, vir tum nobilis tum apprime doctus, itinere ſeptem dierum, nec eo ſatis tuto, huc ſe contulit non ob aliud, quemadmodum ipſe prædicabat, niſi ut videret Eraſmum, videlicet hominis umbram. Candorem illius prædico, non mea merita. Attulit ſecum pocula regia, cum ducentis flor. aureis, deferens inſuper omnium facultatum ſuarum communionem. Dum hæc ſcribo, veniunt literæ à Iacobo Sadoleto Carpentoractenſi, Deum immortalem, qua doctrina, qua morum integritate, qua auctoritate viro! Solitus eſt & ante ſubinde nos doctiſſimis epiſtolis appellare. Exciderat ille, niſi epiſtola forte tum reddita commonuiſſet. Nec dubito quin plures nunc non veniant in mentem. Venit interim in mentem Petrus Epiſcopus Cracovienſis, vir ſumma doctrina parique auctoritate, ejus Regis Cancellarius, qui ſuam erga me pietatem & literis amantiſſime ſcriptis, & magnificis donariis declaravit. In eadem Polonia eſt Andreas Critius Epiſcopus Plocenſis, qui me frequenter & humaniſſimis literis,

& eru-

& eruditiſſimis carminibus recreat excitatque, ne hic quidem ἄδωρος. Habeo cubiculum epiſtolis differtum ab eruditis, à magnatibus, à Principibus, à Regibus, à Cardinalibus, ab Epiſcopis: habeo ſcrinium plenum donariis poculorum, lagenarum, cochleariorum, horologiorum, quorum aliquot ex puro ſunt auro: annulorum magnus eſt numerus. omnium autem longe major futurus, niſi pleraque donata redonarem aliis ſtudia provehentibus. Et in his qui hæc donant ſunt multi nō doctrina modo, ſed & vitæ ſanctimonia præſtantes, velut Archiepiſcopus Cantuarienſis, Epiſcopus Londinenſis, Epiſcopus Auguſtenſis: & in primis Ioannes Epiſcopus Roffenſis, qui fugerat: quemadmodum fugerat & Epiſcopus Vratiſlavienſis Ioannes Turzo, qui miſerat ſcrinium rebus elegātiſſimis refertum Antverpiam, ubi tum agebam, quum ego nunquam audiſſem aut ſomniaſſem Vratiſlaviam aut Turzonem. In hujus locum ſucceſſit frater, Epiſcopus Olmucenſis. Et indies accreſcit talium numerus, quum ego nullius benignitatem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

tem invitarim, ingenue præ me ferens mihi ſatis eſſe facultatum ad hanc vitæ ſobrietatem, cujus adeo me non pœnitet, ut citius ſim aliquid detracturus quam additurus. Et tamen tanta eſt ultronea illorum liberalitas, ut ſi nulli ſint reditus (ſunt autem etiam præter Cæſaream penſionem aliquot) hæc ſola meis ſtudiis alendis ſufficeret. Mediocrium dona ſemper rejeci, quoties licuit incolumi amicitia: aut ſic accepi, civilitatis gratia, ut abunde penſarim. Sunt, ut ſcribis, qui dicunt me nihil contuliſſe ſtudiis, ſunt qui clamitant me ſeminarium hæreſeon. Et unde hic affectus tot & talium virorum, quos nemo non fatetur & acri judicio præditos, & toto pectore pietati favere? At iſti graculi ſtudio infelices, decem jam annis nullum non moverant lapidem, & hodie movent in me, apud Principum aulas, apud Epiſcopos, apud Pontificem, apud Cæſarem, quid multis? apud maximos & minimos: ubique repererunt, qui Eraſmum defenderent, patroni inopinati, ſæpe etiam ignoti. Qui ſunt iſti qui ſic favent impietati?

qui

qui favent nihil conferenti ſtudiis? Imo ſapiunt & intelligunt ventriũ iſtorum malitioſam garrulitatem. Fateor eſſe multos qui me præcedunt in hoc argumento laudis: nec mirum eſt, quum ego primam invidiam exceperim, viamque munierim, quum novale repurgare cœperim: ac doleo non eſſe plures à quibus ſuperer. In hoc enim à me ſudatum eſt. Quod ſi quis conferat ſeculum quod fuit ante annos triginta ſex apud nos, cum hoc quod nunc eſt, intelliget an aliquid literis contulerit Eraſmus. Ante annos viginti nullus erat princeps qui teruncium impenderet inſtituendo filio: nunc nullus eſt, qui non magno conductum adhibeat formatorem peculiarem. Reclamabant initio Theologi, ſed ſeniores modo, nec hi tamen omnes: juniores noſtra amplectebantur, nunc & caſci miteſcunt. Nec pauci jam Monachi quæ prius damnarant incipiunt amplecti. Duo juvenes Franciſcani proſiliunt in theatrum, non minus impudentes quam indocti, nec intelligunt quantum malum ſuo (ut ajunt) jumento, ſuo accerſant ordini. Sed hæc de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

re plenius ſcribam fratri tuo, (Petro.) *Nunc tantum ago gratias ut debeo maximas, quod non perinde mea ac ſtudioſorum cauſa non dubitaris certamen ſuſcipere, non ſolum cum Franciſcanis, verumetiam cum aliquot magnatibus. Cum Monachis, vir prudentiſſime, cenſeo non decertandum: Dodonæi lebetes ſunt, ſi moves unum, moveris omnes. Sed per Magiſtratum typographus ille caſtigandus eſſet, qui contra Cæſaris edictum, contra R. D. Archiepiſcopi Hiſpalenſis voluntatem, indoctos ac famoſos libellos excudit non addito ſuo nomine. Si primo ſuo auſu fuiſſet legitime punitus, non addidiſſet alterum facinus. Hoc ſi non putant dandum meritis Eraſmi, dent Hiſpaniæ tranquillitati. Tales enim libelli nec pietati conducunt, nec eruditioni, tantum ad excitãdas rixas utiles ſunt. Veri principes, quoniam civiles ſunt, & rerum periti, quanquam interdum artibus iſtorum pelliciuntur in errorem, præſertim quum mea non legerint, tamen commodis rationibus facile revocantur in meliorem ſententiam: id*

ſi fieri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ſi fieri non poteſt, tamen non eſt deſerenda virtutis via. Eſt aliquid nunc placuiſſe paucis, ſed optimis: poſteritatis erunt æquiora judicia. Doleo gregem illum Obſervantium, ſic enim vocari amant, à ſimplicitate Franciſci degenerare ad mundum: nec enim auderent iſta duo loquaces juvenes, niſi patrum ac fratrum applauſu confirmati. Nunc hoc agitur ut citra magnam humani ſanguinis effuſionem hoc fatale diſſidium moderatis rationibus componatur: & iſti ſeditioſis libellis conantur nobis novum excitare incendium. Nuſquam non obtrectant quibuſlibet, ſuo arbitrio mentientes; vociferãtur apud imperitos, exemplo multum alieno à Franciſco, cujus titulo ſeſe venditant. Nec hactenus tamen aliud profecerunt, niſi quod eruditorum ac bonorum odium in ſe vel excitant vel exaſperant. Quoniam autem inſanabiles video, ſuo morbo relinquendi ſunt. Vtinam detur aliquando Chriſtophorum meum complecti coram & alloqui: id ſi fortuna negabit, animis poſthac erimus ſemper conjunctiſſimi,

mi: nonnunquam & literis confabula-bimur, quamvis magnis locorum intervallis disjuncti. Literas tuas Hiſpali datas poſtridie Nonas Ianuarias accepi v Calend. April. Bene vale. Datum apud Friburgum Briſgoiæ III Calend. April. M. D. XXX. à Chriſto nato.

DESI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

DESIDERII
ERASMI
Epiſtolarum illuſtrium, & in magno volumine non comparentium,
LIBER.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

D. ERASMI
EPISTOLÆ
SELECTIORES.

Deſ. Eraſmi Roterodami epiſtola ſecretiſſima ad M. Conradum Goclenium Lovanii Latinæ linguæ profeſſorem, cum ipſi vitæ ſuæ compendium (quod ſupra exhibuimus) mitteret, ex ipſius manu fideliter repræſentata.

M. CONRADO GOCLENIO S. P.

Ἀναγίνωσκε μόνος, καὶ λάθρα.

REſtat extremus actus hujus fabulæ, ad quem paragendū opus eſt Pylade, hoc eſt, tui ſimili. Nam hanc fiduciā concepi in te, neque quicquam addubito, quin ſis eum animū præſtiturus, quem hactenus præ te tuliſti. Sed hic inprimis

opus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

opus eſt profundo ſilentio, adeo ut nullum habeas tam intimum tibi, cui hoc credas arcani. Veniſſem ipſe, ſed & longa eſt via, & parum tuta, & arbitror hunc nuncium ſatis fidum. Henricus Epphendorpius, quem noſti, nebulo natus eſt ad omnem fucum ac malitiam. excitat nobis hic miras tragœdias, antehac admiſſus in intimam familiaritatem, quam fatetur ſibi fuiſſe frugiferam. Certe, ut ſcribit Petrus Moſellanus, primum ex commendatione mea Dux Georgius dedit illi centum florenos, ut perficeret ſtudia ſua. Is per multa vagatus, tandem venit Friburgum. ibi ſcortis, vino, & alea, decoxit fortiter, & tantum æris alieni contraxit, ut nondum eo redire liceat. Commigravit Baſileam, ac nobis ſe ingeſſit, verſans interim in publico diverſorio. Nemo hoſpes me inviſebat, quin ille ſeſe ingereret. Quum peterem Conſtantiam, ultro ſe ingeſſit comitem itineris. Fingebat meram familiaritatem, quum tamen aliquid moliretur tragœdiæ. Etenim jam tum apud Ioannem Botzemium, apud quem tum mea

cauſa

*auſa humaniſſime complures dies tra-
ctabatur, clam effudit aliquid ſui ve-
neni. Et hic ab amicis ſubmonebar,
quam aliquando parum amice de me
loqueretur. Interim venit Huttenus.
Hunc multi quidem Lutherani inſti-
gaverunt, ut ſcriberet contra me, ſed
Epphendorpius inſtruxit aliquot ſyco-
phantiis, & ſubito Hutteno mei reve-
rentiam excuſſit. Nam ſemper Hut-
tenus me fuerat reveritus. Argumen-
ta partim ſumpſerat ex familiaritate
noſtra, partim iſthic hauſerat è tragœ-
dia Alardica & Paſchaſiana, quæ tibi
notiſſima. Hinc ſunt illi tituli,* Presby-
tero, * Theolo, Presbytero & Scri-
bæ, *& crimen illud, quod minitatur
Otho Epphendorpium mihi poſſe aſper-
gere. Tam vero ſtultus eſt, ut quum
hic nemo non ſentiat illum eſſe aucto-
rē hujus fabulæ; tamen demirabatur ſe
cuiquam eſſe ſuſpectum, quum nemo
viveret amantior Eraſmi. Nec inte-
rim deſinebat apud multos voces quaſ-
dam effundere, quibus prodebat ani-
mum ſuum. Et volebat uni mihi igno-*

* Forte *Presbytero Theologo*, vel *Presbyteriolo.*

tum

tum eſſe, quod nemo neſciebat. Tandem hic ſparſa eſt quædam Epiſtola ridicula in me ſcripta, quæ tamen ad me non pervenit. Vbi Huttenus abiſſet hinc Milthuſium, quo eum Epphendorpius deduxerat, reverſus nunciavit Huttenum neſcio quid ſcribere, fingens ſe magnopere dolere. Et hoc agebat, ut ab amicis extorqueretur pecunia, ne libellus ille prodiret. Mirum autem quibus technis hic agebat apud me, apud Frobenium, apud Bentium. Botzemium etiam hac gratia evocarat Cõſtantia. Interim Huttenus miſerat exemplar Epiſtolæ, ſed jam in aliquot exemplaria propagatæ. Ego cogitans, ne, quod res erat, extorta pecunia; tamen poſt edendum libellum etiam virulentiorem, monui amicos ne quid darent. Egebant autem uterque miſere, ſicut hoc hominum genus ſolet. Debebat uterque animam. Huttenus hinc juſſus eſt diſcedere. Milthuſii tam erat inviſus omnibus, ut, ni abiſſet, cives minarentur ſe perrupturos Monaſterium Auguſtinenſium, in quo latitabat, favore Secretarii. Media nocte dimiſſus,
clan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

lanculum aufugit Thuregium (quæ civitas addictiſſima eſt doctrinæ Zuinglianæ, quam Lutherus nunc damnat; incipiens ſero meminiſſe à me toties cõmendatæ modeſtiæ:) & illic paucis diebus latitabat: poſt aliquot diebus, verſatus eſt extra civitatem apud ſacerdotem quendam. Vbique vero amicos mulctabat pecunia. Tandem demigravit in inſulam lacus Tigurini. Vbi mortuus eſt. Sed ante mortem epiſtola Huttenica etiam procul mittebatur ad Germanos, quod non poſſent invenire typographum. Nec inveniſſet, niſi ſceleroſus Epphendorpius, quum hic ob æs alienum ac ſuſpiciones hominum nõ poſſet diutius vivere, ſub prætextu quaſi peteret Thermas Badenſes, commigraret Argentoratum. Ibi vix ægre perſuaſit typographo, nihil eſſe amarulentiæ. Et Scotus ille miſere invidebat Frobenio, quemadmodum ferme omnes. Vnde amicitia Frobenii mihi conflavit magnam invidiam. Tandem prodiit expoſtulatio ſyncophantæ, plena mendaciis, ut quiſque in confabulatione ſuggeſſerat Lutheranus. Ego mox paraveram

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

*veram reſponſionem, ſed adeo clam, u
nec Frobenius, nec Beatus ſciret. E
propemodum decreveram premere. Se
inſtigantibus his emiſi. Quum intere
frequenter inter nos ſcriberemus, Hut
tenus & ego, venit una epiſtola, qu
palã prodebat Epphendorpii perfidiam
Itaque quum gravaretur ſuſpicione
Epphendorpii, impetravit epiſtolam a
Hutteno, qui tum erat Thuregii, qu
teſtaretur Epphendorpium ſemper diſ
ſuaſiſſe, ne quid ſcriberet in Eraſmum
Sed hoc adeo frigide ſcribebat, ut ma
gis gravaret eum, quam purgabat.
Atque interim Epphendorpius ſubor
nabat, qui mihi fictis nominibus red-
derent fucatas epiſtolas, ex quibus ſcie-
bat me ſuſpicaturum quid ſibi vellet,
nec tamen haberem * cum illo expo-
ſtulandi. Ego diſſimulatis his omnibus,
in Spongia illum civiliter tractavi,
quando mentionem illius fieri neceſſum
erat. Affinem ſcripſi Hutteno. Sic e-
nim mihi perſuaſerat. At Petrus Mo-
ſellanus lecta Spongia reſcripſit: Qui*

* Deeſt in Autographo vox *cauſam*, vel quæ alia.

affinis

affinis ? quum conſtet illũ eſſe plebeium. At tamen Chorebothraſonem noſtrum offendebat, quod dictus eſſet Achates. Et edita Spongia expoſtulavit per literas, ſimulans mirum affectum, quum interim ageret ſceleratam fabulam. Et ut perſpicias inſignẽ hominis malitiam, ex commendatione mea accepit Baſileæ quinquaginta aureos. Dicebatur Dux ad me miſiſſe munus regale, quod tamen non perlatum eſt. Suſpicatus ſum Epphendorpium intercepiſſe. Nam fingebat, ſuum famulum periſſe in itinere. Hoc præſtruebat, ſi forte reſciſſem ad me miſſam pecuniam. Nondũ quidquid ſit certum potui cognoſcere. Hoc unum ſcio, nihil illo eſſe ſceleratius. Habet ubique ſuos exploratores juratos, ne quid agatur, quod illum fugiat. Iudicia Melanchthonis de Hutteno & Epphendorpio miſi Nicolao Buſcoducenſi. Vide ut te ſerves integrum ab hac factione. Metuo cruentum exitum. Si noviſſem ingenia ac perfidias Germanorum, citius migraſſem ad Turcas quam huc. De Capitone vehementer ſuſpicor, quod deceptus fumis Epphendorpii

communicarit illi noſtra arcana. Nam ſic purgat ſeſe, ut auxerit ſuſpicionem. Hoc erat conſilium Lutheranorum, ut me minis abſterrerent, ne quid ſcriberem in Lutherum. Nam hoc ſparſerat Iohannes Faber. At nunc Lutherus ſcribit in ſe ipſum, videns rem alio vergere quam putarat, & exoriri populum non Euangelicum, ſed diabolicum, cum interitu omnium bonorum ſtudiorum. Verum hiſce de rebus jam plus ſatis. Certum eſt, hinc aliquo demigrare. In Galliam invitor, mirifico ſtudio, magniſque promiſſis: ſed terret hoc verò quod vereor ne pareat cruentam ſtragem Gallis. Adeo eſt implacabilis Cæſaris animus, cui penitus infixum eſt Plus ultra. *Pontifex favet, & qui apud Pontificem valent plurimum. Sed vito gladiatoriam harenam. Et non video quid mihi tutum eſſe poſſit, ubi regnat Alexander, quantumvis diſſimulat. Cuperem hyemem agere Patavii ac Venetiæ. Sed illinc avocarer Romam. Hærebimus hic ad octo dies; deinde ſtatuemus. Interea apparebit, quo ſe res inclinent.*

NOTAT

NOTA BENE.

Quum autē ſubinde pericliter de vita, ſupereſt ut tibi amicorum ſinceriſſimo commendem id quod habeo cariſſimum, memoriam mei, quam ſuſpicor multis calumniis fore obnoxiam. Ita totius vitæ meæ compendium tibi mitto, hoc eſt, Ἰλιάδα κακῶν. *Nihil enim unquam me natum eſt infelicius. Sed fortaſſe futuri ſunt, qui multa affingent:* τοῦτο καλῶς ἔσται. *Tamen ſi quid mihi contingat humanitus, volo ut quadringenti floreni aurei ſint tui. Trecenti Rhenenſes cedant Iacobo Ceratino: Philippici centum triginta Melchiori Viandulo: Quinquaginta floreni aurei & quadraginta ſex Rhenenſes cum dimidiato, Cornelio Grapheo; quem ſuſpicor egere, virum dignum meliore fortuna. De reliquis, hoc eſt, de vaſis & annulis, nondum ſtatui, ſed ſcribam brevi. Hæc oportet te clam habere, adeo ut nulli mortalium committas, ne is, cui tu credideris, habeat alterum, cui tantum credat, quantum ipſi creditum eſt, & ita res permanet ad plures. Id fieret duplici incommodo.*

Primum invaderent pecuniam veter[...] mei ſodales. & ſunt illorum mores a[...] vidi. Deinde ſi mihi opus fuerit iſta p[...] cunia ante mortem, (ut fortaſſis eri[...] nam video miras rerum vices,) tu[...] contriſtarentur hi, quos ſua ſpes eff[...] fruſtrata. Nunc & tutius erit, & b[...] neficium erit gratius, quod præter ſpe[...] obtigerit. Et tamen adverſus Har[...] pyias, ſi forte olfecerint prædã, munia[...] te ſyngrapha, quam proferas poſt mo[...] tem meam, ſi res poſtulet. Et tamen e[...] nihil valebit, niſi me mortuo. Vide qu[...] tibi fidam. Poſſes enim me fallere, ſe[...] nihil tale metuo. Rogabis quid officii vobis poſtulem. Non onerabo pſalteri[...] & anniverſariis, ſed obnoxie rogo, u[...] inter vos partiti operas, omnes lucubra[...] tiones meas evolvatis, & in ordine[...] digeſtas, & emendatas committat[...] Frobenio excudendas. Hoc ſciebam t[...] tua ſponte facturum pro tua erga m[...] pietate. Ducatos omnes velim com[...] mittas Levino noſtro, ſi modo videbi[...] tur huc tuto perventurus. in zona in[...] ſuat, quemadmodum Hilarius. Quo[...] ſi quid accidat tibi me vivo, quod ome[...]

aver

vertant Superi, concerpes ſyngra-
ham, & pecuniam trades Dorpio, aut
Ægidio Buſlidio, aut D. Martino ho-
piti meo, aut ſi quem habes amicum
nagis ſidum. Non hortabor te, mi Go-
leni, ut huic affectui vere paterno in
e reſpondeas, qui jam filii pietatem u-
ique præſtiteris. De his quæ relinquam
libi, cognoſces ex aliis, quid ſtatuerim.
Nã & in his tui meminero; certus, me,
uicquid eſt hoc beneficii, penes homi-
nem memorem & gratum collocatu-
rum.

Iuſſi ut de mea pecunia numeres Ce-
ratino florenos aureos x x v. Id ſi factũ
eſt, Graphei ſummam ſarciam ex ea
pecunia, quæ eſt Antuerpiæ. Scribam
Petro Ægidio, ut tibi numeret illos
xxv, ſi tu jam Ceratino numeraſti:
ſi non numeraſti, numeret ille, aut tu,
de pecunia Petri Ægidii.

Vellem, te committere juveni cui-
piam, ut relegat Adagia poſtremæ edi-
tionis cum collatione penultimæ. Nam
Michael Bentius multa depravavit
ſua diligentia. Ex οἴῳ, ſoli, ſemper fecit
οἴφ. Et contulit quædam loca à me ci-

tata ex Græco Homero ab Aldo excuſo item ex Cicerone Aldino, quum Aldini ſint depravatiſſima. Loca quæ notari juvenis, velim expendi per te, quum eri otium.

De ſtatu meo, ſcias, eum eſſe ſati perplexum. Hic mihi res eſt cum de ploratis, ac plane furiis, poſteaquam Huttenus ſemel fregit glaciem, inſaniens in me. Damnat Lutherus factum ſed Melanchthon mire odit Huttenum. Et iſti ſtolidi jactant quaſi bellum facinus. Buſchius neſcio quid cudebat in me, ſed à Melanchthone cohibitus eſt. Si peto Italiam, ſequentur me ſexcenti libellis furioſi Euangelici, clamitantes me præda corruptum defeciſſe ab Euangelio, quum iſtud Euangelium nunquam ſim profeſſus. Si peto Galliam, quæ miro affectu eſt in me, calumniabuntur me confugiſſe ad hoſtem Cæſaris; & ſubodoror, regiam Aulam ὑπαλλοτρίζειν. *In Brabantia ſcis quibus monſtris datus ſit gladius. Brevi ſcies quid ſtatuerim. Rex per literas credentiales ſignificavit, ſibi eſſe in animo inſtituere novum collegium trilingue*

Lute-

Lutetiæ. Eam præfecturam mihi obtulit, cum ingenti ſalario. Si recipio me in Galliam, & datur occaſio commendandi tui, ſignificabo tibi. Et tu interim ſcribes per Levinum, quid habeas animi erga Galliam. Et interea dum Levinus abeſt in Anglia, ſcribes per alium tribus verbis, an ille bona fide reddiderit literas.

In literis ſcribendis eris cautiſſimus. Nã intercipiuntur omnia. Et Epphendorpius nuſquam non habet ſuos corycæos. Celabis tamen quod de illo ſcripſi, nec effuties niſi apud amicos eximios. Dorpius, ut videtur, muſſat. Eſt aliquid monſtri quod alitur apud Theologos, & ille natura timidus eſt. Scripſi D. Decano, & Ægidio Buſlidio in cõmendationem tui. Carolus Harſtus apud me vivit famuli loco. Nam videtur fidus amicus. Non video quo modo ſeſe explicet è labyrintho τῦ γάμυ, ut cauſam video. Hilarius mihi gratiſſimus eſt. Hovius agit Romæ, nunc demum amans mei. Hic me ſuis moribus intractabilibus pene adegerat ad inſaniam. Nec illo multo commodior fuit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Levinus. Vterque tamen magno ſuo bono fuit apud me. Hovium ſolum Eraſmi nomen alit Romæ. Levinus pulchre profecit in literis potius, quam in moribus. Cui tamen benefaciam, quanquam nolim illum quicquam harum rerum ſcire Lævinum, nec omnino ullũ mortalium præter nos duos. De fide nihil dubito, tamen ob caſus inexpectatos expedierit, ut per Levinum mittas ſyngrapham, qua teſteris, ſyngrapham illam de pecuniis diſtribuendis nihil valere me vivo, ſed ob certas cauſas id eſſe confictum.

Quum hæc ſcripſiſſem, reddidit Frobenius binas abs te literas. Riſi noſtrum Egmondanum. Plane morionem agit. Nondum ex te ſcire potui, an receperis literas quas miſi per Antonium Minoritam. Nam is cœpit mihi eſſe ſuſpectus, poſteaquam ajebat ſe velle inviſere Paſchaſium. Nec temere ſcribas per quemlibet. Nam Epphendorpius eſt Argentorati, & per ſuos corycæos omnes literas intercipit, homo ad omne ſcelus natus. Bene vale. Baſileæ, Sabbato poſt Paſcha.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Eraſmus Roterodamus Cl. D. Mutiano Rufo, viro omni doctrinæ genere conſummatiſſimo, S. P.

INcommode offendit me Eobanus noſter, & ęgrotum & occupatiſſimum. Alioqui nihil unquam vidi libentius. ὦ φίλαι μοῦσαι! qui carminum fluxus? quę vena? quę felicitas? ut dicas natum poëtam, non inſtitutum. Eadem orationis ſolutę Minerva eſt. Iam mores ii, quos optem Theologis eſſe. Felicem Germaniam, ſed pręcipue Erphurdiam, ſi modo norit ſua bona. Delectavit me tuę quoque epiſtolę candor, animi tui candorem referens. Munuſculum diu rejeci, donec abs te profectum intelligerem. Nugarum mearum indicem ſubtexui, etiamſi ipſe vix memini ineptiarum mearum. Bene vale. Lovanii, xvi. Kal. Novembr. cIↃ IↃ XVIII.

Eraſmus Rotterodamus Ioanni Draconi ex urbe Karoli, ſuo, S.

UT ad epiſtolam tuam paucis reſpondeam, humaniſſime Draco, primum poſt longam apud Baſileam ægrotationem, denuo periculoſiſſime relapſo, deinde negociis ingentibus occupatiori, quam quiſquam credat, Eobanus noſter voluptatis attulit plurimũ; tum lucri non parum, quod ipſe vir & admiratione dignus, & amore, te novum amicum mihi conciliarit; licet hac certe parte ſatis opulentum; & vel unus Heliius queat Germaniã noſtram à barbariæ calumnia vindicare. Deum immortalem! quã felix felicitas, quam facilis facilitas in carmine! dicerem in hoc renatum Ovidium. Neque ſui diſſimilis eſt in oratione ſoluta. Nam in utroque ſpecimen ſui præbuit, idque ex tempore. Tum autem qui morum candor? quæ comitas? quæ facilitas? quam nuſquam eſt affinis iis vitiis, quibus vulgo ſunt obnoxii, præſertim apud Italos, qui Poëticen deamant? quam

pia

piæ Muſa caſtaque Chriſtianas celebrat Heroidas? Felicem ter quaterque Germaniam, ſi plures huic ſimillimi Vates exorirentur! & exoriuntur jam aliquot. Sed longe plures exorituros video, ſi Principes ac primates ingeniis honorem habere cœperint. tametſi jam hoc facit inclytus ille Saxoniæ Dux Fredericus, Archiepiſcopus Moguntinenſis, vel citra Cardinalicium galerum maximus ac clariſſimus. Vnum hoc me male habet, quod Heſſus noſter tantum itineris exanclarit fruſtra. Quid enim fructus erat? aut quod operæpretium, vel totum Eraſmum vidiſſe? Meliorem mei partem, ſi quid in me boni eſt, jam in lucubrationibus meis conſpexerat. Porro quid supereſt, quæſo? quid habet viſendum? Gratum fuit tuum munuſculum, animi in me tui ſymbolum. Bene vale. Lovanii xvi. Calend. Novemb. cIↄ Iↄ XIX.

Eraſmus Roterodamus Eobano Heſſo, ſuo, S.

IAm arbitrabar mihi probe cognitam Germaniam, & quidquid eſſet inſignium ingeniorum, perveſtigatum. Adamabam ingenium Beati Rhenani: exoſculabar indolem Philippi Melanchthonis. ſuſpiciebam Capnionis majeſtatem: capiebar Hutteni deliciis. Et ecce derepente Heſſus, quod antehac in ſingulis vel amabam, vel mirabar, unus univerſum exhibuit. Quid enim aliud Heroides tuæ quam Chriſtianum Ovidium referunt? Cui vel in oratione ſoluta contingit ea facilitas, quæ tibi in omni carminis genere? Eloquentiam æquat eruditio; & utrumque decorat Chriſtiana pietas. Iam in oratione proſa talis es, ut alienus à carmine videri poſſis. O venam ingenii vere auream! Nec à ſtylo mores abhorrent, quibus nihil candidius, nihil ſimplicius, nihil poteſt eſſe purius. Rara avis, eximia doctrina ſine ſupercilio. Quid ſupereſt optandum, mi doctiſſime Heſſe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Heſſe, niſi ut egregiis tuis dotibus, quas partim tuis vigiliis, partim cœlo debes, Fortuna reſpondeat? Id fiet, ſi Germaniæ Principes ingeniis honorem habere cœperint; & bellicæ gloriæ hanc quoque meliorem laudis portionem adjunxerint. Tu mihi terra marique viſendus eras; & ultro tam immenſo, tanque periculoſo itinere Eraſmum petit Eobanus, homuncionem viſurus, fama maligna, ſed tamen hac ipſa, minorem. Mihi tam inſigne lucrum gratulor, qui cum Heſſo meo tot egregios amicos lucrifecerim; tuam vicem doleo, qui tam levi fructu tantum laboris ſuſceperis. Bene vale, Germaniæ noſtræ vel præcipuum decus. Lovanii xiv. Kalendas Novembr. cIↃ IↃ XIX.

Eraſmus Roterodamus integerrimo doctiſſimoque viro Iudoco Ionæ, amico unice charo, S. D.

NÆ tu mihi, doctiſſime Iona, non epiſtolam, ſed meros amores, meras flãmas amantiſſimi pectoris miſiſti.

Deum

Deum immortalem, ut ſpirat, ut agit undique! In qua dum me depingere tentas, tui ipſius ſimulachrum effinxiſti. Dumque meam eloquentiam laudibus vehis, tuam declaras eloquentiã. Doctrinæ aut facundiæ laudem nihil moror; unum illud me delectarit ſerio, ſi quis meis redditus ſit melior, ſi meæ lucubrationes ad Chriſti gloriam faciant. Enchiridion proximis his diebus excuſum eſt à Frobenio. Adjecimus præter alia quædam præfationem prolixam ad Abbatem Volzium. Sed utris accedã, optime Iona? tibi mea ſunt aurea: rurſus ſunt qui clamitent, me nec ſapere, nec fari: ex meis libellis peſtem hauriri pietatis. Quot conviciis fratrum ac Theologorum lapidatũ Teſtamentum? Sed hactenus in abſentem omnia, coram nemo verbum. Quod vos tribuitis, non agnoſco; quod illi impingunt, abominor. Certum eſt igitur, neutrum credere: animoque infracto, per gloriam & ignominiam, per infamiam & bonam famam, pro noſtra virili ad Chriſti ſcopum eniti. Dabis veniam brevitati noſtræ. Scribo hæc cum valetudi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

udinarius, tum plus quam obrutus ſcribendi labore. Bene vale. Lovanii xiv. Kalend. Novemb.

Eraſmus Roterodamus M. Conrado Goclenio S. P.

AMo profecto Melchiorem, & precor illi Muſas omnes propitias. ὄντως βαλλέτω. Sic innoteſcet bonis, ac fortunam ſibi parabit. Nec eſt quod cogitet de ſuffugio, ſed de progreſſu. Tantum caveat, ne det anſam improbis. Cum Ludovico civiliter exerce amicitiam. Neſeno ſi quid ſcribis, caute ſcribe. Ille ſane mihi fuit amicus infeliciſſimus. Nihil continet; nec diſpicit, quid, quando dicendum. Nec prodeſt bonis literis, nec cauſæ Lutheranæ, nec ſuis diſcipulis. Is demum ſapit, qui novit hoc ſeculo ſapere. Vix etiam fidas tibi ipſi. Spero, me iſthic adfuturum in Quadrageſima, niſi hi tumultus obſtabunt, qui videntur imminere. Verdunii epiſtola mire delectavit, ſi tamen ille tantum poteſt. Additurus eram Operi noſtro, ſed erat, quur non fecerim. Miror quod Hilario dederis aureum;

nam

nam erat illi ſatis viatici ex me, & e
Petro Ægidio, de meo. Scripſiſſem plu
ra, ſed hic parum videbatur notus, pe
quem ſcribo. Campenſi gratulor. De
cebat ut ego ſenex jam particeps eſſen
veſtrarum felicitatum: ſed video, meo
labores plane fuiſſe Herculanos. Ben
vale. Baſileæ, poſtridie Non. Febr
Anno cIↃ IↃ XXI.

Eraſmus Roterodamus eidem M. Conrado Goclenio S.

ACcepi tuas literas. Georgium, o-
pinor jam vidiſti ex quo cogno-
viſti rem. Dic illi non ſacerdoti, ut, ſi
decrevit abire, quod tamen ego non pro-
*bo, δεῖ θαῤῥεῖν. Prima coitio * Nebulo*
magnus eſt. Veniat huc bonis avibus
ſub proximis nundinis. Non deerit illi
bona conditio. Sed tamen ego malim
non ſolvi chorum, multis de cauſis. A-
lius erit exitus, quam putatur. Lo-
quor de bonis litteris. Scripſeram de
Ceratino. Saltem ille veniat. σίγα, φρόνει, νῆφε, ἀπίστει, καὶ θάῤῥει, καὶ ἔῤῥωσο.

* Aliquid deeſt.

Baſi-

Baſileæ, Poſtridie Trinitatis. Anno cIↃ IↃ XXII.

Eraſmus Roterodamus eidem M. Conrado Goclenio S.

QVum per Hilarium expectem literas tuas, mi Gocleni, non eſt quod nunc magnopere ſcribam. Ne quid te cruciet aliorum ſucceſſus, ſed exſpectã feliciora. Quamquam non video quur iſtius fortunæ te magnopere pœniteat. De Vive miror. Scripſit mihi ſe cogitare de reditu in Brabantiã. Quod ſi verum eſt, opinor ſexaginta libras propoſitas eſſe pro ſexaginta Angelatis. Ajunt etiam Pariſiis exuſtum eſſe quẽdam. Sævit & Ferdinandus mire in Lutheranos: in ejus aulam Faber meus Conſtantienſis Vicarius aſcitus eſt ingenti ſalario. Gratum fuit, quod ſcripſiſti de rebus novis. Non dubito quin Spongia jam ad vos perlata ſit. Huttenus exceſſit è rebus humanis xxix die Auguſti. Cujus morte periit magna ex parte meæ Spongiæ gratia. Tumultus rerum undique cooriens cogit nos hic

adhuc

adhuc ſedere hanc hyemem. Quod ſi literas nuper à Roma allatas maturius accepiſſem, jam iter ingreſſus fuiſſem. Hac hyems, ut ſpero, dabit finem malis. Gallo male metuo. Faveo Principi meo, ſed nullum video finem, ſi procedat Imperii dilatatio. Ἐγέλασα τοῦ Ἀντωνίου *ſimplicitatem. Venit huc ut emeret libros, deponeret* τὸ σχῆμα, *denique & τοῦ γαμεῖν, nec habebat obolum. Admoneo te, ne cum hoc inauſpicato criminum genere multum habeas commercii. Admonui & olim, ne valde implicareris* τῶν Γερμάνων *amicitiis. Sunt equus Sejanus. Bene vale, ac magno animo perage Muſarum negotium: fortuna aliunde affulgebit. De Franciſco rurſus admoneo, ne quid rerum mearum illi committas. Baſileæ, vij. Calend. Octobr. Anno* cIↃ IↃ XXIII.

Honorabili domino Ioanni de Hondt, Canonico Curtracenſi, S. P.

QVum alteræ veſtræ jam obſignatæ manſiſſent aliquæ apud me, venerunt

runt literæ è Flandria ſcriptæ à Michaele quodam Bentino, quæ nunciabant, te inimiciſſimo eſſe in me animo, ac Iuvenem quendam, qui neſcio quem meorum libellorum haberet, acriter objurgaſſe, quod hæretica legeret, addens, meos libros eſſe peſtilentiores Lutheranis, teque ſperare brevi futurum, ut ego cum meis libris comburerer. Non dubito quin hæc ſint conficta, niſi tu aut plane verſus es in alium hominem, aut prorſus ignores quantum malorum hic ſuſtineam à Lutheranis. Ego puto, mortem eſſe leviorem his, quæ patior. Et, ſi noviſſem ſtatum hujus conjurationis, maluiſſem ad Turcas demigrare, quam huc. Aliter judicavit Adrianus Pontifex de libris meis, qui Theologis fruſtra de me blaterantibus impoſuit ſilentium: aliter Cardinales, qui Stunicæ talia de me ſcribenti indixêre ſilentium. Quod nuper iterum fecit Clemens VII. Aliter Cardinalis Campegius, qui nullius operam magis implorat adverſus Lutherum, quã meam. Aliter ipſi Lutherani, qui in neminem magis fremunt, quam in Eraſmum.

Hoc

Hoc te ſcire volui, ne quid erres in nobis. Bene vale. Baſileæ, poſt Paſcha, Anno CIↃ IↃ XXIV.

Eraſmus Roterodamus eidem D. Ioanni de Hondt, Canonico Curtracenſi, S. D.

VIr optime, doleo te meis literis cõmotum fuiſſe. Nec in te quadrabat, nec Bentino fuit unquam apud me multum fidei. De ſuffraganeo quid dicat non laboro, qui Brugis bis in publica concione debacchatus eſt in nomen meum. Mitto ad te literas Barbirii poſteriores, nam priores non accepi. In his teſtatur ſe inſcio factum, quod alii numerata eſt pecunia. Ex quibus fructibus reddet, ſi (quod metuendum eſt) non obtineat ſacerdotium? aut quos illius hæredes ego perſequar? patitur tantũ jactura noſtra amicitia, ſed nunc non patitur fortuna. Cæſar debet ſexcentos florenos aureos ex penſione. Neque quidquam accipiam, niſi redeam in Brabantiam. Et fortaſſe ne tum quidem numerarent. Et interim excuſavi

cuſavi me Regi Galliarum offerenti Theſaurariam, ut minimum quingentorum coronatorum. O aulam noſtram ſemper famelicam! Hæc ſcribo, ne poſthac iterum fiat, quod factum eſt, & pro tua humanitate adjuves, ut quamprimum redeat ad me data Molendino pecunia. Bene vale. Baſileæ, poſtrid. Iacobi, Anno clɔ Iɔ XXIV.

Eraſmus Roterodamus, ornatiſſimo D. Alexandro, Illuſtriſſ. Comitis à Naſſauvven Secretario, S. P.

COgnatus hic meus mihi ſubinde recurſans faceſſit negotium, ac tibi viciſſim negotium exhibeo. Curare te rogo, ſi aut non eſt ſpes, aut ſpes eſt vehementer exigua, liberes eum inutili ſpe. Nam mihi eſt aliud, quod agam. Lutheri libros non legi: nihil eſt mihi rei cum homine, niſi quod eſt cum quovis Chriſtiano. Certe correctum hominem mallem, quam exſtinctum. Et ſi quid veneni ſerit in vulgus, nemo melius retrahet, quam qui infixit. Nec

obſto,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

obſto, ſi vel aſſum malint Lutherũ, vi
elixum. Levis eſt unius hominis jactu
ra. Sed tamen tranquillitati publicæ cõ
ſulendum eſt. Qui hoc negotium agunt
calido magis quam ſalubri conſilio, u
tinam tam prudenter faveant dignita
ti Romani Pontificis, quam videntu
favere ſedulo. Hic certe nemo magi
officit Pontificiæ dignitati, quam qu
odioſiſſime clamant in Lutherum: ne
mo magis illum commendat affectibu
populi: tam ſtolide, tam ſeditioſe re
agitur per monachos quoſdam, inte
quos nullus eſt habitus vir bonus. Bul
la jubet, ut prædicent adverſus Luthe
rum, hoc eſt, ut opiniones illius refel
lant teſtimonio ſacrarum litterarum
ac diverſaglioraque doceant. Nun
nullus eſt, qui ſumat calamum ad re
fellendum illum, quum id efflagitant
omnes; nullus redarguit, tantum con-
viciantur, ſæpe etiam mentientes. A-
junt illum tollere Confeſſionem, ajunt
tollere Purgatoriũ, ajunt ſcribere blaſ-
phemias in Deum. Quidã Iacobita Ant-
vverpiæ dixit, illum ſcripſiſſe, quidquid
miraculorũ egiſſet Chriſtus, egiſſe ma-
gicis

gicis artibus. Apud Regem Galliæ Carmelita quidã dixit in cõcione, Vẽturum Antichriſtũ: jã quatuor eſſe Præcurſores; Minoritam neſcio quem, in Italia; Iacobum Fabrum Stapulenſem, in Gallia; Reuchlinũ, in Germania; Eraſmũ, in Brabantia. Brugis Minorita quidã, Suffraganus Tornacenſis, in Tẽplo Divi Donatiani totã horã concionatus eſt in Lutherũ & in me. (Nã hoc cõſiliũ inter pocula cõdidere Monachi; ut me, qui nihil habeã cõmercii cũ Luthero, ſẽper cũ illo conjungant.) Nec tamẽ quidquã docuit: tantũ vocavit nos grues, aſinos, beſtias, ſtipites, Antichriſtos; adeo ut nullus in populo judicaret, hominẽ eſſe ſani capitis. In altera cõcione dixit, in libris Eraſmi eſſe quædã Hæretica. At cõcione rogatus à docto quodam Magiſtratu, quænam eſſent illa? negavit ſe meos libros legiſſe; voluiſſe quidẽ legere Paraphraſes, ſed ob altã Latinitatẽ metuere, ne poſſet in aliquãHæreſim prolabi. Audis ſcurram Epicopum perfrictæ frontis. His etiam ſtultiora blaterant Iacobitæ Antvverpienſes; adeo ſeditioſe, ut Magiſtratus haudquaquam ſtultus,

metuens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

metuens populi tumultum, admonuerit eos, ut apud populum nec probarent Lutherum, nec inceſſerent, ſed prædicarent Euangelium Chriſti. Mox exortus Minorita quidam, homo lingua... ciſſimus, nomine Matthias, dixit, S... vultis audire Euangelium, id audire licebit à Paſtoribus veſtris, etiam ſi no... ctu concubuerint cum aliquo ſcorto. Lovanii Carmelita quidam Nicolaus Ecmondanus in ordinaria lectione Theologica dixit, Paulum ex perſecutore Eccleſiæ factum bonum virũ; precandum ut idem eveniat in Luthero & Eraſmo. Altera Lectione dixit, eſſe diſſidium inter Eraſmũ & Iacobum Fabrum. nec mirum, inquit: nunquam pax eſt inter Hæreticos. Et hic eſt primus hujus Academiæ Theologus, homo ſtultus ac furioſus, ac mire pertinax. E pluribus pauca narravi, è quibus licet aliorum facere conjecturam. Vtinam S. D. N. ſciret, quibus modis hic res geratur. Crede mihi, Monachi non agunt illius negocium, ſed ſuum. Quidquid meretur Lutherus, certe tẽpus eſt, ut Carolus proſpiciat tranquil-

litati

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

litati Chriſtianæ. Id erit, ſi prorſus imponatur ſilentium apud populum utrique parti, & Lutherus deſinat ſcribere libros hujuſmodi; imo quos ſcripſit, repurget ab iſtis, quæ præbent ſeditionis materiam. Qui laudem aucupantur è publicis malis, malunt ſævitia rem confici. Et utinam eſſet recte confecta in gloriam Chriſti. Sed nemo credat, quam late Lutherus irrepſerit in animos multarum gentium, & quam alte inſederit libris omni lingua quaqua verſum ſparſis. Muſſant hic neſcio quid de terrifico Mandato Caroli. precor, ut felix ſit Orbi Chriſtiano, quidquid agit Princeps optimus: ſed vereor, ne non perinde ſuccedat, ac quidam putant. Rogabis, humaniſſime Alexander, quur hæc tibi ſcribam? Non ob aliud, niſi ut occurratur pernicioſo tumultui, quẽ video imminere, ſi Principes quorundam affectibus obſequi malent, quam Reip. conſulere. Non ago Lutheri negocium, etiamſi refert, quo modo ille puniatur: publicæ tranquillitati meæ uo; & ſcis, rebus turbatis, peſſimo cuique eſſe optime. Faveo Prædicatorum

Ordini, non odi Carmelitarum. Sed ex his novi quoſdam tales, ut malim parere Turcæ, quam horum ferre Tyrannidem. Erit igitur prudentiæ Pontificiæ, erit providentiæ Principum, ne hoc hominum genus in fortunas & capita bonorum virorum immittatur. Bene vale, mi Alexander, meque illuſtriſſimo Comiti diligenter commenda. Et, ſi inciderit commoditas, ſaluta Dominum Florentium Iſelſteinium, cujus filius heri me viſit, quod ſubinde facit, ac mira promptitudine reddit Græcum Homerum. Servet Deus puerum, magno ornamento futurum ſuæ patriæ. Lovanii, III. Idus Martias.

Honorabili viro D. Iohanni de Hondt, Canonico Curtracenſi, S. P.

MInimum aberat, quin te liberarem onere penſionario. Et nunc ægre reviviſco, ſi reviviſcere ſit ſervari in noves cruciatus, vel mortes potius. Sit Dominus benedictus, cui ſic viſum eſt purgare Eraſmum, hic flagellans u.

parca.

parcat in æternum. Bentinus, de quo ſcripſeras, hic duxit uxorem. Expoſtulavi cum homine quod ſic infeciſſet juventutem: faſſus eſt, hoc eſſe verum, & riſit ſuaviter. Expectat ut aliquo vocetur in oppida Gallorum proxima, quemadmodum in montem Bellicardi vocatus eſt Pharellus ad prædicandum Euangelium hoc novum, cujus hic mirus eſt ſucceſſus. Iam multi repudiarũt baptiſmum, & revocarunt circumciſionem. Miſſam abominantur plurimi: ſunt qui publice doceant, in Euchariſtia nihil eſſe niſi panem & vinum. Velum & Cuculla deponitur paſſim. Nubunt & ducunt uxores monachæ & monachi. Iam mihi tutum non eſt hic diutius vivere. Mores iſtorum qui hic docent magis mihi diſplicent, quam ipſa dogmata. Bentinus reviſet ſuos in Quadrageſima, ut cõfirmet ſuos in fide. Barbirius petiit Galliam in comitatu Alexandri nũc Archiepiſcopi Brundüſini, paupertate, ut autumo, coactus. Itaque decrevit nunc rapto vivere. Me certe nimium tractarunt familiariter. Olim detraxit è penſione Cæſaris

XL, ni fallor, florenos. Id quoniam ob amicitiam, nunc invadit hanc quoque penſionem, fretus nova facilitate. Mitto ſyngraphã hanc more ſolito vacuam. Non gravaberis numerare pecuniam vel Petro Ægidio, vel Marco Laurino Decano, aut huic Franciſco Canonico Antuerpienſi, ſi forte tibi ipſe literas reddiderit. Bene vale. Datum Baſileæ, III Idus Februar. Anno cIↄ Iↄ XXV.

Eraſmus Roterodamus M. Conrado Goclenio S.

E*Moriar, ni, quod tibi ſic affulget undique fortuna, mihi jucundius eſt quam ſi mihi ſimile quippiam acci-diſſet, idque non eo tantum quod tuis faveam commodis, quibus certe, ut par eſt, toto faveo pectore, verum etiam quod bene cupiam optimis literis, quas & tu & eruditione non vulgari, & profitendi diligentia, & ingenii dexteritate, ſic vel ornaſti, vel evexiſti, ut vix alius felicius. Per Frobenium tantum ſcripſi Marvillano præſidi veſtro ſodali*

ſodalitatis, quod propemodum Quirinus decreverat in miſeros ſuos. Vix credas, quam infeliciter acciderit, quod non ſaltem per Nicolaum miſeris Auguſtini libros de Trinitate apud Dorpium collatos. Iam enim Frobenio fervent quatuor præla, quibus fortaſſis accedit unum aut alterum. Itaque te rogo, ne ſaltem nunc negligas per hunc mittere. Franciſcus Delphus apud nos agit, utinam tam felix noſtro convictu, quam illius mihi jucundus. Certe quod licebit in his occupationibus, adnitar, ne nullum ex noſtra conſuetudine fructum ferat. Vix oratione conſequar, quantopere ſuccenſeam his, qui tam generoſam indolem ad nugas averti conati ſunt. Hunc noſtro ſumptu conduximus, quum nihil aliud haberet negotii. Quare ne redeat inanis: verum ita tracta negotium cum illo, quaſi res ad Frobenium pertineat, ut revera pertinet. Ἐν τῷ Δέλφῳ τὰ λοιπὰ μὲν ἀρέσκει πάντα. τὴν φιλολογίαν ἐστι, abs te magnifice prædicatam, in eo deſidero verius, quam conſidero. Meditatur συνοικεῖν τῷ Καρίνῳ. Malim cum alio. Tu facile conjectas

cauſam. Ego monendi officio nunquam ſum defuturus. Frobenius cogitat excudere Terentium cum Commentariis. hic ſi quid potes, opitulare, ſed propere. Sed omnino per hunc veniat ἡ Τελάς. Iam opus eſt. Non enim ſemper commodum eſt magno conducere, qui tranſcurrant. Delevi quæ miſſa ſunt. Bene vale. Lovanii, Id. Octobr. Anno cIↄ Iↄ XXVII.

Eraſmus Roterodamus clariſſimo Angliæ Baroni, Guilhelmo Montejovio, in regia Angliæ, S. P.

ORnatiſſime Mecœnas, ſi ſingula ſpectentur epiſtolæ, λακωνίζω; *ſi univerſæ, quas in omnes mundi plagas cogor mittere, pluſquam Aſiaticus ſum. Hic tolerabili in ſtatu ſumus, excepta incredibili rerum caritate. tantum liceat effugere bellum. quod ut liceat vereor, prout hactenus habent hujus fabulæ exordia. Sed in manu Domini ſunt omnia noſtra. Vtinam optimis votis æque per omnia reſpondeat fortuna,*

atque

atque illius benignitas meis abunde reſpondit. Apud Regem Ferdinandum habebam patronum incomparabilem, Bernardum Epiſcopum Tridentinum. is, ut audio, ſe ſubduxit ab aula, offenſus, ut arbitror, his belli prӕludiis. cujus quando ſimus habituri finem, novit Deus. Quibus agatur conſiliis Cӕſar, neſcio. Amiſſa Hungaria, miſeris modis vaſtata Auſtria, & rurſus imminente Turca, nonnullis videtur nimium diu hӕrere in Italia. Nec pauci mirantur, qualis ſit illa pax inter Cӕſarem & Gallum, quum duo filii nihilominus detineantur in Hiſpania. Rex Ferdinandus habet invictum animum, ſed novus Princeps deſtituitur nervis belli. Quod ſi Cӕſar vi Lutheranos aggreditur, hic prorſus de nobis actum fuerit. Quod optimi regis veſtri pietas ſemper molita eſt inter Cӕſarem & Gallum, hoc rex Poloniӕ Sigiſmundus magno ſtudio molitus eſt inter Ferdinandum, & Ioannem, regni competitorem. Sed fata ſuperant hominum conſilia. Officium meum erga Carolum tuum tibi non ingratum fuiſſe, mihi

fuit gratiſſimum, cujus indolem feliciſſimam precor ut Dominus Ieſus tum ſervare, tum uſque in majus meliuſque provehere dignetur. Neſcio qua mihi fortuna cibum offerat edentulo: certe Petrus Barbirius, ſic mihi adamatus, ſic à me literis celebratus, me penſione Curtracenſi ſpoliavit inaudita perfidia. Et audio Cantuarienſem deficere: cui ſi quid acciderit, nihil eſt quod ſperem de penſionibus. Mihi ſat animi eſt, ſi carnificem meum calculum queam excutere. Quanquam apud Gallos exoritur Budaica factio, ſtolidis modis in me velitans. Nec ipſi ſciunt, quamobrem mihi ſuccenſeant. Thomæ Moro nihil gratulor, ne ſtudiis quidem admodum; iſti regno gratulor, cui non potuit ſanctior meliorque judex contingere. Conſolaris me de tumultu obtrectatorum: at tu vix noſti decimam partem eorum, quæ in me ex inſidiis diabolicis artibus moliuntur quidam ſceleroſi, ſub Euangelii titulo latitantes. Scribam filio & præceptori, quorum utrunque tibi gratulor, ſi patietur valetudo. Nam inter epiſtolarum

tumul-

tumultus, cœpit eſſe vehementer moleſta, nec poſſum ſuſpicari cauſam, niſi ſiccitatem inteſtinorum. Ignoſce, Mecœnas, non vacabat hæc relegere. Apud Friburgum v. Kalend. Aprilis, Anno cIↄ Iↄ xxix.

Agnoſce manum tui veteris clientis.

Eraſmus Roterodamus ornatiſſimo Viro D. Ioanni Cholero, Præpoſito Curienſi, S. P.

QVum Baſiliæ res jam viderentur intolerabiles, ne viderer iis, quæ gerebantur, aſſentiri, demigravi Friburgum; ſed ante diligenter commendatus per regem Ferdinandum venerabili hujus urbis magiſtratui: qui mihi ſua ſponte detulerunt uſum harum ædium, quas exſtruxit D. Iacobus Villingerus, piæ memoriæ; parati etiam majoribus officiis honorare me, ſi paſſus fuiſſem. Has ædes tum occuparant Ottomarus Luſcinius, & Auguſtinus Marius quondam eccleſiaſtes Baſileæ. Mihi cum his ceſſit aliqua pars. Poſt octo fere menſes migravit Marius, dedit-

que, ut ait Luſcinius, florenos duos, civilitatis gratia. Luſcinius manſit diu. Ego, ne viderer incivilis, pro tot fere menſibus, quot hic egerat Marius, miſi honorabili domino D. Vdalricho Tribuno plebis coronatos quatuor; præter ea quæ inſumſeram in hujus domus neceſſaria; ea redibant ad quinque coronatos. Aliquanto poſt, circa natalem Chriſti, Tribunus per Henricum Glareanum cœpit agere de conducenda tota domo, una cum area quadra, quæ eſt poſt ædes; ſignificans ſe poſſe locare in annum viginti florenis. Reſpondi & per Glareanum & ſcripto, ſi vidua non horreret nomen locatricis, me facile daturum duodecim coronatos, modo domus mihi traderetur libera: cæterum Luſcinium non libenter ceſſurum, nec me velle cum quoquam contendere, minime vero cum Luſcinio. Aliquanto poſt denuo miſi ſcriptum ad Tribunum, aperte teſtans animum meum, illo quadro mihi non eſſe opus. ibi Smotzerius & alii habebant equos, ibi operabantur fabri lignarii & lapidarii; quos ego nollem expellere: ſed ſi hanc

domum

domum mihi faceret liberam, tum ſi proponeretur æqua merces, reſponſurũ, nollem, ac vellem. Hoc ſcriptum ſibi ſervavit Tribunus. Quum nihil aliud diceretur à Tribuno, arbitratus ſum, me hic habitare ea ratione, qua antehac habitaram, hoc eſt, ſine ullo pacto, exſpectans ſi quid aliud denunciaret Tribunus. Sub hyemem cœpit migrare Luſcinius in domum cujuſdam Abbatis, relicta tamen hic maxima parte ſuppellectilis, & quotidie huc ventitans, velut in binis habitans ædibus. Sub hyemem abſtulit fere totam ſupellectilem. Id ubi viderem, adii hominem: Serio, inquã, nunc migras? Arridens, annuit. Tandem quum admonerem, ſi moleſtum non eſſet, ut alicui traderet claves, quo locus poſſet purgari, ſi modo id ſine ipſius incommodo fieri poſſet; contraxit ſe, reſponditque ſe poſt reditum ex Argentoratis cum Tribuno velle loqui. Poſt hæc verba de clavibus, ne videretur migrando jus ſuum amittere, reliquit quod ſupererat recularum. Totum una ſporta componi poterat. Quum rediſſet, rurſus egi de

clavibus, non ut conductor, nihil enim minus ſuſpicabar, ſed blande & precario, cum his exceptionibus, ſi id illi commodum eſſet, ſuoque jure incolumi poſſet. Multa tergiverſatus, venit in colloquium: præfatus ſum, ſi citra ſuum incommodum vellet mihi ea in re gratificari, fore pergratum; ſin minus, me nolle ſuper hac re contendere. Cum, ut fit, incaleſceret ſermo, magnifice reſpondit, id quod frequentiſſime dicere ſolet omnibus, ſe ab Iacobo Villingero & illius hæredibus eſſe inſtitutum in hanc domum totam, nec poſſe eam poſſeſſionẽ cuiquam cedere, ſe compertum habere voluntatẽ illorum. Cum reſponderem, nihil illius deperiturum juri, ſi traderet claves ut locus maneret purus, nunc occupari muribus & araneis, non acquievit, ſed ſervavit claves, & diligentius locum clauſit, quam antea. Tandem adjeci, Tribunum mecum agere cœpiſſe de tota domo conducenda. Reſpondit, ſe jus habere in totum quadriũ, meq́ hic ex illius gratia vivere, quum poſſet ſolus occupare totam domum. Si ita eſt, inquam, cur Tribunus mecum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

agit de conducenda tota domo? Et ego, inquit, loquar cum Tribuno, & ego ſcio animum Tribuni. Multaque ejuſmodi de jure ſuo, quod animo teneretur, non corpore. Remiſi contentionem. Vbi vocaſſet Tribunum cum aliis ad convivium, gloriatus eſt apud Quirinum famulum meum, quod optime conveniret ipſi cum Tribuno, quod ille multa alia loquutus eſſet ipſi, quam mihi. Poſt hoc colloquium ſenſi hominem mihi parum æquum. Multa queſtus eſt apud Quirinum de me. Et Argentorati quidem aſſeverant eum in me dixiſſe plus quam hoſtilia; & credo, uteunque ille negat. Quid ſcribat ſuis, facile divino. Aliquanto poſt quum hic ſæviret peſtis, quo plus eſſet ſpatii, ſi quid cui ex noſtris accidiſſet, blande rogavi, ut ſineret illum locum, quem habebat clauſum & vacuum, nobis eſſe apertum. Quid reſponderit, cognoſces ex epiſtola, quam mitto, in qua ſuum jus conſtanter aſſerit. Tandem blande epiſtola impetravi, ut oſtium ſineret apertum, quod abſq; clavi clauſum nec intus nec foris aperiri poteſt. Claves ſervavit ſibi.

Dedi

Dedi ſcrinium, in quo reponeret tres chartas, non ob aliud relictas, niſi ne videretur emigraſſe. ejus ſcrinii clavem ſecum abſtulit. Poſt fuerunt alcedonia, licet eo loco (gratia Superis) nunquam ſim uſus. Tantum curavi, ut maneret purus. Iam ſub finem Martii Tribunus vocat Glareanum, oſtendit & epiſtolam cujuſdam procuratoris, clariſſimi viri Ioannis Leblin, Regii Theſaurarii, qua ſcribit ſibi mandatum à domino, ut ego jubear hinc migrare ad natalem Ioannis Baptiſtæ, hoc eſt, intra tres menſes, ſimulque Tribunus petit à me viginti florenos pro anno retroacto à natali Chriſti uſque ad natalem. Id mihi, qui nunquam ſomniaram me haberi pro conductore, tam novum fuit, quam ſi quis oſtendiſſet cygnum nigrum. Nunquam recepi conditionem, ſemper excepi domum liberam. Luſcinius conſtanter affirmabat, ſe habere jus in hanc domum totam. Habuit claves domus, ingreſſus eſt quandocunque voluit. A Tribuno nunquam admonitus ſum, me habitare in conducto; nunquam juſſus ſum à Luſcinio

ſcinio petere claves. Vnde mihi potuiſſet in mentem venire, me eſſe domus conductorem? Tribunus principio dicebat, agat Eraſmus cum Luſcinio. Imo ne cum illo contenderem, expreſſe excepi libertatem totius domus, & teſtatus ſum illum non libenter ceſſurum. Si quis dono dediſſet hanc domum ea lege, ut Luſcinium volentem nolentem excluderem, incunctanter recuſaſſem munus, tanti abeſt ut ea lege voluerim conducere. Objectum eſt & illud; poſteaquam facta eſt mentio de pretio conductionis, manſi in domo velut approbans. Imo ſcripto & verbis conſtanter affirmavi, me de domo niſi tota & libera nolle paciſci. Manſi autem ea conditione, qua antea, videlicet precario, paratus exire quandocunque juberer. Nemo juſſit. Secus fuiſſet, ſi habitanti in conducto diceretur, poſſum hanc domum locare pluris. Is ſi admonitus maneret, videretur accipere pretiũ auctum. Tam multi ſunt his ædibus uſi gratis; putabam magiſtratum partim ex ſua benignitate, partim ob commendationem regis Ferdinandi mihi velle

hoc

hoc honoris habere; & quanquam nulla interceſſiſſet pactio, plus dediſſem, quam alios dediſſe audio. Ea vox à me frequenter & dicta eſt & ſcripta, me malle pro hac domo libera dare viginti florenos, quam pro non libera, ut nunc eſt, quinque. Tribunus dicit ſe repetiſſe claves à Luſcinio, atque illum reſpondiſſe, reliqui in ædibus. *Verum dixit? reliquit in ædibus aliquas claves, ſed non illas, de quibus Tribunus ſentiebat. Claves primi oſtii & domus, quam obtinebat, ſervavit ſibi, & adhuc ſervat. Ita verba data ſunt Tribuno. Non cuperem in his ædibus habitare vel precario vel cõductis: erat tamen hoc humanitatis, ſenem, valetudinarium vel ægrotum potius, tum hoſpitem, & Caroli Cæſaris & Regis Ferdinandi literis commendatũ, tempeſtivius admonere de migrando, præſertim cum mihi in novis ædibus ſit extruendum fumarium, & apparandus huic corpuſculo cõmodus nidus. Ad inveniendas ædes, conducendas aut emendas, ad ornandas, ad extruendum focum, perquam anguſtum ſpatium ſunt*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

tres menſes. At ego ſub finem Martii jubeor migrare ad Natalem Ioannis. Et interim, quum nec conduxerim ædes, nec conducere voluerim, niſi traderentur liberæ, idque conſtanter & dictis & ſcriptis ſim evidenter teſtatus, à feſto Natalis Chriſti anni cIↄ Iↄ XXIX *uſque ad natalem Ioannis* cIↄ Iↄ XXXI *petuntur à me floreni 30, quaſi totam domum conduxerim ac poſſederim. Sed confido Tribunum re diligentius expenſa mutaturum ſententiam.*

Splendidiſſimo domino Bilibaldo Pirckheimero, Cæſareæ Majeſtatis conſiliario, Senatori Norimbergenſi, ſuo, Eraſmus S.D.

IAm pridem ardebam deſiderio tui, neque mediocrem amoris in te flammam è tuis conceperam lucubratiunculis, in quibus mihi viſus ſum Bilibaldi mei velut expreſſum ſimulacrum agnoviſſe, hominis, vel potius herois cujuſpiam incomparabilis, in quo viciſſim & fortunæ ſplendorem ornarent litteræ, & lit-

& literas ornaret fortunæ ſplendor, utrumque commendaret morum integritas, & hæc pari ingenii comitate ſuavitateque cumulata. Accendit ardentem, & juxta Græcorum proverbium, πῦρ ἐπὶ πῦρ *addidit Beati Rhenani, quo non alius tui nominis ſtudioſior, prædicatio. Nam hujus pene cotidiana conſuetudine, doctiſſima pariter & mellitiſſima, ſic delector, ut hac re me plane putem eſſe quod ille dicitur. Is mecum de nemine confabulatur vel ſæpius, vel honorificentius, vel amantius, quam de ſuo Bilibaldo. Super hæc acceſſit epiſtola tua, non illa quidem ad me, ſed tota de me ſcripta. Et tamen ad me quoque ſcripta, quandoquidem ad eum data eſt, quem ego vere* μίαν ψυχὴν *poſſim appellare. Ambis noſtram neceſſitudinem, & optas conſuetudinẽ, quorum utrumque jampridem ipſe magnis votis ſuſpirabam verius, quam ſperabam. Quanquam ſejuncti ſumus, nihil vetat, quo minus arctiſſima neceſſitudine copulemur. Demus operam, ut mutuis item fruamur amplexibus. Eduntur Adagiorum Chiliades, ſic emenda-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

emendatæ, ſic locupletatæ, ut novum opus videri poſſit. Eduntur univerſa D. Hieronymi monumenta, argumentis & ſcholiis à me illuſtrata, nec ſine ſummis ſudoribus emendata, notatis ac ſemotis quæ notha fuerant admixta. Emendavimus totum Novum Teſtamentum, additis ſcholiis. Molimur obiter & alia. His laboribus ſic obruimur jam ſextum ferme menſem, ut vix valetudinem tueri poſſimus. Et tamen non mihi potui temperare, quin his plus quam extemporariis magis Bilibaldum laceſſerem. Sciebam quid tua poſtulabat dignitas, quid eruditio: ſed boni conſules, quod non ſuaſit, ſed imperavit amor tui. Præter expectationem nuntius hic oblatus eſt. Malui eum ineptis quam nullis meis litteris comitatatum venire. Dabitur brevi pluſculum otii, jamque non litteris, ſed voluminibus tecum agam. Vtinam propius adeſſes! nam Menſe Martio Britanniam repeto. Bene vale, præcipuum noſtræ Germaniæ decus. Baſileæ, non. Kal. Febr.

Eidem Bilibaldo Pirckheimero, Senatori Norimbergenſi, ſuo, Eraſmus S. P.

NEc erat argumentum ad te ſcribendi, nec otium, utpote jam ad iter accincto: & tot jam ā menſium laboribus tantum non extinctus eram. Et tamen nactus, qui perferret, non potui non ſcribere ad meum Bilibaldum. Novum Teſtamentum utcunque eſt abſolutum. Hieronymus jam ad metam anhelat, propemodum exiturus in manus hominum. Excuditur nunc libellus de Inſtitutione Principis, una cum aliis aliquot. Nos humiles, quod licet, molimur, & rei literariæ ſuccurrimus pro virili. Tu, quo felicior es, hoc potes majora. Quæcunque regio nos habitura eſt, ſemper Bilibaldum animo circumferemus. Etiam atque etiam te rogo, ut Annotationes in Novum Inſtrumentum tuæ vocis præconio omnibus commendes. Scis enim, novitatem omnem obnoxiam eſſe invidiæ. Bene vale, literarum decus. Baſileæ, poſtridie Pentecoſtes, Anno CIↃ IↃ XVI.

Era-

Eraſmus Bilibaldo ſuo S. D.

ACcepi libellum una cum litteris tuis, vir clariſſime, ad quas ut paucis reſpondeam, quippe ſummis diſtrictus laboribus, vivo utcunque, verſorque Lovanii, cooptatus in conſortium Theologorum, licet in hac Academia non ſim inſignitus titulo Doctoris. Id malui, quam Principem Carolum in Hiſpanias comitari, maxime cum viderem aulam, in tot ſectam factiones, Hiſpanos, Maranos, Civericos, Gallos, Cæſareanos, Neapolitanos, Siculos, & quos non? Proximo vere cum Angliam ob privatum quoddam adiſſem negotium, Rex ultro me mira complexus eſt humanitate, atque item Cardinalis, rex alter, ut ita loquar. Obtulerunt præter ædes magnificas ſexcentos florenos in ſingulos annos. Sic egi gratias, ut nec acciperem conditionem oblatam, nec rejicerem. Hic licet maxime meo ſumptu vivam, tamen certum eſt mẽſes aliquot deſidere, partim ut abſolvam quod eſt in manibus, partim ut videam,

videam, quorſum evaſuræ ſint ſpes ampliſſimæ, quas Principis nomine mihi diſcedens hinc oſtendit Cancellarius Burgundiæ Ioannes Sylvagius, vir ut eruditiſſimus, ita litteratorũ omnium patronus. Novum Teſtamentum, quod pridem Baſileæ præcipitatũ fuit verius, quam editum, retexo ac recudo, & ita recudo, ut aliud opus ſit futurum. Abſolvetur, ut ſpero, inter quatuor menſes. Perplacuit tuus libellus, ut illa tam amica Reuchlini defenſio, in qua mihi videre ſolito facundior. credo quod, ut Fabius inquit, pectus quoque te reddiderit eloquentem, non tantum ingeniũ, aut eruditio. Sed ego nihil puto calamitoſius, quam quocunque modo bellare. Tũ autẽ, nihil eſſe calamitoſius, quam ſi res incidat cũ hoſte ſordido ac pudendo. Nam cum quibus tandem eſt conflictandum, Reuchline? Cum populo crabronum, quem & ipſe Romanus Pontifex vereatur provocare, adeo, ut Alexander ſolitus ſit dicere, ſe tutius ſibi putare quemlibet è ſummis regibus offendere, quam unum quemvis è gregibus iſtorum mendicorum, qui ſub ab-

jecti

jecti nominis prætextu veram in orbem Chriſtianum exercerent tyrannidem. Etiamſi hoc, quod paucorum vitio committitur, non opinor æquum in ordinem univerſum conferre. *Deinde vide, quæſo, quonam organo utantur iſti veræ religionis haudquaquam veri profeſſores; homine prorſus idiota, frontis perfrictæ, & de quo peccãdo nullum omnino detrimentum fieri poſſit, cui non eſſet impingendum ſemijudæi vocabulum, niſi factis ſeſe declararet ſeſquijudæum. Quod aliud inſtrumentum optaret ſibi Diabolus, Chriſtianæ religionis æternus hoſtis, quam iſtiuſmodi angelum Satanæ transfiguratum in angelum lucis, & falſiſſima defendendo religionis prætextu, id ubique turbantem, quod noſtræ religionis & caput eſt & optimum, nempe publicam orbis Chriſtiani concordiam? Quid indignius, quam viros immortali memoria dignos cum iſtiuſmodi portento digladiari? cujus ego ſolo nomine chartas pollui puto. Diſpeream, niſi ille ſe non alio conſilio tingendum aqua curavit, niſi ut majore pernicie graſſaretur*

in Chri-

in Chriſtianos, & nobis admixtus, uni-verſum populum ſuo Iudaico veneno inficeret. Quid enim lædere poterat ſi Iudæus, ut erat, manſiſſet? Nunc demum verum agit Iudæum, poſteaquam Chriſtiani perſonam induit: Nunc ſui reſpondet generi. Illi Chriſtum ſunt calumniati, ſed unum. Iſte debacchatus in tot integros ac ſpectatos vita & eruditione viros. Nullum officium poterat ſuis Iudæis præſtare gratius, quam ut perfugam ſimulans, rem Chriſtianam hoſtibus proderet. homo ad cætera lapis tantum ad calumniandum ingenioſus. Quod ſacrificium poterat Satanæ fieri acceptius, quam inter omnes Chriſtianos iſtiuſmodi diſſidiorum jaci ſemina? Vnde Satanas dictus Hebræis? nimirum ab adverſando. An non illius vices gerit, qui claris viris publicam utilitatem molientibus, nefariis modis obſtat, & huic uni rei ſe natum putat? Vnde Græcis Diabolus dictus eſt? non à fœnerando, non ab adulterio, non à furto, non ab alio vitio, ſed à calumniando dictus eſt. An non hujus Apoſtolus eſt, qui totam vitam huic ſtudio

dedica-

dedicavit, ut apud imperitam plebem optimorum virorum nomina infamet ac traducat? ad rem omnium ſceleratiſſimam religionis abutens titulo: quæ non cujuſvis Dæmonis, ſed inſigniter verſuti cujuſpiam techna eſt. Scit, ſe doctis ac bonis viris placere non poſſe. nec his facile imponi. Atque ea gratia apud indoctam plebem quiritatur; inter mulierculas ſuperſtitioſas, &, ut Paulus inquit, oneratas peccatis, gannit, & peſſimo ſemini terram captat habilem. His, magnificis titulis offundit fumos, his defenſionem Chriſtianæ religionis, his hæreſes, & excommunicationes occinit. qui craſſiores ſunt, quam ut animadvertant graſſatorem lupum ſub ovilla pelle latentem. O ſceleratum granum, & illi diſſimillimum, quod cadens in terram, & mortuum, vitæ pabulum attulit! Hoc granum Diaboli manu jactum eſt, aconiti puto, aut ſi quod aconito peſtilentius, quod, ni in tempore proſpicietur, nocentiſſimum diſſidiorum venenum in Chriſtianorum invehet concordiam. Quid enim futurum eſt tandem, ſi ſi-

netur ille ſyncophanta ſic in omnes ſ
diſſimiles ad eundem debacchari m
dum, & impuriſſimæ belluæ docti vi
cogentur libris reſpondere, qui indign
eſt, qui nominetur inter homines? Cr
de mihi, Bilibalde doctiſſime, lati
ſpectant hæc orſa, quam fortaſſe vulg
hominum intelligit. Videmus ex qua
tula favilla quantum aliquoties naſc
tur incendium. Proinde demiror, Ep
ſcopos hic non advigilare, ut iſtam h
dram in tempore exurant, & malo v
nenum victori, & per omnia pervaga
to, occurrant. Sceleſtus ille maledic
vinci non poteſt, qui totus ex maled
centia conflatus eſt, & habet tot ἀλάσο
ρας, qui defeſſo ſuggerant novas vire
Conviciis igitur ille nunquam vince
tur. Hanc unicam laudem ille affe
ctat, ſi omnium eruditorum libris quo
cunque modo decantetur apud poſteros
Sic ſane agitat ὀλέθροις ἄτοσί. Si pauci
bonis ac doctis ero infamis, mihi ſat eſt
quod majori hominum parti placeam
Quod ſi detectis technis ac praſtigiis e
vulgatis apud univerſos Chriſtiano
fiam execrabilis, certiſſimam gloriam
adi

adipiſcor apud meos Iudæos, qui tũ intellecturi ſunt, quod non inimico animo ab eis defecerim. Igitur eruditi non ſolum turpiter, verum etiam inaniter contra hunc congrediuntur, à quo præter infamiam nihil poſſunt contrahere, ſive vincant, ſive vincantur. Carnifex aliquis melius iſtam compeſcat rabiem. Id curare Epiſcoporum eſt? eſt juſtiſſimi Cæſaris Maximiliani: eſt magiſtratuũ inclytæ urbis Agrippinæ: non fovere viperam tam virulentam in certiſſimum Chriſtianæ religionis exitium, niſi paretur antidotus tali digna malo. Atque hæc dixerim nullo quidem privato ſtomacho; nihil enim me læſit unquam, aut ſi quid in me blateravit, nihil me movet, & cauſa ne tantillum quidem ad me pertinet: ſed tamen dolet, concordiam plebis Chriſtianæ ſic indigne diſciſſum iri, unius verpi prophani & indocti præſtigiis: idque illorum auxiliis, qui ſe Chriſtianæ religionis columen profitentur. Sed hiſce de rebus ſatis eſto. Ne nihil reprehendam, mi Bilibalde, in tuo libello alioquin doctiſſimo, mihi non admodum Cata-

logus ille Reuchlino faventium proba-tur. Quis enim uſquam illi non favet eruditus ac pius? quis non iſtam exe-cratur beluam, niſi qui aut cauſam non intelligit, aut publico malo ſuis conſulit commodis? Deinde dum in Dialecticos ac Philoſophos expatiaris, maluiſſem te cæteris intactis hoc ſolum agere quod a-gebas. Bene vale, clariſſime docto-rum, & clarorum doctiſſime. Lovanii poſtridie omnium Divorum, Anno cIↄ Iↄ XVII.

Clariſſimo Domino Bilibaldo Pirck-heimero, Literarum & Germa-niæ decori, ſuo, Era-ſmus S. P.

E*Quidem arbitror, fatali quadam propenſione ingenii fieri, ut Bili-baldum meum tam unice deamem. Te-ſtis eſt mihi Beatus Rhenanus, cum vix dum guſtaſſem libellum abs te ver-ſum protinus flammam novi cujuſdam amoris erga te concepiſſe. Nunc & è litteris ad me tuis, & doctiſſimi ingenii tui monumentis, cotidie nonnihil ad-jungi-*

jungitur. Prorſus rariſſima es avis hujus ſeculi, qui tam eximiam eruditionem cum tanto fortunæ ſplendore, rurſum cum hoc, tantum comitatis & humanitatis copularis, ut qui me meique ſimiles homunculos non graveris in tuorum amicorum numerum aſſcribere. Libellum quendam abs te verſum Brugis exhibuit mihi Thomas Morus ex Anglia reverſo. Nam is tum apud nos regis ac gentis ſuæ nomine legatione fungebatur. De litteris nulla mentio. Tantum adjecit obiter, ad me miſſum, nec explicuit, à quo. Suſpicor te commiſiſſe litteras tuas D. Roberto VVimphildo, qui cum me ſæpius in Anglia ſalutarit, & quodam die diutius etiam fuerit collocutus, demiror, quam ob rem ne verbum quidem unquam ſuper hac re fecerit. Quod mihi tantum tribuis laudum, quas ne ſi immodeſtiſſimus quidem ſim, poſſim agnoſcere, hoc certe effeciſti, ut paulo minus mihi diſpliceam. Obruimur hic duplici ſarcina, quarum utravis Herculem, non Eraſmum, requirat. Præter alia minutiora, ſuſtinemus Hieronymum &

Novum Teſtamentum, quod nunc typis excuditur. Fœmina, quam tibi ex Mechlina commendavi, ſoror eſt ejus cui Enchiridion dicavi. Id operis nuper excuſum eſt Argentorati. Adjeci commentarium in Pſalmum, Beato Rhenano noſtro dedicatum. Nihil enim hoc amico amicius. Miſſurus eram codicem, ni reſpondiſſent, jam iſthuc eſſe deportatum. Scripſimus hæc, non ſolum incredibilibus obruti laboribus, verum etiam à cœna ſubito de tabellionis diſceſſu admoniti. Vnum illud adjiciam, quantumvis eruditione & fortuna vincatur Eraſmus, ſtudio & amore nunquam ceſſurum licet invicto Bilibaldo. Vbi dabitur commoditas (dabitur autem, ut ſpero, brevi) totis voluminibus tecum agam, nedum epiſtolis. Beatus Rhenanus plane Pythagoricus amicus, hoc eſt, μία ψυχὴ, ſalutem abs te libenter acceptam multo cum fœnore reprecatur. Bene vale, præcipuum rei litterariæ decus. Baſileæ Natali divi Galli ad multam noctem.

Eraſmus

Eraſmus Bilibaldo ſuo S. D.

ORnatiſſime Bilibalde, nuper mihi reddita ſunt tua litera, quibus expoſtulas, quod tuis non reſponderim. Id adeo miror, cum mea reſponſio copioſa jam pridem excuſa ſit Baſilea. Demiror, te citatum eſſe Romam, cum ſciam Pontificem hoc inprimis dediſſe in mandatis, ne quem innoxium læderent, imo conſcios etiam ac fautores, ut ipſi vocant, hæreſeos, modis omnibus allectarent. Sed aliter viſum eſt furioſis Theologis aliquot. Cupio te quam optime valere, ac fugere poſtea feliciter. Ego hic in quotidianis concionibus lapidor à prædicatoribus, & Luthero copulor, quicum mihi nihil eſt negocii: ſed ita ſtolide rem gerunt, ut populus etiam craſſiſſimus intelligat. Non poterunt magis officere Romano Pontifici, neque magis Lutherum commendare affectibus hominum. Nunc demum incipiunt illi favere. Vtinam Leo ſciret, quibus modis hic res agatur. In illos primum eſſet leo. Bene vale, vir optime. Lovanii, vij. Kalend. Febr.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Bilibaldo ſuo Eraſmus S. D.

ORnatiſſime vir, poſtremæ litteræ tuæ mihi redditæ ſunt, confabulanti Alexandro. Nam cum forte agebamus Lovanii in eodem diverſorio, is mihi ſæpius de te verba fecit, & ita fecit, ut tibi videretur favere. Nam oſtendit diploma quo liberareris ab iſta moleſtia. Iſta querela mi Bilibalde tibi cum multis eſt communis. In me non ſimplex exitium moliuntur. Equidem demiror, quis Deus Lutheri animum moderatus ſit, ut tot amicis à provocando Pontifice deterrentibus ſemper acerbiora ſcripſerit. Magis autem demiror malitioſum quorundã ſtudium, qui volentes nolentes conati ſunt aliquot in ſuam ſententiam pertrahere: quaſi cuperent perire cum multis. Quid enim aliud quæſiere talibus libellis, quam exitium? Qui ſic ſcribunt, qui ſic minantur, debebant habere paratas copias, ſi voluiſſent eſſe incolumes. Vide vero quantum promoverint. Bonas litteras depravarunt invidia, & optimus

quiſque, qui maxime favet Euangelicæ veritati, affinis eſt ſuſpicioni periculoſæ. Ingens orbis diſſidium excitatum eſt inter omnes, fortaſſe duraturum in multos annos, & ſemper in pejus progreſſurum. Pro ſiniſtre tentata libertate duplicatur ſervitus, adeo ut ne vera quidem liceat tueri. Porrectum eſt telum ſceleratiſſimis quibuſdam, quo ſe ulciſcantur adverſus optimum quemque. Inuſta eſt non levis nota Germaniæ; ut ſolet paucorum temeritas univerſitati imputari. Deſiderabant in nobis prudentiam & conſilium, & qui vel armis ſolemus eſſe formidabiles, cõtemnimur & à contemptiſſimis, ut qui nec mentem habeamus nec arma. Nobiles aliquot hic minitantur Sacerdotum opibus, quaſi huc ſpectet finis Lutheranæ fabulæ: & ita Collegia omnia conciliant adverſæ parti. In me nihil adhuc tentatum eſt palam, niſi quod Lovanii potiſſimum prædicatores quidam me mendaciſſimis concionibus infamant apud populum: apud Principes variis titulis deferunt. Quidam cogunt ut ſcribam adverſus Lutherum,

 cui

cui non eſt ocium ullum, ut vel legam illius libellos. Nihil ego video melius quam in hac re muſſare. Tibi ſuaſerim, ut pro tua cauſa ſcribas ipſi Leoni. Eſt ingenio mitiſſimo, & favet viris eruditis. Apud Alexandrum ea de re loquutus ſum, quæ ſint in rem tuam, quæque puto eſſe vera. Baſileæ. Bene vale. Pridie Natalis S. Andreæ, Anno cIↃ IↃ XXI. *Raptim.*

In quibuſdam Germanis, quibus tota pectore fidebam, minimum reperi fidei.

Eraſmus Bilibaldo ſuo S. P.

NIhil mihi fuit tuis litteris gratius, ornatiſſime Bilibalde. Nunc ut occupatiſſimus, paucis agam quod volo. Nemo neſcit, quantum bonæ litteræ debeant Frobenio, qui ſolus omniũ ſuo damno noſtris ſtudet compendiis: ſed ut ſunt κεραμεῖς, *plerique inſidiantur homini, propemodũ conjurati ut illum perdant. Vbi quid novi operis prodit, quod putent fore vendibile, mox unus atque alter ſuffuratus ex ipſius officina*

exem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

exemplar, excudit ac venditat minimo. Interim Frobenius immenſam pecuniam impendit in caſtigatores, frequenter & in Exemplaria. Huic iniquitati facile ſuccurretur, ſi fiat Imperatorium interdictum, ne quis librum primum à Frobenio excuſum, aut cui ſit aliquid ab auctore additum, excudat intra biennium. Tempus longum non eſt, & officina Frobeniana vel ob hoc favore digna eſt, quod nihil ex ea prodit ineptum aut ſeditioſum. Exciditur nunc Paraphraſis in Euangelium Iohannis, Ferdinando dicata. cujus partem ad te mitto, ut oſtendas, ſi videbitur commodum. Non dubito, quin res facile poſſit impetrari. Referet tamen, ſi id fiat quam primum. Si non eſt commodum, ut fiat per te, poteris aliis mandare. Adeſt enim, ut audio, Iacobus Spiegel, mihi cum primis amicus, homo candidus: adeſt Epiſcopus ac princeps Teramnenſis, nuncius Apoſtolicus, qui pro ſua humanitate mihi ſemper favit unice. In hoc negocio mi Bilibalde mihi nec ſeritur nec metitur, & tamen Frobenii ac litterarum cauſa

 liben-

libenter & hic tibi debebo, qui multis aliis nominibus tibi ſum obſtrictiſſimus. Si diploma Cæſareum non ſtatim poterit expediri, ſaltem ſciamus, impetratum eſſe ut in his nundinis Frobenius poſſit uti titulo. Summus Pontifex ad me diploma plenum honoris ac benevolentiæ miſit. Iurat illius Secretarius, non eſſe vulgare, ſed vere omnia ab ipſo Pontifice dictata. Bene vale, vir hujus ſeculi decus. Baſileæ v. Kalend. Febr. Anno cIɔ Iɔ xxII.

Bilibaldo ſuo Eraſmus S.D.

UTinam *ſicut alter alteri* συμπαθοῦμεν, *& alter alterum conſolamur, ita nobis invicẽ mederi liceret. Quanquam mihi ſane minima dolorũ pars eſt corporis morbus. Ego mihi teſte Chriſto conſcius, me nihil ambire eorum, quæ ſunt hujus mundi, volens emigravero ex hoc domicilio, ſimul atque evocaverit ille noſter Imperator, neque detractem tamen interim vel immori piis laboribus, ſi modo fructum aliquem adferre liceat Ieſu Chriſto; ſed videmus*

imbe-

imbecillitatem vel potius infelicitatem noſtram, videmus hoc ſeculum prodigioſum, adeo, ut neſciam, cui parti me addicam: niſi quod conſcientia mea ſatis confidit apud Iudicem Iohannẽ. Qui ſub nomine Pontificis neſcio quod agunt negocium, ſic urgent omnibus laqueos veteris Tyrannidis, ut videantur addituri citius multa, quam quicquam detracturi. Rurſus qui ſub nomine Lutheri præ ſe ferunt vindicationem Euangelicæ libertatis, neſcio quo ſpiritu rem gerunt. Certe multi ſe admiſcent, quos malim non admiſcere, ſi meum eſſet negocium. Interim exitialibus diſſidiis ubique ſcinditur charitas Chriſtiana. Interim in ſuſpenſo ſunt hominum conſcientiæ. Qui propenſi ſunt ſuapte natura ad licentiam, facile accipiunt occaſionem è libris Lutheranis. Qui modeſtiores ſunt, inter ſacrum & ſaxum hærent. Hinc vident argumenta probabilia, & ſenſum naturæ; illinc vident auctoritatem Principum ac turbam innumerabilem. Quorſum autem res ſit evaſura, neſcio; ego coactam & extortam fidem non magni facio. Gra-

vis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

vis eſt auctoritas bullarum, gravior diplomatum Cæſaris. ſed iſta fortaſſe cohibebunt ad tempus; linguas hominum an animos vertere poſſint, neſcio. Vtinam Deus placatus nobis hoc immittat animis Principum, ut concordibus & ſynceris animis, nec alio ſpectantibus, quam ad gloriam Chriſti, ſcrutentur haud mali fontes, & remediũ aliquod efficax ac duraturum adhibeant, idque quam minimo orbis tumultu, hoc eſt, quam minimum convulſo Reipub. ſtatu. Quid multis? res eo delapſa eſt, ut omnino ſuccurrendum ſit populi Chriſtiani libertati. Adeo multa irrepſerunt paulatim in publicos mores, & ceu præſcriptiones vim legis inevitabilis occuparunt. De conciliis non auſim aliquid dicere, niſi forte proximum concilium Lateranenſe concilium non fuit. Multum item ſumpſit Scholarum auctoritas paulatim aucta, quæ nunc ſuas definitiones propemodum pro articulis fidei haberi poſtulavit. Iam ſub umbra Romani Pontificis cauponantur, partim nimirum ſibi vindicarunt, partim eo inſo-

entiæ progreſſi ſunt, ut omnibus fuerint intolerabiles. Quæ paulatim collegere robur, non poſſunt ſubito convelli: & Magnatum auctoritatem palam contemnere nec tutum eſt, nec utile, mea ſententia. Nunc ex una parte res agitur bullis & edictis, miniſque: ex altera licentioſis, ne dicam ſeditioſis libellis. Quod ſi principes aliis rebus occupati, non poſſunt his animum advertere, demiror non exiſtere bonos viros, qui prudenti conſilio tantis malis occurrant. Mea res non admodum agitur. Inſtat vitæ meæ terminus. Sed morientis etiam eſt, bene velle rei Chriſtianæ; Si modo recte perſuaſum eſt nobis, Chriſtum eſſe caput immortale totius Eccleſiæ. Alius conſulit ſuis privatis commodis: alius metuit, ne perdat quod habet: alius abhorret à tumultu, & quieſcit: ſed interim gliſcit periculoſum incendium. Me quorundam malevolentia tanta gravavit invidia, ut fruſtra ſim conaturus, ſi quid tentem. Theologi quidam, ſentientes, renaſcentibus per nos antiquis ſtudiis ſuæ auctoritati paulatim aliquid

decede-

decedere, etiam priuſquam Lutheri nomen audiſſet orbis, nihil non moliebantur in me. His Lutherus telum porrexit, quo nos conficerent: tamen ſemper abſtinui à Lutherano negocio, niſi quod hortabar ſedulo, ut aliter ſcriberet, ſi vellet proficere. Succeſſit Aleander, ut ante, Lutheri nomen hoc, Eraſmo, quod figulus figulo natura excelſus, ferox, irritabilis, cui nihil neque lucri neque gloriæ ſatis eſt. Hunc quidam implerunt falſiſſimis mendaciis, & ſic inſtigarunt hominem, ut nihil curaret quid de me prædicaret, etiam apud ſummos viros, modo perderet. Et tamen apud me dejerabat, non vivere quenquam amiciorem Eraſmo, quam eſſet ipſe. Diſcedens reliquit organa ſua probe inſtructa, duos Theologos Lovanienſes, D. Caracciolam Epiſcopum Laodienſem, hominem linguæ facilis, & Hiſpanum neſcio quem in aula Cæſaris, ſuſpicor eſſe apud Mottenſem. Habet Roma Stunicam, hominem omni judicio inſanum, & ad maledicentiam natum. Is exhibuerat Leoni libellum, qui continebat ſex myriades

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

riades hæreſeon decerptas è meis lucubrationibus: & ea cauſa periclitabar, niſi mors intercepiſſet Leonem, alioqui non infenſum Eraſmo. Lutherani multi palam minantur libellos maledicos, & Cæſari propemodum perſuaſum eſt, me fontem & caput eſſe totius Lutherani tumultus. Atque ita magnifice periclitor utrinque; de omnibus bene meritus. Decreveram aliquid ſcribere, non adverſus Lutherum, ſed de concordia: verum video partes ambas ſic ardentes, ut præſtet quieſcere. Quanquam vellem jam ante duos annos in me ſcripſiſſent Lutherani. Levaſſent me gravi invidia. Conſului doctiſſimos Theologos ſi quid eſſet in nono cap. Epiſt. ad Rom. Negant quicquam eſſe mali; niſi hoc iſtis malum videtur, quod aliquid tribuam libero arbitrio; tam eſt perpuſillum. Bene vale, vir clariſſime, noſque, quod ſoles & facis, ama. Baſileæ, III. Kal. April. Anno CIↃ IↃ XXII

Non vacavit relegere epiſtolam. Quare ignoſce.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Bilibaldo ſuo Eraſmus S. P.

NEc ego poteram ſecus de tuo prudenti candore ſuſpicari, mi Bilibalde, ſed erant qui me litteris admonuerunt, ut te placarem. Vtinam Deus immittat animis principum orbis ſalutifera conſilia. Pudet me horum tumultuum. Dicas Phaethontem admotum currui ſolis. Et interim nobis videmur Chriſtiani, & agimus de Rhodo Stunicam ſemper contempſi. Vellem autem quoſdam Lutheranos negocium Euangelicum tractare prudentius. Nũc in ſummo tumultu ſum, quod inſtent nundinæ. Poſt ſcribam copioſius. Bene valebis interim. Baſileæ, ſexto Id. Ianuarias, Anno cIↃ IↃ XXII.

Bilibaldo ſuo Eraſmus S.P.

DVrero noſtro gratulor ex animo: dignus eſt artifex, qui nunquam moriatur. Cœperat me pingere Bruxellæ: Vtinam perfeciſſet. Nos eodem in ſtatu fuimus quo ille; malo ex re nihili

nato,

nato. Perſentiebam animo voluptatem quandam, quod ex hoc turbulentiſſimo ſeculo migraturus eſſem ad Chriſtum. Gliſcit indies hæc peſtis, nec ullum video exitum. Scripſeram Pontifici conſilium meum, ſed Eccius ſcribit, ſuum conſilium maxime placuiſſe, ſeque apud Pontificem valere plurimum. Ego me ab his contentionibus abduco, & ad tranquilliora. In paraphraſibus tractãdis videor mihi fieri melior: & nemo læditur. Gravamina reddidit mihi Sylvius Ægranus, ſed nondum perlegi. Si tu recte vales, eſt quod magnopere gaudeam. Vt video, alius ſibi ſumpſit partes reddendi libros meos Ferdinando, ut aliquid ab eo extorqueret. Miſi poſt, libellos inauratos. Ferdinandus & litteris humaniſſimis gratias egit, & centũ florenos aureos dono miſit. Emoriar, mi Bilibalde, ſi crediturus eram, in univerſis Germanis eſſe tantum inhumanitatis, impudentiæ, vanitatis, virulentiæ, quantum habet unus libellus Hutteni. Tot teſtimoniis ornatus eſt à me. Toties per me ſuo Cardinali ac cæteris Principibus cõmendatus eſt.

De

De nullo candidius ſentiebam & loquebar. Nunquam à me verbo læſus eſt. Imo cum hic eſſet, obtuli colloquium, ſi quid eſſet rei ſeriæ: detuli officium, ſi quod à me præſtari vellet. Nihil minus expectabam, quam hunc aſſultum ab Hutteno. Multis conjecturis adducor, ut credam Henricum Epphendorpium hujus fabulæ artificem. Adeo ille ſubito factus eſt Huttenianus. Ego tamen non deſinam eſſe ſimilis mei. Nondum ſtatui, an velim illi reſpondere. Furit, nec habet, cujus jacturam faciat. Fugitat ac latitat nunc apud Helveticos, non abſque periculo. Fovet illum Zvvinglius Thurregii, ſed clam. Bene valeat meus Bilibaldus. Reliqua cognoſces ex Ægrano. Baſileæ, XIV. *Kalend. Aug. Anno* cIↄ Iↄ XXII.

Eraſmus Bilibaldo ſuo S. P.

VEhementer grata fuere tuæ litteræ, vel ob hoc, quod alacritatem quandam præ ſe ferebant. Nos his feriis nataliciis calculus dolori conjunctus, quem colicum vocant, peniſſime libera-

liberarat ab his vitæ malis. Et adhuc adeo dejectum eſt hoc corpuſculum, ut verear ne non perficiam, quod eſt in manibus, Actorum opus. Non metuo mortem. Satis enim diu vixi. Optarem aliud mitius mortis genus. Nunc quot mortes habet unius calculi partus? Et quoties reguſtanda mors? Sed Dei voluntati nos ſubjiciamus oportet. Clemens Septimus magnis promiſſis Romã vocat. Illuſtriſſima Domina Margaretha, & Cæſar, in Brabantiam, alioqui periit penſio, quæ jam plus quam biennium non ſolvitur. Hic fremunt in me Lutherani ingenioſiores. Et Lutherus ad ſuos ſcribit, nobis parum amicos. Romæ quid ſit futurum, ſatis divino: ſunt enim illic, qui gladiatoriis animis mihi certum exitium moliuntur. Ac jam pene peregerant ante mortem Adriani. Cui cum ſcripſiſſem conſilii mei partem, ab ipſo rogatus litteris ſecretis, mox ſenſi mutatos duos. In Brabantia furioſis datus eſt gladius, qui me pejus oderunt quam Lutherum. Hic nihil aliud, quam ægroto. Invitat jam ſæpe Rex Galliæ. Sed videbor ad hoſtem

ſtem fugiſſe. id inimici ſuadebant Cæſari; qui adhuc ſatis favet Eraſmo. Rex Anglus ſic urget ut ſcribam adverſus Lutherum, ut videatur indigne laturus, ſi pergam negare. Quid hoc ſeculo turbulentius? Feceris pergratũ, ſi reliqua quæ iſthic aguntur, perſcripſeris, deque Lei noſtri geſtis. Vt Lutherus omnes inimicos ſuos nobilitat ac ditat! Demiror quis ſit exitus futurus hujus conſilii & apparatus ad bellum, quod fit undique. Concurrent montes, opinor. Deus noſtros tumultus vertat in bonum publicum. De fuſili Eraſmo, recte conjecturas. Felicius provenire ſolet ex materia cupro ſtannoque temperata. Et Terminus, qui à tergo eſt, obſtat, quo minus facies feliciter exprimatur. Id velim iſtos tentare. Gaudeo Durero noſtro contigiſſe ſutorem ſuum. cui ex me multam dices ſalutem, & item Vatenbulio. Hoc ægre ſcripſi, manibus adhuc à morbo vacillantibus, in ipſo nuncii digreſſu ſubmonitus. Fabro noſtro precor omnia felicia. Scribe de ſingulis. Iodocus Orator Regis Poloniæ, nondum accepit pre-

cationem

cationem Dominicam, quam opinor iſthic jam proſtare. Bene vale. Baſileæ, tertia ab Epiphaniis die, Anno ClↃ IↃ XXIII.

Eraſmus Bilibaldo ſuo S. P.

CApito ſcripſit ad me, queri neſcio quid Vatenbulium ob librum carius emptum à Compergio. Iube illum eſſe bono animo. Efficiam, ut iſthuc, quicquid eſt, bene penſetur. Miſi plumbeam imaginem, videlicet ineptiens apud amicum. Cupio ſcire, de ea quid ſit actum. Spero, Fabrum Conſtantienſem Vicarium, ſic moderaturum auctoritatem ſuam, ut non prodat Chriſtum Phariſæis, Scribis, & Pontificibus. Vellem hos quoque plus ſapere in generatione ſua. Moneo ſedulo, & proficio nonnihil, minus tamen quam vellem. Tu nos amare perge. Nos noſtri diſſimiles nunquam erimus. Bene vale cum tuis omnibus, vir clariſſime. Baſileæ, XI. *Kal. Decembr.* ClↃ IↃ XXIII. *Reſaluta noſtrum Apellem.*

Eraſmus

Eraſmus Bilibaldo ſuo S. P.

PRioribus litteris tuis jam reſpondi, quibus nunciabas, Leum adeſſe, ac de Dureri tabulis cenſuram egiſſe. An meas acceperis, non ſatis quivit ex tuis litteris intelligi. De rebus τῶν ἀρχόντων ſcito, te mihi quidem tuto ſcribere, ſi modo tuto commiſeris litteras, quod antehac bene ſucceſſit. Quod Clemens Septimus fœdus adverſus Gallos renunciat, non ſatis intellexi. nam renunciat, qui annunciat; & renunciat, qui reſcindit. Nihil minus decet quam Pontificem, qui pater eſt omnium, cum hoc aut illo ferire fœdus, ſed æquam omnibus oportebat inter omnes componere concordiam. Et hoc omnibus bonis viris optandum eſt. Et Galli Chriſtiani ſunt. Imperii titulo minus faveo, quod video eſſe perennem fontem bellorum. Sed iſta θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. Veriſſimum eſt quod ſcribis, Lutherum plurimos evehere. Ille creat Canonicos, Epiſcopos, Cardinales, atque etiam ditat plurimos, velint nolint. Sed rurſum

multos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

multos dejicit ac ſpoliat. Quorum de numero ſum ego. Cui per Margaretam ac Cæſarem promittitur penſio conſiliarii, ſed in patriam reverſo. Verum illic negat Egmondanus homo furioſus, armatus gladio, qui me duplo pejus odit quam Lutherum. Habet collegam Franciſcum Hulſtum, mirum hoſtem bonarum litterarum. Primum conjiciunt homines in carcerem: ac poſt quærunt, quæ objiciant. Iſta Cæſar neſcit, quæ tamen operæ pretium eſſet illum ſcire. Interim mihi debentur quingenti floreni aurei. Periclitatur & altera penſio reſignatæ præbendæ. Iterum atque iterum magnis promiſſis Romam invitor, ut advolem. Cancer volabit, ego vix vivo, & hæc ſcribenti nunciatur mors VVonaci ex calculo. Humaniſſimo Varnbulio curabimus ut ſatisfiat, cui & ipſe plurimum debeo. Pontifex hic deputavit ſex Cardinales eruditiſſimos, qui de rebus Lutheranis reſpondeant. Addunt & illud: Germaniæ Principes imploraſſe auxilium Pontificis adverſus Lutherum. Itaque ſperant rem brevi confectum iri. Nec

dubito, quin inter hos ſex præcipuus ſi Cajetanus, etiamſi mox, ubi hæc ſcri pſeram, audio eum eſſe in Hungaria le gatum. De fuſili Eraſmo ſcripſeram ex quo conjicio, litteras eas non fuiſſe redditas. Si artifex quiſpiam plũbeum archetypum expreſſerit purgatis angu lis, felicior eſſet fuſio. Deinde materi mixta ex ære & ſtanno felicius reddit imaginem. Poſtremo ſi ſolus Eraſmu abſque Termino funderetur, opinc melius cederet, nam denſitas ſaxi, e aggeris, qui eſt à tergo, obſtat, quo m nus bene reddatur facies & collum. Li cebit utrumque experiri. Si bene ceſſe rit, fundat ac vendat ſuo bono. Si mih miſerit aliquot exemplaria felicia, qu donem amicis, numerabo quod vole. Bene vale, patrone magne. Baſileæ, po ſtridie Dominicæ quinquageſimæ, An no cIↄ Iↄ XXIV.

Eraſmus Bilibaldo ſuo S. P.

ÆGranus ſolet exaggerare omnia quanquam nihil adhuc accidit mihi indignius hoc facto Hutteni. Han

technan

technam ſtruxit Henricus Epphendorpius, qui omnia ſua conſilia miſcuerat cum Hutteno, quum eſſet Baſileæ. Vterque debebat animam. Viſum eſt illis hac via poſſe extrudi ducentos florenos ab amicis Eraſmi. Et extorſiſſent aliquid, niſi obſtitiſſes. Nam olfeci technam. Cum viderent nihil extorqueri poſſe, ſaltem à typographo voluerunt paululum abradere. Neuter fecit odio mei, quum de utroque ſim bene meritus, ſed amore prædæ. Nunc ab aliis quibuſdam extorſerunt ſexcentos florenos & triginta. Huttenus habet ducentos. Iuvenis, cujus nomine bellum indictum, quadringentos: Epphendorpius legatus triginta. Favit alea, & hæc ſors attulit ei lucrum nonaginta. Iſti habentur hic pro honeſtis viris. Spongiam meam, qua Hutteno reſpondeo, jam pene excudit Frobenius. Itaque ſero mones: Quanquam reſpondeo contemptim. Emſerum exiſtimabam eſſe defunctum. Simile quiddam accidit mihi Lovanii. Scripſeram Harmanno Gaudano, qui præter utriuſque linguæ litteraturam non vulgarem Lute-

tiæ primam lauream meruit, familiariter de rebus ad ipſum pertinentibus, nec credebam fore, ut ulli ſuorum eas litteras oſtenderet. Epiſtola circumfertur excuſa. In ea, ut ſcribunt, taxantur Franciſcus Hulſtus & Egmondanus Carmelitæ, quibus Cæſar & Pontifex regnum commiſit exurendi Lutheranos. Nondum vidi epiſtolam. Pontifex impoſuit ſilentium Egmondano. Itaque muſſant Theologi. Neſcio an tibi ſcripſerim de tragœdia exorta in Anglia. Injecta erat regi ſuſpicio, me adfuiſſe Luthero in novo ludicro libello. Ea de cauſa miſi famulum. Is rediit omnibus feliciſſime geſtis. Rex excuſat ſeſe: & item Cardinalis. Amicis veteribus accrevit & amor, & numerus. Donarunt famulo ſupra triginta florenos. Buſchius, Hutteno furioſior, ſemper à me laudatus, & humaniter acceptus Baſileæ, certe nullo verbo à me læſus, excudit neſcio quid in me: quod fortaſſis exibit hiſce nundinis. Hujuſmodi conciliant non optimam famam Germaniæ. Nihil ſtolidius. Principes omnes hortantur in Lutherum. Ego

autem

autem non ſcribam, aut ita ſcribam, ut qui pugnant pro regno Phariſaico, malint me ſiluiſſe. Bene vale. IV. *Kal. Septemb.*

Bilibaldo ſuo Eraſmus S.P.

*CHariſſime Bilibalde, adiit me Antvverpiæ juvenis ſingulari indole, tuæ ſororis maritus, & mihi tuo nomine ſalutem dixit, ſimulq; officium ſuum mihi attulit. Prodiit tandem liber Eduardi Lei, quo nihil nnquam natum eſt neque virulentius, neque mendacius, neque ſeditioſius, addo, neque ſtultius, neque indoctius: & tamen homo ſibi placet, & invenit, quod in ** applaudunt. Reſpondimus ex tempore illius invectivis, ad quas ſi conferantur ſcripta Hoochſtrati & Pefercorni, nihil ſunt niſi merum mel. Nos, quod ad rem attinet, ſatis ſtrenue nos geſſimus in refellendo. Cæterum, quomodo monſtrum hoc, natũ in perniciem bonorum ſtudiorum, ſit à vobis expediendum, ex amicorum litteris cognoſcetis, quibus hoc negocii dedimus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Niſi peſtis nos deterrebit, fortaſſis hi vere toto commigrabimus in Germaniam. Interea cura, ut quam optim valeas, amice magne & patrone incomparabilis. Lovanii, XIV. Kalend Aprilis.

Eraſmus Bilibaldo ſuo S.P.

DOleo tibi rem eſſe cum podagra. Si Luciano credimus, ſolent ho tempore hujus Deæ myſtæ redire ad ſua cantiones. Hoc magis iraſcor morbo tuo, quod nos privat dulciſſimis tuis litteris. Nos aliquot dies expatiamur in Burgundiam, abſterſuri ſitum, quem diutino otio latebriſque contraximus. Expectamus, quid iſthic agatur, ſi quid tamen agitur. Qui has reddit, prædicat, ſibi neſcio quid affinitatis tecum intercedere. Alioqui non eram ſcripturus. Bene vale, vir optime. Baſileæ, poſtridie Idus Aprilis. Anno cIɔ Iɔ XXIV.

Bilibaldo ſuo Eraſmus S.P.

VIr ornatiſſime, ſcripſi nuper per eum, qui fuſiles imagines reddidit, ſimulque ſignificavi, tuas litteras hactenus bona fide mihi redditas fuiſſe, quod videreris aliud ſuſpicari. Clemens VII. miſit ad me diploma honorificum, cum honorario munere ducentorum florenorum. quos non accepiſſem; niſi nominatim expreſſiſſet, ſe miſiſſe ob Paraphraſim inſcriptam. Pollicetur & in poſterum magnifice. Cardinalis Campegius miſit ad me proprios nuntios, quibus reſpondi, quæ mihi videbantur pro publica concordia facere. Quamquam, ut nunc agitur hæc fabula, ego nullam video cataſtrophen. Ita me Ieſus bene amet. Res indies ſerpit latius. Neutra pars agit de componendo diſſidio: Imo plerique nihil aliud agunt, quam ut oleum addant camino. In Hollandia mea paſſim fugiunt Monachæ, ac nubunt in Domino. Carmelita ille exautoratus eſt & à Cæſare & à Pontifice. Hulſtus illius collega vix

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

effugit capitis ſupplicium. Studia feliciſſime procedunt, fruſtra frementibus Theologis. Me clamant hæreticum Sed nemo credit illis. Scripſit ad me Martinus Lutherus per Ioachimum quendam ſatis humaniter. Cui non ſum auſus pari humanitate reſpondere, propter ſycophantas. Reſpondi tamen paucis, Melanchthon, ut audio, cupiebat colloqui nobiſcum: ſed non audebat me gravare invidia. Ego certe eam invidiam contempſiſſem. Eſt juvenis ingenii candidiſſimi. Argentorati magnus eſt tumultus, etiam in ſenatu. Noſter magiſtratus cœpit moderatius favere Lutheranis. Timent exemplum Argentinẽſium. Othonis libellus rurſus exiit, per auctorem recognitus, & , ni fallor, auctus. Nondum vidi. Exiit & epiſtola Alberti omnium ſtultiſſima. Ea non dubito quin ſit Buſchii, tametſi ſtylum quantum potuit diſſimulavit. Sed novi penitus illius ingenium Is homo ſemper à me amanter cultus, ne verbo quidem unquam à me læſus eſt. Hujuſmodi muſcæ perdent unguentum & Euangelii & bonarum litterarum. Hiſce

præſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

præſtigiis delectatur Epphendorpius. Gaudet lædere, & vult me ſcire; ſed ſic, ut apud alios poſſit inficiari. Poſthac non eſt animus, talibus næniis reſpondere. Romæ excuſi ſunt clam duo libelli Stunicæ. In quorum altero defendit Interpretem à ſolœciſmis, quos illi impegeram: ſed interim diſſimulat innumeros, quos tueri non poterat. Et hos quadraginta, opinor, ſic tuetur: Græce eſt ἀρθρίζειν; igitur Interpres recte dixit, manicare: quia licet fingere nova vocabula. Aut reddidit figuram, aut Hebraicum: Igitur non commiſit ſolœciſmum. Nam in Græco eſt ἐπὶ τρὶς, ergo vene vertit, per ter, in Actis. In altero prodit, quid ex ipſius Annotationibus caſtigarim tacito ipſius nomine, quaſi parum fuiſſet, illi libro reſpondiſſe, niſi totum opus Annotationum inauſpicato nomine contaminarem. Romæ ridetur ab omnibus. Et tamen homo ſibi plaudit. Promittit enim, ſe non conquieturum, donec Eraſmus agnoſcat unum Stunicam pro cæteris extitiſſe, qui ipſum vincat non ſolum in ſacris litteris, verum etiam in profanis. Pon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

tifex tamen vetuerat excudi. Nec audent vendere. Clemens VII. miſit Legatum in Angliam quendam Minoritam Archiepiſcopum, qui pacem indiceret Principibus. Sed nihil egit. Itaque magnam pecuniæ vim à Rege oblatam recuſavit accipere. Arbitror Angliæ regem jam trajeciſſe. Sic imus in Turcas. Iuſſerat Cæſar mihi ſolvi penſionem: ſed excuſant belli onera. Promittunt tamen cum fœnore redeunti. Libens aliquo demigraro vel ob invidiã, qua me gravat amicitia Frobenii apud Typographos. Nondum ſtatui. Sed ſtatuam brevi. Quando rumor Libelli de libero arbitrio ſparſus eſt, ne quid ſuſpicentur atrocius, opinor eſſe ſatius edere. Nam ego rem ea moderatione tracto, ut ſciam, nec ipſum Lutherum indignaturum. Inviſimus Biſantium; ſed affecti pituita vix revolavimus in nidum. Vbi revixiſſemus, ſic adortus eſt calculus, ut nunquam antehac periculoſius. Vtor nonnunquam terebinthino. Balneis, quoniam non aſſuevi, non audeo me credere. Bene vale, vir incomparabilis. Baſileæ, XII. Kalend. Auguſt.

Auguſt. Anno CIↃ IↃ XXIV.
Noſti manum tui mancipii.

Bilibaldo ſuo Eraſmus S. P.

ARbitror omnes epiſtolas tuas mihi bona fide redditas, quarum nulla mihi non fuit jucundiſſima. De meis dubito. Nam de prima imagine ænea mihi reddita, ſcio me bis ſcripſiſſe. Et nunc has accepi, quas promiſeras litteris per civem quendam ſcriptis, una cum epiſtola, qua ſignificas, quid poſt abitum Principum ſit iſthic geſtũ. Ferdinandus fuit Briſaci ac Friburgi. Faber ſtudioſe me ad Principis colloquium evocavit: id mea magnopere intereſſe. Ego ſedulo excuſavi. Cupiunt conflatam invidiam mecum dividere. Vbi videro, partem utramque ſe præbere ad concordiam, non deero meo officio. Scripſit ad me Lutherus; ſed ſuo more, pollicens, ſe ignoſciturum imbecillitati meæ, modo ne ex profeſſo ſcribam adverſus illius dogmata. Illi reſpondi, ſed pauciſſimis, ac meo more civiliter. Non vacabat pluribus. nam aderat eodem

tempore Hieroſlaus Baro, Regis Poloniæ orator, homo candidus, & noſtri amantiſſimus: ſed Luthero vehementer infenſus, quemadmodum & Rex ipſe. Melāchthon inviſit patriam ſuam, me, ut ajunt, inviſurus, ni metuiſſet me gravare invidia. Miſit ad me Ioachimum quendam, quem unice diligit, & ſcripſit de me ad Pellicanum amantiſſime. Scis, opinor, Petrum Moſellanum vita defunctum. Hedio noſter penultimo Maji duxit uxorem Argentorati, bene dotatam. Ego & Cardinali, & Pontifici, atque etiam Fabro ſcripſi ne rem tractarent ſævitia, neve odio malorum læderent bonos. Et promiſerunt, ſe facturos. Miſcent ſe huic negotio quidam, qui nihil aliud videntur affectare, quam tumultum ac ſeditionem. Magiſtratus hic incipit minus favere Lutheranis. Hæc ægre ſcripſi, mi Bilibalde, miſere gravidus calculo, quo jam menſes aliquot carueram, poſteaquam deſieram veſci piris aſſis, ſed, ut hic ſunt, ſylveſtribus. Quidam putant, fuſionem felicius eventuram, ſi Cyprio æri miſceatur ſtannum,

num, ex quali materia funduntur campanæ. Eſt & aliud remedium, ſi caput Termini vertatur ad latus. Nunc utrinque reſpondens denſitas facit, ut vultus minus feliciter reddatur. Eſt inſuper & ars contrahendi imaginem: ſed longum id eſt, & laborioſum: ſi excipiatur argilla incluſo circulo æreo. deinde ſicceſcat, idque fiat ſæpius, tandem ex argilla excipiatur plumbea. Id commodius fieret, ſi haberetis fontem. Is eſt in plumbo, ſed apud artificem: quamquam is pollicitus eſt, ſe mihi illum redditurum. Nam habuit ex me ſupra triginta florenos operæ ſuæ pretium. Tantum idem habuit pro pictura. Et rurſus nuper miſi in Angliam Eraſmum bis pictum ab artifice ſatis eleganti. Is me detulit pictum in Galliam. Rex me denuo vocat. Paratum eſt amplum Sacerdotium. Hic ob vinum ſubinde periclitor. Si qua pax affulſerit, fortaſſis eo me conferam. In Aprili contuleram me Biſantium. Magiſtratus ſimul & Canonici obtulerunt ampliter. Egi gratias, & reſpondi, mihi ſatis eſſe ad ſimplicem victum: me

malle

malle mëo otio & illò libero favore uti, quam pacta munificentia. Expecto propediem famulum meum ex Anglia & Brabantia. Tum ſtatuetur aliquid. Id quicquid erit, tu non ignorabis. Vtinam meus calculus conjugatus tuæ podagræ ſimul exularent apud Indos. Experior, quod ſcribis, omnes fere litteras aut intercipi, aut reſignari. Scripſi quidem Duci Georgio, ab ipſo provocatus. Quum non reſponderet, idem argumentum per alium miſi. Nec reſponſum eſt. Rurſum nuper ſcripſi aliis de rebus. Eas ſuſpicor ſuppreſſas, quamquam ibi nihil erat, quod ad Lutherum pertineret. Bene vale. Baſileæ, tertio die Iunii. Has non relegi. ignoſces.

Noſti manum.

Bilibaldo ſuo Eraſmus S. P.

V*Ir clariſſime, jam bis ſcripſi, licet paucis. Primas ſuſpicor non eſſe redditas. Erat Minorita, qui cucullum excuſſerat; ſed improbitatem non excuſſerat. Dedi ſeptem blaphardos, pollicitus largiora, ſi hic fidem hominis*

com-

mprobaſſem. Talibus erroribus nunc ena ſunt omnia. Scripſi rurſus per ne- tiatorem quendam. Annulum, & fu- lem Bilibaldum, mox & pictum feli- ſſima Dureri manu, accepi. His u- rumque cubiculi mei parietem orna- i, ut quocunque me vertam, obver- etur oculis Bilibaldus. Vtinam ſcri- ſiſſes, quid haberent argumenti nuga- es iſti libelli. Suſpicor ex Argentora- o venire. Nam Epphendorpius apud uoſvis etiam jactat, ſe ſcripſiſſe in me. Otthonis furias noſti. Hoc tantum nunc icuit ſcribere, mi Bilibalde, vix à morte reſtituto, imo verius alteri car- nificinæ ſervato. Parturii totos decem dies: tandem prodiit calculus ingens. Iam deſperatus. Ita ſubinde ſe variat morbus, ne ſit remedium. Scribam bre- vi copioſius. Scripſi pridem Roberto à Mosheym, & Ioachimo Camerario, quē audio nunc eſſe Bãbergæ. Si potes, iſthinc cura ut epiſtolæ ad iſtos perveniant. Du- rero ſalutem plurimam. Baſileæ, V Fe- bruar. Anno CIↃ IↃ XXV.

Eraſmus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Eraſmus Bilibaldo ſuo S. P.

ACcepi meum Bilibaldum, primum fuſilem, cum annulo & litteris. nunc etiam pictum ab Apelle. Reſpond. quidem per quendam impudentiſſimum planetã, qualibus nunc impletur mundus. Dedi blaphardos ſeptem, quæ res illi vertat male, pollicitus largiora, ſi bona fide perferret. Is, ut video, verba dedit. Quæ iſthic geruntur, ubique fient brevi, niſi quis Deus proſpexerit. Huc omnino provocant Euangelici, vel reclamante Luthero. Plane quidem tendunt in exitium rerum & diſciplinarum omnium. Cuperem hujus tumultus felicem exitum. Lutherum plane contemnunt, poſtquam cœpit eſſe moderatior. A Durero cuperem pingi. quid ni à tanto artifice? Sed qui poteſt? cœperat Bruxellæ carbone. ſed jam dudum excidi, opinor. Si quid ex fuſili & memoria ſua poteſt, faciat in me, quod in te fecit, cui addidit aliquid obeſitatis. Pharmaco tuo nondum auſus ſum uti. De meis ſcribam brevi.

Nam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Nam auriga qui tuas reddidit, poſtridie mane abiturus, poſt cœnam renunciatur abire. Et idcirco nolui multum ſcripturæ periclitari. Bene vale. Octava Circumciſionis, Anno cIↄ Iↄ XXV.

Bilibaldo ſuo Eraſmus S. P.

QVod ſemper ad moderatiora conſilia votum pars altera vocavit timiditatem; altera colluſionem cum Lutheranis: nunc cũ utraq; pars mordicus tuetur ſua, & adeo nihil remittit de jure ſuo, ut prioribus & jam occupatis nonnihil etiam addat, res eo progreſſa eſt, ut ſolus Deus tempeſtatem rerum humanarum in tranquillitatem poſſit vertere. Nuſquam non pervagatur fatale malum. Ajunt Archiepiſcopum Hungariæ profligatum. Carolus Campegius ſeſe recepit in Italiam, ceſſit & Ennius Epiſcopus Verulanus. Archiepiſcopatus Salisburgium obſidetur. Hic rurſus ruricolæ & nobiles in armis ſunt, altera alterius internecionẽ minitantes. Baſileenſes conati ſunt compo-

ſitis

ſitis rebus ſanguinis effuſionem excludere; ſed inanis ſumpta eſt opera. Ferdinandus agit apud VVirtenbergenſes. expectatur Friburgi, an venturus, neſcio. Eſt civitas Brabantiæ ſatis ampla frequenſque: Sylvam ducis appellant: hic populus ejecit Minoritas & Dominicanos omnes. Eam nunc obſidet Margareta Cæſaris amita. Antverpiæ quidam auſi ſunt extra civitatem concionari, nec veritus eſt illo populus confluere, contemptis omnibus Cæſaris, Margaretæ, & Magiſtratuum edictis. Itaque tota civitas illa fervet periculoſo tumultu. Aguntur excubiæ nocturnæ diurnæque. Caſtigatis Buſcoducenſibus, vereor ne impetatur Antverpia. Vtraque civitas eſt opulenta. Proceres invitabit prædæ magnitudo, cui nunquam non inhiant, ſic ut ſufficiat quævis levis occaſio. Apud Hollandos meos aliquot damnati ſunt hæreſeos. In hos ſævietur. Hulſtus pridem exarmatus, denuo per Cæſarem armatus eſt. Is erat ſolus profanus Inquiſitorum coryphæus. Maxima populi pars apud Hollandos, Zelandos & Flandros

ſcit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ſcit doctrinam Lutheri, & odio pluſquam capitali fertur in Monachos. Qui cum plerique ſint mali, tamen pro his nunc belligerabimur. Qui ſi vicerint, actum erit de bonis omnibus. Incipiunt nunc ferocire. Lambertus Campeſter Lutetiæ corrupit mea Colloquia, erro Dominicanus. Petrus Sutor Carthuſianus edidit libellum in me Parriſiis, ſimpliciter inſanum. Cui reſpondimus: non reſponſuri, ni præfatio Gallica teſtaretur, auctoritate Theologorum excuſum. Lovanii ſceleratiſſimus nidus eſt quorundam Dominicanorum. Vincentius, homo rudentibus aut ſtivæ natus, nunc Theologiæ Doctor, ante annos aliquot ſcripſerat librũ in me. eum ut liceret edere, profectus eſt ad ſuum Vicarium. Is omnino vetuit, ne tale facinus auderet. Conquievit, ſed ægre. Nunc tandem exiit liber. quo nil fingi poteſt barbarius, inſulſius, indoctius, mendacius, impudentius, inſanius. In eo laboratum eſt à quatuor: Vincentius addidit ſua venena: Cornelius Iuvelandus bonam operam partis confecit: Tertius quidam expolivit,

additis

additis aliquot floſculis: Godefredu Toxander famam operis in ſe recepit. Ad hæc connivent Theologi Lovanienſes. Latomus tres emiſit libellos, in quibus miris ſtrophis me petit. Huic reſpondit Oecolampadius. Ajunt titulum eſſe, Elleborum. Nondum enim vidi. Vereor ne hic tumultus citius in Italiam transvolet, quam expectet Pontifex. Nos interim non agnoſcimus manifeſtam iram Dei, provocantis nos ad pœnitentiam, ſed Ægyptiorum exemplo tot plagis admoniti, nihilo reddimur meliores. Multis in locis dure tractati ſunt Monachi: verum plerique cum ſint intolerabiles, alia tamen ratione corrigi non poterant. Tot privilegiis, tot exemptionibus, tot phalangibus armati ſunt. Civitates aliquot moderatioribus conſiliis utuntur. Permittunt exire. qui reddita ratione cupiunt mutare vitæ genus, his datur aliquid unde vivant ab ipſis monaſteriis, etiamſi nil intulerunt, ceu longæ ſervitiæ merces. Iubentur abire, qui illic profeſſi non ſint. Nec licet illis ſuas colonias aliunde alio mittere, quemad-

modum

modum ſolent. Nec fas eſt novitios ſufficere, niſi permiſſu Magiſtratus. A curandis virginum collegiis arcentur. Nec permittitur illis concionari, niſi in ſuis monaſteriis, idque conſuetis duntaxat horis. Qui ſimul omnes volunt mutare cultum, permittitur. Qui nolunt, coguntur tamen obedientiam jurare Magiſtratui in his quæ pertinent ad reipub. commodum. Ita futurum arbitrantur, ut aut nullos habeant Monachos, aut habeant magis ſobrios. Vacua monaſteria vertentur vel in parochias, vel in pædagogeia. Nec poſthac paſſuri ſunt, ut à quoquam ſuſcipiantur vota perpetua, quæ vocant, qui minor ſit triginta ſex annis. Tota cura transferetur huc, ut ſint probi paſtores. Quod ſi contigit, non erit magnus numerus monachorum. Aliquot monaſteria relinquentur, ſed inſignia, & extra civitatum mœnia, immo procul in agris; quo ſeſe gnaviter exerceant opere manuario. Cultuum infinitam varietatem omnino tollendam autumant. Nec ferunt anniverſaria conventicula, quæ illi Capitula

pitulæ vocant, nec exemptiones, quibus abutuntur ad impune peccandum, ſed erunt ſubditi ſuis Epiſcopis ac Magiſtratibus, quemadmodum cæteri ſacerdotes & laici. Hæc an probanda ſint, in præſentia non diſputo: certe minore tumultu coërcebitur malorum monachorum tyrannis, & bonis monachis conſuletur, immo juvenibus omnibus, ne in talium ſervitutem poſthac dedant ſeſe. Quod populari tumultu geritur, infelicem habet exitum. Quod pro ſua quiſque libidine genus vitæ mutat, improbis feneſtram aperit ad nequitiam. Si res ageretur Pontificis & Epiſcoporum auctoritate, rectiſſime fieret. Nunc certe proximum eſt, at Magiſtratus auctoritas excludat confuſionem, & ita conſulat bonis, ut malis non detur peccandi licentia. Vtinam omnes eſſemus veri Monachi, hoc eſt, mundo mortui. Verum hos populos conjuratos, hos fomites mundus non videtur diutius laturus. Et quanquam immane videtur, quod ruſtici monaſteria quædam diripuerũt, tamen huc iſtorum improbitas provocavit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

qui nullis legibus corrigi poſſunt, ut ipſi inter ſeſe connivent. Scripſeras mihi de poculo, quod dono miſiſſet Epiſcopus Olmucenſis: cujus tamen in poſterioribus litteris non memineras. Id autem datum eſt; mihi quidem inſcriptum; ſed quoniam Beatus acceperat literas ab Olmucenſi de phiala inaurata miſſa, & item à Velio, cum mihi nil eſſet ſcriptum, nec data eſſet Epiſcopo occaſio cur mihi mitteret aliquid, tradidi poculum Beato, ſuſpicans Compegium erraſſe in nomine. Si quid habes hac de re compertius, ſcribito. Ptolomæum tuum nondum vidi: ſed tamen curabo ut habeam. Hic neminem invenio qui ſcit ex gypſo fundere imagines. Itaque maluiſſem archetypum apud te manere. Linguam emiſimus, ut fatearis poſthac Eraſmum elinguem fore. Calculus jam aliquando mitius me tractat, poſteaquam aſſuevi vinum omne diluere aqua ex glycyrrhiza decocta. Sed tamen corpuſculum hoc indies attenuatur & exareſcit. Brevi, ni fallor, abjicietur hoc ſyphar, & exiliet nova cicada. Martinus Dorpius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

pius nos antevertit; periit & Linacru in Anglia: Longolius Bononiæ, & Baptiſta Caſalius Romæ, & Franciſcu Deloinus Lutetiæ, magnus bonarũ litterarum patronus. Hic ſeſquimenſem perpetua duravit pluvia, & quaſi parũ ſit commaduiſſe imbre cœleſti, ſtant in procinctu nobiles & agricolæ, congreſſuri, quo magis madeſcant mutuo ſanguine. Saluta Durerum artis Apelleæ principem. Et Paulum Rizium Cujus catapotio ſum uſus hodie feliciter. Non ſumo, niſi quantum eſt dimidium, niſi aut minus etiam, & tamen ſolvit alvum citra moleſtiam. Expectamus Eraſmum, illa feliciſſima Dureri manu pictum, ſimulque litteras tuas. Bene vale. Datum Baſileæ, quinto Kalend. Septemb. Anno CIↃ IↃ XXV.

Agnoſcis manum tui, &c.

Eraſmus Bilibaldo ſuo S. P.

OPinor jam redditum opus Chryſoſtomi Græcum, cui præfationem ad te præfiximus. Si has reddat Iacobus Geratinus, rogo, ut hunc velut alte-

rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

rum Eraſmum amplectaris. Vir eſt ita
callens Græce, nec minus Latine, ut
poſſet cum dignitate vel in quavis Ita-
liæ parte profiteri; tum moribus plane
niveis, ſed adeo modeſtus, ut pene pu-
tidulus. Nec aliud habet vitium, ſi ta-
men hoc vitium eſt. Hunc juſſu vel fla-
gitatione potius Georgii Principis per
litteras evocavi, non admodum ſperans
futurum, ut hanc conditionem non a-
ſpernaretur. Nam & apud ſuos amplis
præmiis ad publicam profeſſionem invi-
tabatur. Succedit Petro Moſellano, ſed
decem Moſellanis eruditior; etiamſi
Moſellani doctrinã & ingenium haud
vulgariter adamabam. Alius fortaſſis
indigne ferret, quod juvenes præcurrũt
ſenem. ego magnam capio voluptatem,
quoties video minores eo profeciſſe,
nonnihil etiam adjutos noſtris lucubra-
tionibus, ut his, quos habuere præce-
ptores, poſſint ipſi viciſſim præcipere.
In Ceratinum itaque ſi quid officii col-
locaris, gratius mihi futurum eſt, quam
ſi in me ipſum contuliſſes. Non deeſt illi
viaticum, nec deerit, niſi contigerit
obiter ſpoliari. Id ſi accidat, (quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

avertat Deus) me ſponſorem accipe, quid illi mutuaris. Plura ſcriberem, ſ[...] vehementer incertum erat, an Cera[...]tinus eſſet iſthac facturus iter, quod t[a]men ille videbatur cupere, vel tui v[i]dendi gratia. Saluta Ritium ac Dur[e]rum. Nuper rurſum enixi ſumus v[...]perium partum, atque etiamnum a[n]ceps eſt valetudo. Bene vale, vir o[r]natiſſime. Baſileæ, v. Id. April. An[*no*] *no* cIↄ Iↄ xxv.

Bilibaldo ſuo Eraſmus S. P.

ORnatiſſime Bilibalde, volupe e[st] te recte valere. Scripſi per Fr[o]benium, per quem expecto tuas littera[s]. Nullus mundus vacat ab hoc tumult[u]. Quo ſit evaſurum hoc Euangeliu[m] neſcio. Mihi certe peperit certum ex[i]tium, quod ad hujus mundi felicita[tem] attinet. De Ceratino doleo, [q]metuebam ne ſuum commendatore[m] pudefaceret, oblitus monitorum. Sic f[e]re ſunt novi Euangelici Profeſſore[s]. Chriſtus omnia vertet in ſuam gra[]tiam. Tuas mihi reddidit hic juveni[s]

mi[...]

mire modeſtus ac placidus. Saluta Durerum, & medicum. Baſileæ, pridie Matthæi cIↄ Iↄ XXV.

Bilibaldo ſuo Eraſmus S. P.

DE Philippo facile ſatisfactionem accipio. Neſenus erat vehemens & conſtans amicus, ſed mihi infeliciſſimus. Is, uti ſuſpicor, inſtigavit Lutherum, ut ſic ſcriberet in Regem Angliæ, & in Cochleum. Oecolampadio curavi protinus reddendas litteras tuas. Quid ille moliatur, neſcio. Quod meminiſti de litteris ac munere Ducis Georgii, litteræ jampridem redditæ ſunt ex Baden, ubi fuit diſputatio. De munere nihil audio. Compergius miſit duas pelles gabellinas, ſed epiſtola Bonifacio miſſa mentionem facit faſciculi albarum pellium. Forte Polonius mutato conſilio ſervavit per alium mittendas Alberto Durero. Quam gratiam referre queam, cogito. Dignus eſt æterna memoria. Si minus reſpondet effigies, mirum non eſt. Non enim ſum is, qui fui ante annos quinque. Iam

fere biennium eſt, quod ſub Februa
rium laborans calculo ſic concuſſus ſu
vomitionibus, ut ex hoc tempore ſem
per decreverit corpuſculum, quod an
te ſolet poſt morbum ſarciri. Aliquot
menſes ſat cõmode valueram. Sed præ
ter expectationem velut ex inſidiis ob
ortum eſt aliud malum. Mirus urin
fluxus, primum ſine dolore, mox cru
ciatus, velut ex locis exulceratis, cu
fluxu materiæ, veluti gypſatæ, mira co
pia. Medici non plus adferunt ſpei qu
muſcæ. Aut veſicæ calculus, aut ex
ulceratio mors erit. Dabit Dominu
ut ſpero, tolerantiam. Memoriam m
vobis amicis commendo. Alias copio
ſius: hoc nunc tantum licuit. Ben
vale, Baſileæ, III. *Kal. Auguſt. Ann*
cIↄ Iↄ XXVI.

In quibuſdam de Euchariſtia ego ve
lut parum eruditus ſubdubitarem, ni
me confirmaret auctoritas Eccleſiæ. Ec
cleſiam autem voco, conſenſum popu
Chriſtiani per univerſum orbem. Litte
ras quas ſcripſi Duci Georgio, cuperem
quam celerrime ad eum perferri.

Eraſmu

Eraſmus Bilibaldo ſuo S.P.

VIr Clariſſime, Libellum tuum de Euchariſtia lecturo ſæpe, nunquam hactenus licuit perlegere, tot obruor undique tragœdiis. Strages agricolarum ſic in ſpem victoriæ erexit animos omnium. Sunt Romæ quidam Pagani, qui peſſime volunt Germanis omnibus, ſed duo præcipue mihi peculiariter infenſi, qui nunc extrema moliuntur denuo, quum id facere nunquam ceſſarint. Pontifex bis miſit mandatum ad Academiam Lovanienſem, ut blaterones illos coërcerent: & per Rhetorem totius Academiæ nomine fieri cœptum: reverſus Latomus cum ſuo collega preſſerunt rem. Interim is, cui commiſſa fuerat executio, Theologus eſt perſuaſus à Latomi collega, quo nullum animal ſceleratius vivit. ſcripſit clanculum Datario, quod mutaret conſilium, excuſaret ſe Pontifici. Datarius clam miſſis literis probavit factum, probavit prudentiam, & promiſit ſilentium. Venit edictum Cæſaris

admodum ſeverum: & hoc eluſerunt. Impetrarunt ab aula edicti interpretationem, hoc eſt, irritationem. Habet Iodocũ præſidem Senatus Mechlinienſis, hominem pluſquam capitaliter infenſum bonis litteris. Bedda miſit ad me pluſquam ducentos articulos damnabiles, ex libris meis collectos, nullius momenti. Ludovicũ Berquinum præfectum & conſiliarium regium iterum conjecerunt in carcerem, non ob aliud, niſi quod libellos quoſdam meos vertiſſet Gallice. Mater bis ſcripſerat, ut expectarent Regis reditum: delegati nihilo ſecius progreſſi pronunciaverunt eum hæreticum. Articuli ſunt ad me miſſi, qui nihil aliud declarant, quam impudentiſſimas illorum ſycophantias, & craſſiſſimam inſcitiam. Quibus reſpondi. Rex ubi rediit, & quid eſſet actum cognoviſſet, miſit caduceatorem, denuncians illis, ſe velle cognitorem illius cauſæ fieri. ſcripſit per alium, ſe vitam ac mortem Berquini ab ipſis repoſciturum, ſi quid eſſet factum. Quid deinde factum ſit, neſcio. Iacobus Faber, qui metu profugerat, non ob aliud,

niſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

niſi quod verterat Euangelia Gallice, revocatus eſt in aulam. Romæ Verpus quidam, quem noſti, qui miſere invidet omnibus doctis Germaniæ, exhibuit libri partẽ olim in me ſcripti, niſi quod adjecit quædam ex hoc temporum ſtatu. Furioſe nomen ſuum diſſimulat. Inter cætera dicit ſe mirari, quod in Germania tot hominum millibus cæſis, ego ſuperſim, qui ſic docuerim Germaniam. Deinde dicit, Lutheranos, quamquam impiiſſimos, ideo ſcribere in me, quod impietatem meam ferre non poſſint, qui Virgini Mariæ detraxerim ſuam virginitatem, Chriſto ſuam divinitatem, aliaque his furioſiora. In Hiſpania monachus quidam ſcripſit ad me librum plenum laudibus, ſed virulentis aculeis reſperſum. Lutherus ſic ſcripſit, ut nullum amicitiæ locum reliquerit, & tamen videtur ſibi mire coercuiſſe ſtomachum. Dum adverſus Lutherum pugno, ſcio me juvare partes quorundam, qui me mallent extinctum, quam ipſum Lutherum. Liber tuus de Euchariſtia vehementer arridet Antilutheranis, Oecolampadianis mire

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

diſplicet. Hoc diſſidium, ſi tantum læderet nocentes, tolerabilius eſſet. nunc illis diſſidentibus erigunt caput quidã, qui nulli bono bene volunt. Optaſſem eam materiam fuiſſe tranſlatam in aliud tempus, aut ſaltem fuiſſent in vero concordes. Mihi non diſpliceret Oecolampadii ſententia, niſi obſtaret conſenſus Eccleſiæ. Nec enim video quid agat corpus inſenſibile, nec utilitatem allaturum ſi ſentiretur, modo adſit in ſymbolis gratia ſpiritualis. Et tamen ab Eccleſiæ conſenſu non poſſum diſcedere, nec unquam diſceſſi. Tu ſic diſſentis ab Oecolampadio, ut cum Luthero ſentire malis, quam cum Eccleſia. Citas autem illum reverentius alicubi, quam erat neceſſe, quum aliorum authoritatem potuiſſes adducere. Ubi extricaro me aliquantulum, perlegam totum librum tuum, deinde dilucidius intelliges quid ſentiam, ſi tamen pateris, me de tuis ferre ſententiam. Has litteras pro tua prudentia non communicabis quibuſlibet, facieſque me de iis, quæ iſthic geruntur, certiorem. Vale. Baſileæ. poſtr. Non. Iunias CIƆ IƆ XXVI.

Geor-

Georgius Saxoniæ Dux crebris litteris perpulerat me, ut mitterem, qui Moſellano ſuccederet: miſi Iacobũ Ceratinum egregie peritum utriuſque litteraturæ. Res non optime ſucceſſit. Fortaſſis incidit in ſuſpicionem, quod non ſatis abhorreret à doctrina Lutheri. Si vacat iſthic profitendi locus, fac ut ſciam. Nam Sigiſmundo decretum eſt hinc non diſcedere. Pro Ptolomæo tuo & Dureri libello jam gratias egi: nunc pictum Eraſmum expecto.

Bilibaldo ſuo Eraſmus S. D.

VIr Ornatiſſime, Huc me contuleram, ut adeſſem meis lucubratiunculis excudendis. Et ſtatim ad nidorem hypocauſtorum graviter ægrotare cœpi. Idem mali genus, quo laboravi quum hic eſſem proxime. Convalueram, ſed ex intervallo repetiit nos morbus priore gravior. Iã dudum expecto, quem exitum ſit habitura Lutherana tragœdia. Omnino ſpiritu quodam res geritur; an ex Deo ſit, neſcio. Ego, qui nunquam faverim Luthero,

niſi quomodo favet qui hortatur ad meliora, utrique parti ſum hæreticus. Apud noſtros pauci quidã aliis de cauſis inimici, etiam Cæſari perſuadere conantur, me caput eſſe hujus tumultus, non alio argumento, quam quod non ſcribo adverſus Lutherum. A Lutheranis proſcindor in profeſſionibus quaſi Pelagianus, quod plus tribuam libero arbitrio. Nonne belle mecum agitur? Abſolvi Paraphraſin in Matthæum juſſu Card. Sedunenſis. Bene vale, vir clariſſime. Saluta Sorores tuas, & ſi qui ſunt, qui diligunt Euangelicam doctrinam. Baſileæ, pridie Idus Febr.

Eraſmus Bilibaldo ſuo S. P.

A Tuo, mi Bilibalde, calamo, nunquam metui, jam pridem expertus & prudentem tuam civilitatem, & animum in amicitia tuenda conſtantiſſimum. Verum illud me male habebat, Oecolampadium meum nomen præter cauſam ſuis libris admiſcere, cum ex me ſciat, mihi ingratum eſſe

*ab eo nominari : ingratius vituperari: ingratiſſimum laudari. Nec tamen ille finem ullum facit. Hujus rei nihil unquam imputavi meo Bilibaldo. Nam multa dolent, quæ nulli poſſum imputare. De ſilentio tuo præter ſolitum, ſi nonnihil dubitavi, mirum videri non debet, quum & ipſe ſcias, quantæ ſint humanorum animorum mutationes: Euripum dicas: quot artes, quæ improbitas linguarum, præſertim hoc ſeculo? Hujus tamen ſuſpiciunculæ quamlibet levis non omnino me pœnitet, quæ litteras tuas deſideratiſſimas extorſit. Quod me revocas ab apologiis, agnoſco prudens & amicum conſilium: nec id tui unius eſt, ſed omnium fere cordatorum, qui mihi bene volunt. Verum hoc eſt fati mei. Pluribus tamen obticui, quam reſpondi: certe Sutori reſpondiſſe ſemper pœnituit, quod tamen magni amici impulſu feci. Dorpium toties ad ingenium redeuntem vici. Si * Lectragicas molitiones, quæ parum ſuccedebant, & Stunicæ fumos ex Hiſpaniis Romam tranſlatos pernoſſes, minus improbares factum. At Luthero*

quietem agere, per Principes non licuit. Lutetiani Theologi quidam per Leum, quem noſti, olim orſi ſunt ſuam fabulam: quam nunc eodem impulſore renovarunt ſubornato Bedda; cui reſpondi. Qua de re mihi omnes amici gratulantur, hæc eſſe prodita me vivo. Nam expectabant indies mortem meam. ubi vident vivaciorem quam vellent, impatientia victi preſilierunt in proſcenium, impune, ut putabant, peracturi ſuam fabulam, Eraſmo ſepulto. Item quidam in Hiſpaniis conflato rurſus libello ſycophantico tantum tumultus ibi excitavit, ut res & Cæſarem & aulam, & Archiepiſcopos & Academias exerceat. Tantum valet illud ſtolidum animalculum, ad diſſidia natũ. Quanquam nec hæc illi res ſuccedet, licet habeat ſeptem monachorum ordines ab ipſo ſtantes. Nec ita nullum temporis operi in his rixis colloco. Longe plus datur epiſtolis, interdum nec jucundis, nec neceſſariis. Facile credo quod ſcribis de Eccleſiaſtis. Nam video populum exoriri, à quo vehementer meus abhorret animus. De cataſtrophe magnopere metuo.

tuo. Perit concordia, charitas, fides, diſciplina, mores, civilitas. Quid ſupereſt? Iuvenis ille glorioſus, de quo ſcribis, magnum malum accerſit ſibi, nec facit finem. Quum totius Huttenicæ tragœdiæ fuiſſet auctor, abuſus familiaritate noſtra, miratur ſi Principi ſcripſi, ut illud ingenium ab illis nugis ad honeſtam aliquam functionem avocaret. Calculum tibi meliorem gratulor. Meus mutatus eſt in aliud morbi genus perpetuum, ſed tolerabilius. Ego, medicis valere juſſis, Deo me commiſi. De Alberti Dureri nomine celebrando, mea ſponte cogitabam. Tamen admoneri gratum eſt. Iam iſti podagræ mea quoque cauſa male precor, per quam tibi non licuit epiſtolam tuam abſolvere, quum tuarum prolixiſſima quæque mihi ſoleat eſſe jucundiſſima. Cæſarem ornare te pro tuis meritis, ſane gaudeo. Vtinam & morbum queat auferre. Hæc ad tuas ad me litteras. Nũc ad epiſtolam, quæ veluti θρίαμβος ἐστι. De Oecolãpadio, cujus negotii me judicem eſſe noluiſti, nihilo ſecius tamen licuit ex ea ſummam capere

pere

pere voluptatem, non tantum ob id, quod lepidiſſimis ſcateat jocis, ſed quod te quoque hilariter vivere declaret. Ex ea didici, quod neſciebam, me rurſus ab illo attractum. Opinionem illius longe meliorem nunquam dixi. Illud inter amicos dixi, me poſſe in illius ſententiam pedibus diſcedere, ſi probaſſet eam auctoritas Eccleſiæ; ſed adjeci, me nullo pacto ab ea poſſe diſſentire. Eccleſiam autem voco totius populi Chriſtiani conſenſum. An idem dixerint hypocritæ, quorum meminiſti, neſcio. A me certe ſine fuco dictum eſt, & ex animo, nec unquam in Eucbariſtiæ veritate vacillavi. Quantum apud alios valeat auctoritas Eccleſiæ, neſcio. Certe apud me tantum valet, ut cum Arrianis & Pelagianis ſentire poſſim, ſi probaſſet Eccleſia quod illi docuerunt. Nec mihi non ſufficiunt verba Chriſti: ſed mirum videri non debet, ſi ſequor interpretem Eccleſiam, cujus auctoritate perſuaſus credo Scripturis canonicis. Eſt fortaſſe plus vel ingenii, vel roboris in aliis. Ego nulla in re tutius acquieſco, quam in certis Eccleſiæ judiciis.

ciis. Rationum & argumentationum nullus eſt finis. Agnoſcit tua prudentia quibus epiſtolæ tuæ verbis per hæc reſponderim. Plura tecum libebat quidem, ſed minime licebat. Exculditur totus Auguſtinus. Hoc oneris cum ſemper recuſarim, tamen obtruditur humeris meis. Bene vale. Datum Baſileæ, poſtridie Lucæ, cIↄ Iↄ XXVII.

Orſus eram de Euchariſtia ſcribere adverſus Oecolãpadii ſententiam ante annum, & initium adhuc apud me eſt. Verum conſiderabam, me nihil aliud profecturum, niſi ut hic excitarem tumultum. Tum enim regnabat Oecolampadius, & adhuc plebem habet addictam. Præterea audiebam, Roffenſem & Pariſinos ad hanc Provinciam accinctos. Nec mihi deeſt, quod agam, ut hoc non agam. Rurſum vale. Durerum ſalutabis meis verbis amanter. Glareanus totus tuus eſt. Berus item & ſuffraganeus applaudunt.

Bilibaldo ſuo Eraſmus S. P.

REdditæ ſunt epiſtolæ tuæ, ſuper alias aliæ, quæ mihi magno fuere ſolatio. Quid attinet Dureri mortem deplorare, quum ſimus mortales omnes? Epitaphium illi paratum eſt in libello meo. Allatus eſt huc rumor, qui mire doctos exhilaravit, ſed præcipue Bonifacium Amerbachium, iſthic ſumptu & auctoritate Senatus excudi Pandectas: Optarunt & Græca Iuſtiniani excudi. Opinor Dilſum tibi narraſſe de reatu meo. Ego hac in re obſecundavi conſilio Beati Rhenani, & Lodovici Beri. Alioqui ſciebam illum nihil acturum. Fumos hominis jam olim novi. Sed Beati ingenio ſemper abuſus eſt ad hujuſmodi dramata. Turbam amoliti ſumus qualibuſcunque conditionibus, pacem iniquam æquo bello præferentes. Nihil omiſſum eſt, compromiſſum eſt. Adhibiti duo teſtes. Arbitri datis dextris ſtipulati ſunt obſequium. Pronuntiatum eſt de ſcripto arbitrium. Aſſenſimus utrique. Sub-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ſcripſimus manu utrique. Deinde bibimus ex eodem poculo: fracto inter nos pane, datæ dextræ. Ominatus ſum amicitiam fore perpetuam. Annuit ille, & comprobavit. Exhibitum eſt omnibus convivium φίλιον. In abitu petiit epiſtolam ad Ducem. Id præter pacta præſtiti, ne quam darem occaſionem. Petiit præfationem in librum ipſi dicandum. Id, quanquam abſurdum & ineptum, tamen auctore Bonifacio feci. Quid conſequutum eſt? Mox dicitur miſiſſe famulum proprium, qui ſub nundinas vulgaret atrocem rumorem, Eraſmum eſſe damnatum Baſileæ, conditionibus graviſſimis, ut ſcriberet librum & epiſtolam contra ſe ipſum, deinde daret pecuniam: & hic ante abitum jactaret ſe adegiſſe Eraſmum ad conditiones, ad quas ipſe nollet deſcendere pro tribus millibus aureorum. Hic rumor mirum quantum exhilaravit pſeudoeuangelicos. Qui triumphi? Quæ exultatio de nihilo? Hæc ego ſuſpicabar futura, ſed neque Beato, neque Bero potui perſuadere, qualis eſſet artifex. Et eram plus quam occupatiſſimus, præ-
ſertim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ſertim in novis libellis. Quæ eſt hæc Germaniæ levitas? Omnes Euangelici ἐς κόρακας exultabant Eraſmi auctoritatem ſepultam, amici metuebant. Et hæ fabulæ de Hutteno, de Othone, de hac lite aguntur per quendam Euangeliſtam Argentinenſem, qui ſe fingit amiciſſimum, & putat me non intelligere. ego cogor diſſimulare. Semper provocavi Principes à ſævitia, quo ſtudio concitavi mihi quorundam iras. Poſthac nec compeſcam illos nec incitabo, ſed relinquam illos ſuo ingenio. Nec enim ullum finem fore video, niſi ſævitiam. quam ad multos pervenire miſerandum eſt. Sed hæc Chriſto relinquam. Mitto ad te poſtulationes illius, meam reſponſionem, & arbitrorum ſententiam, ut rem omnem cognoſcas, & amicis communices.

Libelli inſcriptionem promitto, jam amico, & amicitiæ nomine. Nec eſt præſcriptum tempus, nec ſemper natant libelli, & multi ſunt, quibus hoc officium debeo pro meritis.

Epiſtolam ad Ducem promitto civilem, & quatenus licet cum tali principe agere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

agere. Fortaſſis odit Epph. ob alias cauſas mihi incognitas. Neque enim ſine cauſa eſt, quod ſeptem annis hic agens ocioſus, nunquam interim inviſit patriam. Arbitrium nominatim dicit, ad evitandam moleſtiam, & citra notam alterutrius. Ac præſcribit, ut utrinque offenſæ & querelæ aboleantur. Primos duos articulos ita mihi præſtandos dixi, ut ſcripto præcepi. Scriptum vides, quod legit & probavit Epph.

De eleemoſyna non gravor. Nam arbitrium Iudicum facile cum meo conſentit, nec eſt præſcriptum tempus, & plus largior mea ſponte.

Fortaſſis negabit ſe ſparſiſſe hos rumores: quod ſi facit, quid hac perfidia deteſtabilius?

Dixit apud me, te ſibi ſcripſiſſe, Tuere famam tuam: ſtringe calamum in Eraſmum. Sciebam rem ſe aliter habere. Dixit Melanchthonem ſibi reſpondiſſe, quod ſcripſerat, de alio quodã ſcripſiſſe. At Melanchthon affirmavit, nec ſe ſcripſiſſe quicquam unquam Epphendorpio, nec illum ſibi. Optarim,

rim, mi Bilibalde, horum exemplar communicari amicis, atque etiam mitti in conſilium ad amicos, præſertim ad Hermannum Novæ Aquilæ Comitem, & Iohannem Vlattenum omnium mortalium candidiſſimum. Tibi precor proſperam valetudinem. Nos tenuiter valemus, ſed interim ſufficientes immenſis laboribus. Nam Auguſtinus quatuor prælis excuditur: Adagia duobus, præter alia. De Pandectis quæſo ut nos reddas certiores. Baſileæ, VIII. *Kal. Majas, Anno* cIↄ Iↄ XXVIII.

Non relegi, ignoſce.

Agnoſcis tuum.

Eraſmus Bilibaldo ſuó S. P.

V*Ir Clariſſime, opinor Franciſcum Dilſum apud te fuiſſe, talemque compertum, qualem depinxeram. Ab ejus abitu redditæ ſunt mihi tuæ litteræ, ſatis & alacres, & copioſæ, quæ mihi triſtitiam omnẽ abſterſere, quam ex prioribus illis litteris, quas oborta tibi paralyſis interruperat, conceperam. De fide amicorum etiam, poſt illã meam queri-*

querimoniam, talia comperi, ut totam anchoram ſacram & non ſacram fixerim in Chriſto, qui ſolus nec vult, nec poteſt fallere. Homines mirum quam interdum ſimulent & diſſimulent, & ſi qui ex animo bene volunt, immane quam hoc eſt temporarium, quam levi occaſione totus ille favor vertitur in odium! Ibi quam tenax offenſæ memoria, quam profunda beneficiorum omnium oblivio! Sunt qui prodeſſe, ſi velint, nihil poſſint, quum lædere nemo non poſſit. Sunt qui dum imprudenter prodeſſe ſtudent, lædunt maxime. Cum talibus amicis nobis res eſt; quod quidem mihi tecum commune eſſe doleo, moderatius laturus, ſi mihi proprium eſſet incommodum. Mones autem & prudenter, & amanter, ut horum mores boni conſulam, ni malim in ſolitudinem aliquam demigrare. Humana vitia facilime condono amicis; capitales perfidias ab iis, in quos fui cumulatiſſime beneficus, devoro quidem, ſed non ſine tædio. Abſit autem, ut tale quicquam de te ſuſpicer. Quanquam novi, quoſdam huic rei natos, dirimen-

dis

dis bonorum amicitiis. Facile boni con-ſulo, quæ ſcribis de Oecolampadiano negotio, modo tu probes, quod in eo quietem ago. Fueram orſus, ſed ilico ſenſi me nihil aliud profecturum, quam ut hic concitarem tumultum, rebus nimium ſuppuratis. Et jam nunc meditor fugam, nec video quo. In Hiſpaniis tantos tumultus excitarũt μοναχῶν παῖδες, *ut nec Cæſaris, nec Archiepiſcoporum auctoritas poſſit eos compeſcere. Lutetiæ Theologi quidam duce Bedda moliuntur extrema. Lovanii, qui princeps eſt hujus carnificinæ, mihi capitalis dicitur inimicus, ut eſt bonis omnibus. In Anglia invitat amantiſſime tum Rex, tum Archiepiſcopus Cantuarienſis. Sed plurima ſunt, quæ me deterrent ab ea inſula. Verum, quorſum attinet hæc deliberatio? quum hæc valetudo non patiatur ullam profectionem, quum ægre domi tuear vitam, ſi tamen hoc eſt vitam, & non potius animam agere. An Philippus adfuerit Luthero adverſus Diatribam, nec ne, mea quidem haud magni refert. Articulos rurſus hic excuderunt. Videtur*

Luthe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Lutherus nonnihil adulari ſuo Principi. Vbicunque regnat Lutheraniſmus, ibi litterarum eſt interitus. Et tamen hoc genus hominum maxime litteris alitur. Duo tantum quærunt, cenſum & uxorem. Cætera præſtat illis Euangelium, hoc eſt, poteſtatem vivendi, ut volunt. Regis Ferdinandi res ſat pulchre habent in Vngaria, ſi liceat per Turcam. Vrſinus Velius jam conſcripſit librum de rebus ab eo geſtis. Anabaptiſtas potiſſimum ſupplicius torret, qui tollere dicuntur omnem principatum. Calculus meus verſus eſt in calcem, cujus magnam vim quotidie ejicio, ſed tolerabili cruciatu. Divino malum cõceptum ex vino & ſaccharo. quorum utrumque venefici calce temperant. Vtinam tibi pro iſta aqua, qua vitam, quemadmodum ſcribis, ſuſtentas, contingat ambroſiæ ſuccus qui te reddat immortalem, ut patriæ quam diutiſſime prodeſſe queas. Dureri vicem vehementer doleo. Arbitror te legiſſe locum in quo mentionem illius facio. Totum opus nunc abſolutum eſt. Fortaſſe dices eſſe coactius. Fateor, ſed

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

non dabatur alia occaſio : & arbitror eum libellum, qualis qualis eſt, maxime volitaturum per manus hominum. Clebergus jam pridem hinc abeſt, ne ſcio, quid egerit. Me bis inviſit, abiens non ſalutavit. Glareanus hic nunc ſolus habet diſcipulos frequentes. Deeſt homini ſors, nunc cogitur in diem vivere. Hactenus ad tuas litteras, quas decimo quarto Februarii ſcripſeras. Dilphum apud te fuiſſe puto. Scire cupio, quomodo tibi juvenis placuerit. Cæſaris epiſtolæ, quam ad me dedit proximam, exemplum ad te mitto. Ex Apologia, quæ nunc prodit, cognoſces aliquam Hiſpanicæ tragœdiæ partem. Si Lutherani abſtinuiſſent ab Euchariſtia convellenda, Miſſa abroganda, imaginibus tollendis, ac ſuos inprimis provocaſſent ad vitæ ſinceritatem, ſperari poterat lætior exitus. Nunc Lutherus tacet, Melanchthon mitigat; ſed ſero, ut ait proverbium, ſapiunt Phryges. Bene vale, Baſileæ, Anno CIↃ IↃ XXVIII.

Bilibal-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Bilibaldo ſuo Eraſmus S.D.

MAgnam voluptatem attulit mihi epiſtola tua, Bilibalde, tam alacris ac geſtiens, declarat enim tibi à podagra & calculo ferias eſſe; quod utinam ſit perpetuum. Quod mihi gratularis elapſo, tu quidem & amanter facis, nec ſine cauſa. Vt enim nonnihil fuerit periculi Baſileæ, certe Friburgi magiſtratus me ſumma cum humanitate excepit. Cœlum autem comperio tam amicum meo corpuſculo, ut hic propemodum videar repubeſcere. At antea mihi perſuaſum erat, hic Iovem eſſe triſtem & incõmodum, ſemper nubilum ac nebuloſum: & habuimus ſane cœlum jam diu prodigioſe pluvium: qua de re tetraſticho luſimus:

Obſecro, quod ſibi vult, ingens quod ab æthere nimbus
Noctes atq; dies ſic ſine fine ruit?
Terrigenæ quoniam nolunt ſua crimina flere,
Cœlum pro nobis ſolvitur in lachrymas.

Verum hoc incommodum hujus regio nis non eſt proprium. Baſileæ torrens quidam, qui ſub terra labebatur, ſubito erumpens, tantam invexit calamitatem, ut negent jacturam centum millibus ducatorum ſarciri poſſe. Tamen hoc quoque cœlo ſat commoda valetudine ſumus. Cæterum, quemadmodum gaudemus diſceſſiſſe; ita vehementer inviti diſcedebamus. Ante annos quindecim cœpi cum ea civitate habere commerciũ, quam toties è Brabantia recurrens inviſi, denique annos ferme octo, perpetuo illius hoſpitio ſum uſus, commodo ſane bonoque. Ibi Iohannes Frobenius obtigerat amicus, quo ſynceriorem ne optare quidẽ à Superis poteram. Nec alius erat in me totius familiæ animus; unde & mea erga liberos benevolentia nihil illius morte eſt imminuta. Proinde civitatem illam propemodum adoptaram in patriæ locum. Nec ego, ni fallor, illi fui gravis aut incommodus hoſpes, id quod navim ingreſſurus tetraſticho ſum teſtatus, quod aureus ille Bonifacius Ammerbachius, qui profectionis fuit

comes,

mes, ſuis tabellis excepit. Eſt autem
lane nauticum, ſi libet audire:

am, Baſilea, vale, qua non urbs altera multis
Annis exhibuit gratius hoſpitium.
Hinc precor omnia læta tibi: ſimul illud, Eraſmo
Hoſpes uti ne unquam triſtior adveniat.

erte arbitror in ea civitate nemiem eſſe, cui ſit quod jure de me queri oſſit. Priuſquam Lutheraniſmus eo emigrarat, eram & Eccleſiaſticis, & agiſtratui, & populo gratioſus. Mox bi perſpexerunt, à me nunquam imtratum iri, ut me tumultuoſo nego-o comitem præberem, nedum ducem, rdidi quidam & intẽperantiores cœrunt obgannire. Tandem epiſtolis, ćturis, ac libellis inceſſere. Id facidevoratum eſt. Nec aliud illi profe-runt, niſi quod, quo vehementius dnitebantur, ut me vel invitum in ctionem propellerent, tanto magis bhorreret animus. Tales enim vidi ores, ut etiamſi minus diſplicuiſſent gmata, non placuiſſet tamen cum

hujuſmodi fœdus inire. Quum perſpi
cerem, rem paulatim ad ſumma tende
re, jamque vix invidiam Principum
& obtrectatorum apud meos ſuſtine
rem, qui jactabant, me non tot ann
in ea civitate commoraturum fuiſſe
niſi tacitus probarem, quæ illic gere
rentur: ſubinde abiturientem me, nun
remorabantur orſa, quæ, niſi adeſſem
abſolvi non poterant, nunc alia quæ
dam alligabant, ſed in primis pericu
lum, ne mihi pernicioſum eſſet, ſi n
dum ſatis commodum, cui tot ann
adſuevíſſem, magno ſalutis diſcrim
ne relinquerem. Sola enim vita recu
perari non poteſt ſemel amiſſa. Cæteru
ubi publicitus omnia templa ceſſiſſent
factioni, cui me nunquam volui add
cere, & ſublatis aris ſævitum eſſet
ſtatuas ac picturas, tum nihilo ſeci
his peractis, identidem novi quippia
exoriretur, reſque videretur ſpecta
ad ſeditionem, ſtatui vertere ſolum, u
cunque cederet profectio. Huc quu
me magis etiam animaret Ferdinan
regis voluntas, qui tum Spirenſi con
lio præſidebat, nonnihil etiam ſtimul
ba

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

bant quædam non ſatis auſpicata præſagia. Nunc ſtolidus ille Thraſo minitabatur judicia, nunc alter ille Viperinus ſimile quippiã moliebatur: quumque nihil haberent, quod objicerent, tamen amicos videbam ſollicitos, ne vel optimam cauſam ſub talibus judicibus perderem, quibus utcunque dediſſe anſam, ſatis erat futurum. Ergo quum ſtaret ſententia diſcedere Baſilea, conſultatum eſt, utrum furtim ſubducerem me, an palam excederem. Alterum erat tutius, alterũ honeſtius. Nos honeſtum tuto prætulimus. Iam præmiſeram duo plauſtra ſcriniis & ſarcinis onuſta. Nam id clam fieri non potuit. Poſtridie nunciatum eſt mihi, Eccleſiaſtas omnes mihi vehementer infenſos, duabus de cauſis. Altera, quod aditurus hortum Frobenianum, ipſis conſpectis deflexiſſem ad dextram, ore veſte obturato, quaſi geſtu ſignificarem abominationem: quum os texerim ob ventos incommodos, qui admiſſi ſolent interdum dentium cruciatus gignere: & ad dextram ex more deflexerim, quod altera via eſſet, ut anguſta, ita excre-

mentorum fœtoribus moleſta. Altera quod in colloquio Cyclopem notaram quendam prælongo naſo, qui ovem ge ſtaret in capite, vulpem in pectore. I jocus quum tortus eſſet in unum ex a manuenſibus meis, qui ſat bene naſa tus, pileo ovillo uteretur, (nam tale pileum geſtare Oecolampadium, nunquam audieram) exiſtimabant eo no tatum Oecolampadium. Ab his igitur ne quid forte mihi moveretur tragœ dia, præſertim rebus ad eum modum exulceratis, per litteras excuſavi m paucis Oecolampadio, invitans etiam ad colloquium, ſi pluribus vellet me cum agere. Is nihil cunctatus venit eique facile ſatisfeci: negabat enim ſ fuiſſe offenſum. Quod ad amicitiam attinebat, negavi me unquam inimic in illum fuiſſe animo, niſi quod in dogmatibus quibuſdam diſſentirem. Tan dem cœpit ſuadere, ne diſcederem. Ad eam rem, quum multis argumentis uteretur, interrupi ſermonem, Fruſtra (inquam) hic diſertus eſſe laboras. Nam jam diſceſſi, præmiſſa tota ſupellectili, etiam cum pecuniis. Egit, ne

diſce-

diſcederem nunquam rediturus. Reſpondi, me in proximum nidum evolaturum: Id ni ſuccederet, obſervaturum quo me vocaret Deus. Poſtridie Tribunus arripit Beatum Rhenanum, rogavit num verus eſſet rumor me demigrare? Ait eſſe veriſſimum. Sciſcitatus eſt, num qua re offenſus diſcederẽ: Non arbitror, inquit, ſed invidiam Principum ac Theologorum diutius ferre non poteſt: aliaque multa dixit Tribunus, quæ huc redibant omnia, ne diſcederem. Conducta eſt navis, quæ me cũ aliquot veheret Neapolim oppidum plus ſatis adamatum Rheno flumini. Nam cæteri terra faciebant iter equis, apud Neapolim occurſuri. Mihi, qui nec civis eram, nec cuiquam vel publice, vel privatim obnoxius, cum nemine quicquam erat negotii, & habebam litteras regias, quibus me ad ſe evocabat, ſi commode poſſem, tum diploma publicum, quo per univerſam Cæſaris ac Ferdinandi ditionem iter facerem immunis. Et tamen neſcio quid remorarum invexerunt quidam, nunc hoc, nunc illud cauſantes; mecum ta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

men nihil actum eſt. Viſum eſt amicis & nautæ, ut ſolverem, non juxta pontem, qui locus eſt frequentiſſimus urbis, ſed juxta divum Antonium, qui & ipſe portus eſt civitatis publicus. Nauta ſemel atque iterum revocatus eſt in Senatum. plus duabus horis conſultatum eſt. Quid rei fuerit, neſcio. Illud certum eſt, nauta vetitus eſt aliunde ſolvere quam à ponte. Nauta reſpondit, ſemper licuiſſe illic à quocunque portu publico ſolvere. Reſponſum eſt, illi nunc non licere. Id quum nullius referret, videtur non æquo animo in me fuiſſe, qui id vetuit. Quid facerem? parui magiſtratui, & à ponte ſolvi, meque populo ſpectandum aliquamdiu præbui. Præterea nihil accidit moleſti. Reliqua omnia fuere proſperrima, nec multis annis ullius rei me minus pœnituit, quam relictæ Baſileæ. Diſceſſi autem non modo ſummo cum dolore amicorum, verum etiam eorum, qui favent novis rebus, ſi qui ſunt inter eos paulo cordatiores. Sic abire malui, quam pleriſque gaudentibus. Hic nihil accidit adhuc non ex animi mei

ſenten-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ſententia. Itaque patera tua ſane quam eleganti, quam dono miſiſti, libavimus σωτῆρι χριςῷ, non tertium, ut habet proverbium, ſed primum, ſecundum & ultimum: ſiquidem is eſt heri & hodie idem in ſecula. Munus ſcito mihi fuiſſe gratiſſimum, utpote ab animo profectum, qui poſſet etiam vitreo munuſculo gemmarum pretium addere. Terminus inſculptus admonebit me, non procul abeſſe diem ſupremũ. Et annulus pridem miſſus quotidie refricat mihi Bilibaldi mei memoriam. Tametſi altius infixus eſt animo noſtro Bilibaldus, quam ut ejus generis mnemoſynis ſit opus. Ante paucos dies præter omnem exſpectationem vir egregius Antonius Fuggerus dono miſerat poculum mira forma, & pulcherrime inauratum, nihil præterea non offerens & humanitatis & benignitatis, ſi voluiſſem Auguſtam demigrare. Ac ne cauſari poſſem de viatico, deſignavit unde Baſileæ centũ florenos aureos acciperem. Video, mi Bilibalde, non omnes eſſe Sutores, Beddas, Leos & Stunicas. Ac plane malueram in celebri ci-

vitate vitam agere, ubi nihil non reperiatur; ſed quidam apud me infamarunt cœlum Auguſtanum, & tam male tum de me ipſe ſentiebam, ut vix ſperarem, corpuſculum hoc dimidiati diei equitationem laturum. At illa profuit etiam. In Brabantiam crebris amicorum litteris revocor, cœlum ac terram obteſtantium, quod alienas regiones illuſtrans, (ſic enim loquuntur) ſolam patriam nullo digner honore. Et ſane magis decebat in patria ſeneſcere. Sed quoties ſuccurrit illius aulæ frigus, præſertim quum de numerando agitur; quoties meo cum animo reputo, quas digladiationes multis illis annis cum monſtris quibuſdam pertulerim, minus me tædet exilii. Vbi bene es, ibi patria eſt, habet proverbium. Libebit ſaltem ad annum hoc tam amico cœlo frui, niſi nos Mavors hinc propulerit. Scis quanto impetu nuper procurſum ſit ad arma; acies ferro ac machinis inſtructæ minimo ſpatio dirimebantur. feruntur fuiſſe viginti millia. Sed muſca non periit. Tantum ceraſorum magna fuit ſtrages. O bellum incrementũ,

&, ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

&, ut Græci dicunt, ἄδακρυς πόλεμος. De actis Spirenſis Concilii nec admodum fui curioſus, ut ſcirem, &, ſi ſciam, præſtaret Harpocratem agere. Cum Iohanne Fabro ſemel hic duntaxat ſum collocutus. Ex ejus oratione divinavi nonnihil. quod utinam bene vertat, vanumque ſit hic animi meì præſagium. De conciliandis regum animis, (quæ res tot annis florentiſſimas Reip. Chriſtianæ partes, Italiam & Galliam, miſere perdit) nihil bonæ ſpei oſtendunt amicorum litteræ, quin potius ſignificant ad veteres monarcharum iras quotidie novas accreſcere: tantum abeſt, ut ſimultatem poſituri videantur, quum nullum verius ſit argumentum ſublimis animi, quã quaſdam injurias negligere, quaſdam ignoſcere, &, ſi non promeretur is, qui læſit, certe Reipubl condonare. Quid enim fieret de nobis, ſi Deus omniũ rerum veriſſimus Monarcha ſemel offenſus neſciret iram ponere? Iam tot annis nulla fere Europæ pars vacat à tumultu, nec adhuc quicquam video, præter belli præludia. Fortaſſis hi rerum mo-

tus haudquaquã inutiles ſunt Hiſpanis militibus. Verum quid facias? Hæc eſt rerum humanarum natura, ſurſum deorſum volvuntur ac revolvuntur in morem Euripi. Zaſium plane beaſti miſſis libris Digeſtorum, non enim aliter exiliit geſtiitque gaudio, quã ſi regnum obtigiſſet. Cæterum ut illi non invideo munus, ita vereor ne nobis tanta felicitate ſit factus aliquanto ferocior. Miſerat mihi cœnanti litteras tuas, indicans eſſe properandum. Exemi ſyngrapham Germanicam, eique miſi, duobus verbis rogans, rem ſuo curaret arbitratu, meis impendiis. Poſt biduum miſit pateram, dedi puero aſſes duos; ac meis litteris, quibus illi gratias agebam, incluſi coronatulum in viatici rationem. Ac ne dolo dicã, nonnihil metuebam litigatricem epiſtolam, ſed non tam atrocem. Remiſit aureũ incluſum litteris. in quibus videbatur me vocaturus in jus, niſi hoc honoris haberet cliens ſuo patrono. noſti hominis immodicam modeſtiam. negat ſibi toto anno quicquam gravius aut magis inviſum accidiſſe, & meam libera-

beralitatem appellat inſolentem. Mirabantur, ut ait, convivæ tam ſtupendam liberalitatem; ipſe non ſtupebat modo, verum etiam expaveſcebat tantum proluvium. Negat, illic amicitiam eſſe ſinceram poſſe, ubi numus mercator non patitur gratuita eſſe officia. Quanquam me Zaſius ante multos annos, & multis & magnis officiis onerarit, quibus ne micam quidem gratiæ rependi unquam, nec in me tantum fuerit gratis officioſus, ſed in alios quoque, vel notitia mei commendatos, tamen ſua officia ſic extenuat, ſic dejicit, ut aſſis non æſtimet. Poſtremo numina jurat, ac per principis ſalutem dejerat, ſe quadrantem à me non recepturum. Hanc cauſam mira copia parique vehementia ſic agit, ut non auſus ſim cum homine tam Iuriſconſulto, tamque diſerto experiri. ceſſi cauſſa, litemque cum adverſario compoſui. Extra jocum, mi Bilibalde, nihil adhuc vidi in Germania, quod æque ſim admiratus, atque hujus viri ingenium. Non eſt candidus in amicos, ſed ipſe candor. Corpore conſeneſcit; ſed vix credas quam adhuc

totus

totus vigeat animus: nihil deceſſit iudicio, nihil memoriæ: orationem vero ſic ex tempore bonis verbis boniſque ſententiis, nec id ſine lepore, ſcatentem, nec in Italo quoquam adhuc animadverti. Adde huc morum vere Chriſtianam ſinceritatem. Nullus ab illius colloquio non ad pietatem inflãmatior. Quidam, qui nihil aliud ſunt, quam numeri, & fruges conſumere nati, cornicum vivacitatem ſuperant. Hic vir prorſus eſt immortalitate dignus. Verum quo minus ſæpe liceat illius optatiſſima conſuetudine frui, illud in cauſa eſt, quod cum ille ſurdaſter ſit, ego ſum parum vocalis. Vt nihil eſt in rebus humanis, cui non aliquid admiſceat incommodi Nemeſis illa. Dominus te quam diutiſſime nobis ſervet incolumem, ornatiſſime Bilibalde. Datum Friburg. Id. Iuliis, Anno CIↃ IↃ XXIX.

Exem-

Exemplum codicillorum Eraſmi ad Ioannem Oecolampadium, quorum mentio fit in præcedenti epiſtola.

ANte dies complures cupiebam te evocare ad colloquium: nam & tempus erat incommodum, & affligebat pituita tenaciſſima non ſine febri. Sed verebar, ne quid hinc fabularum naſceretur in populo, quod res tum minus eſſent quietæ, quam nunc ſunt. Hodie mihi narravit Hieronymus Frobenius, eſſe, qui neſcio quid ſiniſtri ſuſpicentur de animo in te meo, quaſi te ſcriptis meis perſtrinxerim; deinde quaſi nuper deflexerim ab itinere, ne te ſalutarem. Scito, utrumque eſſe vaniſſimum ſomnium. Nullam litteram ſcripſi, qua te perſtrictum volui, aut quam ſcribens, de te cogitavi. Quum excuderetur colloquium Cyclops, quidam ex operis Frobenianis ſuſpicati ſunt, quod dicitur de ove in capite, vulpe in pectore, deque longo naſo, ad te pertinere; quum conſtet, hoc luſum in Nicolaum

laum Cannium famulum meum, qui ambiebat in colloquiis celebrari. Is talem geſtat pileum, & naſum habet longum, & colore eſt fuſco, capillitio nigro. Te ſimili uti pileo, nunquam audieram, niſi hac occaſione. Non ſum tam ineptus, ut talibus nugis utar in viros. Ambiebat & Polyphemus celebrari, qui circumferebat codicem Euangelicum belle ornatum, quum ipſius vita nihil eſſet inquinatius. Sic res habet de ſcriptis. Iam ea via ſoleo fere ſemper adire hortum Frobenii, quum cœlum eſt commodius, quod altera ſit anguſtior, & fœteat. Itaque ſi nullus adfuiſſet, illac tamen eram iturus. Nec te tum novi adverſum, ſed famulus admonuit. Itaque reflexiſſem iter ad te, niſi plures adfuiſſent mihi ignoti, quorum cœtum turbare nolui. Idque tum dixi famulo. Sic habet de ſuſpicione. Quod ſi quid aliud eſt rei, hodie circa horam quartam uſque ad ſextam ero in horto Frobeniano: ſi dignaberis eo venire, uno comitatus, aut ſi mavis alio die, libenter tecum conferam In libello quo reſpondes Bilibaldo, notas me,

quaſi

quaſi dixerim, tuam de Euchariſtia ſententiam eſſe longe meliorem. Hoc fortaſſe Ioannes Danus ad te pertulit, ſed perperam. Dixi tuam ſimpliciorem & expeditiorem, quod minus habeat quæſtionum perplexarum. Alioqui ſi mihi certo perſuaderem, tua dogmata eſſe meliora receptis, ſic ut in ea perſuaſione conſcientia mea poſſit acquieſcere, hac ipſa hora profiterer eadem, quæ tu profiteris, ulturus meo more furioſos quoſdam monachos ac Beddaicos Theologos. Nunc quod unum poſſum, opto, & operam do, ut hi tumultus habeant lætiorem exitum. Bene vale. Reliqua in colloquio, ſi videbitur.

Bilibaldo ſuo Eraſmus S. P.

TAndem vertimus ſolum, ex Rauracis facti Briſgoi. Dum promiſcua fex plebis armata ac diſpoſitis machinis verſaretur in foro, nemo non timebat ſibi, cui domi eſſet quod nolit perire. Aliquamdiu res videbatur ſpectare ad arma. Melior pars favebat Eccleſiaſtico negotio, ſed numero minor.

nor. Nã altera multos habebat admixtos exteros, multos decoctores, multos palam infames. Hanc tragœdiam orſi ſunt ſub ipſam brumam, ne cui promptum eſſet vel fugere, vel accerſere ſuppetias. Eccleſiaſtica pars, ubi videret, contra Senatus edictum, contraque jusjurandum fieri conventicula, induit arma; mox idem fecit altera, operas etiam educens in forum, ac bombardas. Auctoritate Senatus factum eſt, ut pars Eccleſiaſtica deponeret arma; quod ægre fecit & altera, ſed ad tempus. Nam quum decretum eſſet ſævire in divos ac divas, condenſant ſeſe in foro, diſpoſitis tormentis æneis, & aliquot noctibus illic ſub dio agebant, extructa pyra ingenti, magno omnium metu: in nullius tamen ædes irruperunt, neque cujuſquam corpus attigerunt, niſi quod conſul mihi proximus vicinus, vir facundus & de Republica crebro bene meritus, noctu ſcapha ſubduxit ſeſe, periturus ni id feciſſet. Profugerunt & alii complures metu, qui tamen ex auctoritate Senatus revocati ſunt, ſi vellent jure civium vivere: è Senatu vero

ſubmoti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

ſubmoti ſunt, quotquot faverent priſtinæ religioni, ne qua eſſet illic ſuffragiorum diſſenſio. Hactenus tamen Senatus moderatus eſt tumultum, ut per fabros & artifices tollerentur è templis, quæ tolli placuiſſet. Tantis autem ludibriis uſi ſunt in ſimulacra divorum atque etiam crucifixi, ut mirum ſit, nullum illic editum miraculum, quum olim tam multa ſoleant edere vel leviter offenſi divi. Statuarum nihil relictum eſt, nec in templis, nec in veſtibulis, nec in porticibus, nec in monaſteriis. Quidquid erat pictarum imaginum, calcea incruſtura oblitum eſt: quod erat capax ignis, in rogum conjectum eſt; quod ſecus, fruſtulatim comminutum. Nec pretium, nec ars impetravit, ut cuiquam omnino parceretur. Mox in totum abrogata Miſſa, ut nec privatim domi fas eſſet ſacrificare, nec in finitimis pagis audire ſacrum. Vbi ſummus ille metus ademtus eſt, ac propemodum ſpes eſſet, fore, ut in nullius facultates aut caput ſæviretur, ad hanc clementiam adhortante Oecolampadio, quotidie tamẽ ex ſynodis illorum

prodi-

prodibant nova plebisſcita, cœpi de migrando cogitare, ſed diſſimulanter. Id quo minus fecerim ante Paſcha, ſceleratiſſima quadã pituita fuit in cauſa. Anxius vero metuebam, ne male mihi verteret, vertere ſolum; nonnihil etiam verebar, ne quam abituro remoram injicerent. Itaque procuraram à rege Ferdinando duo diplomata, alterum quo me accerſit ad ſeſe, alterum quo tutus & immunis irem per ipſius ac Cæſaris totam ditionem. Primum omnium immitto clam nummos, annulos, & vaſa argentea, quæ potiſſimum invitant prædonem. Aliquanto poſt palam onero duo plauſtra ſcriniis & lectis. Hoc facto nuntiatur mihi Oecolampadium & Eccleſiaſtas infenſos eſſe, idque duabus de cauſis, quas ex litteris adjunctis intelliges pluſquam frivolas. Ego tamen reputans mecum quis eſſet rerum ſtatus, ſcripto placavi Oecolampadium, ſimulque ad colloquium evoco. Collocuti ſumus diu, ſed abſque contentione. Obtulit ille ſinceram benevolentiam: quam ego non recuſavi, modo pateretur me in quibuſdam

dogma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

dogmatibus ab ipſo diſſidere. Tandem cœpit diſſuadere, ne relinquerem Baſileam. Reſpondi, me à mihi gratiſſima civitate multis nominibus invitũ diſcedere, ſed me diutius invidiam perferre non poſſe; Viderer enim probare quicquid hic publice fit. Quum urgeret: reſpondi eam operam fruſtra ſumi, quum tota ſupellex eſſet Friburgi. Inſtabat, ut ſaltem abirem rediturus. Friburgi, inquam, menſibus aliquot commorabor, illinc profecturus quo me Deus evocavit. Sic datis utrinque dextris, diſceſſum eſt. Hunc ſermonem communicavit, ut ſuſpicor, tribuno plebis, qui ſemper fuit hujus negotii coryphæus, vir prudens ſedatique ingenii. Egit cum Beato, ne diſcedam, multis argumentis. Mihi nemo verbum fecit. Si dixiſſem me offenſum abire, promiſiſſent ſatisfactionem; ſi ob id, quod non probarem ea, quæ illic inſtituerentur, vocaſſent me ad elenchum, eoque allegavi iram Principum, & invidiam Theologorum. Alioqui exceperam voces aliquot feroculas ac minaces eorum, qui plurimum valerent in hac factione,

Et

Et acciderant quædam præludia. Itaque non arbitratus ſum eſſe conſultum in ea civitate vivere, in qua nullus eſſet tam abjectus quin poſſet me lædere. Nec enim conſentaneum eſt, magiſtratum ac plebem ex animo favere ei, qui dictis ac ſcriptis ab ipſorum dogmatibus diſſentiret. Quum ipſe conſcenſurus eſſem navim, neſcio quas difficultates injecerunt de ſarcinis ancillæ. Cupiebam nautam ſolvere à portu ſecretiore, ne populo eſſemus ſpectaculo. Id conſtanter vetuit Senatus, quum antehac ſemper fuerit liberum à quovis civitatis portu ſolvere. Parui, & à ponte ſolvi, comitantibus aliquot amicis. Mihi nemo verbum. Hæc profectiuncula melius ceſſit, quam expectaram. Hujus urbis magiſtratus obtulit omnem humanitatem ſua ſponte, priuſquam me rex Ferdinandus ſuis litteris commendaret. Dederunt ædes regias, & Maximiliano extructas, ſed imperfectas. Sedebimus hic aliquot menſes, niſi bellum oriatur. Complures enim huc confluunt è Baſilea, ferturque totum Canonicorum collegium huc commigra-

nigraturum. Ea res citius huc invitaret hoſtium ſævitiam. Videor hic ſatis gratioſus omnibus. An tibi notus ſit Ludovicus Berquinus, neſcio. Is XV. Kalend. Majas Lutetiæ exuſtus eſt. pridie duodecim judices pronunciarant, ut exuſtis libris ac peracta palinodia, lingua illi pertunderetur, & mox æterno carceri dederetur. Quum is appellaret Regem ac Pontificem, irati judices reſponderunt, ſe curaturos ne poſthac quoque appellaret: ac poſtero die tradiderunt hominem incendio. Id ſi non commeruit, doleo; ſi commeruit, bis doleo: nec enim mihi cauſæ ratio ſat cognita eſt. Nec Berquinum novi, niſi ex ſcriptis & quorundam commemoratione. Vitam hominis nemo non probabat, fortuna erat ſat ſplendida, regi cum primis charus. Quod evenit, ſemper illi timui. nec ullas ad illum dedi litteras, niſi in quibus non anxie dehortarer ab hac contentione, cujus non poſſet non infelix eſſe exitus. Primam cauſam vicerat. Eam cauſam jactabat etiam ſcripto. Deterrui ne faceret, ſed fruſtra. Admonui, ut titulo legationis

ali-

aliquo ſe ſubduceret, fugere crabrone
Ille plenus fiducia jubebat me bene ſpe
rare. Retractus eſt paulo poſt in car
cerem, & perierat, ni rex ab Hiſpani
reverſus illum eripuiſſet incendio.
carcere datus eſt aulæ, ſub cuſtode ta
men. Tandem liber, cauſam agere
cœpit adverſus tres Priores, qui ſua ſen
tentia illum damnarunt hæreſeos ad
verſus facultatem ſacratiſſimam. Eg
ſemper illi vaticinatus ſum infelicem
exitum, etiamſi cauſam haberet no
omnino malam. Ille contra ſibi mihi
que pollicebatur indies ſpecioſam victo
riam. Quid facies eis, qui devoti ſun
exitio? Hæc res mire tollat criſtas Bed
dæ adverſus linguarum ac politior
litteraturæ cultores. Proximis litteri
ſcripſeram Berquino, me à nullo ha
ctenus fuiſſe infelicius adamatum, ne
quenquam vidiſſe conſiliis fortioribus
ſed infeliciſſimis, nec alium cui ſpes eſ
ſent æque pertinaces, ſed falſiſſimæ. Do
minus, ut ſpero, recepit illum in re
quiem ſuam. Bene vale. Friburgi VIII
Idus Majas, Anno cIↃ IↃ XXIX.

D. Bili-

D. Bilibaldo Pirckheimero, Cæſa-ſareæ Majeſtatis à Conſiliis, S. P.

Opinor tibi redditas litteras, quas ante dies aliquot miſi, quibus inſtruxeram te adverſus rumorem, quem Epphendorpius videtur per totam Germaniam ſparſiſſe, non minus atrocem quam vanum. Nunc quid velim, paucis expediam. Opſopœus edidit epiſtolas Baſilii & Gregorii Nazianzeni Græcas, quas in manus ſumpſi verſurus, quo Polono epiſcopo Cracovienſi, qui me ultro honorario munere ſexaginta ducatorum provocavit, gratificarer. Sed comperi, depravatiſſime editas. In ipſo ſtatim titulo eſt, πατρῶν *pro* πατρός. *Nam* πατρῶν *apud Græcos non dicitur. In prima epiſtola conjicio fuiſſe ſcriptũ* βαθεῖ κάρῳ. *Is fecit* βαπλακάρᾳ, *pro* gravato crapula, *quod nec Græcum eſt, nec Latinum. Ex his conjectans cætera, abſtinui à vertendo. Proinde te rogo, ut ſi exemplar manu deſcriptum eſt apud Opſopœum, jubeas mihi communicari.*

Id ſi in tempore fiat, ante autumnu[m]
emittam. Sin minus, primo quoqu[e]
tempore. Simul non eſt committendum
ut tantus auctor ita depravatus ma[-]
neat. Hujuſmodi juvenes audacior[es]
quã eruditiores, & avidiores rei quã[m]
commodi publici, magnam peſtem inve[-]
hunt litteris. Opto te quam belliſſim[e]
valere. Datum Baſileæ, v. Kal. Iu[-]
nias, cIↄ Iↄ XXVIII.

Eraſmus & nexu & mancipio tuu[s]

Bilibaldo ſuo Eraſmus S. P.

E*Xiſtimo tibi redditas litteras, qu[i-]*
bus rogabam, ut codicem calam[o]
deſcriptum Epiſtolarum Baſilii & N[a-]
zianzeni ad me mitteres. Vehement[er]
enim hoc cupio: nec levibus de cauſi[s]
& fiet abſque tuo detrimento. Sed ex[-]
pecto his nũdinis ſcripta tua. Ferdinan[-]
dus honorificentiſſime ſcripſit ad me,
invitans Viennam, ſalario quadrin[-]
gentorum florenorum, tantum ut ill[ic]
vivam. Sed non eſt animus in aliu[m]
migrare mundum. Si cognovero te r[e-]
ćte valere, erit longe gratiſſimum. Be[ne]
val[e]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

vale, vir ornatiſſ. Baſil. VIII. *Kalend. Septemb.* cIↃ IↃ XXVIII.

Bilibaldo ſuo Eraſmus S. P.

CLariſſime Bilibalde, Iuſſi ut Hieronymus ad te mitteret unum volumen Epiſtolarum. In his reperies unam, qua tibi gratias ago pro patera tua: quod munus non minus gratum mihi fuit, quam ſi talentum auri penderet, quod quaſi pignus eſſet conſtantiſſimæ tuæ erga me benevolētiæ, quam ego non in infima felicitatis meæ parte duco. De codice Græco, ignoſcat tua humanitas mihi, quod non præſto fidem. Sub nundinas cœpimus conferre; quo ſumus ingreſſi altius opus, hoc plus offendimus portentorum. Interdum toti verſus omiſſi ſunt, multa mutata, ſtudio, ut videtur. Quin & epiſtolæ multæ omiſſæ. Poſtrema pluſquam tertia pars voluminis abeſt. Collatio peracta eſt: ſed cœpimus, quod nobis deeſt, deſcribere. De Codice ne ſis ſollicitus. erit domino ſuo incolumis. Fortaſſe curabimus excudendum exemplar noſtrũ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Plura ſcribere in præſentia non vac
bat. Nam & urget tempus, & a
tumnus me graviſſimo dentium apoſt
mate, non ſine febri, parum humanit
ſalutavit. Cupio te quam optime v
lere, patrone & amice incomparabil
Friburgi Briſgoiæ VIII. *Id. Septem*
cIↄ Iↄ XXIX.

Bilibaldo ſuo Eraſmus S.P.

NOs hactenus ſub medicis ac ch
rurgis miſere fuimus excarnific
ti, nec dum ſatis firmi, & tamen f
gam adornamus, nec partem ullam v
deo tutam ac tranquillam. Ab Ital
deterret iter & prolixum & pericul
ſum. In Galliis videtur quies à Bedd
vereor, ne & illuc ſe proferat belloru
incendium, imo vix audeo ſperare
bello quietam fore Brabantiam. Ia
enim bellum ardet cum Phryſiis. Suſp
cor autem hoc eſſe in capitulis fœderi
ut Gallus ſibi vicinam Helvetiam i
vadat, ſi nolint ab hæreſi reſipiſcere
Iam enim illos admonuit rex, precibu
que minas regaliter addidit. Cæſar v
detu

tur omnia facturus ex præſcripto Pō-ficis. quæ religioſa optimi principis ob-dientia magno malo eſt Florentinis; ereor ne & Germaniæ. Res agitur per annē Fabrum & Eccium. Adeſt Epi-opus Hiſpalenſis, homo ſeverus, ut unt, qui tamen in monachorū Hiſpa-ienſium tumultu bonam navavit ope-am. Adeſt alter Hiſpanus genere, pro-ſſione Theologus Sorbonicus, frater us Dominicani, qui apud Hiſpanos exillifer fuit adverſū me. Adeſt Fran-ſcanus Cæſaris à concionibus: male ihi volens Eccius, quod non expecta-am, inter hæreticos ponit aliquot meas ntentias, niſi quod pro Eraſmo *ponit* uidam. *Te perſtringit etiam, veteris dii memor. Multorum litteris invita-es ſum Auguſtam, Cæſaris tamen no-ine nondum. Decreveram hiſce nun-inis petere Brabantiam. Sed Faber & piſcopus Conſtantienſis ſuadent, ne uo moveam pedem ante perſpectum oncilii exitum. Atqui tamen mihi rum erit moliri fugam bello cœpto, & rgente hyeme. Quidam G. N. è Bra-antia profugus, & ex amiciſſimo ſub-*

*ito factus capitalis hoſtis, novam træ-
gœdiam movit Argentorati; nebulo
ſeditioni natus. Is eſt ficto nomine Vul-
turius. Quid rei ſit, libelli te docebunt.
Liber, qui prodiit titulo Miniſtrorum
verbi Argentorati, dicitur eſſe Buceri,
cui adfuit Novimagus. Nihil unquam
legi ſeditioſius, nec fucatius. Quin &
Albertus Pius rurſum ingens volumen
ſcripſit in me per conductos aliquot, o
mnibus locis è lucubrationibus Eraſm
decerptis, quæ patent calumniæ. Ale
ander agit Venetiæ, diciturque quic
quid eſt operum meorum diligentiſſim
evolvere, in hoc, ut ſuſpicor, quo Al
berto ſuo ſuppeditet calumniandi ma
teriam. Magna inter molles concordia
Brabantia habet Franciſcũ Titelman
num, juvenem glorioſiſſime loquacem
apud Hiſpanos ejuſdẽ ſodalitii ſatis gla
diatorie furit Carnaialus. ſed talibu
rabulis poſthac ero mutus. Agnoſco ru
ſticitatem meam, ornatiſſime Bilibald
qui toties liberalitate tua provocatus
nihil repono gratiæ. Debebam oper
Auguſtini ad te mittere. Sed tame
non venit in mentem. Nunc juſſi u
mittan*

mittant tibi Chryſoſtomum. Ex quo ſi quid habes abs te verſum, velim communices. Habemus Commentarios ejus in Epiſtolam ad Romanos, ſed quibus dederamus vertendi negocium, nobis dedere verba. Curabimus tamen, ut ad Paſcha accedant. Nonnullam ſpem præbuit & Baptiſta Egnatius. Opto te quam optime valere, vir immortalitate digniſſime. Datum Friburgi IV. *Kalend. Septembr.* cIɔ Iɔ XXX.

Eraſmum tuum agnoſcis.

Eraſmus Roterodamus egregio viro Ioanni Cholero Præpoſito Curienſi S.

MVlta mihi frequenter ſcripta ſunt & prædicata de Eccii vanitate, arrogantia, levitate, ac temulentia. in me tam virulentum animum gerere nunquam ſuſpicatus ſum, præſertim cum aliquoties juſſerit me ſalvere: & amicos habeamus communes Ludovicum Berum & Ioannē Fabrum. Quam nihil ſani habet illius reſponſio! ita loquitur, quaſi articuli ad ipſum delati

ſint tanquam ad Imperatorem; non ipſe legerit, nec ſcierit, cujus eſſent, antequam expoſtularem. Appellat σκανδαλώδεις, *quaſi ob ejuſmodi nanias coierit concilium. Notat quod vocarim eas Sententias, quaſi profitear me ita ſentire. tutius erat appellare Articulos. Quid impudentius, quam ſcripto damnare, quod nec legeris; nec ſcias, cujus ſit. Iuſſi ut indicaret loca; ad hoc obticeſcit: admonui duos eſſe, qui nuſquam ſunt in ſcriptis meis; ad hoc nuper reſpondit, quum maxime debuerit; tantum promittit ſe indicaturum, quid in eis offenderit, ſi vacarit à comitiis, quaſi ab ipſo pendeant comitia; promittit ſe fore filium mei obſervantiſſimum, ſi pergam in Lutherum, quaſi nihil audierit de Diatriba, de Hyperaſpiſtis, aliiſque libellis & epiſtolis.* Infantuli Theologi *convicium neſcit utrum in me torſerit, an in alium. Quid hic homo habet penſi? Nec queo conjectare, unde hoc pus in me conceperit, niſi quod nuſquam in ſcriptis meis celebratus Eccius aureis literis. Suſpicor hominem exaſperatum per Henricum*

Epphen-

Epphendorpium; qui videtur hac potiſſimum de cauſa veniſſe Auguſtam, ut in ea celeritate hominum ſeminaret ſua mendacia, quæ non aliter ex ſe gignit, quam aranea filum. Demiror ſi ad te non penetrarit, quum nuſquam non irrepſerit tantus mendaciorum artifex, ut oratio nuſquam inveniat fidem, niſi apud expertos. Homo treſſis exiſtimat ſibi valdeglorioſum, ſi dicatur habere controverſiam cum Eraſmo. *Expetiit colloquium* Ducis Georgii. *Dux reſpondit ſe deliberaturum. Poſt multos dies rediit eandem canens cantilenam. Dux non admiſit hominem, negans ſe velle eum agnoſcere, qui non agnoſceret patrem ſuum. Iactavit enim ſe nobilem, quum ſit plebejus. Sed audiendi negotium rejecit in Simonem Piſtorium, cui cauſam omnem perſcripſeram. Ibi Thraſo,* Non eſt mihi, *inquit*, negotium cum Simone. Apud ipſum Ducem volo me purgare. *Atque ita magno cum ſtomacho abiit. quievit, donec Piſtorius rediret in patriam una cum Carlevico. Tandem improbitate ſua perfecit, ut*

Dux cauſam delegaret Iulio Pflug, cujus aures Epphendorpius noſter explevit innumeris mendaciis. quod erat illi bonum atque commodum, quod Iulius nec Epphendorpium noſſet, nec cauſam. Itaque ſcripſit ad me Dux, ut Iulii literis fidem haberem. Iulius ſcripſit amantiſſime doctiſſimeque multa, quorum hæc erat ſumma, ut præfationi adderem libellum Epphendorpio dicatum, veluti ex fœdere, quoniam ille multis modis violarit fœdus, priuſquã exiret Baſileam, nec poſt deſtiterat de me hoſtiliter & ſcribere & loqui, ſubinde recitans furioſum librum, quem in me ſcripſit. Nec in aliud quærebat librum, niſi ut iterum gloriaretur, ad quas conditiones adegiſſet Eraſmum. Sperabat ex arbitrorum ſententia nonnihil prædæ id quoniam fefellit, factus eſt ex inimico inimicior. Et quum nemo neſciret, illum omnia feciſſe contra pacta, tamen perinde petit ſuum jus, quaſi omnia præſtiterit, nec pudet quicquam. Decreveram omnia perpeti potius, quam leviſſimi hominis nomine meas chartas contaminare: ſed

poſtea

poſteaquam ille nullum facit mentiendi finem, cauſæ ſummam perſtrinxi excuſo libello, ne toties fatigem amanuenſes meos. Temperavi ſtylum, ut non Epphendorpium læſerim, & tamen, qui audierant hominem, agnoſcant, quam ille impudenter mentiatur. Curavit, ut epiſtolæ Ducis & Iulii id tẽporis ad me venirent, ut non eſſet reſpondendi ſpatium. Reſpondi per præfectum Briſacenſem, cui commiſeram & ad alios epiſtolas, ad quarum nullum accepi reſponſum. Metuo, ne artifex ille interceperit. De Eccio ſolet ſemper peſſime loqui, ejus tamen mentione voluit abuti. Tantum portentorum eſſe in Germania! Pro hoſpitio humaniſſime oblato & tibi & D. Antonio habeo gratiam. Sed qui convenit ut me invites Auguſtam, quum & metuas, & veriſimillimum ſit iſtic poſt abitum Cæſaris graves tumultus exorituros? Nihil eſt Cæſare mitius ac religioſius, ſed vereor ne quorundam malitia illius abutatur bonitate. Video nugas agi ſerio, in ſeriis nugas. In pontificiis ceremoniis nihil prætermiſſum eſt,

 & nunc

& nunc agitur de titulo Regis Rom. Vtinam ſupputēt quantum annui cenſus hi magnifici tituli illis adferant! Sed deſino, quando hoc ſeculo nec gemere tutum. D. Antonio meis verbis agite gratias, orans, ut literas ad Braſſicanum curet perferendas Viennam, & ſi dimiſſum eſt concilium, perveniant ad Polyphemum, aut Ioannem Henchellum. Bene vale vir in Domino chariſſime. Friburgi, poſtridie Martini cIↃ IↃ XXX. *Hæc in ſinum tuum effuſa, ne ſpargantur.*

Eraſmus Roterodamus eruditiſſimo ac πολυγλωττάτῳ Viro P. Vulcanio S.

Vlcani chariſſime, ſi hæc epiſtola te inventura eſt apud D. Montiovium, rogo ut hunc Simonem Grynæum, hominem in utraque lingua abſolutum, & in philoſophia non vulgariter doctum, velis cognoſcere, & ſi quibus in rebus potes commodare. Mihi ob egregias virtutes cum primis charus eſt. Cætera ex ipſo cognoſces. In præſen-

tia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

tia non vacabat pluribus tecum agere. Scribe per hunc: nam ad nos rediturus eſt. Bene vale. Friburgi XV. *Kalend. April.* cIↄ Iↄ XXXI.

Eraſmus Roterodamus Clariſſimo Viro D. Ægidio Buſlidio S. P.

CLariſſime Vir, Goclenius me literis ſuis admonuit Campenſem depoſuiſſe profitendi munus, id quod doleo. Sed Goclenii litteræ ad Idus Iulias ſcriptæ, ad Idus demum Novembres mihi redditæ ſunt. Hic neminem novi, quem auſim vobis commendare. Adeo lues hæc opinionum corrupit ſtudia. Veſtigabo tamen diligentius & perſcribã. Niſi diligentia profeſſorum advigilet, metuo ne tandem frigeat hoc collegium. Mirum eſt humani ingenii faſtidium; obdormiſcit, niſi ſubinde vel voluptate, vel novitate excitetur. Hac de re profeſſores admonui per literas. Opto te cum tuis quam optime valere. Datum Friburgi XV. *die Decẽb.* cIↄ Iↄ XXXI.

Adeſt iſthic rurſus orator furioſus,

qui

qui pro uno incendio multa nobis excitabit. Nihil hoc ſeculo furioſius.

Eraſmus Roterodamus M. Conrado Goclenio S.P.

CEnſuris Sorbonicis jam reſpondi, libellus propemodum excuſus eſt, cujus mitto guſtum. Quamquam ad pleraque jam reſponderam. Sunt propoſita Beddaica fere omnia. Sciebam, quid mereretur illa conjurata ſodalitas, ſed tamen coercui ſtyli impetum, ne plus ſatis irritata exurat libros meos, id quod illi fuerit bonum atque commodum, quum illic regnet Bedda cum aliquot conjuratis, habeatque regii Senatus præſidem faventem, ut ſcribunt. Non tamen erant proditura Cenſuræ, niſi quidam oleum camino addidiſſent. Lutetiæ fuit Eccius, &, ut ſuſpicor, Aleander; quem ſuſpicor hac de cauſa præcipue veniſſe, ut Eraſmo moliatur exitium. Iulii Scaligeri libellum, tam ſcio illius eſſe, quam ſcio me vivere. Id tamen diſſimulandum eſt, ne magis inſaniat prodito fuco. Beddaicos ſcio nun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

nunquam ceſſaturos. Quamquam Bedda quantumlibet hoſtis non probavit, ut ederetur. Scaligeri furioſum nugamentum. Furtim excuſum eſt, & aliquandiu preſſum; donec impetrarent veniam qualemcunque à neſcio quo Lieutenanto. De fiſco nihil habeo quod reſpondeam, niſi illud Iuriſconſultorum, Abundans cautela non nocet. *Scio mihi rem eſſe cum fucatiſſimis beluis. Iam & Euangelici quidam, quorum magiſter ſceleroſus ille Gelrius, miris technis hoc agunt, ut Cæſaris ac Ferdinandi animum in me irritent. Argentorati excuderunt libellum Teutonice contra Cæſaream majeſtatem, in quo ſubinde citant auctoritatem Eraſmi, locis aliquot, ut ſuſpicor, decerptis e proverbio* Scarabæus aquilam, *& præfatione in Suetonium. Non dubito, quin hæc agant Capito & Bucerus, fortaſſe adjuvante clam Epphendorpio. Librum nondum vidi, ſed rem hodie cognovi ex litteris Cardinalis Tridentini, qui Ferdinando caput eſt Secreti conſilii, mihi ſingulariter amicus. Argentorati nemo quicquã in me molitus*

eſt,

eſt, priuſquam commigraſſet Novimagus, qui nunc agit Auguſtæ, profiteturque poeticam ſalario, ut ajunt, ſexaginta florenorum. Bene habet, quod duo Coryphæi perierunt, Zuinglius in acie, Oecolampadius paulo poſt febri & apoſtemate. Quod ſi illis faviſſet ἐνυάλιος, *actum erat de nobis. De profeſſore nihil habeo, quod pollicear. Hic unicus erat Eraſmi noſtri præceptor. Is clam demigravit Argentoratum amore ſectæ. Omnia ſtudia hic deficiunt, excepta Iuriſprudentia. Titulos tantum vidi conſtitutionum. Hoc agunt, ne nihil egiſſe videantur* χρηματολόγοι. *Quid ego audio? Evenit nobis illud,* περὶ τῆς νίκης ἐγκώμιον. *Equidem mirabar, ſed non audebam tibi tam claro affirmanti* ἀπιστεῖν. *Hic eſt ludus Curtiſanorum. Commendavit te Valdeſio non indiligenter, quanquam nondum etiam ſcio apud quos agatur cauſa. Libenter & Campegio te commendarem, niſi vererer, ne per occaſionem officerem tuo negotio. Sed brevi expecto fore, ut vigilans audiam, Vicimus.*

Caminga totos quatuor? Atqui ſum-

ma

mæ deerant plures quatuordecim, ni fallor. Nihil unquam vidi illo juvene vanius aut morioſius. Suſpicor offenſum proximis literis meis, quibus ſignificavi me nihil fugere, de adita Italia, quum interim ad me ſcriberet velut è Friſia. Et hæc quidem joco. Hortatus autem ſum hominem, ut cum amico ſimplici ſimpliciter ageret. Nec alter Hayo Hermannus ſcribit quicquam, Alardi, ni fallor, opera. Qui nuper ſcripſit Hieronymo Frobenio, ſe venturum Baſileam cum commentariis ſuis in opera Rodolphi Agricolæ, ſi vellet mittere viaticum, & de cæteris æqua mercede paciſci. In me concepit odium capitale, quod in Ciceroniano ſit præteritus, Quæ portenta gignit hæc ætas? Caminga nec irritandus eſt, nec curandus. Quatuor illi floreni tui ſunto, qui tuo ſumptu miſeris huc medicum Theodrincki famulum, nec quicquam dedit Hieronymus, licet tota res ad illum pertineret.

Quas appelles proximas literas, neſcio. Non enim omnes ad me perferuntur. In quibus hoc petis, quum fuerint

ſcriptæ

ſcriptæ XVI Kal. Auguſti, ſub finem Novembris mihi ſunt redditæ. Ad quas reſpondi per Galterum quondam Canonicum Trajecti ſuperioris & Leodii. Valdeſio non ſcripſi, quod non videbatur aditurus aulam brevi. Per eum & Martino Lypſio ſcripſi, &, quando ipſe hoc flagitabat, Hezio, qui quum Romæ me impotenter amaret, reverſus in patriam videtur factus alius. Demiror, quur Levinus tantopere ambiat cubicularii locum apud Reginam Mariam, quum magis illi congruat ſecretarii munus: obſecutus ſum illius animo, ſed meo reclamante animo. Primum adhæſit Sceppero, cui, ut audio, dedit L coronatos mutuo. Nunc Scepperus eum mihi tradit, ſcribens ſe illi nulla in re poſſe prodeſſe. Levini ingenio nondum ſatis fido. Maluiſſem dare bonam pecuniæ ſummam, quam eam commendationem. Miſeret me Eraſmi noſtri, qui tantum vulnerum paſſus pro litteris, nunc meditatur eſſe negotiator, ut ſit aliquando famulus eorum, quorum poterat eſſe dominus. Hieronymus conſtabilivit rem ſuam. Opto ut feliciter

ter diſcat linguam, qui ſic hæſitat, & bonus fiat negociator, qui duo verba recte ſcribere ne tot quidem annis diſcere potuit. Levinus ſcribit hunc ruſticum ab ſe conducendum. at is prima vice ſtatim queſtus eſt, ſibi non eſſe obolum. Agnoſco Levini mores. Scribere debebat quanti, & quibus conditionibus, ab eo pactus eſſet. Alioqui mos eſt illis geminam ſolutionem flagitare. Per illum duas epiſtolas, alteram tuam, alteram Arnoldi, miſi Hieronymo, ſi quid forte vellet in Brabantiam. Interim dum ille abeſt Baſileæ, ego adorno litterarum faſciculos. Effutivi apud Camingam, quod Hayo Hermannus in Italia laboraſſet ſcabie Gallica. Hoc ille fortaſſe narravit odioſius apud plures. Fieri poteſt, ut ea res offenderit illius animum. Viglius hic nos inviſit, Italiam petens. Nihil hoc Iuvene vivit amabilius. Faſciculum univerſum juſſi tibi tradi, ut ipſe reddas, ſi voles, quæ videbuntur. Vale. Friburgi XIV. *die Decemb.* cIↃ IↃ XXXI.

Iulius Cæſar Scaliger ſcripſit Orationem

tionem pro Cicerone adverſus Dialogum Eraſmi Ciceronianum. Ejus orationis auctorem negat Eraſmus Iulium Scaligerum eſſe in quadam epiſtola, quam ad amicos ſcribit, qui eam Scaligero miſerunt. Scaliger ea lecta, ſtatim ſecundam orationem ſcripſit adverſus Eraſmi epiſtolam, ut ſe prioris auctorem eſſe aſſereret. Ea epiſtola excuſa eſt ſimul cum poſteriore oratione apud Vidoveum Pariſiis. Sed Eraſmus per emiſſarios omnia exemplaria colligi & cremari curavit. Itaque hodie nuſpiam ea oratio reperiri poteſt.

Comitabantur porro ſuperiores ad Goclenium literas ſequentia hæc, Theologis Lovanienſibus inſcripta, cum hoc initio:

IESUS, MARIA.
Detur Theologis Lovanienſibus.

QVum res rumore tantum, ſed probabili, ad me delata eſt, ſolum in hoc reſpondebo nunc, ne quid per calumniam temere fiat, me non audito.

Iacti-

Jactitat quidam, in novis Colloquiis eſſe tria aut quatuor loca, in quibus ſentiam cum Luthero, videlicet de Confeſſione & Iejunio. Id ſecus eſſe intelliget, qui libellum integer legerit.

Id priuſquam efficiam, tria præfari viſum eſt. Primum, non poſſe mihi objici contemptum Edicti Cæſarei, quod audio publicatum ſexto die Maji anno 1522, quum hic libellus multo ante fuerit excuſus Baſileæ: ubi tamen nullum adhuc Cæſaris edictum, vel publice vel privatim, fuit exhibitũ. Secundo, quod in eo libello non trado dogmata fidei, ſed formulas loquendi Latine; tametſi quædam admixta ſunt obiter, quæ faciunt ad bonos mores. Quod ſi Grammaticus præſcripto themate Gallico, ſic docet hunc ſenſum Latine reddere: Utinam nihil edãt præter allia, qui nobis hos dies piſculentos invexerunt; *non opinor defertur hæreſeos, qui ſententiam improbam doceret emendate reddere. Tertio, videndum eſſe, qualis ſit perſona, cui ſermonem tribuam. Non enim illic facio Theologum concionantem, ſed pueros aut bellos homunculos inter ſe nugan-*

nugantes. Quod ſi nolint, mihi ſuffragari perſonæ qualitatem, mihi igitur imputent, quod illic Auguſtinus (opinor) quidam contemnit Honeſtum Stoicorum, & præfert Sectam Epicureorũ, quod ſummum bonum poſuerunt in voluptate: mihi imputent, quod illic miles quidam inter multa, quæ militariter loquitur, ait ſe velle quærere ſacerdotem, cui quam minimum ſit bonæ mentis. Hæc ſi mihi abſurde tribuerentur, quur in cæteris non debet reſpici perſonæ qualitas? Niſi forte, ſi Turcam loquentem facerem, mihi imputandum putent quicquid ille dixerit.

Nunc de locis pauca. In primo loco (puto) quidam ſedecim annorum, ait ſe confiteri peccata duntaxat certo mortalia, aut vehementer ſuſpecta: Lutherus docet non eſſe neceſſe confiteri peccata mortalia omnia, ſed tantum manifeſta. Proinde ſermo pueri multum diſſonat à dogmate Lutheri. Deinde puer rogatus, an ipſi ſufficiat confiteri Chriſto, reſpondet, ſatis futurum animo ſuo, ſi idem viſum fuiſſet Eccleſiæ proceribus. Ex hoc colligũt, me affirmare,

re,

re, hancConfeſſionẽ, qua nunc utimur, non eſſe inſtitutam ab ipſo Chriſto. Et iſtorum collectio poſſet eſſe probabilis, ſi Christus non eſſet unus primatum Eccleſiæ, quum ſit princeps paſtorum. Ergo qui proceres Eccleſiæ dicit, non excludit Chriſtum, ſed complectitur & illum cum Apoſtolis & Apoſtolorum ſucceſſoribus. Iam ut ex ſuperfluo demus, hoc dictũ de puris hominibus Pontificibus, an puero non eſt ſatis, quod in confitendo ſequitur auctoritatem illorum, etiamſi non habeat certum, an Pontifices hoc potuerint inſtituere de ſuo, an tradiderint ex inſtitutione Chriſti, quum illi ſit animus parere, quocumque modo tradiderint? Mihi nondum ad plenum conſtat, quod Eccleſia definierit, hanc Confeſſionem, ut nunc ſit, eſſe ex inſtitutione Chriſti. Sunt enim multa argumenta mihi inſolubilia, quæ ſuadent contrarium. Et tamen hunc animi mei ſenſum ubique ſubmitto judicio Eccleſiæ, libenter ſequuturus, ubi claram illius vocem audiero. Quod ſi maxime hoc expreſſiſſet Bulla, & ego vel neſcirem, vel non meminiſ-

miniſſem, ſufficeret interim obſequi auctoritati Eccleſiæ, cum animo parendi, ſi etiam illud conſtaret. Non ſequitur, hæc Confeſſio eſt ex inſtitutione hominum, ergo non eſt ex Traditione Chriſti. Et tamen quod confitemur ſemel in anno, quod tempore Paſchæ, quod tali aut tali ſacerdoti idoneo, certum eſt eſſe ex conſtitutione Pontificum.

Non fit ibi mentio de Ieiunio, quod nobis per Euangeliũ & Apoſtolicas literas commendatum eſt, ſed de delectu ciborum, quem contemnit Euangelium, & ſæpe damnant Paulinæ litteræ: præſertim ſuperſtitioſum. Nec illic quiſquam dicit hoc quod docet Lutherus, conſtitutiones Pontificum non obligare nos, niſi acceſſerit contemptus: imo concedit Põtificem hoc poſſe: tantum quærit, an hic fuerit animus Pontificis, obligare ex æquo omnes ad carnium abſtinentiam, ſub pœna gehennæ, niſi adſit perverſus animus. Et qui hoc dicit, ait ſe non aliter odiſſe piſces, quam angues.

Si omnis conſtitutio Epiſcoporum obligat ad pœnam gehennæ, dura eſt conditio Chriſtianorum. Si quædam obligant,

gant, quædam non obligant, nemo melius declarabit mentem ſuam, quã ipſe Pontifex. Veluti ſi Pontifex ſtatueret, ut ſacerdotes incederent cincti, an hoc animo ſtatueret, ut, ſi quis ob dolorem renum deponeret cingulum, eſſet obnoxius gehennæ. Itidem, ſi quis cum ægrotante uxore veſceretur carnibus, quo lubentius illa comedat, an Pontifex velit illum obnoxium eſſe gehennæ. Hoc tantum ibi quæritur, neque quicquam aſſeveratur.

Nec illic nec alibi damno Indulgentias, quamquam hactenus plus ſatis indultum eſt eis, tantum quidam ridet congerronem ſuum, qui quum alias eſſet nugaciſſimus nugator, tamen præſidio Bullæ putabat ſe poſſe pervenire in cœlum. Hoc ideo non arbitror hæreticum eſſe, ut exiſtimem, nihil eſſe ſanctius, quam admonere populum, ne Bullis confidant, niſi ſtudeant mutare vitam & pravos affectus.

Hæc ad rumorem delatum. ubi certiora cognoro, reſpondebo accuratius. Nunc vide, an ferendus ſit is, qui lymphatus odio fratris, in conviviis & con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

*cionibus vocat Eraſmum hæreticum e:
hujuſmodi lemmatis.*

Eraſmus Roterodamus ......
.... S. P.

*AGunt hic duo illi Hollandi qui t
adierunt, ſed uterque zonan
perdidit. Minor mire ambiebat eſſe fa
mulus. Nam meorum alter inviſera
ſuam Burgundiam. Sed rediit. Expect
reditum Bebellii ex Anglia, qui ni
adfert certa, conſilium eſt unum è me
in Angliam amandare. In literis ho
aberat, quod expectabam maxime; u
certum vigilans audirem te eſſe Cano
nicum. Tanta enim vulturum turb
facit, ut non vacem omni ſollicitudine
Cum Aleandro per litteras expoſtula
ram de libello Iulii Cæſaris. Is, quo
liberet ſtolidiſſimi facinoris invidia, ex
cuſat ſe literis accurate ſcriptis, ſed u
titur lemmatibus multo frigidiſſimi
Exemplar ad te mitto. Vt video, tib
propemodum perſuaſit: at ego, qui è do
meſtico convictu, ac lectuli quoque con
tubernio, totum intus & in cute nov
tan*

tam ſcio eſſe ovum illius, quam ſcio me vivere. Sed huic tempori ſerviendum. Pro verbis dabuntur verba. Accitus eſt in aulam Alfonſus Verveſius monachus, qui ſcripſit ad me ſeptem collationes, ut multa paucis dicam, valde monachales. Eas ajunt jam excudi Lutetiæ. Ipſe ſcripſit ad me ex aula amice, ſed (quod eſt monachorum proprium) non abſque minis. Epiſcopus Auguſtenſis promiſit ſe per proprium nuncium ſcripturum, quid agatur in Synodo. Non dubito, quin Aleander futurus ſit ſui ſimilis per omnem occaſionem. Ioannes Campenſis agit motoriam fabulam. Nunc Norenbergæ excudit opus, neſcio quod. Ioannes Danus offendit Epiſcopum Culmenſem ob jactatam epiſtolam meam. De Collegio, non ſine cauſa ſollicitus eſt P. Ægidius. Sed in admittendo Reſcio cum uxore, dormitatum eſt. Principiis obſtandum erat. Hic quotquot callent bonas literas, amant Euangelium. Alioqui non deeſſem officio meo. Bene vale III die Maji cIↃ IↃ XXXII. Adhuc ædifico ſepulchro proximus. Tu fac ut litem abſolvas.

ſolvas. Fortaſſis Aleander nihil tib
profuit in cauſa tua. Et τεχνῶν δεινῶ
δεινὸς *artifex. Ignoſce, non relegi. Sa*
luta D. Iodocum præſidem, & Reſcium
Expoſtulat mecum Reſendus ob editum
carmen. Atqui putabam hominem eſſ
liberum. Alioqui nunquam eram editu
rus. Demiror autem, quare me hoc ne
ſcire volueris. Rurſum vale, ὦ φιλτάτ
μοι κεφαλή.

Eraſmus Roterodamus ornatiſſim
Viro D. Ioanni Cholero Præpo-
ſito Curienſi S. P.

N*Ec ex tuis, nec ex aliorum liter*
hactenus ſcire potui an faſcicu
lus ille, qui continebat epiſtolas ad Ioan
nem Baumgartnerum, ad filium illiu
ad Antonium Fuggerum, ad Anſe
mum, & Viglium, & alios nonnullo
ſit redditus. Magna autem in hiſce re
bus perfidia. Nuper Baſileæ Monach
quidam ſeptuagenarius duxit uxore
monacham, & paulo poſt famulam f
cit. In civitate quadam, Zorſt op
nor dicitur, æqualis Argentorato, d
tion

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

tionis Ducis Iuliacenſis, Lambertus Campeſter, qui olim Lutetiæ edidit Colloquia mea velut à me emendata, perſuaſo typographo rem eſſe vendibilẽ, & ſub nomine meo præfatus, & admixtis per totum opus miris emblematibus, quibus me ipſum accuſabam, omnia plena ſcurrilis cujuſdam ſtoliditatis; quo peracto fugit Lugdunum; & ſimulans ſe ſummum Eraſmi amicum, reperit patronum, cui mox ſuffuratus trecentos coronatos fugit, & in fuga deprehenſus eſt inter aliquot puellas, ſuffigendus in crucem, niſi ſacra cuculla Dominici ſervaſſet eum: Is, inquam, multis aliis flagitiis ac ſceleribus deſignatis, tandem in ea civitate excuſſa cuculla docet Euangelium, hoc eſt, meras ſeditiones. Dux petiit, ut hominem ejicerent. Reſponderunt, ſe non poſſe carere ſuo eccleſiaſta. Et iſta peſtis ſerpit indies: Ac minimum abfuit, quin in Angliam irrumperent, hoc eſt, tyrannidem occuparent. Baſileæ in locum Oecolampadii ſurrogatus eſt Myconius, homo ineptus, & quondam ludimagiſter frigidus. Demiror, quid ſpe-

rent, aut quid ſibi proponant magiſtratus. Ego nihil video, niſi funeſtum exitum. Moliuntur manifeſtam ἀναρχίαν, ut improbis liceat, quod libet. Principes tandem cogentur extremis uti remediis. Sed opinor Morum meum impetraſſe ab humaniſſimo Rege, ut graviſſimo Cancellarii munere exoneraretur. Lutherani jactant illum vere depoſitum, & ſuffectum illi quendam nobilem, qui ſtatim quadraginta Euangelicos liberarit à carcere, quo Morus eos detruſerat. Habent ſuos veredarios, per quos nihil non explorant. Sperabam illos, clade Lutetiana doctos, revocaturos ſeſe ad ſtatum aliquem tolerabilem. Sed moliuntur duriora prioribus. Baſileæ renovarunt ſuas conſtitutiones. negant ſe quenquam velle cogere. ſed ſi quis alibi acceperit Euchariſtiam, mulctabitur libra: ſi iterum, duabus: ſi tertio, quatuor: ſi quarto, exilio. & hoc non eſt cogere.

Quid Luſcinio acciderit, neſcio, ſed nuper apud Cartuſianos in convivio dixit, Eraſmum eſſe nebulonem, & omnes qui legunt ipſius libros fieri nebulones.

lones. Inſtigatus eſt, ut opinor, à Pelargo Dominicano, qui multis beneficiis à me affectus, quum dare deſiiſſem deguſtato hominis ingenio, tentavit mecum agere injuriarum, quod in epiſtola quadam Floridarum ad Morum ineſſent hæc verba: Hunc tumultum nobis excitarunt duo monachi, quorum alter concionabatur apud ſummam Eccleſiam, alter apud Dominicanos. Et illi quidem fugerunt, nos autem malo ferimur. *&c. Quum omnes deterrerent ab agendo, ſupplex petiit eleemoſynam, & dedi.*

Si ſaccharum vobis petitur è Francfordia, jam illius mihi providi. Sed eſt quale ſolet mitti in Germaniam.

De famulo ne ſis anxius, niſi forte obtigerit idoneus. Nam Gallum habeo fidelem, & alterum æque fidelem amandavi in Angliam, in Novembri rediturum. Sed neuter bene ſcit Germanice. Polyphemus, quum iſthinc diſcederet, noluit quenquam ſcire, quo iret. Ivit autem recta ad Lutherum & Melanchthonem, ac literis commendatitiis onuſtus, venit ad Ioannem Sa-

xoniæ Ducem, fingens ſe eſſe famulum & intimum amicum Eraſmi. Magnifice tractatus eſt aliquot menſes. Tandem abeunti Dux dedit elegantem equum & aureos quadraginta. Inde Coloniam. Illic apud Tielmannum ſummum amicum meum potavit aliquot menſes. Poſt huc venit futurus cuſtos domus meæ. Ego extruſi illum in Legationem ad Ratisbonam. Illic bibit ſex hebdomadas, & extorſit multum pecuniarum. Ratisbona rediens obiter inviſit ipſum Auguſtenſem Ab eo extorſit equum & coronatum. Decreverat cum ſuo claudo equo commorari in meis ædibus. Equum excluſi, ipſum exceptum decem ferme dies dimiſi non admodum volentem. Voluit adire Angliam. Diſſuaſi. Deinde Poloniam. Ita rediit Coloniam, unde deceſſit cum peſſima gratia Tielmanni hoſpitis, qui dicit multa fœda illic de eo ſpargi. Venit Francfordiam cum literis meis, petiturus Poloniam. At ego curaram, ut literæ committerentur negotiatori. Hoc ubi videt Polyphemus, rediit in Heſſiam, & petiit commendationem Can-

cellarii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

cellarii Ducis, qui ſynceriſſime me amat. Res illi nebuloni rediit ad incitas, nec dubito, quin brevi ſit habiturus miſerum exitum.

Non dubito, quin Conradus Hereſbachius fuerit apud te, per quem ſcripſi paucis. Is per quem promiſeram ſcripturum fuſius, mutato conſilio repetiit Flandriam: Iuvenis doctus ac veri ſtudioſus; ſed vereor, ne ſectarum contagio infectus. Hoc iſti agunt, ut literæ cum ſecta aut ſtent aut cadant. Baſileæ inſtaurant Academiam ſcilicet.

Gumpenbergius mihi videtur homo ſedulus ac ſimplex. Suſpicor eſſe negotiū, de quo mihi ſcripſit Card. Cajetanus, ut pauca quædam in ſcriptis meis explicarem. Reſpondi, me hoc agere, & ſi quæ oſtendat vera errata, me non defuturū officio hominis Chriſtiani. Eſt quidam mirificus artifex ſcelerum, qui molitur Eraſmo exitium: & tamen ſe ſimulat ſummum amicum. Et ſi quem ad Gumpenbergium mitterem: quid tum poſtea? Si tibi communicavit arcana, per te ſcire poſſum: res eſt non magni impendii. Fautores pii moliun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

tur vindictam. Nam Sepulveda fatetur in ſuis ad me literis, ſe per illos fuiſſe compulſum addere quædam libello ſuo atrociora, quam vellet. Moliantur quæ velint, non tamen efficient, ut me ſectis adjungam. Scripſi libere; an hic nuncius certus ſit, neſcio. Vale. v. *die Octobris,* cIɔ Iɔ XXXII.

Eraſmus Rot. tuus ex animo.

Eraſmus Roterodamus, eruditiſſimo Viro Quirino Taleſio, inclytæ civitatis Harlemenſis Penſionario, S.P.

QVod bonis avibus uxorem nactus ex animi ſententia, mi Quirine, mirandum in modum gaudeo: qui mihi hoc nomine videre felicior, quod, juxta Poëtam Epigrãmaticum, quod es, eſſe velis. Precor autem, ut quemadmodum hic Iunonem habuiſti propitiam, ita faveat & Ilithyia. Quod viduam duxiſti, non eſt, quod te pœniteat. Id malunt, qui uxorem ad uſum rei domeſticæ ducunt potius, quam ad voluptatem. Et qui equos ad uſum

quæ-

quærunt, malunt domitos, quam indomitos. Quod ſi illa genuit priori marito, tu magni mali metu liberatus es, ne ſterilem duxeris. Morus mihi ſæpenumero narrare ſolet, ſe, ſi centum uxores eſſet ducturus, nullam ducturum eſſe virginem; nunc habet vetulam nimium vivacem; quæ ſi migraſſet, potuiſſet ille opulentiſſimæ clariſſimæque fœminæ maritus eſſe. Hoc incommodi eſt, quod Epiſcopus nunquam eſſe poteris, niſi prius fias Monachus. Nactus & Levinus meus uxorem, verum ut neglectis amicorum monitis, ita parum feliciter. Res calide peracta eſt magis, quam callide. Noſter Hilarius Lugduno migravit cum uxore ſua, ſed nondum liquet quo. Quidam ajunt in Italiam. Non refert, ubicunque erit, Hilarius erit. Pro munuſculo tuæ conjugis gratiam habeo maximam; libenter relaturus, ſi detur occaſio. Scripſiſti noctu, reclamante uxore. Hic riſum non tenui. At Montiojus, omnibus pediſſequis maleprecantibus, ſolet poſt medium noctis venire ad lectum. Saltem ibi guſtaſti ſervitutem, ſed illa jus ſuum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

meríto poſtulat. Quod adhuc ſpiras Galliam amore ſtudiorum, ubi ſic pupugeris τὼ σωύτικόν σου, ut illi turgeſcant ilia, facile impetrabis à Magiſtratu, ut menſes aliquot agas Aurelii. Quod ſi Magiſtratus ille haberet aliquid negocii, eadem opera ſtudiis & illis ſervieris. Verſor nunc in moleſtiſſimo piſtrino Proverbiorum; quæ denuo excuduntur. Apophthegmatum opus auximus duobus libris. Auximus & declarationes noſtras. Colloquia rurſus efflagitantur, opus ut mihi vehementer invidioſum, ita typographis bene lucroſum. Hieronymus excuditur Lutetiæ, vix credendis vigiliis à me recognitus. Itaque non vacarat accuratius ſcribere, quibus tunc volebas. Nonnihil etiam metuo captantis notam: verum eam notam tu dilues, qui huc perpuleris. Scis opinor Leum eſſe factum Archiepiſcopum Eboracenſem. Morum magnis precibus à Rege impetraſſe, ut Cancellarii munus liceret deponere. Fortaſſe metuebat invidiam repudii, quod ſemper diſſuaſit. Cantuarienſis conceſſit in fata menſe Auguſto, ubi mihi periit vere ſacra anchora.

chora. Aleander gemina mitra inſignitus. Nam Brunduſinus & Oretinus eſt. Apud Cæſarem agit legatum Anglicum. Amici mei decreſcunt; inimici creſcunt. Scripſi, quibus volebas. Tu improbitatem excuſa; ego excuſabo cætera. Tibi cum dulciſſima conjuge, parentibus ac ſororibus precor omnia læta. Datum Friburgi prid. Kalend. Nov. cIↄ Iↄ XXXII. *Salutat te Gilbertus meus. Nam Iacobum obtruſi Sapientiæ. Hic cum nova famula orſus fuerat miram comœdiam. Si diutius potuiſſet* οἰκονομεῖν *cum illa, feciſſet vacua dolia, ſcrinia, denique totam domum. Recepta eſt Margareta furax, rapax, bibax, mendax, loquax.*

Eraſmus Roterodamus ornatiſſimo Viro D. Petro Vulcanio, inclytæ Reipub. Brugenſi à penſionibus S.

PRo iſto tuo candore verius, quam judicio de me, mi Vulcani, gratiam habeo plurimam, nec minorem, quod meas ærumnas amica conſolatione miti-

ne mitigare ſtudes. Sic eſt ut ſcribis, hoc ſeculum prodigioſe ingratum eſt. In altero quærenda merces. Amicorum alii moriuntur, alii mutant animum. Chriſtus ſe ipſum abnegare non poteſt. Iſtam fortunam tibi gratulor, nec minus iſti Reipub. quæ ſibi virum tot dotibus inſtructum atque ornatum aſciverit. Nam profiteor me civitati veſtræ plurimum debere. Carolus Blontus à tuo diſceſſu mutavit ſtylum, ἀλλ' οὐκ εἰς τὸ βέλτιον. Aberat enim ὁ Θησεύς. Sapiunt Brugenſes, qui tibi compedes injicere cupiunt, utinam gratas & aureas. Precarer Vulcanio Venerem, ni me terreret Martis omen. Sed extra jocum; ubi contigerit te digna, quod opinor jam eſſe factum, non gravabimur epithalamium canere: nec eſt quod tu de præmio cogites. Non ſum Simonides, præſertim erga doctos & candidos amicos. Leonardum Caſimbrotum ipſius cauſſa ſemper amavi plurimum, idque me feciſſe mutuo credo. Quare per Quirinum meum nihil ſcripſerit, demiror. Vir eſt multis virtutibus perpolitus. Cupio ſcire, an fortuna meritis ipſius reſpon-

reſpondeat. Bene vale. Friburgi, Octava Paſchæ, Anno cIↃ IↃ XXXIII.

Eraſmus Rot. mea manu ex tempore.

Eraſmus Roterodamus D. Conrado Goclenio S.

QVo modo te ſaluto? ὄνον ἢ βασιλέα? *Terret me omen exuſti templi Antuerpiæ, ſi verus huc rumor advolavit. Ioannes Dantiſcus Epiſcopus ſcribit, oppidum, cujus erat dominus, & ubi habebat arcem, ſic conflagraſſe, ut præter rudera & mœnia nihil ſuperſit. Antea conflagravit Culmum* μητρόπολις *illius. Narrantur diverſis locis diverſa ac prodigioſa incendia. Hoc quid ſibi velit, neſcio, niſi quod, quemadmodum olim Africa, ita nunc Euangelium hoc quotidie adfert aliquid novi. Ioannes Campenſis jam, ut opinor, reliquit Poloniam, per ambages viſurus Venetiam, ut colloquatur cum Iudæo quodã, cujus copiam illi promiſit Aleander, qui nunc Venetiæ plane vivit Epicureum, non ſine dignitate tamen. Campenſis mentionem*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

nam feci in proximis ad Dantiſcum literis honorificam. Eo nomine mihi gratias agit ingentes, non diſſimulans ſe ſuſpicatum me implacabili in illum odio teneri, quod toto quinquennio nunquã juſſerim illum ſalvere. Hic riſi ſatis, quum de odio in illũ ne ſomniarim quidem unquam. Sentio Pariſiis eſſe ſodalitium Germanorum, cui præſidet Carinus, declamans quam atrocia commiſſa mihi condonarit ob Chriſtum. Eſt illic Guinterius Andernacus, è cujus literis intelligo Paſchaſium frequenter ad ipſum ſcribere. Tibi prudenti non eſt opus monitore. Obruent te tandem, ſi frequenter ad illos ſcripſeris.

Melanchthon vocatus eſt in Poloniã. Id ad me ſcripſit Epiſcopus Plotenſis, qui eum vocavit. Et ipſe Melanchthon in Commentario Epiſtolæ ad Romanos, & in privatis ad me literis, ſatis declarat ſe ſuorum pigere. Sub finem menſis Septembris accepi literas Delfi, menſe Majo ſcriptas in Hiſpania, una cum literis Ioannis Vergaræ. Vterque promittunt pecuniam ab Archiepiſcopo Toletano. Neuter tamen ſummam exprimit.

mit. Ad me ne umbra quidem pecuniæ pervenit. Quirino famulo, quum iſthic eſſet, nihil dixit Delfus, nec per eum ſcripſit verbum. Imo ablegavit, pollicitus ſe per proprium famulum miſſurum litteras ad te. Hic ſuccurrit illud è tragœdia, πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων. *Quæ per Levinum ſcripſi, puto tibi bona fide eſſe reddita. Redeundi propoſitum non depoſui. Qui rumor ſparſus eſt, ſecus quam volebam. Facile ſentiuntur animi quorundam. Doleo Collegium iſtud tam cito frigeſcere, & periturum video, niſi Præſidis & Exequutorum cura vigilet, ut Profeſſorum adſit diligentia. Campenſis abeſt. Tu litigas, quamquam celebs. Reſcius varias perſonas ſuſtinet. Hæc ſcripſi per Viglium, qui mihi apud te prolixæ epiſtolæ inſtar erit. Vale. Friburgi* VII. *die Novembris* CIↃ IↃ XXXIII.

Eraſmus

Eraſmus Roterodamus ornatiſſimo viro Domino Ioanni Cholero, Præpoſito Curienſi, S. P.

DVas eodem die & per eundem abs te epiſtolas accepi, quarum altera ſcripta eſt decimo Ianuarii, altera Kalendis Februarii. Ad utramque reſpondeo, & paucis & aliena manu, nam dextram jam dudum totam occupat chiragra, ſic ut ne chartam aut calamum poſſim tenere manu. Quod ſcribis meam Concordiam Romæ Cardinalibus quibuſdam diſplicuiſſe, demiror ſiniſtra quorundam hominum judicia. Sed, ut videtur, illis decretum eſt hoc publicum orbis malum ſuis remediis curare. Ego autem ſperabam auctoritate Synodi rem minoribus incommodis poſſe ſanari. Ad hoc meus libellus videbatur ſatis appoſitus. Quid Lutherus ſcripſerit in Miſſas, neſcio: nam audio illius libellum ante meum prodiiſſe: quod ſi contumelioſe tractat Miſſam, quî potuit ex meo libello ſumere anſam,

quum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

quum ille nullum articulum tractet, aut diligentius aut reverentius, quam de Miſſa? Sed hæc fatalia ſunt, nec dubito quin Anti-Ciceronianus, de quo ſcribis, plurimum habeat veneni. Stunica periit, ſed illi ſucceſſurus videtur Sepulveda, Alberti Pii alumnus, & Stunicæ ſodalis, Hiſpanorum omnium glorioſiſſimus, cujus libellum in me opinor te vidiſſe, inſigniter ſtultum & contumelioſum. Itali quum inſaniunt, inſaniunt luculenter. Auguſtinus Eugubinus reſpondet Epiſtolæ meæ, ſed furioſe & indocte. Equidem putabam, me cum homine philoſopho rem habere. Nauſeam unico tantum colloquio & aliquot epiſtolis novi. Is de offenſis Romanis meâ Concordia pertulit in aulam Ferdinandi, ut conjicio ex epiſtola Ioannis Fabri, Epiſcopi Viennenſis. Demiror autem, quæ negotia commiſerit illi Cardinalis Tridentinus, quum, quantum ego poſſum ex libris & epiſtolis ipſius cognoſcere, non admodum præcellat ſapientia. Nam priuſquam vocaretur ad aulam regiam, per literas à me petiit, ut aliquod opus dicarem Cardinali,

dinali,

dinali, & in præfatione teſtarer, neminem eſſe, cui negotia ardua rectius committerentur. Videtur tamen noſtri ſtudioſus. Video res Principum ac Regum ſuppuratas, ſi vera narrant de Comite Mirandulano cum liberis in Italia necato, de arce Mediolanenſi Gallorum inſidiis impetita, de Vayvoda contra fœdus multa moliente, de claſſe Turcarum à Venetorum triremibus per ignorantiam male vexata, præter ea, quæ literis tu tuis commemoras. Lutetiæ terribili edicto propoſito ſævitur in Lutheranos, aliquot in carcerem conjectis, nonnullis metu profugis, quorum de numero quidam ſuſpicantur eſſe filium Copi, qui nunc agit Baſileæ, quum eſſet Rector Academiæ Pariſienſis. Hoc an verum ſit, neſcio; ſed Baſileæ eſſe certum eſt, nam ad Berum ſcripſit è Baſilea. Bedda cum collegis ſuis revocatus eſt, ac triumphat ſerio. Ante menſes aliquot hic rumor fuit, aliquot certas lucubrationes meas Pariſiis fuiſſe vetitas diſtrahi auctoritate cum Theologorum, tum Senatus: ſed hoc mihi non ſit veriſimile, neque quiſquam

quam

quam amicorum tale quiddam ad me perſcripſit. Regnum Franciſcanorum floret ſub hoc Cæſare. De me quid ſit futurum, Dominus viderit; nihil enim nunc curæ eſt, niſi ut ſynceram conſcientiam præſtem Chriſto, brevi hinc migraturus. Romæ eſt quidam Franciſcanus, nomine Nic. Herborn, ampliſſimæ ditionis, quippe commiſſarius Ciſmontanus. Is Antuerpiæ emiſit librum Sermonum Quadrageſimalium, quaſi eos habuerit apud populũ, quum ſcribat Latine, nec in his quicquam ſit populare, tantum autem ineptiarum, ut nullus populus laturus fuerit talia deblaterantem. In eo libro nulla mica eſt nec ingenii, nec facundiæ, nec ullius eruditionis, ac ne piæ quidem mentis ullum veſtigium. Videtur in hoc tantum ea coacervaſſe, ut ſub religioſo titulo haberet occaſionem effundendi ſua venena. Ex officina miſerunt ad me tres pagellas, in ſpecimen guſtumque magnifici operis. In una, præter alia convicia, hæc ſcribit : Lutherus magnam Eccleſiæ partem ad ſe traxit; nonnullam Zuinglius & Oe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

colampadius; maximam Eraſmus. *Et addit*, Bonum eſſet, ſi natus non fuiſſet homo ille. *In altera vocat Lutherũ, Zuinglium & Oecolampadium, milites Pilati, qui crucifixerunt Chriſtum, me illis annumerans; addens, me eodem ſpiritu, eodemque conſilio ſcripſiſſe, quo ſcripſerunt illi; nihil intereſſe, niſi quod ego jocer, illi rem ſerio agant. Adjicit dictum de Monachorum dictis melioribus*, me poſuiſſe ova, Lutherum & cæteros excluſiſſe pullos. *Nec dubito, quin totum opus ejuſmodi floſculis reſperſum ſit. Scribunt amici ſynceriores, hoc genus animantium nihil non poſſe in aula Cæſaris. Maria nihil aliud eſt, quam alumna noſtræ patriæ. Montegnius, qui plurimum valet, totus eſt à Franciſcanis. Card. Leodienſ. anceps eſt amicus; acerrimus inimicus, ſi quid offendatur. Archiepiſcopus Panormitanus* χρηστολόγος *eſt, præterea nihil. Quod ſi tumultus oriantur in Germania, ego hic pulchre ſedeo inter ſacrum & ſaxum. Sed de me non admodum ſum ſollicitus, ego enim jam propemodum in portu navigo. Si licebit iſthic*

commo-

commodum commorari, etiam mutata religione, non ſuaſerim migrationem. De Fuggero ex animo doleo, quod ipſe ſibi plus nocet, quam fortuna aut inimici. Debebat animum erigere in hac rerum tempeſtate, ſpe fortunæ melioris. Equidem libens adhortarer hominem, ſed quum non novi morbi circumſtantias, periculum eſſet, ne, ut imperitus chirurgus, vulnus ſiniſtra curatione magis exacerbarem. Rogas, ut per hunc nuncium reſcribam: verum qui duas epiſtolas reddiderit, fatebatur ſe non eas accepiſſe Auguſtæ, ſed alicubi in propinquo. Puto in hoc oppido. Ex Anglia nihil omnino affertur novi: ne ex Brabantia quidem, niſi quod rumor eſt nimis verus, ſummum ibi templum magna ex parte conflagraſſe. Si quid hiſce nundinis novarum rerum afferetur, faciam te participem. De valetudine mea utinam poſſem lætiora ſcribere, adeo crebro me repetit hæc ſive podagra, ſive chiragra, ſive panagra, omnes tendens artus, & aliunde alio migrans: ubi ſatis priorem locum excarnificavit, dolor intolerabilis durat fere quatriduum;

duum; deinde tumore oborto, fit aliquantum mitior; ſed more ducum, qui multas arces occupant, relicto præſidio occupat illud membrum; ibi de integro ſæviens, rurſus inde in aliud leviſſima occaſione vel redit vel incrudeſcet. Ne levem quidem contactum patitur, ut dicas anagyrim eſſe, quam Græcorum proverbia vetant moveri. Vereor autem, ne tam crebris cruciatibus hoc ſenile corpuſculum, ac tot malis tortum, non diu ſufficiat. Quirinus meus, de quo quæris, hic vivit, auditor Zaſii, pulchrè veſtitus pecuniis Britannicis: habet ſuos conſuſurrones: de quo alias per otium plura, quæ partim ridebis. Hæc ad primam tuam epiſtolam, Kalend. Febr. ſcriptam.

Venio ad alteram prius ſcriptam, ſed eodẽ die redditam. In literis ad Baumgartnerum nullam facio mentionem epiſtolæ, qua illius laudes prædico, tamen mitto librum De præparatione ad mortem. Civilius enim arbitror, ut ſe laudatũ ex te cognoſcat potius, quam ex me. Quoniam autem ſignificas te languere deſiderio ejus libri, ſtatim

aman-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

amandavi hunc puerum meum ſuapte ſponte propenſum ad iter, ne tu deſiderio moriaris. Tantum vereor, ne dicas tibi pro theſauro repertos carbones. Novi Baumgartneri benignitatē ſemper paratam: tamen curabis, ne huic puero præter literas aut ſimilia aliquid committatur, niſi forte velit uno aureolo augere viaticum. Nam quemadmodum apud me non diu fuit, ita non videtur diu manſurus. Si Epiſcopus adeſt Auguſtæ, cura ut recipiat ea, quæ per hunc mitto; ſi jam conceſſit Dilingam, jube puero, ut illac faciat iter rediens; ſi obambulat per varias arces, tu recipe à puero omnia, & cura ut primo quoque tempore ad eum perferantur. Idem ſi forte Baumgartner abeſt longius, non eſt opus, ut eum ſequatur puer, ſed per Chriſtophorum Geringum famulum illius ad eum perferantur. Multi negant hoc malum eſſe podagrā, ſed ſui generis eſſe morbum, quem vulgo Souch *appellant. Eo dicuntur multi hic laborare. Doleo tibi mecum tam multa mala eſſe communia. Verum ſic eſt, non minima felicitatis pars homini*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

fidus & aptus famulus. Fatale eſt, mundus impletur ſceleratis hominibus ſub Euangelii titulo: Et ego præter hunc duos famulos receperam, ſed mature me ab illis abſolvi. Curabis, ne libellus iſthic excudatur, ne ea res fraudi ſit Frobenio. Spero fore, ut hic puer mihi læta referat de tua valetudine. Amicos, ſi qui iſtic reſidant, meo nomine ſaluta. Si dextra manus fuerit reddita, ſcribam ad te copioſius. Vale. Datum Friburgi Briſgoiæ XIX. *die Februarii, Anno à Chriſto nato* cIↃ IↃ XXXIV.

Eraſmus Rot. tuus voce propria, manu aliena.

Eraſmus Roterodamus, eruditiſſimo Viro Cornelio Grapheo S.P.

D*Amianus exhilarat me, nuncians te & animo & corpore melius habere, atque etiam fortunam eſſe commodiorem. Me diſcruciat novum malum podagra, ſeu panagra verius. Adeo pertentat omnes artus, aliunde alio migrans, ut vix unquam detur reſpirare. Negant eſſe podagram, ſed ſui generis*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

neris eſſe malum, quo nunc hic laborent complures. Vulgo Souch appellant. Tot cruciatibus, tot modis fractum ſenile corpuſculum non poterit diu eſſe par. Maxime opus eſſet aliquo fideli famulo noſtrate. nam Germani, ſicut poëta, Εὔθυνον χρόος. Mallem provectiorem. quam adoleſcentem: eruditionem nihil moror, modo ſciat Latine, & ſcribat utcunque; dein nulli morbo ſit obnoxius, ſcabiei aut comitiali. Non ſuperſtitioſum ferre poſſum: addictos ſectis non fero. Dabitur ſalarium quantum tu præſcripſeris, viginti aut viginti quatuor floreni Carolei in ſingulos annos. Pro veſtitu hinc ut ex liberalitate ſpontanea aliquid accedat, in ipſo ſitum erit. Quod ſi mihi aliquid acciderit humanitus, efficiam, ut non male collocarit officia ſua. Veniat ſumtu meo, &, ſi illi forſitan diſplicebunt omnia, remittetur ſumtu meo. Hac de re poteris communicare cum Scheto. Damianus videtur recuſato officio, quod Rex offert, ad nos reverſurus. Spero illum prudenti uſurum conſilio. Tu cura valetudinem tuam, cui cum uxo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

re & liberis precor omnia læta. Datum Friburgi III *Id. Martias, Anno à Virginis partu* cIↃ IↃ XXXIV.

Eraſmus Roterodamus clariſſimo Iuveni Damiano à Goës Luſitano S. P.

PRandenti oblatæ ſunt tuæ litteræ, vir amiciſſime. Mox à prandio ſcripſi præter ſolitum, properante nuncio. Quod tam magnifica reliqueris, precor, ut ſit felix fauſtumque. Ego totus ſum tuus. Valetudo eſt afflicta, cui ſervire cogor. Tradam tibi partem domus ſatis elegantem ac ſemotam, ubi vivas vitam Anachoreticam. Quod ſi mea non placebit, Comites à Renneberg fecerunt partem domus vacuam, in qua prius habitavi. Habebis Eraſmum paratum ad omnia. De veſtibus non magni refert, iſthic noves an hic. Cætera coram. Vale vir amiciſſime. Friburgi XI. *di April.* cIↃ IↃ XXXIV. *Bibemus de poculo tuo, quod perendie advehetur.*

Quandocunque venies, invenies paratum locum. Opinor, te nolle alere

equos

equos. Stabulum habemus elegans, ſed occupatum. Etiam atque etiam vale.

Eraſmus Roterodamus nobili Viro D.Damiano à Goës Luſitano S. P.

DOleo tibi iſtud iter parum ex animi ſententia ſuccedere. Tua cauſa nihil non alacriter facturus eſt Eraſmus. Scio, quid tibi debeam. Si tuus Matthæus caret contagioſa ſcabie Gallica, à qua ego ſemper non ſecus atque à morte abhorrui, tota hæc domus illi ſerviet: ſin ſecus, nec illi expedierit hic eſſe, niſi haberet famulum propriũ. Melius fuerit, ut donec convaleſcat ſit apud chirurgum. Non ſinam illum egere pecunia. Vtcunque fuerit, dabitur opera ut bene curetur. Has duas epiſtolas ad me miſit Thomas Blaurerus, quẽ ſalutabis Conſtantiæ, ſi illuc appuleris. Eſt vir probus, & unus è ſenatu. Quod literæ diu hæſerunt in itinere, in cauſa fuit is, cui Melanchthon eas commiſit. Ad me venerunt XXII die Auguſti, quum tu quatriduo ante diſceſſiſſes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Volitarunt per manus multorum, fortaſſis reſignatæ, ut fit. Mihi redditæ ſunt per publicum nuntium Schapphuſienſem. De domo paranda Patavii, nemo tibi melius conſulet, quam Anſelmus Ephorinus, & fortaſſis non gravabitur tecum ire Patavium. Bononiæ roga, num vivat Paulus Bambaſius. Conſultiſſimum eſt, ut de ſectis neque bene neque male loquaris, quaſi iſta non cures neque intelligas. Variæ ſunt hominum ſimulationes. Nec multum erit in rem tuam, ſi crebræ epiſtolæ inter Melanchthonem aut Grynæum & te commeent. Bene vale, patrone & amice incomparabilis. Poſtridie Bartholomæi.

Eraſmus Roterodamus nobiliſſimo Viro D. Damiano à Goës, Luſitano, S. P.

ACcepi tres epiſtolas tuas per Lucam Remium, quod tamen ignoraturus eram, niſi tu ſignificaſſes. Quid actum ſit de cæteris epiſtolis, quas tibi commendaram abeunti, non liquido novi.

novi. Botzemus accepit ſuam. Sed an Io. Comes primus & Alciatus acceperit ſuas, neſcio. Miror è Luſitania nihil venire reſponſi. Neſcio an expediat Lazarum grandævum magnæque auctoritatis onerare domeſticis profeſſionibus. Magis conveniret tibi juvenis, qui te domi exerceret, tuaque ſcripta corrigeret. Debes honorare ſtudia, ut illa viciſſim honorent te. In Italia turpe non eſt etiam canos audire publice profitentes. Si mihi capitalis eſſes inimicus, non potes quicquam facere inimicius, quam ſi ſchedas, quas uni tibi notavi, patiaris excudi. Quare cura ne fiat, magno mei nominis dedecore. Petro Bembo ſalutem plurimam: cui profecto te charum eſſe gaudeo. A Natali Domini graviſſime decumbo, nec per cœli inclementiam poſſum reſpirare. Hæc ægre ſcripſi in lecto ſemivivus. Friburgi XI. *die Ianuarii.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Eraſmus Roterodamus doctiſſimo ac ornatiſſimo patri D. Petro Curſio, Rhetori in Academia Romana clariſſimo, amico ſingulari, S.P.

CVm Reverendiſſimus in Chriſto pater & dominus, D. Matthæus, tt. S. Angeli Cardinalis, Roma in Germaniam revertiſſet, nihil mihi prius fuit, quã ut ex ſuis familiaribus, inter quos nonnulli ſunt, quibuſ-cum trecentos ſalis modios, ut eſt in proverbio, conſumpſi, intelligerem, quidnam bonæ ſpei de componendis diſſidiis, & reſarcienda concordia Chriſtiana afferrent: eamque ob cauſam ad quærendum præſtantiſſimum mihique chariſſimum illius aulæ principem virum literas è veſtigio dedi, ut mihi hunc ſcrupulum eximeret: eram enim inter ſacrum & ſaxum, quod ajunt, dum ſpe ac metu huc illucque jactarer, conſtitutus; verebarque, ne cauſa publica in privatis affectibus omnino deſereretur. Qui cum primum epiſtolam aperuiſſet, & manum

num

num meam jam diu ſuis oculis familiarem agnoviſſet, ad Cardinalem ſtatim accurrit, nunciatque literas eſſe ab Eraſmo. Quo audito Cardinalis ſuaviter ſubridens, Egregie, inquit, nobiſcum agitur, quod Eraſmus literis ſuis inviſat, nam annus mihi eſſe videtur, ex quo ne apicem quidem ab eo literarum conſpexi. Quid multis? recitari eas juſſit: & ſub finem earum magna mea cum laude, quod de pacando religionis ſtatu ſollicitus eſſem, plane regia & tali principe digna verba in frequẽtiſſimo illius aulæ theatro protulit, nihil ſe uſquam habere, quod doctorum virorum proprium eſſe nolit; multaque alia de me adjunxit, quæ moleſtiæ cauſa prudens omitto. Sed unum tamen hoc præterire non poſſum, quod aureum poculum artificioſiſſime cœlatum, quod tum congerronibus ſuis forte oſtentabat, tranſmitti ad me, veluti μνημόσυνον *animi erga me ſui, voluerit, ut declararet gratam ſibi fuiſſe ſollicitudinem meam. Quo ego profecto ita fui ob Phidiacum plane artificium delectatus, ut profeſſus ſim inter doctiſſimos & ſcitiſſi-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

mos compotores meos, qui tum aderant, inter quos fuit D. Rhenanus, & Henricus Glareanus, hic poëticæ, quæ bibax eſſe ſolet, ille hiſtoriæ deditus, me non alio poculo vel pharmacum adverſus calculum, vel ad extinguendam ſitim, liquorem ſumpturum eſſe. Nam operculum, quod paulo infra crepidinem Æſculapium tornatilem habebat, medicinæ propinandæ fabrefactum data opera, videbatur: Cyathus ipſe non mediocris capacitatis, σκιρτῶντας circum habebat Satyros, & in eorum medio Bacchum ebrioſulum, tanta (ita me Deus amet!) elegantia, ut jam Praxitelis opera mihi ſordere perfacile poſſint. Sed hæc præter rem. Perlectis literis meis, reſponderi mihi juſſit, Paulum III. Pont. Max. ab ipſa ſtatim electione pollicitum eſſe ſibi, & Reverendiſſimo in Chriſto patri & Domino D. Bernardo Cardinali Tridentino, concilium ſe congregaturum, ut infinita malorum examina apud Germanos funditus extirpentur. Reliquum eſſe, ut ipſi homines, eruditos & cordatos paſſim in Germania cohortentur, ut Religioni

ferre

ferre ſuppetias velint. E quibus pluſquam monogrammũ ampliſſimus Præſul me primum nominare decrevit. Sed tamen committere non voluit, quin me de nonnullorum impudentia, de quibus Romæ intellexerat, admoneret, qui Theoninis dentibus famam meam arroderent & lacerarent. Idque eo conſilio fecit prudentiſſimus & hoc prope facto illuſtriſſimus princeps, ut labes mihi aſperſas prius abſtergerem, quam huic ſtudio me præpararem. Equidem non ignorabam Romæ eſſe, qui nomen meum ſugillarent; ſed tamen, qui mihi tam manifeſtam calumniam impingeret, quam à te fieri audiebam, hominem eſſe natum, ne nunc ſomniare quidem potui. Ajunt enim, te detorquere neſcio quam voculam impreſſorum incuria depravatam, ad meam ignominiam, adeoque fulmina quædam orationum ſcribere, & miſellum Eraſmum in ſacerrimis ſtudiis deſudantem ita traducere, ut nunc omnia fora, omnia templa, omnia compita, omnia convivia, nihil aliud crepent, quam ſacrilegum Eraſmum, & ſexcentis tauris Phalaridis

dignum. Quo audito mirari principio, deinde obſtupeſcere, poſtremo etiam obſtipeſcere cœpi, quid te induxerit, ut mihi non alia ratione, quam injuria notus eſſe velis, nomen enim tuum alioqui nunquam audieram. Age, mi Petre, te oro obteſterque per viſcera Chriſti, cogitemus, quãto in diſcrimine verſemur, quot hæreſium diluvia, quot bellorum tumultus, quot diſſidiorum incendia Chriſtianum orbem inundent, Miſſas faciamus has tam inſignes calumnias, cujuſmodi multas objicere etiam diligentiſſimis & ſanctiſſimis Doctoribus poſſis. Nam, ut tandem ad rem veniamus, quid obſecro flagitii commiſi, quod Attalum *ceu* imbellem *notaverim, quem Hecatæus in Dionyſium* ἀπόλεμον καὶ ἄμαχον *appellat. An mihi dependendum eſt, quod typographorum ignavia commiſit? At ſi non eram ego in Anticyram relegandus perpetuo, qui bellicoſiſſimæ omnium nationum Italiæ auferre hanc gloriam conarer; certe nominis mei oblitus eſſe viderì poſſem, ſi Latinorum Græcorumque hominum ſcripta omnia Italiæ laudi-*

bus ampliſſimis ſcatere non meminiſſem: præcipue vero his, quæ ad literarum & militiæ gloriam ſpectant. Verum adeo nullam in me ſuſpicionem inferendæ injuriæ extare nunc, aut extitiſſe unquam, teſtis eſt mihi animus meus, cum haud recte meminerim, ubi de Attalis iſta ſcriptis meis prodiderim, neque eram id unquam animadverſurus, niſi amanuenſis meus recordatus fuiſſet, in Proverbio, Myconius calvus, *tale quippiam eſſe, ubi ſtatim deprehendi, formularios, quibus non ſatis familiare erat* Attalorum *nomen, ex eo* Italum *feciſſe. Atque utinam mihi non quotidie hujuſmodi tragœdiæ excitarentur! Nuper enim cum inter imprimendum excuſores aliquot conqueſti fuiſſent me ſibi xenia nondũ perſolviſſe, exortus eſt inter eos quidam cæteris vinolentior, qui profiteretur ſe pœnas à me exacturum, ni darem: atque id profecto veterator tam egregie effecit, ut aureis nummis trecentis redimere eam ignominiam voluiſſem. Cum enim in Vidua mea, quam Sereniſſimæ Hungariæ Reginæ dedicaveram, ad*
laudem

laudem cujuſdam ſanctiſſimæ fœminæ inter alia liberalitatem illius in pauperes referrem, hæc verba ſubjunxi: Atque mente illa uſam eã ſemper fuiſſe, quę talem fœminam deceret. *Vnde ſceleſtus ille animadvertens ſibi vindictæ occaſionem oblatam eſſe,* ex mente illa, mentula *fecit. Itaque volumina mille fuere impreſſa. Quid igitur mirum, ſi iſtorum hominum quiſpiam vel per errorem vel ſciens volenſque fefellerit? Hoc profecto conſtat in archetypo meo,* Attalum *ſcriptum eſſe. Sed, neſcio quo fato, bis jam hæc vox magnos mihi tumultus peperit. Reprehenſum enim à Lovanienſibus Theologis in me fuit, quod Actor.* 14. *ex* Italia *mutarim ad fidem Græcorum codicum* Attalia, *atque ob eam cauſam me prope impium eſſe proclamabant, quod negarem Paulum unquam in Italiam veniſſe, quaſi vero non tota fere Apoſtolorum hiſtoria id pertractet. Nunc vero rurſum, quod librarii* Attalum *in* Italum *commutarint, me omnino inſcio, novum à te mihi bellum indicitur, adeoque* ἄσπονδος, *ut ajunt,* πόλεμος. *Vix arbitror*

bitror uſquam alias calamitoſiſſimam Aten infeſtiorem mihi ſeſe exhibuiſſe, quam in Attalia cognata ſibi voce, vel ipſo etiam ſono metuenda. Cæterum, clariſſime frater, admonitum te velim, ne vel tuo ipſius judicio vel inſtinctu aliorũ te ipſum in hujuſmodi præcipitia abjiceres, in quibus prope ſemper plus ineſt incommodi, quam gloriæ. Si hac via adgrediaris aucupandæ gloriolæ rationem, nihil efficies aliud, quam ut totum te deridendum propines aliis. Reſpondere debes tuis, qui nomini tuo iſthic officiunt, conanturque tenebras offundere. Comperi enim poſtea te Archilochum habere, quem in nomẽ tuum proprio rabies armavit Iambo. In eo tu conficiendo olei plus debes conſumere, quam in appetendo Eraſmo, qui jã, depontanus ſenex tot exantlatis moleſtiis, nihil aliud eſt, quam aſinus non omnino iners inter ſimias. Illi rurſum, qui mihi inſultant, canes videntur eſſe in præſepi, qui armenta à fœno invidis latratibus abigunt, quo ipſi non veſcuntur. Quod ſi cognovero, quod equidem non ſpero, te vel tantillum contra me publi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

publicare, experieris (ni fallor) Eraſmum, jam LXX *annos natum, neque edentulum eſſe omnino, neque exunguẽ. Si vero modeſtus (ut ſpero) fueris, tibi gratias quoque ſum habiturus, qui me librariorum ignaviæ commonefeceris. Sunt enim Chiliades meæ, auctæ multis decuriis, quæ tamen ad centuriam non perveniunt, revocatæ ſub prælum: ubi literulas has mutari curabo, quæ mihi, ni mature perveniſſem, magnæ tempeſtatis cauſa futuræ fuiſſent. Quod reliquum eſt, dare operam debemus, ne bonæ literæ apud imperitos male audiãt propter inanes digladiationes, quæ tandem, niſi dimicare in frivolis rebus deſierimus, non modo putribus ovis à plebe promiſcua dirimentur, ſed etiam catenis, quibus veſaniam noſtram coërceant. Deus Opt. Max. faxit, ut ſubmiſſis animis noſtris ſuſcipere illius gratiam poſſimus, cujus præſidio nefarios Eccleſiæ hoſtes proſternere valeamus. Vale, & nomine meo Geneſium Sepulvedam, & Auguſtinum Eugubinum, viros inſignes, cohortare, ut ſtudiis ſuis labefactis rebus ſuccurrere potius*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

tius velint, quam pantalobi eſſe. Datum Friburgi Briſgoiæ, v. Id. Ianuarias, cIↃ IↃ xxxv.

Mitto amicis aliquot meis urbanis unum atque alterum hujus epiſtolæ exemplum, ut alienati à me accuſatione tua, eo celerius atque facilius fiant de innocentia mea certiores.

Eraſmus Roterodamus clariſſimo D. Damiano à Goës Luſitano S. P.

UTinam in rem tuam eſſet, Damiane chariſſime, his ædibus vel nunc tuo uti arbitrio. Nunquam mihi viſæ ſunt neque tutiores, neque ornatiores, quam te hoſpite. Sæpius tamen ſcripſi quam ſemel, ſed non ſemper perfertur quod traditur. Negotiatores gravatè recipiunt literas ſtudioſorum. Lucæ Remo gratias egi, & ille pollicetur operam ſuam prolixe. Non dubitabam, an tu bona fide commiſiſſes literas meas famulo tuo, ſed an ille omnes reddidiſſet, dubitabam, & adhuc ſubdubito. Scripſi per eum ad Schetum & Vtenhoviũ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Nullo veſtigio deprehendere poſſum, eas eſſe redditas. E Luſitania nihil ad te redire, valde miror. Mea valetudo ſemper vergit in pejus. Animus meditatur ex hoc miſero domicilio emigrare: quod utinam fiat favente Chriſto! Aliquot amici nos præceſſerunt in Brabantia; Viandulus egregie doctus, Martinus Davidis, hoſpes quondam meus, Bruxellæ; Petrus Ægidius Antuerpiæ, & Franciſcus Delfus; hic Botzemus: perierunt & ſenes aliquot menſe Aprili. Multæ gravidæ abortierunt. Ego graviter diſcrutiatus ſum; ita ut jam vultures aliquot excitarim. Arbitror vertiginem tuam jam abiſſe. A lectione temperandum eſt. Multum diſcitur litteratis confabulationibus. De ſchedis ſupprimendis, habeo gratum, & ut pertendas rogo. Sigiſmundus Gelenius tuo nomini dicavit Annotationes in Plinium jam tertio ab ipſo caſtigatum. Sed mire impoſuit illi codex manu deſcriptus, in quo ſciolus aliquis è ſuo capite mutavit quicquid libuit, & quodam modo novum Plinium nobis dedit. Admonui, ne fideret illi exemplari, ſed audi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

auditus non ſum. Hermolaus non auſus eſt mutare lectionem Plinianam. Gelenius ſe putat rem mirificam præſtitiſſe, ego cenſeo crimen eſſe inexpiabile. Eccleſiaſtes meus jam excuditur, nondum dedolatus, ſed quum flagitaretur, hoc malui, quam poſthumum eſſe partum, non ignarus qua fide tractentur Opera defunctorũ. Libris quatuor abſolvitur. Itali paſſim in me debacchantur maledicis libellis. Romæ excuſa eſt Defenſio Italiæ adverſus Eraſmum, *dicata Paulo* III. *Rixa nata è duobus verbis meis non intellectis. Ea ſunt in proverbio,* Myconius calvus. Veluti ſi quis Scytham dicat eruditum, Italum bellacem. *Hoc interpretantur, quaſi notarim Italos quod ſint imbelles, quum his verbis Italia laudata ſit, non vituperata.* Edere, bibere, loqui, *verba ſunt media :* edacem, bibacem *ac* loquacem eſſe, *ſonant in vitium. Ita* bellacem eſſe, *non eſt laudis, ſed vituperii. Scythæ ob barbariem & naturæ immanitatem contemnunt omnes diſciplinas liberales, ad arma tantum intenti. Itali colunt philoſophiam, di-*

ſcipli-

ſciplinas, & eloquentiam, quæ paucis alumnæ ſunt, Scytharum ex diametro diſſimiles. Vides egregiam apologiæ materiam. Prodiit & alius libellus, cui titulus Cicero relegatus, & Cicero ab exilio revocatus, *qui tamen me non magnopere petit. In eo Cicero odioſiſſime laceratur, frigide defenditur. Et alius paratus, cui titulus*, Bellum civile inter Ciceronianos & Eraſmicos. *quaſi ego ſim hoſtis Ciceronis. Ajũt & Doletum quendam in me ſcribere. Minitatur neſcio quid & Iulius Scaliger. Sunt aliquot juvenes male feriati qui conſpirarunt in Italiæ & Ciceronis hoſtem. Nec deſunt artifices, qui inſtigant, partim odio mei, partim ut aliena fruantur inſania. Romæ ſparſerunt epiſtolam, quaſi à me ſcriptam, plenam jocis ſcurrilibus. Auguſtini Eugubini monachales nænias arbitror te vidiſſe. Ego iſta nec lego Lutherus jam nihil edit, in quo non perſtringit Eraſmum papiſtam & Chriſti adverſarium. Homo ſimpliciter furit, concepitque parricidiale odium. Salutem dixi quibus juſſeras, excepto Bero, qui Romæ agit:*

cujus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

cujus reditum expectamus hoc menſe. De Bombarda ſcribet ipſe Gilbertus. Mihi ſi vivere velim in totum abſtinendum eſt à ſcribendo, imo à ſtudiis omnibus. Quanquam mihi ſane non videtur vita, vivere ſine commercio ſtudiorum & in aſſiduis cruciatibus. Sed Dominus eſt, in cujus manu ſumus omnes. Ex literis Beri cognovi te luſtrare Italiam. Cupio te quam proſperrime valere, Damiane chariſſime. Friburgi XXI. *die Maji* CIↃ CI XXXV.

De Plinio depravato ideo admonui, ne ſinas eum auctorem edi rurſus ad hoc exemplar: alioqui bene volo Gelenio, ut promeretur.

Eraſmus Rot. mea manu.

Eraſmus Roterodamus M. Conrado Goclenio S.P.

BAlthaſar Auſtriacus tuus diſcipulus affirmat ſe proprium famulum miſſurum Lovanium: ei commiſi literas ad te, & ad Iodocum Sasboutum, apertas, ut, ſi videtur, cures ad illum perferendas. Illud ne te fugiat, Can-

nium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

nium nihilo eſſe ſynceriorem Hagio furioſo. Quicquid veneni hauſerat ex Alardo, in ſinum hujus effudit, aſpis viperæ. Idem fecit ſcurræ Polyphemo. Miror unde aut quo Cannius, quum iſthac faceret iter. Hagii colloquio & Quirinus Taleſius infectus eſt, & viciſſim ſuum virus in hujus ſinum effudit. Nihil enim reticuit Hagius, nec poſſet. Suſpicor quod & Gandavi Carolum Vtenhovium alienarit. Nihil enim ſcribit, ſolitus crebro me litteris appellare. Delphus nihil ad me ſcripſit, nec puto illum eſſe ſyncero in me animo. Quemadmodum nec Morillonū. Ex quo repetiit Hiſpanias, verbum ad me non ſcripſit. Hic paulo melius habeo. Itaque fortaſſis hybernabo, proximo vere, volente Deo, Burgundiam vicinam petiturus. Quod tibi narravit Theobaldus de penſionibus per Bodyllum ad me miſſis, puta ἀνεμώλιον εἶναι. Mitto epiſtolam ad Sasboutum apertam, ut, ſi videtur, illi tranſmittas. Bene vale.

Placet Lambertus, quem miſiſti: iam alterum eram nactus Antuerpienſem.

Tres

Tres habebo, donec Gilbertus abeat, jam factus Canonicus. Cum neutro famulorum novorum pactus ſum. Si opus eo, quem commendas, ſignificabo. Pro officio tuo habeo gratiam. Eſt Friburgi quidam fucatus amicus, per quem non licuit nec famulam nec famulum habere frugi. Ejus nomen tibi prodam alias, ut caveas. Nam poſt Nundinas forte mittam proprium nuncium. Aleander denuo emiſit librum furioſum ſub nomine Doleti: quo & Morum, quem acceperat eſſe in carcere, ulciſcitur; & Villeno vanum mendicum mortuum, facit imperioſum, Morum timide loquentem. Furia Romæ ſubordinavit Curſium, qui ſcripſit in me. Excuditur neſcio quid Mediolani. Romanenſes velim nolim pertendunt me cenſu onerare; quo mox fiam Cardinalis. Nam id ſerio fuit agitatum. Pontifex eſt mire propenſus in me, & ſex Cardinales cum oratore. Luſitaniæ ſedulo moliuntur. At ego ſcripſi, me nec ſacerdotia, nec penſiones recepturum. Breve Pōtificis ad te mitto. Iterum vale. Poſtridie Kal. Sept. cIↃ IↃ xxxv.

Saluta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Saluta Reſcium , & Hebrææ linguæ Profeſſorem. Balthaſar à Khieveringe tuus diſcipulus apud me fuit. Viſus eſt juvenis perhumanus, ac bene Latinus, tuique amantiſſimus.

Eraſmus Roterodamus nobili cum primis & omni Virtutum genere perpolito Viro, D.Damiano à Goës, Luſitano S. P.

VLtra menſem jam perpetuo lecto ſum affixus, cruciatu vix credibili, certe intolerabili. Nec ſpes eſt recreandæ valetudinis ejus, ob urgentem hyemem. Non horreo mortem, ſed opto magis, ſi Domino placeam. Ad vetus malum, quod ex intervallis ſolet recurrere, acceſſit exulceratio extrema ſpinæ, cui cogor incumbere, ſive jaceam, ſive ſedeam. Huic crudeliſſimo dolori nullum eſt remedium, quod oporteat ipſi vulneri ſemper incumbere. Vtinam cruciatus ſint tolerabiles! ſed Dominus eſt; heic ſecet atque urat, modo parcat in æternum.

Eraſmus

Eraſmus Roterodamus Nobili viro Damiano à Goës S.P.

AMice magne, Scheda addita literis meis ſuppeditabit cauſam juſtiorem, quã vellemus, qua me excuſes egregiis illis literarum heroibus, Bembo, Bonamico, & Cœlio, quos ego toto pectore ſuſpicio venerorque. Epiſtolam tuam accepi per Lucam Remum, ſed ſerius, xv die Decembris: non ipſius culpa, ſed nuncii. De Renſendo, non poſſum ſatis mirari. Valeat ille, tam ruſtice ingratus. Eccleſiaſtes jam opinor iſthic proſtat. Excuſa ſunt duo milia voluminum & ſexcenta. Nunc denuo excuſus eſt minore forma. De Commentarius Iacobi Sadoleti, mihi tale quiddam præſagiebat animus. Admonui illum literis, quatenus licuit tantum admonere Præſulem. Inſumpſit in hoc opus inmenſos labores. Audio nec à Sorbonicis probari. Gelenio, viro bono ac docto, optarim fortunam aliquanto cõmodiorem. Divitias vix optarim. Nunc Penia adigit illum ad honeſtos labores.

Adoleſcens, quem mihi commendas, nondum me adiit: curabo, ut accipiat epiſtolam ſuam. Gilbertus me reliquit, jam Canonicus. Cantabit miſſam. Ædes vendidi, ac ſuppellectilem diſtraxi, non magno lucro meo, nec tamen prorſus infeliciter. Italice non intelligo, ſed curabo vertendum, quod vertit Polus. Mitto viciſſim hiſtoriam bonæ fidei; in qua qui ex Anglia redeunt, & actis interfuerunt, negant quicquam eſſe falſi; niſi quod pauciores Carthuſiani fuerunt affecti ſupplicio. Cupiebam tecum pluribus agere, amicorum dulciſſime, ſed vix credas quam hæc ægre pararim. Vale, & ſaluta amicos. Baſileæ, XV. *die Decembris,* cIↄ Iↄ XXXV.

Eraſmus Roterodamus Conſiliario cuidam S. P.

OMnes boni publice tibi debent plurimum, Vir clariſſime, qui in iſta conſtitutus dignitate, conſtanti animo ſtamen uſque rerum teneas. Nam ſynceri judicis præcipuæ partes ſunt, ut malos coërceat, bonos ab improborum injuria

injuria vindicet. Ego vero privatim etiam tibi debeo, quod olim in Goclenii cauſa effeceris, ut ille juſta conſequeretur, & poſt eodem animo conatus ſis manifeſtam injuriam ab eo depellere. Hujuſmodi rixas nobis ſuſcitant Harpyiæ Romanenſes, ut nec apud Gallos, nec apud Scotos, nec apud nos ullum ſit ſacerdotium, pro quo non ſit annis aliquot litigandum. Optarim Anglos cum Pontifice concordes eſſe. Illud tamen jam olim bene proviſum eſt ab illis, ne quid litium apud ipſos excitet Romana Curia. Etiamſi Goclenii cauſa aliqua ex parte laboraret, tamen vir ille, qui ſua doctrina & juvat & ornat Cæſaris ditionem, dignus erat, qui judicis favore ſublevaretur. Nunc quum cauſa ſit juſtiſſima, quam indignum eſt, talem virum à publica utilitate ad iſtas turbas avocari, cum ſummo ſtudiorum detrimento, nec ſine jactura auctoritatis, qua Concilium iſtud ſemper polluit apud Brabantos? Spero Goclenium bonorum virorum auxilio jam tranquillitati ſtudiiſque redditum eſſe. Quod ſi nondum contigit, etiam atque etiam

rogo, ut illi eum animum præſtare pergas, quem hactenus præſtitiſti. Hoc officio tibi devincies omnes, qui vel liberalibus ſtudiis, vel iſtius Concilii favent auctoritati. De me nihil dicam, qui jam olim ſum in ære tuo totus. Vale. Datum Baſileæ, IV. Kalend. Iunias, Anno cIↄ Iↄ XXXVI.

Eraſmus Roterodamus, M. Conrado Goclenio S. P.

SCribe, *inquis*, Cancellario. *quaſi habitem Mechliniæ! Hic vix intra quatuor menſes contingit, cui literas recte committamus, ſi tamen contingit ullus. Si literæ tuæ veniſſent ad nundinas, potuiſſem per nundinas reſpondere. Nunc quando hæc epiſtola ad te perveniet? Interim ſpero, tua cauſa feliciter cataſtrophen ſortita fuerit. Scripſi tamen. Quum epiſtola tua mihi redderetur, ſic eram afflictus, ut nunquam in vita gravius. Itaque per dies aliquot, ne legere quidem potui. Mihi nunquam arriſit Antuerpienſis præbendæ negotium. Id poſteaquam evice-*

ras,

ras, credebam nihil non ſucceſſurum. Quod ſi nunc quoque ſucceſſerit, ſuaſerim tamen, ut aliqua commoda conditione te ſubmoveas ab illo grege. Ad abſentem non multum redibit emolumenti; ſi præſens, erit tibi vivendum in loco peſtilenti, ſerviendum conviviis, deſidendum totos dies in Capitulo, ſimulandum ac rixandum. Si qua te urget neceſſitas, ſcito meam pecuniam eſſe tuam. Suſpicor harum moleſtiarum τεχνίτην eſſe eum, qui Scaligeros, Doletos, & Merulas in me ſubornat. Non ſat habet homo, Iudaice vindex, impetere me, niſi & meos impetat. In furioſo Dialogo Doleti vexatur Morus: habet Leodii, qui ſuffundit frigidam, & hominem ad malitiam inſtruit. Heroinam à Naſſauvven Hiſpanus quidam huc venientem ſuis literis commēdarat. Me jubes ad illam ſcribere, & ego neſcio ubinam agat. Significabas enim, diſceſſuram. Si mea bene noviſſes, debebas illi reſpondere, me nēceſſario valetudinis cauſa reliquiſſe Friburgū, hoc animo, ut Eccleſiaſta abſoluto Beſontium peterem, ne non eſſem in ditio-

ne Cæſaris: ſed hic ingraveſcens valetudo cogit hybernare. Hic enim quamquam ſum apud amicos ſinceriſſimos, quales Friburgi non habebam, tamen ob dogmatum diſſenſionem malim alibi finire vitam. Vtinam Brabantia eſſet vicinior. Neſcio an mihi fuit commodum cauſam tuam Cancellario commendare, ob Panormitanum, quem alienare non expedit. Opinor tibi redditas litteras, quas per nundinas ſuperiores miſi, tibi, Rutgero, Andrea, Lipſio, & Scheto.

Quid neceſſe fuit, Rutgerum interpretari Græcas Inſtitutiones è Latino verſas? Conducibilius erat interpretari Demoſthenem, Lucianum, ſi quid habet caſti, Tragœdias gravibus ſententiis refertas, ac ſimiles auctores, unde diſcitur Græci ſermonis elegantia. Sed ille totus ad quæſtum ſpectat, & graviter perdit iſtud Collegium. Vale, Baſil. IV. *Kal. Iul.* cIɔ Iɔ XXXVI.

Eraſmus Rot. ægra manu.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Epiſtolæ Eraſmianæ Fragmentum.

VTraque pars ſic tendit funiculũ, ut utriuſque malo rumpatur: & hinc hic orbis tumultus. Tollunt omnes imagines, rem cum primis & elegantem & utilem. Tollatur colendi ſuperſtitio. tollãtur imagines templis indecora aut immodica, idque paulatim, & ſine tumultu. Volunt ejicere ſacerdotes; dent operam, ut ſint ſacerdotes docti & pii, nec temere admittatur ad hoc honoris, niſi probatus & dignus. Erunt pauciores: quid tum? Præſtat habere tres bonos, quam trecentos inutiles. Non placet illis cultus Eccleſiaſticus. Multa canuntur ac fiunt in templis inepta; corrigantur vitia, idque paulatim, maneat cultus. Execrantur Miſſas, odio ſordidorum ſacrificulorum, qui nihil aliud didicerunt quam miſſare, cætera Laïcis prophaniores. Submoveantur illi conductitii: ac more veterum unum ſacrum celebretur in templo: aut in feſtis diebus duo: mane unum privatum, ob famulos & hoſpites; alterum circa

decimam. Indulgẽtiæ jam exploſæ ſunt, quibus aliquot ſeculis impoſitum eſt mundo, adjuvantibus monachis, conniventibus Theologis. Qui putant Miſſas & parentalia nihil prodeſſe defunctis, erogent in pauperes vivos, quod vulgus à morte jubet fieri. Ne moleſti ſint iis, quibus perſuaſum eſt vivorum bona opera prodeſſe defunctis, quæ vivi curarunt ut fierent. Quibus perſuaſum eſt, ſanctos nihil agere apud Chriſtum, invocent bona fide Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum. Divos colant ac venerentur imitando: ne obſtrepant qui pio affectu colunt & invocant eos. Superſtitio reprehendatur, affectus probetur, quem puto Chriſto non eſſe ingratum, etiamſi ſit erroneus. Non ſentiunt Sancti vota noſtra: at Chriſtus ſentit, ac pro illis donat quod petimus. Quibus perſuaſum eſt, Confeſſionem non eſſe partem Sacramenti, nec à Chriſto inſtitutam, ſervent tamen eam ut rem ſalutarem, à patribus inductam, & multorum ſeculorum conſenſu probatam, donec aliud de ea ſtatuat Eccleſia. Et in confitendo adſit ſynceritas,

abſit

abſit ſuperſtitio. Non multum gravabitur Confeſſione, qui deligit idoneum ſacerdotem, qui non confitetur niſi manifeſtò mortalia, & qui cavet ne quod facinus capitale admittat. De Purgatorio in ſuo quiſque ſenſu abundet: non eſt quod ob hæc ſcindatur Chriſtiana Charitas. De Libero Arbitrio diſputent in Sorbona Theologi, Laïci ſimpliciter ambulent & confidenter. Sive juſtificent Bona opera, ſive non, nihil refert, modo conveniat, ad ſalutem non ſufficere Fidem ſine Bonis operibus. De Baptiſmo ſervetur, quod tot ſeculis ſervavit Eccleſia. Poſſet tamen unicuique parenti relinqui liberum, utrum malit ſtatim tingi infantem ſuum, an differri uſque ad adoleſcentiam, modo interim diligenter inſtituatur in dogmatibus orthodoxis & ſanctis moribus. Anabaptiſtæ nullo modo ferendi ſunt. Apoſtoli jubent nos obedire magiſtratibus, & iſti gravantur obedire Principibus Chriſtianis. Communio bonorum ſit ex charitate, poſſeſſio & jus diſpẽſandi maneat penes proprietarium. Si de Euchariſtia ſic inter ſe ambigũt, ut quotidie pariant

novas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

novas & abſurdas opiniones, quanto conſultius erat manere in vetere ſentẽtia, donec vel Synodus univerſalis, vel revelatio divinitus aliquid aperiat certius? De adorando ſcrupulus facile ſolvitur. Nemo adorat Euchariſtiam, niſi ibi ſit totus Chriſtus. Nec quiſquam tam demens eſt, ut humanam Chriſti naturam adoret pro divina. Divina autem nuſquam non eſt præſens. Abuſus hujus ſacramenti poſſent corrigi. Olim non oſtentabatur, ſed ſervabatur incluſum in loco mundo. Nec circumferebatur in ludis, aut per agros ab equite ſacerdote. Volentibus ſumere porrigebatur. Nunc in Anglia nulla eſt domus, nulla caupona, pene dixeram Lupanar, ubi non ſacrificetur. Hæc vendunt Cortiſani. In cæteris item ſi utrinque adhiberetur moderatio, fortaſſis hi tumultus paulatim redirent in aliquem tranquillum ſtatũ. Hoc conſilium ſequutus eſt Dux Iuliacenſis, & fatetur proſpere cedere. Nec dubito, quin idem futura ſit veſtra civitas, ſi per Eccleſiaſtas liceret.

Vereor, ne illi ſuum agant negotium, ut ſint in tuto.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
190 M 19 [1]